

Vatra veche

Vatra veche

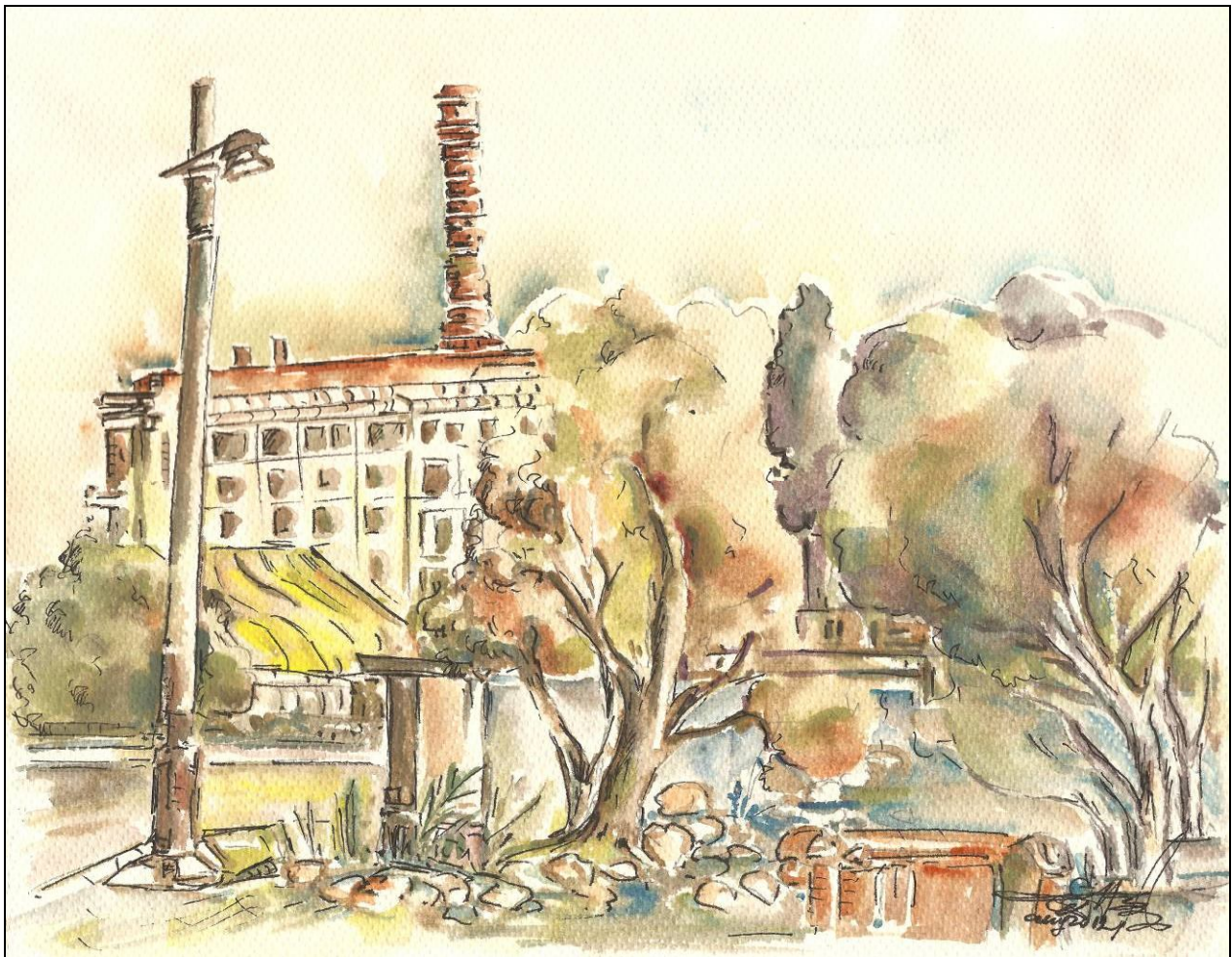
12

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IX, nr. 12 (108) decembrie 2017 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc

VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Constanța Abălașei Donosă, "Pe faleză", acuarelă

CRĂCIUN PRIBEAG

-tuturor românilor emigranți-

așa... pierdut de ani prin lumea mare,
eu dorurile-n traistă mi le-adun
și-o iau pe jos - sub steaua mea răsare
și-ajung la noi... în Ziua de Crăciun.

mă duc în Țara mea cu brazi pe frunte,
unde nechează-n butii vinul bun;

la Marea mea cea Neagră și la munte
miroase-a pâine caldă și-a Crăciun.

opresc și la Palat, cu o urare,
ca-n datina din neamul meu străbun,
și-i rog pe Domni, la sfârc de
lumânare,
să fie blânzi cu Țara... de Crăciun.

voi mai ura cu morții de sub glie
și-am să le spun că veacul e nebun.

o să mă rog ca maica-ROMÂNIE
să nu mai plângă-n Ziua de Crăciun.

român gonit de mult în lumea mare,
la care porți amarul să mi-l spun?
poet pribeg sub steaua sus răsare,
mă-ntorc în ȚARA mea, de Sfânt
Crăciun.

Decembrie - la Montreal

GEORGE FILIP

Vatra veche dialog cu Radu Sergiu Ruba

SUMAR

Crăciun pribeag, de George Filip/1
Vatra veche dialog cu Radu Sergiu Ruba, de Liliana Moldovan/3
Vatra veche dialog cu Irina Margareta Nistor, de Ileana Costea/6
Vatra veche dialog cu Anca Sirghie, de Maria Daniela Pănăzan/8
Nicolae Rotaru. Eu versus ego/10
Inedite. Daniel Drăgan. Oi și fiare, Balada bătrânului arbore/12
Omăgiu lui August Scriban, de Livia Ciupercă/13
Dor de Bucovina. Dumitru Covalciuc, in memoriam, de Straton Cezar /15
Dumitru Covalciuc, personalitate culturală..., de Gheorghe Șincan/15
Să ne reamintim de... Cornel Regman, de Dumitru Hurubă/17
Centenar Cornel Regman, de Nicolae Băciut/20
Poeme de Mihaela Albu/21
Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană (Ana Blandiana), de Georgiana Căliman/22
Eseu. Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/24
Cronica literară. Sonete la priveghiul clipei (Adrian Munteanu), de Iulian Chivu/25
Izvorul de lut al lui Stejerel Ionescu, de Andrei Pogany/27
De unde mă trag și unde mă duc (Alexandru LeCitoien), de Cristina Sava/27
Modernitatea poeziei lui George Schinteie, de Mirela Ioana Borchin-Dorcescu/29
Captivantele poeme „haiku”, în lirica lui Dumitru Ichim, de Dorin Nădrău/30
Șlefuitorul de diamante (Camelia Ardelean), de Gligor Hașa/32
În căutarea sinelui prin cultură (Camelia Pantazi Tudor), de Mihaela Roșu Bînă/33
Prin perdeaua de fum a istoriei (Radu Ciobanu), de Livia Fumurescu/34
Povestașul hâtru Vasile Dragomir, de Adrian Țion/35
Desculț în mileniul 3... (Silvia Ioana Sofinetti), de Mihaela Meravei/37
Iluminări (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/39
Maieru, templul amintirilor lui Liviu Rebreanu (Iacob Naroș), de Mircea Daroși/41
Dialog „între lumi” (Nicolae Băciut/N. Steinhardt), de Ioan Marcoș/42
Lecția de neuitare (Alexa Visarion), de Tamara Constantinescu/44
La a 70-a ocolire a soarelui, de Ion Pachia-Tatomirescu/45
Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/46
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/47
Trăiacă România dodoloață, de Milena Munteanu/48
Poeme de Dumitru Ichim/49
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/50
Între credință și conștiință (Cezarina Adamescu), de Nicolae Băciut/51
Bradul de Crăciun, de Angela Burtea/52
Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eugen Mera/53
Poeme de Nicolae Vălăreanu Sârbu/54
Radar. Educarea educației, de Gheorghe Moldoveanu/55
Manualul omului, de Traian Dinorel D. Stănculescu/59
Haiku-uri de George Anca/60
Poeme de Liliana Popa/61
Sonete de Mihai Merticaru/62
Starea prozei. Libertatea de a nu fi singur, de Nicolae Suciu/63
Poeme de Miron Țic/64
Lerui ler, poem de Felix Sima/65
Negustorul de cer pietrificat, de Valeria Paștiu-Gușeală/65
Oameni pe care i-am cunoscut (Verronia Pavel Lerner), de Ion N. Oprea/66
Poeme de Enea Gela/67
Biblioteca Babel. Dincolo de capitalism, de Silvia Urdea/68
Poeme de Daniela Gifu/71
Parisul meu. Tablouri, de Horia Porumb/72
Poeme de Grigore Avram/73
Poeme de Nicoleta Crăiete/74
Concursul “Ion Creangă”/74
Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Melania Cuc/75
Prima casă în Japonia, de Takashi Yajima/76
Ion Fiscuteanu – 10, de Nicolae Băciut/77
Teatru. La mulți ani, maestre, de Ion Fiscuteanu/77
Teatru. Companie, înainte marș!, de Elena Agiu-Neacșu/79
Poeme de Iuliu Ionaș/80
Poeme de Laurian Lodoabă/81
Poeme de Constantina Dumitrescu/81
Starea prozei. Profesorul din Posmuș, de Mihaela Rașcu/82
S-ar putea, poem de Emilia Amariei/82
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/83
De la un clasic citire: Petre Paul Dimitriu/83
Catrene de Nicolae Mătea/84
Literatură și film. Waida.... de Alexandru Jurcxan/84
Curier/85
Un artist: Constanța Abălașei Donoșă, de Nicolae Băciut/86
Fotografii cu Florin Piersic/87

Constanța Abălașei Donoșă

Constanța Abălașei Donoșă

Constanța Abălașei Donoșă

Număr ilustrat cu lucrări de Constanța Abălașei Donoșă

Scriitorul, jurnalistul, traducătorul și profesorul Radu Sergiu Ruba, e o personalitate complexă a culturii românești, care s-a remarcat atât în domeniul literaturii și educației, cât și în spațiul vieții social-politice fiind un fervent susținător al drepturilor persoanelor cu dizabilități din România.

Originar din Ardud (județul Satu Mare) a avut neșansa de-și pierde complet vederea la vârsta de 11 ani, astfel după terminarea cursurilor primare în localitatea Rătești se înscrie la Școala pentru Nevăzători din Cluj și urmează, apoi, cursurile Facultății de Limbi Străine a Universității din București. După absolvirea facultății, în 1978, devine profesor de limba franceză, este inspector în Ministerul Educației și activează ca traducător, interpret și ziarist în presa scrisă și la radio.

Membru al Uniunii Scriitorilor, Radu Sergiu Ruba a debutat editorial ca poet în 1983, cu volumul *Spontaneitatea înțeleasă* Editura Cartea Românească. Au urmat apoi volumele *Iluzia continuă* (versuri - Cartea Românească 1988), *La Zodiac, birjar!*, *Iubirea și Orientul* (poeme în versuri și proză - Ed. Phoenix, 1994), *Constelația Homer - Antologia Scriitorilor Nevăzători din România* (Ed. SAS București, 1996), *Contrabanda memoriei* (proză scurtă - Cartea Românească, 1997), *Papa Ioan Paul al II-lea și România* (în colaborare - Ed. Z 2000, 1999), *Dacă pleci în căutarea mea* (poeme, Antologie de autor - Axa, Colecția La Steaua, Botoșani, 1999), *Marginal* (versuri - Dacia, 2001), *Dialoguri și eseuri* (Ed. Muzeul Literaturii Române, 2001, reed. 2002), *Grația Dizgrația* (versuri - Ed. Vinea, 2003), *Demonul confesiunii* (roman - Redacția Publicațiilor pentru Străinătate - este cel dintâi roman din literatura română scris cu ajutorul unui program de voce electronică - reed. Limes, 2009), *Traversarea* (poeme în versuri și proză; antologie de autor - Tipo Moldova, 2012), *O vară ce nu mai apune* (roman Humanitas, 2014), *O mie de ani în o sută una enigme* (în colaborare cu Nicoleta Ruba - Ed. Limes, 2015).

A fost inclus în numeroase antologii și volume colective de poezie, proză scurtă, eseu și traduceri, tipărite de editurile Phoenix, Tritonic, Eikon, Muzeul Literaturii Române, Tipo Moldova.

Vatra veche dialog

Radu Sergiu Ruba

„IUBESC ÎN MOD DEOSEBIT ARBORII”

În prefața romanului apărut în 2014, Radu Paraschivescu îndrăznește, printr-o asociere fericită, să îl compare cu Borges și stabilește că : „Radu Sergiu Ruba scrie despre șaradele vieții, despre farsele, descompunerile și recompunerile ei. Prozele lui stau la confluența dintre istorie, geografie și biografie. Le citești cu emoția elevului care, pe vremuri, aștepta ca soarele să prindă în raza lui picătura de cerneală suspendată în vârful peniței. Apoi îți vine să mângâi paginile și să mulțumesti celui care răstoarnă miere peste creștele noastre. Fiindcă tocmai ai avut parte de ceva frumos și sfâșietor.“

Cunoscător a șase limbi străine, Radu Sergiu Ruba este un talentat traducător și a tradus, din franceză romanele lui Michel Tournier : *Vineri sau viața sălbatică*, *Jurnal extim*, iar din Gilles Lipovetsky a tradus studiul *A treia femeie*.

Cea mai însemnată distincție literară pe care a primit-o până în prezent este Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române, pentru romanul *O vară ce nu mai apune*, acordat în decembrie 2016.

De mare preț în cadrul proiectelor sale ce țin de drepturile persoanelor cu deficiențe de vedere este realizarea și difuzarea constantă, timp de peste 25 de ani, la Radio România a Emisiunii „Ochiul Interior”, o emisiune radiofonică în care dl. Radu Sergiu Ruba, a scos din anonim sute de oameni. Pe unii i-a salvat de la acte de discriminare, pe alții i-a îndrumat spre școli sau universități,

ori i-a orientat spre medici oftalmologi cu geniu terapeutic. Să nu uităm că domnia sa a fost Președintele Asociației Nevăzătorilor din România, a fost consilier al ministrului muncii (2010-2012) și membru în consiliul de conducere al Uniunii Europene a Nevăzătorilor.

Pentru realizările obținute în plan social, pentru opera sa literară și activitatea jurnalistică, dl. Radu Sergiu Ruba a fost distins, în anul 2008, cu Ordinul Meritul Cultural al României în grad de Cavaler.

*

Liliana Moldovan (L.M.) : - Referindu-se la Louis Braille, Helen Keller spunea că inventarea de către acesta a sistemului de scriere tactilă format din 6 puncte este echivalentă cu revoluția culturală pe care a produs-o Gutenberg atunci când a inventat tiparul. Sunteți de acord cu acest punct de vedere?

Radu Sergiu Ruba (R.S.R.) : - Este și mai puțin și mai mult decât atât. Mai puțin, deoarece se adresează unui număr mai mic de oameni față de textul tipărit prin formula gutenbergiană. Dar e de ținut seama, de evidența că tiparul avea ca reper litera scrisă de mână, textul înșirat pe papirus, pe pergament, săpat în piatră. Înainte de Louis Braille, pentru orbi nu a existat nimic. Este o invenție din universul fără lumină pentru oameni care pot decodifica un mesaj folosindu-și degetele, abilitățile tactile.

Încercările dinaintea lui de a transcrie în relief alfabetul vizual s-au dovedit ineficiente.

Așadar, în timp ce Gutenberg introduce mecanica și energiile multiplicării într-un domeniu al semnelor vizibile unde până atunci acționa doar mâna omului, Louis Braille creează un sistem de semne ale comunicării într-un regim senzorial inedit, cel tactil. Creația sa e comparabilă cu instituirea primului cod alfabetic literal, cel fenician. Pentru Helen Keller însă, care era oarbă și surdă, braille-ul este totul: e codul prin care, citind cărți, ajunge să dobândească informație de anvergură, sensul unor ansambluri, nu ceea ce i se putea transmite și prin semne în palmă. Dar discuția despre orbii surzi și demutizarea lor, e o altă temă extrem de dură și de complexă.

-Deși există o legislație care →

LILIANA MOLDOVAN

susține drepturile nevăzătorilor și a grupurilor sociale vulnerabile, realitatea demonstrează că s-au făcut pași mărunți în direcția schimbării mentalităților societății românești în privința capacității de instruire și integrare socio-profesională a nevăzătorilor. Cum se explică această inerție în privința acceptării ideii de dizabilitate? Înregistrează românii (față de popoarele europene, spre exemplu) o lipsă de receptivitate în acest sens?

- Mentalitatea cu privire la o temă mai puțin cunoscută de publicul general se schimbă într-un singur mod: prin puterea exemplului. Dacă fudulele noastre mijloace televizive ar fi promovat exemple de reușită și nu s-ar fi văicărit prostește, s-ar fi ajuns departe.

În privința instruirii, nu sunt de acord. Nevăzătorii au toate posibilitățile de instruire teoretică pe care și le doresc în România, cu o singură mare excepție: nu le sunt, nici lor, nici altor persoane cu alte dizabilități, subvenționate, total sau parțial, echipamentele asistive, adică, întreaga tehnică și tehnologie care îi face, în relația cu studiul, munca și viața cotidiană, egali sau cât de cât egali cu cetățenii valizi fizic. Aici intră toate dispozitivele și mașinăriile, de la ceasuri Braille sau vorbitoare, la mașini de scris în braille, programe de voce artificială pentru ordinatoare, detectoare sonore de culori, cântare, tensiometre, termometre și cuptoare cu microunde vorbitoare etc. În alte state, inclusiv Rusia și Serbia, acestea sunt subvenționate într-o anumită măsură de stat. Altfel, ele sunt foarte scumpe, iar omul cu handicap din România plătește acel preț ridicat.

O altă meteahnă de la noi, foarte gravă, e lipsa de stimulente în sfera încadrării în muncă. Absența echipamentelor asistive și a recompensării pe măsură a angajatorilor. Marea problemă e încadrarea în muncă și, corelativ, de vreme ce nu a existat încadrare în muncă, apare precaritatea formării profesionale.

-Oamenii obișnuiți își imaginează cu dificultate că o persoană cu deficiențe de vedere poate citi cu ajutorul simțului tactil. Pentru a face lumină în această chestiune, dezvoltăți-ne, vă rog, ce dificultăți a presupus trecerea de la cititul tradițional, la cititul cu ajutorul degetelor.

- Orice om cu vedere poate învăța ușor și poate citi cu ochii un text scris în Braille. Dar cu degetele, omul nu-l citește decât dacă nu are încotro. Dovadă că ființa umană deține resurse profunde pe care le mobilizează când are nevoie de ele. Spiritul, dorința de a cunoaște prevalează asupra obstacolului senzorial, iar atunci când e nevoie, când dispăre vederea, simțul tactil se formează sau, gata format fiind, scoate din sine ceea ce până atunci era nedetectabil. Simțul tactil, în absența vederii, se dezvoltă și în raport cu obiectele din jur ori cu cele întâlnite cu diverse prilejuri. Se specializează și auzul și, extrem de important, se dezvoltă memoria. Dar de luat în seamă la Braille este angajarea ființei cu simțurile sale în defrișarea unei căi spirituale, fiindcă braille-ul nu este interesant pentru punctele sale, el nu e pufos ca o pisică, lucios ca porțelanul, filiform, ductil și răcoros ca iarba, rotund ca mărul sau inefabil ca epiderma feminină. E vorba de o geometrie de puncte tangibilă cu maximum două degete ale unei mâini. Dar ele alcătuiesc un sens, iar spiritul uman caută, pe pipăite, acel sens al textelor transcrise punctiform în relief.

-Mult mai dificil de conceput e faptul că un nevăzător poate ajunge scriitor renumit. Când ați descoperit că aveți talent literar și cine a fost prima persoană care v-a încurajat să scrieți?

- Nu cred că e un fapt atât de neobișnuit ca un nevăzător să fie scriitor. Îl avem la temelul civilizației

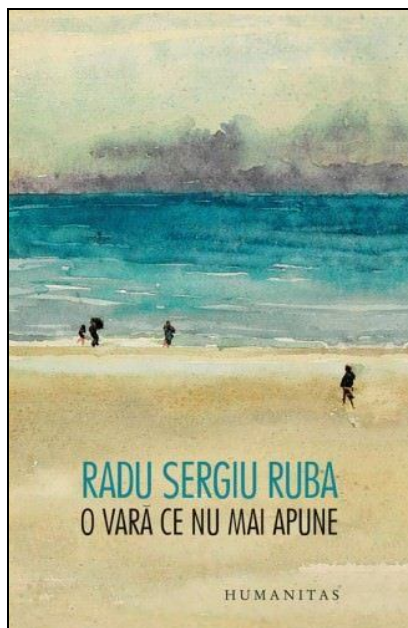

europene și mondiale, de fapt, pe Homer. Îl mai avem și pe legendarul poet trac Tamiris, orbit de muze din cauza talentului său, dar rămas poet. Să nu uităm că nevăzătorilor le sunt accesibile integral doar două arte: literatura și muzica. Am spus "integral", așadar, și sub aspectul accesului la cărți și compoziții, și ca posibilitate de creație artistică. Un mare compozitor orb este Joaquín Rodrigo (1901-1999), iar în America jazzului și a blues-ului e plin de interpreți identificabili prin calificativul "blind" așezat înaintea numelui. Acești interpreți, și orbi și negri, în genere, au dus blues-ul din sud în nord.

Când apreciați că e neobișnuită ipostaza de scriitor nevăzător, vă referiți probabil și la dificultatea tehnică de a scrie text de mare întindere, adică mai ales proză. Aici aveți dreptate. Cu mijloacele tradiționale, de scriere braille era foarte greu. Dar asta nu înseamnă că nu se putea scrie poezie, avem cazul marelui poet, cel mai important sonetist român, Mihai Codreanu (1886-1957). Mare parte a operei sale e compusă când își pierduse deja vederea. A scris în minte sau a dictat altora, precum Milton.

Dar toate aceste modalități de producere a textului literar de către autorii orbi reies elocvent din "Constelația Homer", o antologie a scriitorilor nevăzători din România", Editura Tipo Moldova 2017 pe care am coordonat-o, practic, am realizat-o.

Relativ la cealaltă parte a întrebării dvs., despre cine mi-a luat mai întâi în seamă scăpările poetice și cine m-a îndrumat, am de etalat două nume: profesorul de literatură, culmea, nu de la clasa mea, Petru Mereuță, un excelent mentor și antrenor de tinere speranțe (aveam pe atunci 14 ani) și poetul și prietenul

din adolescența mea clujeană, Ion Cristofor, care m-a luat în primire când aveam vreo 16. Cu el, cu Cristofor, am sărit de la simbolisti, direct la contemporani, el m-a descoperit la un cenaclu al liceenilor din Cluj, el m-a căutat sistematic la internatul școlii pentru nevăzători, unde aducea cărți de poezie din care îmi citea. Această înțelegere a lui a contat enorm.

-În virtutea legii compensației, în afara talentului literar, ce alt cadou neobișnuit v-a făcut viața?

- Nu cred că înzestrarea de tip literar a venit în compensație. Aș fi avut-o pesemne și dacă-mi rămânea vederea parțială de la naștere și dacă nu aș fi avut deficiența vizuală. Când eram mic și posedam un restant vizual rezonabil, desenam surprinzător de frumos. Eram și un talentat caligraf. Alte daruri de la Dumnezeu, mulțumescu-I și cu acest prilej, știu eu care o fi?... Mă tem că tot în sfera aceasta a comunicării am căpătat niscăi sprinteneală de spirit: vorbesc foarte ușor și clar în public și la radio și învăț fără dificultate limbi străine. Am avut însă ghinion cu germana. Nu o știu, deși am crescut într-un sat de șvabi din ținutul Sătmăruului. Neșansa mea a fost că acea comunitate era puternic maghiarizată, generația mea nu mai vorbea germana, deși părinții prietenilor mei încă o vorbeau. Paradoxul și drama acestei comunități germanofone apare în romanul meu *O vară ce nu mai apune*. De aceea am învățat ungurește în copilărie, și nu nemțește.

-Ca scriitor, vă simțiți mai confortabil în universul poeziei sau al prozei?

- Am mai degrabă temperament de prozator și, după 35 de ani, mă simt mai bine ca prozator. Am început însă cu poezia, acolo mi-am făcut mâna, cum se zice. Dar și poemele mele toate parcă spun o poveste.

-Mi-ați mărturisit că pregătiți un volum colectiv al scriitorilor români nevăzători. Cum vă simțiți în ipostaza de antologator? De cât timp lucrați la acest proiect editorial și ce responsabilități implică el?

- Este cea de a doua ediție a "Constelației Homer", cea dintâi a apărut în 1996, la o mică editură bucureșteană. În acea primă ediție, aveam 25 de autori, acum avem 42, poeți și prozatori, ba chiar și un critic

literar. Responsabilitatea e mare, deoarece, în acest fel, e scoasă la lumină o pagină obturată a literaturii române. Obturată, ascunsă în penumbră din motive în primul rând de relaționare a autorilor la lume, a tehnicilor de scriere și a posibilităților lor reduse de participare la mondenitățile și la evenimentele literare din afara mediului deficienților de vedere. Câțiva dintre autori sunt totuși afirmați, iar o parte din cei 42 sunt poeți sau prozatori de autentică valoare. Apariția acestei antologii are caracter în primul rând cultural, dar și o puternică semnificație socială. Ea dă mărturie despre o sumă de carențe și neputințe ale societății noastre: izolare, marginalizare, nepromovare, și din nou izolare, adică discriminare. Nu cred că această carte va impune vreun nume, dar ea va reprezenta o filă importantă din istoria aproape secretă a literaturii române.

-Un alt proiect pe care v-ați implicat a fost constituirea unei biblioteci. Despre ce bibliotecă este vorba, cui se adresează și în ce constă specificul ei?

- Este o bibliotecă pentru deficienții de vedere, chiar așa se numește această filială a Bibliotecii Metropolitane București, realizată la inițiativa fostului director Florin Rotaru. Dar care bibliotecă, în același

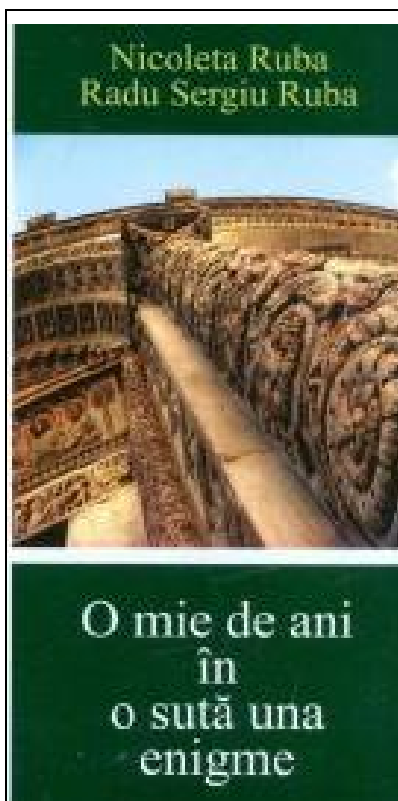
țimp, s-a constituit și ca un centru de producție de carte. Asta fiindcă aici se stochează cărți și de aici se împrumută în măsura în care sunt realizate, adică înregistrate vocal și digitalizate. Biblioteca are și o dimensiune braille, dar ea funcționează în primul rând pe latura audio. Custodele ei, d-na Simona Soare-Ivănescu, este apreciată de cititorii audio ca fiind cea mai bună voce de când există acest tip de carte în România în structurile nevăzătorilor, adică din 1966-68. Înregistrările de la această bibliotecă sunt distribuite prin intermediul Asociației Naționale a Nevăzătorilor care deține filiale în întreaga țară. De asemenea, tot aici, în sala mare a bibliotecii, se organizează cursuri de IT, de limbi străine, întâlniri cu personalități, conferințe pe diverse teme, chiar miniconcerte.

- La finalul interviului, pentru a rămâne pe același palier interogativ, descrieți, pe scurt, câteva din obiectivele pe care doriți să le realizați în viitor.

- Am predat în ianuarie unei edituri foarte cunoscute un volum de interviuri, de dialoguri cu oameni ai scenei, cu exploratori și cu scriitori. Sper să apară până la sfârșitul anului. Se cheamă *Scene. Explorări. Condeie*, cu subtitlul *Dialoguri salvate*.

Apoi, vreau să închei în acest an sau la anul un roman pe care am început să-l scriu și care mi se pare cam ambițios acum. M-ar bucura mult, asta intră la visuri, dacă romanele mele ar fi traduse. Sunt convins că au ce să comunice. Și tot la visuri încadrez impulsul meu de a achiziționa un teren pe care să-l împăduresc.

Iubesc în mod deosebit arborii.

(III)

- **La serata organizată de VRS ai spus că ai fost și la Muzeul Morții.**

- Cred chiar că l-am "întors pe dos" cu ideea mea pe cel care m-a condus cu mașina prin Los Angeles în ziua aceea exprimându-mi dorința să văd acest muzeu. S-o fi gândit "Ce a apucat-o să vrea să meargă acolo?" Mă interesau cazurile pe care le văzusem prin filme. Și pentru că n-aveam voie să fac fotografii mi-am luat multe notițe. Cum am văzut enorm de multe filme cu scene groaznice în viața mea și știu că în film nu se moare, pe mine nu m-a speriat muzeul ăsta, ba chiar m-a fascinat. Și apoi eu nu văd granița dintre cele 2 lumi! Chiar zic ca e una singura!

- **Totdeauna m-am întrebat dacă Francis Ford Coppola are vreo conexie afectivă cu România, căci a regizat două filme pe teme românești, "Bram Stoker's Dracula" și "Youth without Youth"- "Tinerețe fără Tinerețe" după Mircea Eliade.**

- Nu știu să fi avut Coppola vreo iubită româncă, dar știu că avea o afinitate pentru România. Poate pentru că acum este în business de vinuri, și știa că în România se fac vinuri bune. Sunt multe locuri în România unde se pretinde că a trecut pe acolo Coppola. Odată a venit în țară prin Piatra Neamț. Și există un chioșc de covrigi al cărei faimă este că regizorul Coppola ar fi mâncat un covrig acolo. Sau restaurantul indian Taj, din București, preferatul lui. Coppola a filmat în Studiourile de la Buftea de lângă București. Îi plăcea să filmeze acolo. Și altor străini le-a plăcut să filmeze la noi, ca de exemplu regizorul italian Franco Zeffirelli, "Callas forever" și recent "Audiard" cu Joaquim Phoenix, coprodus de Cristian Mungiu.

O dovadă că lui Coppola i-a plăcut mult să lucreze cu români este faptul că a angajat un „Director de Imagine” („Director of Photography” – D.O.P.) de la Buftea, pe Mihai Mălaimare, Jr., fiul cunoscutului actor român Mihai Mălaimare. Și l-a luat cu el în America de Sud să filmeze excelentul film „Tetro” (2009), filmat în alb-negru, și care a fost prezentat la Cannes). Coppola filmase cu Mihai Mălaimare Jr. filmul „Youth Without Youth” (2007) și a mai lucrat cu Mihai și la filmul „Twixt” (2012). Asta l-a lansat pe Mihai Jr. și după aceea a lucrat la numeroase alte filme cu di-

Vatra veche dialog

Irina Margareta Nistor

„E nevoie neapărată de un mentor.”

verși regizori, de ex. la filmele „The Master” (2012) și „A Walk Among the Tombstones” (2014).

- **Ce crezi despre filmul „Youth without Youth”?**

- Filmul „Youth without Youth”, făcut de Coppola în 2007, nu este unul din cele mai bune filme ale lui. Eliade e mult prea complex spre a deveni un simplu personaj oarecare.

- **Știi că Coppola a încercat să găsească actori și figuranți români în California. O bună prietenă a mamei mele, din Los Angeles, care ne-a părăsit de mult, artistul plastic Ioana Sturza, a jucat un rol de figurant în „Dracula”. Am cunoscut-o apoi și pe Florina Kendrick Roberts, de origine din România (născută la Cluj-Napoca care locuiește în Los Angeles) care a fost una din Miresele lui Dracula (Dracula's Bride).**

- În ce privește filmul „Dracula” (1992) Coppola s-a scuzat că personajele vorbeau românește ciudat, pentru majoritatea actorilor limba lor maternă nefiind româna.

- **Și în prezent ce faci?**

- De 4 ani încoace am o rubrică de 10 minute, marțea și joia, la emisiunea de dimineață de televiziune „Neatza” cu Răzvan Dani. Prezint filme, românești, străine, noi, clasice, comentez festivaluri de filme. Prezint și spectacolele de teatru care sunt în oraș. Căci și teatrul mă interesează. Recent, am fost la Sibiu la Festivalul de Teatru. Acolo m-am ocupat de întâlnirea cu Marcel Iureș, pe care am moderat-o: cariera sa de actor de film. Urma să i se pună o stea pe Aleea Celebrităților de la Sibiu (ideea directorului teatrului din Sibiu și preșe-

dintele festivalului, Constantin Chiriac). Între timp, am mai avut o întâlnire cu public de 2 ore, Marcel Iureș în așteptarea premierei filmului „Octav”, unde îl joacă magistral pe Sergiu Celibidache!

În Rubrica mea, marțea, am și un film vechi pe care îl comentez. Povestesc lucruri legate de cinema de prin locurile prin care mă duc: Londra, Montreal, Cannes, New York, Berlin, Namur... La întoarcerea mea în România, în mai, am povestit despre vizita mea la Los Angeles, despre Festivalul SEEFest, dar și despre Disneyland și Universal Studios, răsfațul cinefil perfect!

- **Cum se cheamă rubrica la Neatza?**

- Nu are niciun nume. Cu modestie trebuie să spun, sunt „un brand”.

- **Să revenim la diverse lucruri pe care le faci în prezent.**

- Am și un Facebook pe care pun diverse lucruri tot legate de filme. De 13 ani, am o emisiune la radio în fiecare vineri de la 1-2PM, care se cheamă „Vocea Filmelor” (am numit-o după „Vocea Americii”). Prezint filme noi, filme vechi, interviuri cu cinești, ce fac în călătoriile mele.

Scriu în ziarul adevărul.ro. Particip la tot felul de evenimente cinematografice.

În mai, m-am dus la Iași la a 8-a ediție a Serilor Filmului Românesc, unde am fost invitată ca „Ambasador Cultural”. Rolul acesta, pe care îl am deseori, constă în a alege filmele, a face sesiuni de întrebări și răspunsuri, a intermedia invitațiile cu actorii în întâlnirea preliminară, de fapt o conferință de presă, care în cazul Serilor Filmului Românesc de la Iași se ține, la București, la Teatrul National.

Din dragoste pentru cinematografia românească, o mână de studenți au pornit un festival de film românesc, singurul de acest profil din țară.

- **Înțeleg că te preocupă și filmele mute.**

- Da. Merg cu spectacole de filme mute în diverse orașe: la București, la Iași, la Cluj, Biertan, Mediaș. Acolo citesc fragmente din texte care au legătură cu filmele sau traduc inserturile, de exemplu recent la „Femeia în lună”, a lui Fritz Lang, un "happening" de film mut cu texte și muzică, care se numește CelloFun (celuloid plus violoncel).

E un concept inventat de Radu →

ILEANA COSTEA

Rădescu: sound design ca ilustrație a filmelor mute plus texte rare, cum ar fi în cazul proiectului "Puzzle suprarealist" (colaje de scurtmetraje din anii '20: "Baletul mecanic", "Câinele andaluz", "Antract") și notele poetului curentului absurd: Urmuz. În prezent, lucrăm tot în cadrul CelloFun, la un show avangardist cu scurtmetrajele lui Hans Reichter din perioada 1921-1931, (interzise de naziști) la care citesc niște texte ale lui, iar imaginile sunt însoțite de instrumente extrem de rare în interpretarea marelui violoncellist Attila J. Szabo, a Alexandrei Andrieș, (inclusiv voce) și a lui Radu Rădescu.

- Ai și activități care nu sunt în domeniul filmului?

- Da. De exemplu sunt bucuroasă că am reușit să-l conving pe primarul din Iași să se ocupe de Secția Oncologie Copii de la Spitalul din oraș, ca să poată investi și Fundația Vodafone (unde sunt Președinte Onorific) și să vină voluntari din Anglia; un proiect la care țin foarte tare. Serile Filmului Românesc din Iași de anul acesta i-au fost dedicate regizorul Cristian Mungiu, la 10 ani după succesul cu "4 luni, 3 săptămâni și 2 zile", de la Cannes! Mungiu este originar din Iași și deocamdată singurul regizor român care a luat Palme D'Or-ul pentru lung metraj. A venit și cu 'les Films de Cannes' în capitala Moldovei, și dl primar s-a ținut de promisiune și vom avea cinematografele de altă dată din Iași dotate modern și refăcute!

- Care consideri că sunt cele mai importante realizări ale tale de anul trecut?

- Festivalul de Psihanaliză și Film din 2016. Eu l-am lansat în anul 2012 și acum îl organizez anual. Acest festival este o extindere a Festivalului European de Psihanaliză și Film, organizat de eminentul psihanalist Andrea Sabbadini, și prezidat de regizorul italian Bernardo Bertolucci și care se ține la doi ani odată la Londra. La o ediție trecută din România am analizat filmul „The Judge”. Este vorba de un proces în care un fiu încearcă să-și apere tatăl. Și la festival am adus un judecător, o judecătoare de fapt, și un psihanalist. S-a analizat ce înseamnă să fi judecător și care e diferența între

legea din România și cea din SUA și când trebuie apărut un tată.

Începând din 2011, am participat la festivalul din Anglia. Acolo m-am întâlnit cu Ilinca Călugăreanu și cu acea ocazie „s-a născut” ideea filmului „Chuck Norris vs. Communism”.

- Știu, am citit ce spune Ilinca Călugăreanu, regizoarea documentarului, despre întâlnirea cu tine la festivalul de la Londra: „Ideea de a face acest film (“Chuck Norris vs. Communism”) mi-a venit în noiembrie 2011, când filmam la European Psychoanalytic Film Festival în Londra. Asistând la un Q&A, am realizat că persoana din fața mea era Irina Nistor. A pus o întrebare și sunetul vocii ei mi-a adus în minte întreaga copilărie”.

- Ilinca era și ea printre cei care, copil fiind în România anilor '80, vizionase videouri piratate de Zamfir. Povestea i s-a părut fascinantă Ilincăi. Eu am fost gata să particip la proiect și timp de trei ani Ilinca s-a documentat intervievând sute de persoane care au participat la sesiunile de vizionari de casete.

- Ce proiecte de viitor ai?

- În noiembrie, mă duc la Londra cu filmul “Chuck Norris vs. Communism” care este unul din cele 9 filme selecționate pentru a fi analizate la al 9-lea Festival European de Psihanaliză și Film. Voi merge cu actrița care mă interpretează, Ana Maria Moldovan, și mă va psihanaliza o specialistă de la Londra, Laura Manu. Și, iar o sincronicitate interesantă, la data la care se va prezenta și analiza documentarul cu mine, 4 noiembrie, se împlinesc 32 de ani de când am început să lucrez ca traducător la Zamfir. (Altfel oficial traduc filme de 37 ani). Și fix 6 de când m- am întâlnit cu Ilinca.

- Care crezi că este secretul reușitei în carieră în general; dar în lumea filmului?

- Cred că sunt două lucruri esențiale: să fii pasionat, și să ai un mentor. E nevoie neapărată de un mentor. Eu am avut norocul de unul excepțional, D. I. Suchianu. Acum 10 ani am scris o carte despre el.

- Care este filmul pe care îl găsești cel mai bun?

- Dintre toate filmele cel pe care îl apreciez cel mai mult este “Casa-

Ileana Costea intervievand-o pe Irina Nistor Encino ICART Gallery California, 2 mai 2017

blanca”. După mine este un film perfect. Din punct de vedere istoric e impecabil. Muzica la fel. Cel care cântă aparent la pian în film, nu știa de fapt să cânte la pian. Miracolele artei a 7-a! Dar are o voce tulburătoare. Subiectul funcționează la fel de bine și în zilele noastre. Este o poveste de dragoste foarte complexă și reală. Interesant este că inițial “Casablanca” a fost o piesă de teatru pe care nimeni n-a vrut s-o ecranizeze și nici măcar s-o joace. Eu îl prefer pe Paul Henreid și nu pe Humphrey Bogart, de aceea finalul mi se pare unul fericit.

Dintre filmele pe care le-am tradus pentru Zamfir cel mai mult îmi place “Doctor Jivago”. Și culmea că e și primul film pe care mi-a cerut să-l traduc.

Iar dintre filmele românești cel mai bun rămâne “Pădurea Spânzuraților”. E după aceeași rețetă precum cele două menționate înainte. Tratează conflicte profunde, dileme. Ai senzația că este făcut deunăzi.

- Care sunt actorii tăi preferați din filmele românești, din cele străine și de ce?

- Din filmele străine Ingrid Bergman, pentru că e subtilă și rafinată, și George Sanders, din aceleași motive. La filmele românești, n-aș putea spune că am actori preferați, pentru că mie îmi plac starurile, ceea ce la noi nu se cultivă, se merge pe ideea oamenilor obișnuiți.

- Înțeleg că filmul te pasionează din totdeauna, dar și în film sunt diverse domenii diferite. Care este domeniul sau activitatea de cinema care îți aduce cea mai mare satisfacție?

- Cea mai mare satisfacție e să văd filme și să am cu cine le comentez în mod inteligent, asta însemnând cu pasionați cunoscători.

Vatra veche dialog

Anca Sîrghie

„Vedeam în presă un miracol”

Un fel de preambul: din curiozitate pentru omul care se află dincolo de text, camuflat în reperatele unei realități mai mult sau mai puțin vizibile, interes și fascinație pentru acea lume nouă care se poate doar intui, întrezări, dorința și nevoia de dialog, de comunicare directă, antrenând libertăți de opinie și viziuni personale; încercarea noastră de a depăși barierele psihologice existente între autorul unui text și receptorii săi, pentru acea bucurie reală și profundă a dialogului și a descoperirii straturilor adânci ale personalității celor intervievați vă propunem următoarele:

-Primele rânduri scrise sunt unice. Când și unde ați început să scrieți?

-În anii liceului, dacă nu cumva chiar în cei de gimnaziu, am încercat primele așezări ale cuvintelor în versuri, dar poeziile acelea naive nu m-au mulțumit și nici nu aveau vreo țintă anume. Îmi venea să scriu sub impulsul emoțiilor de moment, (poate și niște îndrăgostiri secrete), iar așezarea versurilor pe hârtie mă liniștea. Pentru că din primii ani de școală cântam la pian, în mod hotărât muzica a concurat cu succes... debutul meu poetic. Mă simțeam minunat cântând la pian Bach sau Mozart, după stare mea sufletească de moment, așa că poezia a pierdut terenul definitiv. Undeva mai există în casa mea caietele acelor încercări nefinalizate. În schimb, citeam literatură cu mult entuziasm și convingere, luând la rând operele recomandate în școală și alte

cărți, mai ales cele găsite în biblioteca familiei. Când a venit vremea să decid ce voi face în viață, eram la răscrucea dintre muzică și literatură. Am ales să urmez Facultatea de Filologie din Cluj și nu regret defel această decizie. Țin minte avertismentul inspectorului școlar general de la Sibiu, prieten al părinților mei: ”Dacă vrei să urmezi Filologia, ca profesoară de literatură va trebui să citești toată viața.” Am răspuns pe nerăsuflăte: ”Asta și vreau, pentru că ceva mai frumos nici nu există.”

-Orice început este fascinant. Ce a păstrat memoria dumneavoastră despre momentul debutului literar și contextul în care acesta s-a produs?

- Când mai târziu am debutat, scriam critică literară, dar în răstimpuri mai simțeam nevoia pentru mine să scriu și câte un vers, deloc frecvent și fără să mă scotocesc poetă. Cândva, la insistența poetului Ion Mircea, am predat un grupaj de versuri și am dobândit o distincție, despre care am aflat din presă, pentru că, sincer vorbind, nu mă prea interesa această latură a... creației mele literare. Iată ultima poezie, intitulată *Copacul întors*, inspirată de o plimbare prin centrul Sibiului: “Ai văzut turnul acela de cetate cu rădăcini rugătoare/ întorcându-se zvârcolitor spre cer/ din teamă de duhul necuprinsului fără îndurare?// Coroana lui cea vie se uită cu ochi mari de sfînx/spre mădularele pământului dintre păduri/ spre casele înșirate concentrice,/ învârtindu-se neobosit și atât de frumos/ între Orașul de Sus și Orașul de Jos.//Femeile minuscule ale burgului, vii frunze ale sorții./ trecând mereu în liniște cu pruncii lor pe lângă ziduri boltite,/ dau putere Timbului călător/și vameș viclean ca nici-un altul,/ fără să știe/ că falnicul copac este hrănit lacom cu sângele lor.” Bineînțeles că este un text nepublicat, prin care acum încerc să vă exemplific doar ideea că pentru mine poezia este o stare de grație, care mă încearcă și mă anima adesea, fie când scriu, fie când citesc versuri frumoase ale altora. Am semnat mai multe prefețe la volume de versuri contemporane, așa că legătura mea cu poezia e profundă și complexă.

Debutul meu ca om de teatru l-am făcut scriind cronici de spectacol, publicate în revista “Transilvania” și în ziarul “Tribuna” de la Sibiu, dar și în “Stea” clujeană sau în altele. În “Tribuna Sibiului”, spre exemplu, am publicat în 26 decembrie 1979 sub titlul *Răceala, un spectacol eveniment* cronica la una dintre cele mai frumoase realizări ale scenei sibiene, căci la premieră a fost prezent și autorul Marin Sorescu. Cred că acel spectacol de

referință m-a ajutat și ca profesoară să predau liceenilor sibieni și apoi celor bucureșteni de la Colegiul “Sf. Sava” textul acesta suculent ca patriotism autentic. Îmi amintesc de spectacolul *Nu ucideți caii verzi*, pus în scenă de Radu Iftimovici la Teatrul din Tg. Mureș, ca să mai dau doar un singur exemplu. Cu acest spectacol au venit în turneu și la Sibiu. Eu îl rețin pentru mesajul lui vizibil anticomunist, de o mare îndrăzneală în acel moment, despre care am scris în cronica mea că protagonistul este un “nonerou”. De ce? Pentru că medicul veterinar îndrăgostit de cai și îngrozit de modul cum, prin măsuri abuzive, ei, caii superbi, au fost stârpiți fără cruțare, decide să fugă din țară, ca apoi să revină, încercând o teribilă dramă a neadaptării la societatea vremii. Așadar, “noneroul” acesta nu avea nicio calitate dintre cele prescrise în codul eticii socialiste. Ce credeți? Când am citit în revistă textul cronicii, printr-o greșită transcriere după manuscrisul meu, apare ideea aberantă că protagonistul este un “nou erou”, un concept foarte la modă în socialism, ceea ce contrazicea flagrant realitatea mesajului piesei. Mi-a fost imposibil să introduc vreo erată în numerele viitoare ale revistei, pentru că ceea ce aș fi corectat era periculos, întrucât aș fi atras atenția asupra faptului că apare în acest spectacol un personaj total potrivnic idealurilor socialismului. Nu a fost de mirare faptul că la Baia Mare spectacolul a fost interzis tocmai pentru mesajul lui caustic anticomunist.

După ani de temeinică cercetare documentară, am susținut Doctoratul în mai 1981 la Facultatea de Filologie din Cluj, cu primul studiu monografic dedicat lui Radu Stanca. Fuseseră publicate în acei ani două eseuri interesante dedicate poeziei și teatrului lui Stanca, dar mie mi se ceruse altceva, un studiu monografic într-o perioadă de pionierat privind o asemenea temă. Între primii cititori ai tezei, s-a numărat filosoful Constantin Noica și fără să facă parte din comisia de doctorat și fără să-i fi cerut un asemenea efort, dânsul a ținut să formuleze un scurt referat, care a și fost lecturat cu interes în plenul evenimentului academic: ”Am citit două capitole din manuscrisul lucrării, rămânând cu o excelentă impresie asupra metodei de lucru și a pregătirii candidatei. Rezumatul tezei de doctorat mă încredințează acum că este vorba nu numai de prima lucrare completă asupra lui Radu Stanca, dar și de o remarcabilă încercare de a-l situa în epocă. Încadrarea lui în cultura română va putea fi →

MARIA DANIELA PĂNĂZAN

apreciată de cunoscătorii - astăzi atât de numeroși - ai veacului XX și ai literaturii lui. Îmi îngădui mie, ca om de cultură filosofică, să relev justetea referințelor pe care le face candidata la curentele filosofice sub influența cărora a putut sta Radu Stanca. În câteva locuri, ni se arată chiar pe drept cuvânt după câte îmi pot da seama - că sensibilitatea filosofică a autorului l-a făcut de la început contemporan cu cele mai alese spirite și orientări ale timpului. De asemenea, mi s-a părut impresionant felul cum a știut candidata să releve puterea revelatoare a unui creator copleșit de suferință. Într-un ceas când absurdul, morbiditatea și manierismul solicită tineretul nostru din toate părțile, o asemenea lucrare face dreptate nu numai unui mare destin românesc, *ci și ființei umane*, prea des primejduită de propriii ei cronicari, literatorii.“

La 36 de ani deveneam astfel primul profesor de literatură română din județul Sibiu care dobândise Doctoratul în Filologie. Prietenii mei s-au bucurat de acest mare succes, dar mulți colegi de breaslă, în loc să pornească și ei “per aspera ad astra”, au ales calea invidiei oarbe. Nici chiar cumnata mea, cândva elevă, pe care o pregătisem să devină profesoară, ca și mine, nu a scăpat de asemenea reacție. La toți le-am răspuns, văzându-mi cu bucurie mai departe de treabă. Cum altfel?

Desigur că am debutat și ca istoric și critic literar în publicații naționale ca “Limbă și literatură”, unde interpretam din punct de vedere metodic unele creații beletristice. Aveau să urmeze articole și studii în volume colective, cursul pentru studenți *Carte veche românească*, domeniu în care am fost declarată “expert” de către Ministerul Culturii din România. Apoi am realizat ani la rând interviuri televizate și altele radiofonice în care am panoramat întreaga literatură română. Interviurile acestea au fost publicate într-un prim volum în 2008 sub titlul *Întâlniri pe calea undelor*, ca cel de-al doilea să apară, sper eu, în viitorul apropiat. Cele mai multe studii și conferințe ale mele sunt dedicate istoriei literaturii, fie celei naționale, fie celei universale.

Îmi amintesc un nostim moment al debutului, pe care l-am trăit la Sibiu în fața unui chișc de ziare, când cu sufletul plin de emoție am cerut 5 exemplare din numărul “Tribunei Sibiului”, unde mi s-a spus de la redacție că în acea zi era publicat primul meu articol. Eram foarte tânără și mă gândeam cu emoție că ceea ce scrisesem va fi citit de mii de oameni. Doamne Dumnezeule, ce vis frumos! Am fost trezită din visare de

cuvintele chioșcăriței, care dorind să se arate foarte competentă și în măsură să-mi ghicească planul, mi s-a adresat în secret, recomandându-mi o altă publicație în locul “Tribunei Sibiului”, a-nume una cu hârtie mult mai moale și bună pentru șters geamurile. Mi-am dat seama că o comandă de 5 exemplare de ziar o condusesse spre ideea unei utilizări practice, spălatură geamurilor. Era să leșin de revoltă, așa că am repetat solicitarea, spunându-i foarte ofensată că în numărul acelei zile în “Tribuna” am publicat primul meu articol, pentru că eram scriitoare, nu gospodină. Nu-i vorbă, că m-a pasionat și arta culinară, așa că acum, privind în urmă, pot afirma că, dacă nu mi-aș fi petrecut atât de mult timp în bucătărie, preparând felurite bunătăți pentru soțul și băieții mei, desigur că aș mai fi scris cel puțin încă 10 cărți.

-În istoria personală a fiecăruia stăruie chipul părinților. Ce amintiri, vise, imagini legate de mamă sau tată v-au rămas statornice peste ani?

-Mama mea îmi rămâne în amintire ca o ființă fundamental generoasă, care prin tot ce făcea pentru cei trei copii ai ei mă lăsa să înțeleg că nu va pune niciodată propriile ei proiecte înaintea preocupărilor, intereselor și idealurilor fiecăruia dintre noi. Minunata ființă care a fost mama mea avea un unic proiect, creșterea în cele mai bune condiții a copiilor. Mi-o amintesc pe vremea sărăciei din vremea socialismului anilor '50, când produsele principale erau cartelate. Ea găsea soluții ca să nu fim nici flămânzi, nici rău îmbrăcați. De profesie, mama era contabilă, dar o văd la mașina ei Singer, unde ne cosea hăinuțe pentru toate nevoile. Când devenisem domnișorică, nu a ezitat să plă-

tească sume consistente ca să-mi facă rochițe și pardesie elegante la cea mai rafinată croitoreasă din oraș. Atunci îmi propuneam să-i întorc generozitatea din primele salarii de profesoară, căci acesta era visul meu. Da, visul de a deveni profesoară mi s-a împlinit, dar am simțit că mama nu aștepta de la copiii ei îmbrăcăminte de lux, ci doar să-i răspundem la dragostea pe care ea ne-o dăruise.

În familie era un moment sacru, cel al întâlnirii la cină cu tata, căci fiind managerul unui spital, el ajungea totdeauna târziu acasă. La cină, eram fericiți să stăm alături părinții și cei 3 copii ai lor. La un moment dat, se făcea bilanțul școlar al zilei și ne întreceam să dăm raportul notelor primite, așa, la concurență între frați, la concurență cu noi înșine. Nu știu cum mi se inoculase ambiția de-a nu accepta note mai mici și parcă văd și acum foaia aceea de caiet pe care învățătorul pusese, probabil la o dictare, nota 8. Așa o rușine mi se părea acea notă pentru eleva bună care mă socoteam, încât am decis să o prezint mamei drept nota 9. Cu o pornire tâlhărească, am șters cu guma bucla de jos a cifrei 8, făcută cu creion roșu, convinsă că astfel scap de rușinea cea mare. Mama s-a uitat la pagina de caiet și m-a întrebat ce notă este acolo. Am răspuns că am primit nota 9. A repetat întrebarea și a văzut că în nai-vitatea mea de școlărișă în prima clasă primară nu observasem că în paranteză era scrisă în litere... nota 8. Mie nici nu-mi trecuse prin gând să o șterg și pe aceea. Era clar, mama mă descoperise încercând să o mint, chiar dacă intenția mea era ca astfel să o mulțumesc, să nu o supăr. Fără niciun comentariu sau pedeapsă, mama a început să plângă. Atât, plângea înfundat fără să mă privească. Atunci am primit cea mai dură lecție de moralitate și am hotărât că nu voi mai încerca să mint părinții, indiferent de scop sau situație.

Tata era un om de o energie debordantă și avea un suflet înflăcărat, mereu vesel, gata să anime atmosfera familiei. Eram singura fată a părinților mei și simțeam că tata nu numai că mă iubește ca pe cei doi frați, ci mă adora, fiind foarte mândru de tot ce realizam. Avea încredere în mine și acest sentiment m-a motivat mereu să perseverez în proiecte. Parcă-l văd și astăzi cum mă învăța să dansez și să joc românește, să mă dau pe patine, ca sportul acesta să mă destindă și dinamizeze, iar mama m-a apropiat de muzica clasică, prieten nedezmințit pentru întreaga viață. Părinții mei? Două icoane!

Nicolae Rotaru Eu versus Ego

● Ce te extaziază cel mai mult? ● *Ura de moarte împotriva furilor, sperjurilor și prostovanilor.* ● Ce fel de scriitor de consideri? ● *De aglomerație și hărmălaie, de asfalt, cum se spune urbanismului trepidant.* ● Câte case ai vrea să ai? ● *Păi casa albă, casa verde, casa de nașteri, casa de corecție, casa de copii, casa de pensii și casa scării, să fie mai mult cu una decât are vestitul posesor de șase case.* ● Știi mereu ce vrei? ● *Din păcate, nu totdeauna. Și din această pricină băjbăi atunci când caut.* ● Ce sunt pentru tine înjurăturile? ● *Palme și pumni dați cu cuvinte.* ● Ce crezi c-ai fi fost dacă nu erai ceea ce ești? ● *Păi... parafrazănd vorba lui Hugo, care zicea că de nu era poet ar fi ajuns soldat, eu pot spune că de nu ajungeam general, aș fi redevenit agricultor.* ● Prin renunțarea la contractul de angajat ai trecut la un nou stadiu de bătrânețe? ● *Da, de la etatea acută am trecut la vârsta a treia cronică!* ● Te consideri o ființă rece? ● *Păi chiar sunt. La propriu. Umblu în miez de vară cu ciorapi de lână. Și tot tremur de frig ca Puiu Călinescu (Gerilă) în ecranizarea lui Gopo după basmul Harap Alb al lui Creangă.* ● Ce nu-ți vine să crezi c-ai pățit în copilărie? ● *Că m-a atacat un cocoș și că m-a alergat un găscan mai bine de un kilometru.* ● Crezi c-ar fi fost mai bine cu Ponta președinte decât cu Iohannis? ● *Nici pontificatul de acel tip nu ar fi fost bun, dar nici iohanniada de care am avut parte n-a fost mai brează.* ● Ce mai faci ca să pari șmecher? ● *După ce mi-am pus inițialele numelui în oglindă, NR transformându-se în majusculele rusești I și, respectiv, Ia, am început să ... ortografiez cuvinte cu s pe dos, ca să atrag atenția!* ● Cine conduce în România? ● *Acum, adhocratia democrație, cu pivotul ei principal tehnocrația bramburistică.* ● Mai știi bancuri din copilărie? ● *Mai știu. Le ziceam culmi.* ● Culmi?! ● *Da culmea răbdării era să numeri firele de păr cu mânușile de box, ori să stai pe-o plită încinsă până fierbe apa ținută în gură. Ori culmea curajului: să joci șah cu un Țigan fără să*

te temi că-ți fură caii. ● Ce consideri mai greu de suportat: să nu fii iubit sau să nu poți iubi? ● *N-am avut parte de nicio variantă, dar cred că prima e tragică, iar ultima dramatică.* ● Ce fel de respirație preferi? ● *Japoneză.* ● Adică? ● *Întinsă pe distanța rostirii celor 17 silabe dintr-un haiku.* ● În ce fel de realitate trăiești? ● *Ca să fac o eschivă lirică voi spune că într-una metaforică. Altfel, aș fi spus ca oricine a ajuns unde a jinduit după un ev al răbdării: o realitate de consum.* ● Ce sunt pentru tine munții? ● *Depozite de liniște și case de odihnă a viselor.* ● Te consideri, încă, un vrednic? ● *Sunt un delăsător.* ● Ți-ar plăcea să știi că ești considerat un măscărici? ● *Cum să nu. Bufonul regelui avea privilegiul de a se trage de șireturi cu suveranul. La fel, genialul Luchian își zicea și chiar și-a botezat autoportretul: un zugrav. Măscăriciul e starea de modestie a umoristului, cum zugravul este modul modest de a spune pictor.* ● Crezi în democrația totală? ● *Nu cred nici în cea parțială. Și nu cred că există democrație. Există normalitate în limitele legii, scrisă și nescrisă.* ● Care crezi că e cea mai magnetică invenție a ultimilor ani? ● *Facebook-ul, desigur!* ● Ai tot marșat că între cei pe care i-ai condamna la moarte ar fi și analfabeții. Vrei să faci precizări? ● *Altele decât cele făcute de Alvin Toffler, care spunea că analfabet nu e neapărat cel ce nu știe să citească, ci acela care nu știe să înțeleagă, nu am.* ● Ai omorî un om care nu înțelege ceea ce citește? ● *Una: acela nu e om. Două: nu l-aș omorî, ci i-aș cere să se sinucidă!* ● Ce-ai făcut de Ziua Mondială a Zâmbetului? ● *M-a umflat râsul. Am făcut haz de necaz, desigur.* ● Care crezi că e cea mai fructuoasă urare pe care o poți face unui prieten? ● *Să-i trăiască dușmanii ca să moară de necaz că-l văd fericit!* ● Spuneai cândva că te-ai descoperit a fi cu sânge albastru. ●

Da, după peste o jumătate de secol de când scriu cu cerneală, cred că pot spune că acest lichid îmi umblă, ca seva-n pomi, prin crengile sufletului. ● Poți să descrii epic tineretul de azi? ● *Ronțăitor de semințe, zgâitor în ecranul smartfonului, sorbitor de cafea de un leu de la dozator, în așteptarea deschiderii cârciumii, unde-s instalate sculele de păcănele!* ● Vrei să spui că asta va fi poporul român de mâine? ● *Dacă mai apucă acel mâine, fiindcă-și urmează zilnic strategia dispariției lente.* ● Nu crezi în resurrecția minții celei de pe urmă? ● *Care minte? E la ... mintea cocoșului că exact asta e marea lor absență.* ● Dar România furnizează olimpici, genii, uimind lumea. ● *Corect. Furnizează lumii excepțiile, lăsând acasă, în bodegi, la dulcele far niente, regulile.* ● Cum îți simți inima când vezi și constai asemenea anomalii? ● *Ca pe fântâna arteziană de la Universitate, unde se strâng gură-cască fără să se chinuiască să citească pe ziduri că acolo au murit oameni care visau altceva decât coșmarul în care trăim.* ● Îți mai dai importanță? ● *Niciodată nu mi-am dat, ci mi s-a dat.* ● Te sperie sorocacele? ● *Nicidecum. Viața, toată, e o înșiruire de sorociri.* ● Te-ai simțit vreodată de prisos? ● *Ș-acu, prisosesc tinerilor frumoși și liberi, ca orice expirat al istoriei care se repetă.* ● Hai să schimbăm subiectul că pute și zgârâie auzul. Mai înjuri ... alfabetic? ● *Da, 'tu-ți anafura, biserica, crucea și dumnezeii cui te-a făcut.* ● Cum crezi că e mai bine să fii respectat: viu sau mort? ● *În timpul respirațiilor regulamentare, pentru inspirațiile creatoare.* ● Te-au marcat personalitățile politice feminine? ● *Da, Indira Gandhi, Benazir Bhutto, Golda Meir, Dolores Ibarruri, Margaret Thatcher și Elisabeta II a Rusiei.* ● Dar de la noi? ● *N-am reușit să depășim nivelul Donca Simo, Olga Bangic, Emilia Irza, Mona Muscă, Alina Mungiu, Monica Tatoi.* ● Dacă speranța moare ultima, de ce zici că trăim în țara deznădăjduiților? ● *Politicienii noștri, mulți și mediocri, hrăpăreți și corupți, sunt de vină. Ei au înspăimântat, prin înșelarea așteptărilor, pe bietul popor, făcându-l să adopte, pas cu pas, chipul și asemănarea condu-cătorilor.* ● Crezi în necesitatea existenței serviciilor secrete? ● *Indiscutabil. După moartea Securității si-multan cu uciderea lui Ceaușescu a →*

urmat o izbeliște informativă când în România și-au făcut mendrele agen-turile străine. Atunci s-au pierdut multe: secrete, obiecte de patrimoniu, valori istorice, „cuceriri ale științei și tehnicii”. SRI, care s-a născut din cenușa „odioasei”, a avut și mai are de lucru pentru a repara această gafă managerială post-comunistă. ● Noroc cu americanii! ● Să știi că e și un noroc. Altfel își băgau nasul fel de fel de specialiști, prieteni, vecini astfel că acum am fi trăit într-o Românie Topless. ● Te consideri întreg la min-te? ● Întreg, dar incomplet, c-am dat în cea a copiilor. ● Mai ai nostalgia clopoțelilor? ● Da, a celor legați la gâtul cailor de Sântilie de vecinul Hoarnă sau al celor de la gleznele jucătorilor călușului oltean, necum a celor de la gâtul pisicii ori din coada șarpelui cu ... clopoței. ● Crezi că poți fi prieten cu oameni mai deștepți decât tine? ● Păi, toți prietenii mei sunt mai deștepți ca mine. ● Îți place urarea „Vă doresc o zi bună!” adre-sate de studente? ● Nu. Vreau să mi se ureze, de fapt să mi se destăinuie: „Vă doresc o noapte întregă!” ● Ha, da... Și nu ți-e frică? ● Ba da. ● Mai plutești dimpreună cu țara? ● Da, sunt într-un tangaj periculos, adică politic vecin cu deriva. ● Mai cedezi locul în tramvai sau troleibuz? ● Da, dar nu suport acele femei care, imediat ce m-am așezat, bătrân și eu, deh, vin lângă tine și așteaptă ostentativ să-ți faci datoria morală și să manifeste culanța necesară. ● Cum ți se pare tricolorul azi? ● Trei par-cele de mac, mușețel și miozotis. ● Ai rămas cu mania asta a unei singure litere. ● Dacă tu îi zici manie ... ● Cândva erai mândru că te asemui cu Nichita în poezie și cu Preda în proză. ● Da, mă asemuiam cu acești titani, dar numai la aprehensiunile bahice. Acum sunt original: nu mai beau deloc. ● Ceaușescu era oltean, dar succesul cum era? ● Un oltean din Scornicești a fost înlocuit cu un dunărean din Oltenița. ● Cum te mai simți, bântuit de beteșuguri și suferind? ● Păi, dacă mă întrebași acum și aici, ca această stivă de chiloși din care trag, zilnic, de la bază, câte o pereche. Din stiva zilelor ce mi-au mai rămas îmi închipui că cineva trage câte una, așa cum fac eu cu maieurile și chiloșii din dressing. ● La ce mai sunt buni scriitorii azi? ● La nimic. Nici cornete de semințe nu se mai fac din filele de carte, căci

lectură nici atât. ● Care crezi că e cel mai nou și potrivit brand național? ● Dorel! ● Crezi că România e stat de drept? ● Da, unul unde se face justiție cu standard dublu: pentru hoși de subzistență, cu celeritate și rigoare, pentru corupți cu ștaif, cu amânări și prescrieri. ● Chiar crezi că trăim într-un ospiciu? ● Nu, supraviețuim într-un spital de nebuni. ● Ai fost coechi-pier în meciuri care nu ți-au plăcut. Ai jucat la ofsaid? ● Nu, în schimb am fost mai mereu faultat. ● Cunoști

politicieni de prim-plan intrați în silentio stampa? ● Da. Valeriu Stoica și Mona Muscă. ● Crezi în expresia „din moși strămoși”? ● Prefer „din moși și babe”. ● Când devine un om comunist? ● A spus-o Malraux: când n-are unde se angaja și-i ghiorăiesc mațele! ● Înseamnă că tu ești capitalist, fiindcă și după pensionare te-ai angajat! ● Da, capitalist de stânga, dar nu extremist. ● Se face justiția principială la noi? ● Da. Se merge pe principiul delafiuunii, turnătoriei și denunțului. ● Te crezi un ins vulnerabil? ● Ca orice venerabil. ● Ți-ar plăcea să locuiești la graniță? ● Acum nu mai contează frontiera. Poți muri sau poți trăi din pricina vecinătăților oriunde. E chestiune de minute! ● Care crezi că e cel mai puternic partid de la noi? ● TVR! ● Cum?! ● Televiziunile! ● Ce ne-a adus America în primul rând? ● Sclipici și minciunile. ● Cum te mai simți la trei în cele trei camere? ● Can-tr-o celulă compartimentată cu pe-xal. ● Ce părere ai despre înmormân-tarea Anei lui Mihai I la Curtea de Argeș, dar într-o clădire ad-hoc? ● Am tot spus că un cetățean străin, catolic, de rând n-avea ce să caute într-o necropolă regală. Acum adaug: Ana de Bourbon n-avea ce căta în incinta ce are-n ziduri, fie și legendar, pe Ana lui Manole. ● Ești original în comportări? ● Ca un hamburger sau ca o shaorma la gust. ● Ai tăi n-au avut mătrează, iar tu aproape total chel, la o zi după spălat faci făină-n creștet. De ce? ● Chimia este otravă pentru orice al vieții. Ai mei se spălau cu strânsura de apă de ploaie în care puneau buruieni și

frunze de nuc. Adică ... șampon natu-ral. ● Nu ți se pare că mai tot dialo-gul nostru „matusalemic” este critic și negativ? ● Nu ți se pare că lumea în care trăim și planeta pe care o locuim sunt la fel ca noi? ● Corect! Nu putem oglindi bine răul. Chit că reflexia este, în sine, o denaturare, ceva virtual, mincinos, iluzoriu. ● Bravo. Ai preluat comanda. ● Am zis și eu, n-am dat cu parul. Ia spune, dar fără să dai cu băta în baltă, cine sunt azi Iisus, Einstein, Freud și Marx. ● Azi și întotdeauna careul de ași evrei ai existenței experimentale a Terrei. ● Acum e la modă și la putere domnul Bancher, Bankerberg, ca să înțelegi mai bine? ● Acest ... berg ... ● ... da, e un fel de „escu” evreiesc. ● Mai ți-amintești surâsul de polei colorat al copilăriei? ● Da, seamănă cu zâmbetul de staniol al adulților bogăți de azi. ● Care dintre „made in” ți-a marcat copilăria? ● Sdelano v SSSR și Made in China. ● Made in America sau France, nu? ● Astea îmi marchează bătrânețile și-mi distrug sănătatea azi. Mai ales vestitele euri din... made in UE! ● Care dintre liderii comuniști ți-au plăcut? ● Stalin c-am fost ajutat să-l iubesc și Castro că mi-a plăcut fără ajutor din afară. ● Ș-ai rămas fidel lui ... Fidel? ● Da. Mai ales că vreo 15 ani i s-a cântat prohodul dar el s-ancumetat să res-pire încă ani buni. ● Dar Ceaușescu? ● Ce e cu el? A fost cel mai bun șef de stat al României. ● Mai bun ca Ștefan, Mircea, Mihai, Vlad și alți voievozi iubiți de tine? ● Precizez: al României. ● Superior lui Cuza și Carol I. ● Mult superior. ● Mă rog. Dreptul tău la cuvânt și dreptul istoriei la judecată. Ce e azi, de fapt, poporul român? ● O corcitură. ● Crezi că suntem expirați? ● Nu, condamnați la țigano-islamizare. ● Deci, de unde ne tragem? ● De nicăieri! ● Și unde vom ajunge? ● Niciunde. ● Ciudat! ● Normal! ● Cum ar veni ne merităm etichetările de țigani împuțiți, găozari, deveseliști, moguleni, ungureni, căp-șunari, iohaniști, foști fomiști, al-cooliști și cioflingari? ● Ni le meri-tăm sau nu, etichetările, dar asta suntem: ciocoflenderi din Carpați, robi, cobai, exploatați, ce-am schimbat es-tul cu vestul, iscălindu-ne cu deștul. ● Ce versuri sumbre și ce rime strâmbe. Știi un cuvânt al limbii valahe? ● Da: almanahe. ● Și-a limbii române de sud, din șesuri? ● Limba băsească plină de succesuri. ● →

Mai ții minte cum i s-a spus la România Mare? • *România... rotofeie sau dodoloață.* • Nu ți se pare că țara a cam făcut burtă? • *Nu, dar văd că-s mulți care-o vor din nou... suplă, exact când ar trebui să urlăm de bucurie că se-apropie centenarul Unității.* • Știam că nu iubești armenii. • *Din pricina vicelui vulgar Voganian, miruit în conducere la USSR, dar judecând după prietenia de breaslă cu Paul Grigoiu, deloc! E drept, bietul și vrednicul de laudă Zambaccian, din pricină că e nume de stradă a compromișilor corupți și învărtiți, mi-a devenit, și el,... indezirabil.* • Tot critici existența unei academii de securitate care reunește specialiști din Apărare, Interne, Intelligence și Educație. De ce? • *Fiindcă eu nu-i sunt membru, deși inițiatorul Gh. Toma, prorector la ANIMV, m-a dus cu vorba că-s printre fondatori, dar tot el m-a înlocuit cu un potențat nou, venit, după plecarea ca ambasador în SUA, a șefului SRI, care era președinte din onoare.* • Și ce crezi că e de făcut? • *Ceea ce se întâmplă azi, în România bolnavă, e manifestarea metastazelor unei maladii maligne incurabile. Nici metoda Târgoviște, procedeeul ceaușist nu mai poate da roade, într-o țară care nu ne mai aparține, în care poporul se manifestă haotic, iar liderii – brambura.* • Ți-a plăcut gluma cu porcii? • *Aia potrivit căreia, din pricină că Europa a interzis sacrificarea groșteilor după metoda tradițională și fiindcă românii refuză să-i asomeze, aceștia s-au înmulțit și s-au ascuns prin instituțiile puterilor separate?* • Aha, văd că ești la curent. Mai trebuie un scaun, electric, desigur, pentru prostiile pe care le spui. • *Eu nu pot muri electroprăjit, fiindcă am împământare: sunt țaran, fiu al gliei, statuie de humă.* • Ce crezi că sunt preoții de azi? • *Majoritatea geambași de suflete. De-aia se și clatină catedrala ortodoxiei, chiar din inima ei greacă.* • Ce crezi că e dracul, întruchipat ca animal copitat, cornut și... codos? • *O poveste cu cap și coadă la fel ca a ursului cu bot și fără coadă, păcălit de vulpea neroadă, care fură oare din ogradă.* • De ce-ți bați joc de text de parc-ai juca, la fel ca ieri, într-o... brigadă? • *E o continuare a ticului cu care dialoghez în rime, cu nepotul Luca, în încercarea de a-l infesta cu microbul ... poezitei.*

Inedite

Daniel Drăgan

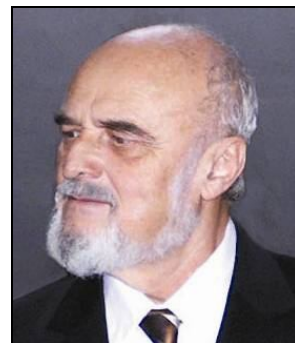
(1935-2016)

Oi și fiare

Dansez cu poezia de șazeci de ani. De la Homer la Evtușenko, de la Cârlova la Emil Brumaru am iubit zeci și sute de poeți. Pe unii i-am iubit până la suferință. Dar nici unul nu a fost și nu este *spirit al meu tutelar*. Nici unul un mi-a servit și nu îmi servește de model. Ce poate fi model în artă? Punctul de la care pleacă imitația. Și – mult mai rar – interpretarea. Asociez ideea de model cu ființa aceea sublimă sau tembelă pe care pictorul o pune să stea încremenită pe un piedestal pentru a-i reproduce poziția, musculatura, atitudinea și – dacă are ceva talent – expresia. Cu asta se cam epuizează oferta “modelului”. Cu un poet, cu un artist e altceva. El este – în cazurile fericite - hrană a spiritului tău.

Un mare sfetnic al literaturii române de azi îi îndemna pe tinerii poeți: “Scrieți ca americanii! Scrieți ca americanii!” Când am auzit gugu-mănia mi s-au încleștat fălcile. Am înghețat. Mi s-a tăiat respirația. Adică cum? Adică unde vrem să ajungem? Unde ar putea ajunge tinerii poeți români cuibăriți ca păduchii sub penajul de aripă al marilor vulturi americani? M-aș fi așteptat să-i indemne a citi poezia americană, însă și rusă, franceză, germană, greacă... Aceste literaturi trebuie citite cu foame, cu nesaț. De la Delacroix păstrez o definiție care îmi place enorm și o țin la mare cinste. El spunea că un leu înseamnă zece mii de berbeci asimilați. Marii poeți ai lumii cu care avem șansa de a fi contemporani trebuie foarte bine ronțăiți. Tinerii (și nu numai ei!) să-i fărâme în măsele, să-i bage în stomacurile lor lacome, în malaxoarele pântecelor, să-i atace cu toți acizii gastro-intestinali, să-i transforme în lipide, glucide, proteine, în calorii! Leul lui Delacroix mânca zece mii de berbeci dar nu mirosea a oaie. Nici lei poezilor români nu trebuie să pută a oaie americană, ci a junglă.

Să aibă originalitatea și măreția maiestroasă a fiarei.

Balada bătrânului arbore

Plouă încet și apele curg
Peste mantaua de clorofilă
A bătrânului arbore. Zace
În ghindă zeul copil
Fătul izvoditor de vrajă
E gata
Să sară din încremenirea
seminței
Până la sărutarea fonică
A soarelui tânăr
Abia răsărit

Și cântece mici neauzite de om
Sună în ramuri
În coaja copacului sună
În cercurile concentrice care-l
blindează
Înfășurându-i ființa abstractă
Ea însăși mereu cântătoare
A nobleței smerite

O dulce litanie

Și misterele vechi se adună la
sfat
Cântă neauzite așteptării
fecunde
Ploii îi cântă și nopții și zilei și
astrului tânăr
Trezit cu uimire din adormirea
zenitului
Până când crapă liniștea mută
A seminței

Și pruncul vegetal sare
Înainte soarelui viguros
Și odată cu pruncul acela sare
Din achena pleznită colos
Însuși imensitatea arbor numită
Sare până dincolo de vârstele
sale
Acoperind orizontul

Și vine
Să mai trăiască o dată
Încă o dată
Până în vecii vecilor
Așa!

OMAGIU LUI AUGUST SCRIBAN

Obişnuim, adeseori, să-ntoarcem privirea spre trecut, convingşi fiind că acolo vom găsi hrană spirituală, care să ne revigoreze. Şi astfel avem a ne aminti de un lingvist de marcă a perioadei interbelice, un exigent profesor (în primul rând cu sine însuşi), un subtil analist şi comparatist în spaţiul Limbii Române. E vorba de August Scriban, covurluian, prin origine (s-a născut la Galaţi, la 12 noiembrie 1872), dar a profesat, cu succes şi recunoaştere, în Şcoala Ieşeană. Privind retrospectiv, ce aflăm? Licenţiat în Litere şi Filosofie la Universitatea din Bucureşti, în 1897, cu lucrarea *Alfabetul chirilic la români*. A dobândit doctoratul în 1903, la Universitatea din Halle-Germania. Experienţa sa la catedră, de peste patru decenii, s-a concretizat în mai multe studii: *Etimologii* (Iaşi, Institutul de Arte Grafice N.V.Ştefăniu, 1911, 14 p.), *Ortografia românească* (Iaşi, Editura Ionescu, 1912, 40 p.) – cu o apreciazabilă cronică, semnată de profesorul universitar Édouard Bourciez, în „Revue Critique”, precum şi alte texte, publicate în „Revista idealistă” sau „Arhiva” din Iaşi.

Numele lui August Scriban se pronunţă cu un plus de veneraţie – în primul şi în primul rând – pentru opera sa de o viaţă, *Dicţionarul limbii româneşti*¹. Pentru a înţelege paşii pe care i-a parcurs autorul în finalizarea muncii sale, merită să spicuiim din partea introductivă a impozantei sale lucrări: *Precuvântare. Originea dicţionarului*. „Acest dicţionar e rezultatul impresiunii pe care mi-a produs-o dicţionarul lui Larousse (*Petit Larousse illustré*)¹ şi a lui Gazier², de când eram elev al liceului din Galaţi.

Tot contemplând şi admirând aceste dicţionare, mi-am zis că trebuie să aibă şi Românii unul asemenea, şi așa, îndată ce am fost în stare şi am avut linişte, am început să lucrez, ceea ce s-a întâmplat abia în seara de 28 decembrie, după stil nou (15, după stil vechi) a anului 1903, pe strada Salvării (actuala Căpitan [Petre?] Şerdinescu), 7, a oraşului

Buzău, unde eram profesor³.

Nimic nu m-ar fi putut abate de la această hotărâre. Eram, dacă mi-e permis să compar cele mici cu cele mari, așa cum zice Lucreţiu despre Epicur: <pe care nici templele zeilor, nici fulgerele, nici bubuitul ameninţător al cerului nu l-a intimidat, ci cu atât mai mult l-a îndârjit înveşmântatul curaj ca să dorească cel dintâi să sfârâme strâmta îngrăditură a naturii>.

Am citat acest pasaj nu ca să mă laud singur comparându-mă cu cei mari, ci pentru ca cei ce vor veni după mine să se umple de acelaşi curaj şi să ia aceeaşi nestrămutată hotărâre de a lucra în folosul patriei şi al omenirii.

Ca să fi putut lua asemenea hotărâre, trebuia ca inima mea să fi fost pregătită în această direcţiune. Acela care mi-a pregătit-o a fost tatăl meu⁴, fost elev al Seminarului din Socola şi al Academiei Mihăilene din Iaşi, doctor în drept din Torino, magistrat, apoi avocat şi profesor de istorie şi economie politică la şcoala comercială din Galaţi. Ştiind latina şi greceasca veche, vorbind curent italiană, franceza şi grecească nouă, ştiind puţin şi germana şi ruseasca, simţea o mare plăcere să scormonească prin dicţionare şi să descopere etimologii (de la el ştiu originea grecescului *chichion*). Dar era influenţat de curentul latinist şi nu-i plăcea să derive decât din latină, italiană sau grecească, iar pentru ceea ce nu era greco-latin n-avea decât dispreţ (...).

Îmbătat de gloria imperiului roman, se uita cu milă la statele moderne şi le numea <prefecturi>. Era, cum se vede, imperialist roman şi nu visa decât restabilirea vechii Dacii <de la Tisa până la Nistru>, ceea ce s-a întâmplat la opt ani numai de la moartea lui (care a fost la 1921).

Dar pe lângă învăţătura pe care am putut-o lua de la tatăl meu, ceea ce m-a făcut să încep acest dicţionar a fost moştenirea sufletească pe care mi-a transmis-o el: Iubirea fanatică de limba românească, înclinarea spre studiul limbilor străine şi voinţa irezistibilă de a da patriei o lucrare pe care eu o cred folositoare.

Convins de aceasta, am avut răbdarea de a şedeă ţintuit la masa de lucru vreo 20 de ani, şi anume: în 10 ani (cât asediul Troei!) am terminat dicţionarul (28 Decembrie stil nou 1913); apoi l-am reluat de la început şi l-am revizuit până la cuvântul *post*, la care ajunsesem în noaptea declarării mobilizării noastre (15/28 august 1916). Atunci, cu gradul de căpitan, am plecat la regimentul meu (al 5-lea de călăraşi), cu care, pe valea Buzăului, am intrat în Transilvania, iar după demobilizarea mea (1 aprilie 1918), am năpădit din nou pe dicţionar terminând revizuirea şi scormonind cu deliciu originile cuvintelor rămase nedescoperite, ceea ce am continuat a face până în ultimul timp. Afară de asta, am mai intercalat în el o mare mulţime de cuvinte de prin cărţi, de prin locurile cutureierate de mine.

În noiembrie 1913, apropiindu-mă de sfârşitul dicţionarului (nerevizuit), am anunţat lui Iacob Negruzzi că-l pun la dispoziţiunea Academiei dacă vrea să-l publice. Deşi i-am scris o scrisoare personală, el a pus un funcţionar al Academiei să-mi răspundă oficial (nr. 2310, din 3 decembrie 1913) că Academia n-are bani şi că <cel mai natural lucru ar fi să mă adresez ministerului Instrucţiunii>.

N-am mai insistat şi m-am a-dresat ministerului Instrucţiunii, în mai 1914. Ministrul, prin Casa Şcoalelor, a numit ca recenzent pe Ion Nădejde, care a primit însărcinarea cu adresa nr. 25146, din 7 iunie 1914 şi a răspuns la 17 mai 1915, încheind că <lucrarea mea e de foarte mare valoare şi că tipărirea ei n-ar trebui să întârzie prea mult>.

După ce mai trecu un an, Casa →

LIVIA CIUPERCĂ

¹ Pierre Larousse (1817-1875) – gramatician, pedagog, lexicograf şi editor francez. *Le Petit Larousse illustré* (1905), de Claude Augé

² Augustin Gazier (1844-1922) – istoric.

Autorul se referă la *Nouveau dictionnaire classique illustré* (1888)

³ Câtă meticolozitate în datarea tuturor evenimentelor!

⁴ Romulus Scriban (1838 – 1912), avocat, profesor, publicist, poet

Școalelor, cu adresa nr. 18556-F, din 18 iunie 1916, îmi răspunse scurt și cuprinzător că <nu poate întreprinde publicarea, deoarece nu dispune de fonduri!> (...).

Astfel, au trecut peste doi ani, pe când hârtia și tiparul n-ar fi costat decât vreo 20-30.000 de lei. Dar oricât ar fi costat, statul trebuia să scoată banii necesari, căci era pentru cultura națională, era o armă de luptă!

Ca să se vadă cât de mult am ținut să termin acest dicționar, citesc acest fapt:

După ce [Alex.] Philipide refuzase a mai lucra la dicționar, iar Ovid Densușianu refuzase și el, Academia se adresase lui Sextil Pușcariu. Dar mai era loc și pentru alții la asemenea lucrare gigantică. În ianuarie 1904, [Grigore] Tocilescu, venind să ție o conferință la Buzău, unde mă aflam eu atunci, profesorii liceului i-au oferit, la cercul didactic, un ospăț care s-a prelungit până la 4 dimineața, când el a plecat la București. Eu, care atunci ajunsesem la litera B, i-am adus manuscrisul și i l-am arătat. Surprins de această descoperire, Tocilescu, care tocmai căuta lucrători pentru dicționarul Academiei, îmi propuse să lucrez la dicționar.

Totuși, am refuzat zăbind, propunerea lui Tocilescu, cu aceste vorbe: <După cum nu există intelectual Român care să nu-și aibă Larousse-ul lui pe masă, tot așa vreau să nu existe intelectual Român care să nu-și aibă Scribanul lui pe masă! De aceea, iată că termin dicționarul meu, apoi vom vedea!> (Vorba lui Carp, la 1907: <Mai întâi represiune, apoi vom aviza!>).

Toți profesorii au rămas uimiți de indiferența cu care am rămas neclintit. Nimic nu m-ar fi putut abate din drumul meu drept, la capătul căruia vedeam scăpărând fulgerul victoriei⁵.

August Scriban explică apoi „modul cum a lucrat” la acest dicționar. A fost o muncă ordonată, insistentă, captivantă și cuceritoare – încă din studenție. În explicarea fiecărui cuvânt s-a slujit atât de formele descoperite în graiul popular, cât și prin preluarea din vastele lucrări de specialitate și dicționare, semnate de

⁵ August Scriban – *Dicționarul limbii românești. Etimologii, înțelesuri simple, citațiuni, arhaisme, neologisme, provincialisme*, Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939, 1448 p.

figuri reprezentative ale timpului: Lazăr Șăineanu, Frédéric Damé, Heilmann Tiktin, Alexandru Cihac, Pierre Larousse, B.P.Hașdeu, Alexandru Lambrior, Moses Gaster, Alexandru Philippide, Gustav Weigand (părintele dialectologiei moderne), Ovid Densușianu, I.A.Candrea, Sextil Pușcariu, George Pascu, Vasile Bogrea.

După multe căutări, aprecieri și refuzuri, va reuși, într-un târziu, să vadă manuscrisul în tipografie. A fost o mare „ușurare” și o uriașă satisfacție. Binemeritată. S-au confirmat aprecierile formulate de filologul francez Édouard Bourciez⁶, care, în recenzia la broșura lui August Scriban, *Ortografia românească*, avea convingerea că „prin felul lui de a vedea – va sfârși, fără îndoială, învingând”. Și a învins!

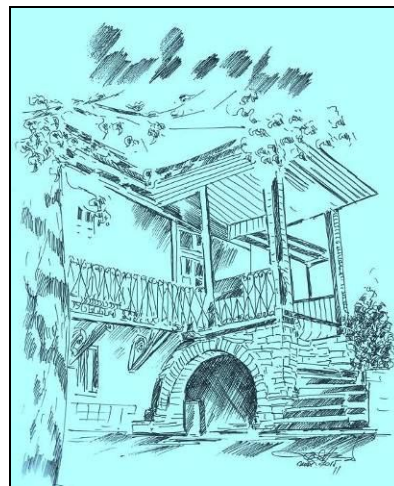
Important mesajul autorului care își dăruiește munca de un număr de ani importanți din viața sa fiecărui Român care dorește să se cultive și să conștientizeze valoarea limbii noastre. Și, pe drept cuvânt, acest dicționar „nu este numai un instrument de cultură națională și de dezvoltare a conștiinței naționale, ci și o armă de propagandă pentru răspândirea limbii și culturii românești”⁷!

Un țel nobil. *Dicționarul* lui August Scriban a străbătut și străbate timpul de studiu al atâtor generații de elevi, studenți și profesori, de aproape opt decenii, încontinuu. Și chiar dacă există un DEX al prezentului, refugiul, întru confirmarea unor detalii anume, ne determină să ne refugiem și spre dicționarul lui August Scriban. Cu speranță.

Visul său s-a conturat, cu prisosință. Scria în prefața dicționarului său: „Dorința mea e ca acest dicționar să pătrundă până în ultimul sat românesc, adică de la Tisa până dincolo de Nistru, până la Bug sau chiar până aproape de Nipru (căci și acolo-s Români!), până-n Serbia, până-n Bulgaria și-n toată peninsula Balcanică, până-n Istria și chiar până la Românii din America”.

⁶ Édouard Bourciez (1854-1946) – la acel timp, profesor la Universitatea din Bordeaux. În recenzia publicată în „Revue Critique” (Paris, 1912, 75), conchidea: „Tot ceea ce va putea ușura apropierea de această limbă așa de interesantă în sine, dar uneori cam deconcertantă, va fi binevenit. Dl. Scriban are de partea lui logica, și felul lui de a vedea va sfârși, fără îndoială, învingând”.

⁷ August Scriban, op.cit., p. 16

Ce dovedește aceasta?

August Scriban nu a fost doar un perseverent cercetător, ci un patriot, un om cu dragoste nețărmurită față de neam, limbă și țară. De aceea – și noi, cei de astăzi, se cuvine să ne amintim măcar, dacă nu întreprindem ceva concret, de cei care – în urmă cu un secol – s-au jertfit cu arma-n mână pentru Unirea cea Mare.

Și continuă autorul: „Doresc ca românimea nemuritoare să aibă această carte ca o oglindă în care să se uite și să rămână uimită când va vedea ce frumoasă e și ca o evanghelie pe care, cu ochii lăcrimați de bucurie, i-o trimite un modest apostol și un înverșunat străjer al limbii românești”.

Dacă am fi și noi doar pe un sfert un astfel de „modest apostol”, și-un „înverșunat străjer al limbii românești”, cât și câte s-ar putea schimba, în bine, într-această țară ciuntită și răvășită de neprieteni!

Dicționarul lui August Scriban străbate onorant Timpul. Iar cei care doresc să asculte șoapta molcomă și concentrată a cercetătorului, e invitat să parcurgă „stradela Manolescu” și Iași, cartierul Păcurari – și, oprindu-se în dreptul unei căsuțe de la nr. 4, în mod cert va retrăi, posibil, o frântură din stările psihice din vara anului 1928, când autorul migălea atât la împodobirea vastei lucrări, cât și la conturarea prefeței explicative⁸.

Profesorul August Scriban odihnește, într-un vecie (din 2 august 1950), alături de un alt înaintaș al său, profesorul August Scriban (1836 – 1892), în Cimitirul „Eternitatea” din Iași, Parcela 7/I, rândul 1, locul 2, în vecinătatea lui Grigore Cobălcescu și Gheorghe Ghibănescu.

⁸ August Scriban, op. cit., p. 13-18

Dor de Bucovina DUMITRU COVALCIUC -

In memoriam

Din pricină că nu pot fi prezent, mâine, la înmormântarea marelui etnograf, sriitor, publicist Dumitru Covalciuc... îi voi dedica aceste câteva gânduri sincere, dar... neconvenționale. Chiar dacă, aparent, neconforme cu stilul oficial... Eu unul, auzisem de el de prin anii 1990/1991. De unde? Un fel de "văr de-a doua" de al tatălui meu – mă refer la rapsodul popular Traian Straton, cântăreț popular cunoscut la suceava... și chiar fost, cândva, înainte de '89... director al Ansamblului Profesionist "Ciprian Porumbescu" din Suceava... venea de vreo 2-3 ori pe an la mine..., la Direcția Silvică... unde lucram și lucrez și azi... în acei "romantici" ani '90-'92... și-mi cerea, politicos... cărți românești... eventual agende, calendare... oricum, în genere... tipărituri românești. "Le duc lui Covalciuc!"... îmi șoptea, cumva, complice... nea Traian Straton... Traian era vechi prieten de familie cu Covalciuc... Se vedeau des... Traian dormea la el acasă, erau amici... Vreau să zic că ori de câte ori Traian Straton – mort și el de mulți ani – se întorcea la Suceava... îmi dăruia exemplarul tocmai ieșit din tiparniță a "Tării Fagilor"... Almanah deștept... care mă îmbia la lectură și gândire... deoarece era structurat inteligent, pe „câprării”... academic, aproape... fără excесе "patriotarde". Am auzit că el încă apare... eu nu-l am (ce păcat – să nu zic rușine! - că acest excelent volum apare prin ajutorul transilvănenilor... și nu al sucevenilor!). Revin: în atare circumstanțe amintite, îmi doream să cunosc, direct, omul Dumitru Covalciuc. Mi s-a întâmplat la una dintre acțiunile "mașinii cu poeți" - eu cred - e o paranteză, doar - că "mașina" asta... e singura reală, privată... faină dintre Suceava și Cernăuți, de vreme ce nu se bagă – măcar cu niscai bani de benzină... niciun organism oficial... Bine că nu se bagă, politrucii... Altfel, mașina cu poeți (o datorăm Ginei Puică și lui Vasile Tărățanu... chapeau pentru cei doi!)... altfel mașina asta romantică și pur prietenească ar fi rămas în pană... dacă ne-ar fi "înfiat" vreun organ, vreun administra-

tor... Revin... L-am întâlnit, la Centrul Cultural... "în carne și oase" pe Dumitru, acum vreo 2 ani. Mi-a plăcut din prima. Am discutat mult – despre Traian Straton, evident, în principal era Straton-ul lui preferat, - pentru mine era doar o plăcută amintire acest om, Traian - și l-am înțeles... Apoi, ne-am mai văzut/vorbit de vreo 2 ori, dar tot în contextul Centrului Cultural. La ultima întâlnire a noastră – tot în contextul "mașinii cu poeți" desfășurată acolo, acum vreo lună, am stat la două țigări în fața Centrului, el refuzând să intre înăuntru, mie mi s-a părut ciudat, nefiresc, și așa mi se pare și acum, după moartea lui! Mi s-a părut, cumva, nepoliticos din partea lui Dumitru. În fond, eu, Cezar, prezentam o carte a mea. Dar el "avea ce avea" cu Tărățanu. Dar asta era treaba lor, nu era a mea, ca musafir. Eu l-am "îmbiat" - diplomatic - cu un pahar de afinată, numai să intre! A refuzat elegant – dar categoric!. A ieșit și Tărățanu și l-a invitat în casă. Același refuz.. ("nu am timp, tre să plec acasă"). Am mai fumat, povestind împreună – despre originea numelui "Straton" 2 țigări, afară (avea, el.. chef de povești, simțeam!) – era cam acum o lună! - apoi a plecat. Și acum am aflat că a murit... chiar nu știu ce așa putea spune eu, un sucevean onest, la toată problema asta...

P.S. Dar, cu toată cinstea și respectul pentru toți românii adevărați care țineți fiecare, acolo, "Tricolorul" sus... Uniți-vă, fraților! Pe mine, ca bucovinean, mă doare că fiecare dintre voi vrea să fie "șef"... șefuț... șefuleț... țineți la investitura de – "bucovinean primordial". Titular. Sunt nu știu câte asociații, - oricum, prea multe! –fundații românești. De ce nu vă întâlniți între voi... dizolvând sub numele "Arboroasa"... toate micile voastre orgolii... Ca, uniți, să aveți o

voce mai tare, mai unită? Uitați-vă la ungurii noștri! Vorbesc aceeași limbă, știu ce vor! Acum, văd, se cere intrarea post-mortem a lui Covalciuc, în Academia Română! Dar omul ăsta o merita în timpul vieții lui (dacă zecile, jde-miile de asociații patriotice din Cernăuți ar fi adresat o petiție comună... și... de preferat în timpul vieții omului, nu credeți!?) Acum, la ce-i ajută!? Să vă tot dați voi, urmașii - culturali ai intelectualului mort – importanți! Rușine! Vreți Academie!? Trebuia să-l fi iubit, respectat, promovat pe Dumitru Covalciuc cât era în viață!

P.S. 2. Dumnezeu să-l ierte pe Covalciuc! Voi, acolo, românașii de la la Cernăuți, oare cât vă veți mai... vorba aia... pe la spate!?

P.S. 3. Cer scuze! Dar cât veți fi acolo, la Cernăuți... 5-6 capete "deștepte", care nu sunteți în stare să vă fierbeți mămăliga în același ceaun... comun... nu cred că veți izbuti ceva... Iertare! Este, de altfel - perfect românesc... Divizare... Nu știu de ce mă -mai – mir...?

STRATON CEZAR

DUMITRU COVALCIUC Personalitate culturală de excepție din Bucovina de Nord

În ziua de 23 decembrie 2017, Dumnezeu l-a luat dintre noi pe Profesorul Dumitru Covalciuc din Cernăuți, care peste câteva zile urma să împlinească 71 de ani. Un Mare Om, un Mare caracter, un Mare Istoric, un Mare Naționalist Român, un Mare Prieten, care nu și-a trădat niciodată conaționalii din Nordul Bucovinei. Cu plecarea din mijlocul nostru, comunitatea românească din regiunea Cernăuți și nu numai a pierdut o mare personalitate.

Dumitru Covalciuc s-a născut la 2 ianuarie (26 decembrie) 1947 în satul Oprișeni, raionul Hliboca. După terminarea școlii din sat, absolvă Facultatea de limbi străine a Universității de Stat din Cernăuți, specialitatea limba franceză. Apoi, se dedică studierii istoriei Bucovinei și valorificării tezaurului folcloric al ținutului natal. Prin anii '70, adună texte folclorice din diferite sate bucovinene și le păstrează până când apare →

Pr.dr. GH. NICOLAE ȘINCAN

posibilitatea de a le edita în volume aparte sau colective. Din 1969, este crainic la Postul de Radio Cernăuți și redactor la ziarul *Zorile Bucovinei*. În anul 1972, sub pretext că se susține serviciului militar, a fost destituit, dus departe de locurile natale și închis într-un lagăr de psihiatrie din orașul Baku. În 1989, a înființat Societatea de Cultură Românească „Mihai Eminescu”, un an mai târziu înființează și conduce Societatea Culturală „Arboroasa”, iar din 1992, Institutul Obștesc de Istorie, Restituiri Literare și Folclorice „Dimitrie Oniciu”, Cernăuți.

Dumitru Covalciuc, publică versuri, schițe, povestiri, traduceri și studii despre viața culturală a Bucovinei. După 1990 și-a consacrat o mare parte din timp scriind și publicând documente privind istoria tragică a românilor din nordul ocupat al Bucovinei.

Meritul lui Dumitru Covalciuc e incontestabil la aflarea mormântului lui Iancu Flondor de la Maidanul Storojinețului, inițierea organizării pelerinajelor la Stejarul lui Ștefan cel Mare din Codrii Cosminului, instalarea primei Cruci-monument pe gropile comune de la Fântâna Albă, unde au fost împușcați mii de români (monument ridicat prin efortul și jertfa membrilor Uniunii „Vatra Românească” din Târgu Mureș - moment la care a participat, alături de mulți alții și semnatarul acestor rânduri). A scris romanele „Revolta” și „Tinerețea lui Doxachi Hurmuzachi”. Acestea sunt doar câteva crâmpoie din bogata activitate literară și culturală a lui Dumitru Covalciuc.

Astăzi, Dumitru Covalciuc ne-a părăsit, după o scurtă dar grea suferință și aceasta este o știre tristă și gravă, care ar trebui să dea de gândit multora, și mai ales celor care se cred începutul și sfârșitul lumii acesteia pe care o vizităm temporar, pentru a o părăsi definitiv, la primul semn al Divinității.

Pentru a ne întări în suportarea despărțirii de cel drag, vă propun să-i însoțim pe Luca și Cleopa, ucenicii Mântuitorului Hristos, pe drumul ce duce la Emaus. Călătoria lor e istorisită de evanghelistul Luca și e relatată așa de natural încât impresionează profund. Cei doi ucenici păraseau în grabă Ierusalimul, orașul în care au trăit atâta dezamăgire în ultimele zile, sperând să mai uite de durerea lor. Și

iată că în timp ce vorbeau, Iisus În-suși li se alătură și merge cu ei și le ascultă necazul. Li se alătură cu dragoste și le tâlmăcește Scripturile: “Nu trebuia oare Hristos să pătimească toate acestea și așa să intre în slava Sa?”

În timp ce ucenicii ascultau cu interes și pasiune, iar Domnul Hristos le vorbea și le tâlcuia Scripturile (Luca 24, 32), iată că ajung în locul unde trebuiau să părăsească drumul principal și să se îndrepte spre Emaus. Mântuitorul se prefăcu a merge mai departe, spre a le da lor ocazia să-L invite, să-L roage, să rămână cu ei. Iisus cedează la insistențele ucenicilor și acceptă invitația, bucurându-se că dumnezeieștile Sale cuvinte nu au căzut în pământ bătătorit, între spini și pietre, ci au căzut în pământ bun, gata să rodească. Intră și ia cina împreună cu ei. Cleopa și tovarășul lui au împărțit cu El mâncarea lor și adăpostul de deasupra capului. La “frângerea pâinii”, Iisus li se descoperă, și în sufletul celor doi ucenici se destramă noaptea cenușie a descurajării, li se deschid ochii și-l recunosc pe Cel Înviat din morți.

În pelerinajul nostru pământesc, când suntem triști sau încurcați, când ne vedem năruite speranțele sau când nu știm ce să credem, însuși Hristos Domnul vrea să ne devină tovarăș de drum. Iar seara, când ziua aproape a trecut, și când se lasă umbrele, El vrea să stea cu noi la masă și să ne cuprindă în caldă lumină a prezenței Sale dătătoare de viață. Singurătatea și îndoiala noastră au nevoie de o prezență care să ne ferească de venirea nopții din noi, și de aceea, ca și ucenicii din Emaus, îi cerem Mântuitorului: “Rămâi cu noi că este spre seară și s-a plecat ziua.” (Lc 24, 29).

”Se povestește că în timpul unei furtuni năpraznice care s-a năpustit asupra unui vapor, acesta s-a scufundat. În timpul naufragiului, aproape toți pasagerii s-au înecat. O mamă care era pe vas împreună cu toți copiii ei, șase băieți și o fată, înainte de a ajunge în valuri, le-a spus tuturor să se agațe fiecare de ceva și să se țină cât mai strâns. Băieții, erau bărbați în toată firea, dar fetița era firavă, timidă și aproape paralizată de frică. Când însă furtuna și valurile mari au început să rupă bucăți din vapor, băieții au dispărut în adânc, unul câte unul, pentru că s-au prins de... nimic. Când însă salvamarii au venit să-i caute pe

supravețuitori, aceștia au găsit-o pe fetiță în viață, pentru că aceasta a fost singura care a îmbrățișat cu putere o bucată de lemn, care a ținut-o la suprafață”. E foarte bine ca în ziua necazului să ne sprijinim unii pe alții, dar cel mai important e ca toți împreună să ne sprijinim pe Dumnezeu.

Am avut plăcerea să-l cunosc pe inimosul publicist și scriitor Dumitru Covalciuc, prin mijlocirea unor intelectuali târgmureșeni - Rodica Puia, Carol Puia, Dimitrie Poptămaș și Nicolae Băciuț. Alături de aceștia și de alții la fel de buni ca și ei, am participat în multe rânduri, la Cernăuți, prin Bucovina, în minunata comunitate românească creștină, la multe manifestări culturale, patriotice și spirituale. Am fost prezent și la numeroase lansări ale almanahului cultural ”Țara fagilor”, al Societății Culturale ”Arboroasa” din Cernăuți, realizat de Dumitru Covalciuc, îngrijit și tipărit sub auspiciile Fundației Culturale ”Vasile Netea”, din Târgu-Mureș (președinte, Dimitrie Poptămaș și coordonat de Dimitrie Poptămaș). M-a legat de Dumitru o prietenie frumoasă, iar prietenii devin frumoase după ani, întrucât sunt ca vinul, maturizează relația, iar oamenii ajung să se cunoască între ei. Pentru lucrul acesta, cu deosebire astăzi, când drumurile noastre se despart pentru o vreme, îi mulțumesc lui Dumnezeu.

Frate Dumitru, Prieten drag, te rugăm să ne ierți pentru toate neputințele noastre, iar în clipele acestea de mare durere, pentru întreaga familie și pentru toți cei care te-au cunoscut și prețuit, îl rog pe Bunul Dumnezeu să-ți așeze sufletul împreună cu dreptii lui Dumnezeu. Iar la despărțire, îngăduie-mi să cânt ”Veșnica pomenire” !

Să ne mai (re)amintim de...

CORNEL REGMAN

În sufletul meu nu există nici cea mai mică îndoială: Cornel Regman a fost unul dintre cei mai importanți comentatori și critici literari de după cel de-al doilea război mondial, lucru datorat în mare măsură, inconfundabilului său stil în construcția și desfășurarea textului.

...Imediat după începuturile sale de critic literar la revista constănțeană *Tomis*, s-a putut constata ineditul exprimării la Cornel Regman, fiindcă a fost atât de personal, încât trebuie neapărat să-l considerăm, cu foarte puțină exagerare, o voce unică în peisajul teoriei și criticii literare de la noi. Ca prim argument în sprijinul afirmației de mai sus sunt până și titlurile cărților sale care, în majoritatea cazurilor, dovedesc acest adevăr: *De la imperfect la mai puțin ca perfect, Nu numai despre critici, Cică niște cronicari...*

Citind o singură cronică literară semnată de Cornel Regman, fără să vrei te simți transferat în interes de contact cu o abordare pe o cu totul altfel de frecvență a comentariului literar. În realitate el, cu o abilitate de adevărat profesionist, proiectează brusc cititorul într-un teritoriu al criticii literare unde sobrietatea consacrată este dată frumușel la o parte și, în locul ei apare o discretă dar fermă broderie ironico-glumeată, de (la) care nu te mai poți desprinde/sustrage înainte de o implicare și o delectare cu... preparatul respectând rețeta „Regman”. Deja, vrând-nevrând, cititorul este integrat în „păinjenșul” ideatic al criticului și nu-i mai rămâne decât să se lase condus de un ghid perfect informat, un analist al creației – genul acesteia nici nu mai contează – unicat în domeniu. Dar trebuie să spunem imediat, la prima citire, că ar fi o simplă aparență, o modalitate facilă și la îndemâna oricui, numai că lucrurile nu stau deloc așa, ci, dimpotrivă... Fiindcă, de fapt și de drept, în cazul său, trebuie să discutăm la modul extrem de serios despre unul dintre criticii noștri postbelici cu un statut de constructor al textului cu totul inedit, dacă nu cumva chiar special, având în vedere că el, într-o dominantă atitudine cu ramificații nu rareori comice, totul convertit fiind spre un ton cu adevărat ironico-umoristic în care cititorul este, treptat, co-participant. Prin extensie, nu e greșit să spunem despre Cornel Regman că poate fi etichetat drept un critic literar dur, un

analist care „nu iartă și nu tace”, un comentator care, și o spun cu tot regretul, nu a făcut prozești în domeniu, pentru că, nu-i așa?, critica literară este o îndeletnicire sobră, serioasă și nu se pretează la acest fel de a vorbi despre opera literară, chiar dacă are o priză deosebită la cititorul obișnuit. E simplu, însă, pentru a converti această sobrietate într-o formă scoasă din albia... comună, e extrem de complicat și este necesar un anumit nivel de cultură și spiritualitate. Ceea ce e greu și, deseori, imposibil pentru multă lume din domeniul criticii și analizei literare. Cornel Regman reușește acest lucru cu o naturalețe absolut dezarmantă folosindu-se de al său minunat și inimitabil stil glumeț, zeflemist, sarcastic...

Cu toate-acestea, el rămâne unul dintre criticii literari români relativ puțin citați (probabil și puțin citiți), sau pomeniți, din motive pe care le-aș numi nedrepte, ca să nu le numesc... obscure. Desigur, și în general se știe: el nu a fost un critic literar comod, dimpotrivă comentariile sale au stârnit nu o dată, antipatii și acuzații inclusiv de rea voință, de subiectivism și chiar de superficialitate. Răutăți omenești, poate invidii – *de gustibus...* –, sau, de ce nu?, chiar... gelozii din partea unor confrăți sau colegi de breaslă, fiindcă nu e la îndemâna oricărui critic literar să expedieze, sintetic, un început semnificativ de text: „*Debutant în 1981 cu volumul de versuri «Un munte, o zi», echinoxist-optzecistului clujean Mircea Petean i-a fost impus în anii care au urmat, ca atâtor altora din generația sa, regimul postului negru, ceea ce pentru poeți mai ales a însemnat lipsirea de șansa editării manuscriselor.*” (Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar” spre „Optzeciști”*, Editura Cartea Românească, 1997: *Mircea Petean – „Lasă-mi, Doamne, zăbava!”*, p. 181). Asta, ca să luăm aminte cum se intră în subiectul unei cronici pe frecvența pe care ne transmite criticul mesajele sale.

Interesant este că în biografia lui Cornel Regman, cel puțin din informațiile mele, drept că destul de

succinte, în biografia lui, așadar, nu există momente sau situații pe care le-am putea categorisi ca fiind... speciale, că, de spectaculos nici n-are rost să pomenim, fie și în treacă.

Dar să vedem de unde a pornit totul: Cornel Regman, fiul lui Ioan și al Victoriei Regman, s-a născut în localitatea Daneș, județul Mureș, la 28 noiembrie 1919 și a decedat la 14 iulie 1999 în București, la vârsta de nici 80 de ani împliniți. Așa cum aminteam ceva mai înainte, urmărind datele sale biografice, nu vom găsi nimic spectaculos, ci, eventual interesant, dacă urmărim peregrinările sale de la Daneș, la Constanța, via Cluj-Sibiu-București, ar avea ceva nuanțări în acest sens... Astfel: între anii 1926-1930, este elev la școala primară din Daneș, iar între anii 1930-1938 își continuă și termină studiile liceale, cu bacalaureat, la Liceul „Gh. Barițiu” din Cluj, apoi, într-o ordine absolut firească a lucrurilor, este admis la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj, pe care o continuă la Sibiu (mutată în orașul de pe pe Cibin din cauza războiului), unde și obține licența în anul 1942 cu tema *Agârbiceanu și demonii*.

Viitorul mare critic își începe viața de după terminarea studiilor universitare ca angajat la Inspectoratul Școlar din Cluj de unde, în 1946, se transferă, ca profesor la Liceul „E. Racoviță” din orașul respectiv, funcționând acolo timp de 4 ani, respectiv până în anul 1950... Apoi, pe rând, ocupă posturile de: asistent la Catedra de literatura română a Universității din Cluj (1950-1952), redactor la Almanahul literar (1951-1955)... În perioada 1955-1956 îl găsim în funcția de redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă în București (1955-1956), iar un an mai târziu, în 1957, devine cercetător în cadrul Institutului de Lingvistică din București, unde funcționează între anii 1957-1963. Aceeași perioadă fastă pentru viața și activitatea lui Cornel Regman cuprinde și postul de conferențiar la Institutul Pedagogic din Constanța (1963-1974) și funcția de redactor la revista *Viața Românească*, între anii 1974-1979 an în care se și pensionează.

După acest cam telegrafic periplu biografic, doar ici-colo amintind de preocuparea de facto a lui Cornel Regman, să facem cunoștință cu literatul, criticul literar și omul de cultură care, așa cum spuneam, mi se pare mie, a fost atât de... individual în exprimare, încât rar spre deloc a →

DUMITRU HURUBĂ

încercat cineva să-i calce pe urme... Dar, apropo, Cornel Regman nu s-a jenat să recunoască într-un interviu: „...contactul cu criticul G. Călinescu a fost, privind în urmă după atâtea decenii, evenimentul hotărâtor al tinereții mele, care mi-a orientat preferințele și chiar forțele. *Cronica mizantropului (...)* și *capitolele din Istoria literaturii române (...)*, îmi produceau satisfacții vecine cu voluptatea.” (Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, Ed. Eminescu, 1987, p. 245). Însă, „vina” de a fi folosit un anumit stil în scrierile sale și de a face încolțire spre Călinescu, trebuie... completată și cu un model, parcă și mai clar urmat: criticul Pompiliu Constantinescu, despre care chiar publică un text în *Revista Fundațiilor Regale*...

1. Așadar, Cornel Regman a debutat cu cronică literară în revista *Curțile dorului*, din Sibiu (1941), cu textele intitulate *Transcriere în abecedar* și *Ediții de clasici*, ambele, după cum se va vedea ceva mai încolo, purtând amprenta, sau... marca viitorului mare critic. Pentru exemplificare, mi se pare edificator să citez din partea a doua a cronicii publicată de revista sibiană, „*Ediții de clasici*: „Fără îndoială chiar și vizitatorul ocazional al librăriilor, acela care cumpără o peniță sau un calendar de perete, nu va fi trecut, cel puțin, cu vederea o serie bogată de volume dispuse în teancuri masive, învelite, unele din ele, în coperte de un galben strigător, parcă scrobite. sunt, acestea din urmă, printre altele multe, tipăriturile unei mari edituri și conțin, anume, operele unora din clasicii români, fiecare din ei bucurându-se de „îngrijirea” specială a cuiva.”

Fără vreun efort, ne dăm seama că „se făceau primele pregătiri” pentru viitorul stil regmanian: „coperte de un galben strigător, parcă scrobite” etc., ironie care apropia exprimarea devenită în timp celebră și recunoscută ca atare, inclusiv de istoria literară. Felul său inedit de analiză, interpretare și... neiertătoarea răutate a comentariului va face din Cornel Regman unul dintre cei mai de temut critici literari, dar, în același timp de-o corectitudine admirabilă în analizarea textelor și autorilor.

Poate și pentru această... noutate, mai multe reviste literare își deschid paginile pentru colaborările sale: *Revista Cercului literar* din Sibiu (ian. – aug. 1945), *Revista Fundațiilor Regale* (București, 1934 - 1947), *Almanahul literar* (Cluj, 1949 - 1954), *Steaua* (Cluj, 1954), *Tribuna* (Cluj), *Lucașfăruș* (București), *Viața*

Românească (București), *Tomis* (Constanța), *România literară* (București) ș.a.

Cu toate-acestea, Regman a rămas credincios, în ceea ce privește colaborările, revistelor *Tomis* și *Viața Românească*, fără a renunța definitiv la colaborări sporadice și la alte publicații cu profil literar.

Și, neapărat de subliniat și de neuitat: alături de el, în respectivele publicații (în *Tomis* mai ales), găsim semnături precum Nicolae Balotă, Edgar Papu, Gheorghe Grigurcu, Matei Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Ion Negoitescu, Laurențiu Ulici, Marin Mincu, Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu, Alex. Ștefănescu etc., semnături de primă importanță ale criticii literare românești.

Din acest punct de vedere, însă, Regman a fost o voce nu neapărat de atitudine discordantă, dar sigur distinctă, fapt constatat și de criticul și istoricul literar Valeriu Cristea: „o cronică ce n-a fost niciodată „de susținere”, dar niciodată mercenară sau în afara literaturii, dominată de un spirit și un stil polemic, vădind un veșnic mobilizat «simț al carențelor»”.

Înaintând pe această pistă a cunoașterii de amănunte din viața și activitatea lui Cornel Regman, să mai notăm că „valorificarea” editorială a lui Regman este exprimată, în majoritatea cazurilor, de culegeri de cronici și studii critice purtând în titluri eticheta-garanție a comentariilor în stilul său foarte personal și, cel puțin deocamdată, inimitabil: *Cică niște cronicari* (1970), *Explorări în*

Horia Zălieu, Ion Bănuță, Cornel Regman și Florin Muscalu

actualitatea imediată (1978), *De la imperfect la mai puțin ca perfect* (1987), *Nu numai despre critici*, Ed. „Cartea Românească” (1990), *Dinspre „Cercul Literar” spre „Optzeciști”*, în Colecția „eseuri/critică”, Editura „Cartea Românească” (1997).

Evident, aici vorbim despre originalitatea câtorva titluri atrăgătoare/simpatice pentru ineditul lor, pentru că opera lui Cornel Regman, dincolo de titlurile cărților publicate, se poate constitui într-un întreg indestructibil în care este comentată/condensată perfect o mare parte a literaturii postbelice, astfel că nu degeaba unul dintre volumele sale se intitulază destul de explicit: *Cărți, autori, tendințe*, Editura pentru Literatură (1968)... De altfel, și pentru a nuanța puțin, cred că este potrivit să amintesc aici întreaga(?) operă regmaniană: *Confluente literare* Editura pentru Literatură (1966); *Cărți, autori, tendințe*, Editura pentru Literatură (1968); *Cică niște cronicari...*, Editura Eminescu (1970); *Selecție din selecție*, Editura Eminescu (1972); *Colocvial*, Editura Eminescu (1976); *Explorări în actualitatea imediată*, Editura Eminescu (1978); *Noi explorări critice*, Editura Eminescu (1982); *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, Editura Eminescu (1987); *Nu numai despre critici*, Editura Cartea Românească (1990); *Agârbiceanu și demonii. Studii de tipologie literară, studiu critic*, Editura Minerva (1973); ed. a II-a, Editura Paralela 45 (2001); *Ion Creangă. O biografie a operei*, Editura Dacia (1997); *Reflexii și reflexe. Aforisme vesele și triste*, Editura *Jurnalul Literar*, 1997; *Patru decenii de proză literară românească*, (ediție îngrijită de Ștefăniță Regman, fiul criticului), Institutul Cultural Român (2004). Și tot aici trebuie să subliniez o componentă importantă a criticii literare și a ramificațiilor regmaniene din punct de vedere al istoriei literare, și anume faptul că a prefațat unele ediții ale operelor lui Ion Agârbiceanu, Vasile Alecsandri, Pompiliu Constantinescu, Pavel Dan, →

Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Marin Sorescu... Altă componentă a activității sale de literat au fost (și rămân) polemicele acide, zeflemiste și chiar dure pe care le-a purtat în timp, punct de vedere susținut și de Al. Cistelean: „*Sâmburele concepției sale critice poate fi redus la un bun simț exigent, manifestat prompt, ca ritual ironic spontan, față de orice patologie și moftologie literară sau critică; în general, față de orice tendință spre sofisticare, fie ea conceptuală, fie expresivă sau de „construcție”*“ (Al. Cistelean, în *Cultura literară* nr. 315, martie, 2011).

Și așa, din vorbă în vorbă, aproape fără să ne dăm seama, ne aflăm aproape de finalizarea construcției unei personalități care, poate ciudat pentru unii, și-a făcut loc prin creația sa subordonată și condiționată de un stil rar de găsit la alți autori și comentatori de literatură. Mai mult sau mai puțin convingător, Cornel Regman se impune în domeniul criticii literare ca una dintre cele mai interesante și importante voci, este primit „cu brațele deschise” de tot mai multe reviste literare sau de cultură, își rotunjește și consolidează personalitatea și devine o voce în critica literară de care se ține tot mai mult seama... Chestiunea are și o față, nu nevăzută, ci, mai degrabă, una care adumbrește acest proces de împlinire, fiindcă nu toată lumea scriitoricească suportă cu plăcere un mod de a face critică literară cu încărcătură ironică, zeflemistă și, în unele cazuri, distrugătoare...

Astfel că antipatiile încep să prindă contur, în destule cazuri devenind agresive, atât față de autor (Cornel Regman), cât și față de publicația care adăpostește asemenea materiale. Eu îmi permit să cred că scăderea numărului de reviste în care Regman a publicat, și „limitarea” până la urmă la *Tomis* din Constanța – în care a și susținut rubrica de critică literară ani de zile – și *Viața Românească*, nu a fost chiar întâmplătoare în contextul celor afirmate mai sus.

Pe de altă parte, nu trebuie să trecem cu vederea – ar fi chiar o mare greșală! – faptul că în toate scrierile regmaniene, aspect care ține indestructibil de personalitatea criticului, el nu a fost un analist și comentator literar comod, dimpotrivă.

Spiritul dominant în tot ce a scris, dar special în critica literară, Cornel Regman s-a detașat de colegii săi de generație printr-un stil total diferit și nu totdeauna agreeat, mai degrabă antipatizat... De-aceia, ca să fie înțeles

Cornel Regman, Eta Boeriu, Horia Stanca, Wolf Aichelburg, I. Negoitescu, Zorina Regman, ș.a., 1975

corect în comentariile și analizele sale, Cornel Regman, criticul literar, trebuie ca lectorul să dorească sincer și să aibă capacitatea receptării mesajului său ca pe o comunicare sinceră, doar puțin adaptată la o lungime de undă specială, una aparținându-i în exclusivitate, dar pe care, generos, ne-o dezvăluie cu fiecare ocazie. În acest fel, nouă nu ne rămâne decât, cu un minim de efort, să ne conectăm la frecvență, fără a privi lucrurile aprioric și trebuie să vedem totdeauna, dincolo de... ironie, zeflemea, un soi de negativism... vesel, sau o răutate cel mai adesea falsă, mai degrabă moralizatoare...

Cert este că, în cazul său, cronicile, și orice texte, trebuie citite fără prejudecăți, altfel se poate pierde imens în contactul cu opera sa. Și apropo de operă: Cornel Regman rămâne pentru noi toți și, înainte de toate, un cronicar literar, scrierile sale, deși dovedind o largă și aprofundată cunoaștere a fenomenului literar general, trebuie restrânsă – poate nu acesta e termenul – la analiza și comentariul literar în formă de cronică de carte. Spuneam și revin: după Pompiliu Constantinescu, avem în Cornel Regman pe unul dintre cei mai reprezentativi autori în domeniu utilizând un stil ironico-jucăuș, dar persiflant, parcă făcându-ne cu ochiul pentru a-i fi părtași la giumbușlucurile sale, o analiză pe text adeseori cu... umor, dar producând ici-colo înțepături usturătoare. Însă, cred, cel mai bine Cornel Regman a fost fixat pe retina istoriei noastre literare de către Alex. Ștefănescu: „*Comentariile sale se citeau, tocmai de aceea, cu plăcere. Nu era vorba, în scrisul său, de o răutate reală, ci de una jucată, folosită ca instrument critic. Textele literare erau încercate prin mușcare, așa cum erau încercate pe vremuri monedele pentru a se constata dacă sunt de aur sau doar poleite cu aur.*” (Alex Ștefănescu: *Nu intrați, critic rău! Istoriile lui Alex. Ștefănescu*, în EVZ din 17 mai 2016).

Cam acesta a fost criticul Cornel Regman!

Însă, pentru a ne da și mai bine seama cum stau lucrurile, dar și pentru rotunjirea puternicei sale personalități, să aducem în prim-planul comentariului câteva nume-exemple, nume de scriitori pe care, cu mulți ani în urmă, nu doar că le-a intuit creația de valoare, dar a și comentat în spirit vizionar... Așadar, să notăm: „*Vladimir Streinu și actualitatea literară*”, „*O știință și o morală a pământului: geobogzia*”, „*În acord și dezacord cu Adrian Păunescu*”, „*Mircea Dinescu – ingeniosul mocalit*”, „*Alex. Ștefănescu, bonomul olesfigurator*”, „*Florin Iaru, înnebunesc și-mi pare rău*”, „*salt cu lansare*”, „*Adrian Popescu la Curtea Medicilor*”, „*O spectaculoasă revenire de formă – schița!*”, „*Îngerul a strigat, criticii s-au predat*” – apropo de romanul *Îngerul a strigat*, de Fănuș Neagu ș.a., ș.a. – titluri de comentarii tipic regmaniene care, cu o forță oarecum ciudată, îmbie și obligă la lectură... În același context, ceva mai larg, intră comentarii referitoare la mai toți importanții noștri scriitori: Dominic Stanca, Geo Dumitrescu, Ștefan Bănuțescu, Iv Martinovici, Marin Preda, Augustin Buzura, Eugen Simion, Șt. Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Constantin Țoiu, I. Negoitescu, Ovidiu Cotruș, I.D.Șirbu, Fănuș Neagu, Emil Botta etc., etc., etc.

Și mi se pare normal să adaug aici cum au văzut și comentat personalitatea lui Cornel Regman voci importante ale teoriei, criticii și istoriei noastre literare... Astfel, amintesc pe:

Gh. Grigurcu (*Familia*, nr. 11/1966); L. Ulici (*Contemporanul*, nr. 45/1966); N. Manolescu (*Contemporanul*, nr. 8/1968); C. Ungureanu (*Orizont*, nr. 11/1970); V. Cristea (*România literară*, nr.45/1970); Al. Piru (*România literară*, nr.20/1973); Al. Dobrescu, (*Convorbiri literare*, nr. 9/1976); N. Oprea (*Echinox*, nr.10-11-12/1981); I. Vlad (*Tribuna*, nr. 18/1984); A. Martin (*România literară*, nr. 51/1989); G. Dimisianu (*România literară*, nr. 14/1998); Al. George (*Lucașfărușul*, nr. 44/1999); N. Balotă (*România literară*, nr. 32/1999); Gh. Grigurcu (*Viața Românească*, nr. 7/1999) ș. a.

După acest mic excurs prin viața unuia dintre criticii literari români de importanță națională, care s-au afirmat cu putere în perioada postbelică, putem conștientiza adevărul că, între aceștia se află, în prim-plan, și Cornel Regman. Pentru aceasta el s-a impus în domeniul criticii literare ca voce absolut distinctă, atât prin originalitatea părerilor sale, cât și prin folosirea unui stil propriu în exprimare...

CENTENAR CORNEL REGMAN

Articolul lui Dumitru Hurubă, mi-a reamintit de niște angajamente și de niște demersuri făcute cu ceva vreme în urmă, legate de posibilitatea înființării Casei Memoriale „Cornel Regman” de la Daneș (în județul Mureș nu există la această dată nicio casă memorială, deși demersuri au existat pe rând, în cazul lui Romulus Guga - Răstolița, al lui Ion Vlasiu – Deda Bistra, Ovidiu Iuliu Moldovan – Vișinelu/Sârmașu), în perspectiva centenarului nașterii lui Cornel Regman (născut în 1919).

Între timp, o iarnă grea a pus la pământ sub povara zăpezii o parte din acareturile gospodăriei, și ele mărturisitoare ale familiei Regman!

Nu știu dacă trebuie cineva sensibilizat în așa fel încât Centenarul Cornel Regman să fie marcat la înălțimea valorii eminentului cărturar cu origini mureșene.

Am căutat în memoria emailului și am găsit o parte dintre schimburile epistolare (care datează din 2011) cu fiul lui Cornel Regman (Ștefăniță Regman) și cu directorul Muzeului de Istorie Sighișoara (Nicolae Teșculă).

Pe Ștefăniță Regman, trăitor la Paris, l-am avut prima oară oaspete (împreună cu mama sa, Zorina Regman) al familiei mele în 8 august 2016, când am pus în ecuație datele care să ducă la finalizarea celor două proiecte: înființarea Casei memoriale Cornel Regman” la Daneș și sărbătorirea Centenarului Cornel Regman. Ba chiar și a unui Supliment al revistei *Vatra veche*, dedicat lui Cornel Regman.

Și atunci ca și acum, prin aceste rânduri, îmi ofer toată disponibilitatea de a fi parte a acestor frumoase gânduri.

23.11.2014

Vă rog să primiți, stimate domnule Nicolae Băciuț, o invitație pentru manifestarea care va avea loc la Daneș.

Din păcate, nici mama mea, nici eu nu vom putea participa de data aceasta.

Dorindu-vă sănătate și multe succese,

al dv.,

Ștefăniță Regman

10.08.2016

Domnule director*,

Fiul lui Cornel Regman e la Daneș și ar dori ca în perspectiva centenarului tatălui său să claseze imobilul, să obțină statutul de casă memorială.

Vede aceste lucruri într-un parteneriat cu Muzeul de Istorie Sighișoara, chiar doresc să dea casa în concesiune, să zicem pe 49 ani, ca să fie filială a Muzeului de Istorie și să fie administrată de acesta. Ce spuneți?

Ați putea avea o discuție cu dl. Ștefăniță Regman în acest sens?

N. Băciuț

*)Nicolae Teșculă

10.08.2016

Stimate domnule director,

Am aflat și eu acum câțiva ani, când s-a atribuit Școlii Generale din Daneș numele lui Cornel Regman, de faptul că familia dorește să deschidă o Casă Memorială „Cornel Regman” la Daneș.

Din punctul meu de vedere este binevenită inițiativa, mai ales că este vorba de o personalitate românească, iar în domeniul muzeelor memoriale zona noastră nu se poate lăuda cu secții de acest fel și, desigur, doresc să îl cunosc pe domnul Ștefăniță Regman.

Cu stimă,
al D-voastră,

Nicolae Teșculă

10.08.2016

Dragă domnule Regman,

Aveți mai jos adresa de email a dlui Teșculă, director al Muzeului de Istorie din Sighișoara și răspunsul lui la ceea ce noi am discutat despre casa Regman și perspectiva de a primi statut de casă memorială. Îi puteți scrie pe adresa indicată. Eu plec la Vălenii de Munte la cursurile Universității „N. Iorga” și mă întorc în 19 august.

Cu respect,

N. Băciuț

10.08.2016

Mulțumesc mult. Și noi plecăm la Turda mâine, dar după 15 august îl sunăm pe amabilul domn Teșculă.

Cele mai bune amintiri pentru caldă primire,

Cu tot respectul,

Ștefăniță

5.09.2016

Chers amis, voi încerca să vă trimit pozele de la frumoasa noastră întâlnire din vară. Din păcate, nu știu să trimit decât câte una-două odată.

Vă mulțumesc din nou de caldă primire. Cineva mi-a arătat și pozele postate pe Facebook: m-am bucurat să văd că atâția oameni au reacționat prompt și pozitiv.

Înainte de a pleca din Daneș, m-am întâlnit cu dl. Teșculă, cu care am stat de vorbă aproape o oră. S-a arătat interesat de proiect, cu atât mai mult cu cât nu mai are case memoriale în zonă. (Petofi a trecut la Albești, iar casa Cocea e cu cântec...). Mi-a explicat oarecum etapele, prima fiind o solicitare către Consiliul local Sighișoara. În săptămânile viitoare am să încerc să aflu mai multe despre cadrul legal etc. O să îmi permit să vă țin la curent și să vă mai cer sfaturi practice.

La noi a început deja școala. Orare, constituirea grupurilor la limbi etc. Bineînțeles, o invidiez pe Codruța (Băciuț, n.m.)... Care sper că a făcut o călătorie faină! (în țările nordice, n.m.)

Mai multe, așadar, în curând,

Cu cele mai bune gânduri,

Ștefăniță

16.11.2016

În data de 28 noiembrie continuăm cu cea de a III-a ediție a simpozionului organizat de noi în fiecare an. Am atașat un afiș al evenimentului pentru a vă ține la curent. O să revin cu un program detaliat și cu mai multe informații

Cu cele mai bune gânduri,

Ștefăniță

NICOLAE BĂCIUȚ

ÎȚI SCRUI MEREU

Te asigur:

*Aceasta nu este ultima scrisoare
pentru tine,
corespondența noastră continuă,
cu toate că nu mai ai nicio adresă.
Există încă*

*dulapul de poezii cu
picioarele de grifon*

și aripi de balaur

Gabriela Melinescu –

Dulapurile de poezii

Îți scriu, îți scriu mereu scrisori –
în gând.

De câte ori vreau să le aștern pe hârtie
cuvintele se amestecă
se despart de mister
se dezvăluie taina

În mintea mea
au altă ordine, alt rând în importanță
- *încrederea* vine înaintea tuturor
urmează *cutezanța*
apoi
... toate celelate sentimente ...
Tu, Poet al depărtărilor,
le cunoști

Scrisorile din gând
sunt în versuri
rostogolesc rime și metafore
romantice

Din când în când îți mai scriu un
sonet
chiar și o odă

Te asigur:

Niciodată nu mă voi opri
să-ți scriu scrisori
în gând

Știu că tu poți să le citești

Știu
că numai tu poți depozita în casa *ta*
*toate dulapurile de poezii/
cu poezii*
nescrise vreodată
dar totdeauna visate ...

NOAPTEA ACEEA!

*O stea poți purta noaptea asta pe
umăr,
poți iubi,...
poți uita anii care se-adună la
număr...*

Horia Bădescu – *De iuventute*

Poetei Aurora Cornu

Era o noapte în care toate stelele ne
cunoșteau

noaptea în care clipa își dădea
întâlnire cu ora
căci cu dansul nebun al culorilor zilei
se întrecuse frumusețea ta, Aurora!

În părul tău licuricii-agrafe
ajutau ochii să lumineze întunericul
 greu
roșul gurii tale înflăcăra noaptea
și mă chema către tine mereu

Era o noapte de-nceput de lume
Ea se lăsa în părul tău albastră
În colțul gurii tale un surâs anume
a-ntredeschis spre început fereastră

Era noaptea în care uitam că trec anii
O oră cât viața ne îmbrăcase trăirea
Vântul strecurat printre cutele vieții
Trimintea darul zeilor: iubirea!

EXIST

*Și exist încetul cu încetul tot mai
mult, eu care nu mă
cunoșteam*

*obosit eu de mine însumi, credeam că
lumea*

*vid aberant, un sistem de erori.
Își fac din nou apariția-n mine vechi
dimineți*

*pe care nu le-am
trăit nicicând fiindcă niciodată nu*

mi-au surâs

Carlos Drumond de Andrade –

Câmp cu flori

Trecutul – un câmp de flori
fără flori
fără albine
fără fluturi
fără culori

Pe întinderea liniștii
fără țel
ici-acolo o pasăre
orbită de lumina miezului de vară

nu-și amintește primăvara
nu are nici imaginea frunzei căzătoare

zile și nopți descresc
în neașteptare
nici un semn de *iubire creatoare*
doar răsucire de melc
în aceeași casă
Lumea - un vid aberant

În vechi dimineți
o iubire:
fără conștiința hotarului
ca o călătorie în viitor
ca o săgeată
slobozită să spargă norii
să aducă ploaia binefăcătoare
să spele trecutul

Un început ...

COLIND POETULUI (ÎN TOAMNA RECE RĂSUCITĂ-N IARNĂ)

*Dar dacă voi fi doar aer fierbinte
pe buzele tale aburind
rostește-mă fără cuvinte
să-i fiu iernii tale colind*

Nicolae Băciuț –

Colind târziu

Colindul meu
se țese din cuvinte
muzică în îmbinarea lor
strofă cu strofă așezând cuminte
un înțeles și-un sens silabelor

Colind, colind
tot rătăcind
pe-o pală de vânt
pe-o rază de ger
Colind sălbatic, colind stingher

Colind, colind
rostogolind
zilele albe
oglundind
neșterse taine de argint
rămase-n vers
rămase-n timp

Colind, colind
în alba noapte cu miros de ger
în lunga iarnă
un colind stingher ...

Colind de noi
cu amândoi
Colind în doi

În iarna noastră
un *colind* ...
tot mai *târziu* ...
Colind pustiu...

MIHAELA ALBU

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană

(II)

*Timpul între secunda care
erodează și întomnare*

Tema timpului este prezentă în întreaga creație artistică a poetei Ana Blandiana și se regăsește și în poeme publicate anterior, problematizând relația viață-moarte, iubirea sau raportul dintre ipostaza nenăscut și existență, sub incidența timpului efemer. Uneori, timpul ca reper universal rămâne doar un fundal pe care este proiectat timpul istoric, un prezent dureros al perioadei dinainte de 1989. În această dimensiune istorică se înscrie destinul ființei poetice ca individualitate, dar și ca exponent al unei colectivități care speră, dar se supune: „Stăm suspendați/ De propria-ne-trebare/ Ca de-o spânzurătoare/ Un drapel./ În van, răspunde timpul, așteptați:/ La judecata marilor coșmare/ Și martorii sunt vinovați.” (Martorii, vol. 100 de poeme)

Trecerea timpului e, în versurile *Arhitectură-n mișcare*, pilonul întregii construcții, căci poeta se întreabă dintru început cum ar putea fi oprită trecerea matematică a timpului, supusă unei strivitoare rigori a ciclicității: „Cine și ce ar putea să oprească vreodată/ Această arhitectură-n mișcare/ Mereu renăscând și murind?” Poezia transfigurează o absurdă arhitectură a unei *mănăstiri mereu surpate în sine*, o arhitectură a nașterii și a morții, a emergenței și a extincției, un absurd al inutilității, atâta timp cât totul se înalță într-o construcție menită ruinei: „Cine-ar putea să încremenească odată/ Mișcarea aceasta prea vie pentru a nu mai muri/ Și pentru a nu mai renaște prea muritoare./ Cine-ar putea să strige valurilor *Stați!*”

Starea de grație de dinaintea nașterii este transfigurată în unele poezii ca formă de abolire a timpului. De aceea în poezia *Gemeni* așteptarea nașterii este copleșită de teroarea confruntării cu timpul măsurat al vieții: „Gemeni în uterul spaimei/(...)/ Fără drept de apel/ Condamnați la naștere./ Singuri și neputincioși în fața/ Creșterii noastre”. A veni pe lume este pedeapsa pentru o vină neștiută, iar *uterul spaimei, trupul*

crescător al mamei devine metaforic „mormânt ce dospește viața viitoare”. Teamă întrupării revine și în poezia *Mi-a fost frică*, din volumul *Orologiul fără ore*, însoțită de refuzul de a veni pe lume; ființa poetică nu are însă prezența de spirit de a cere ca Făt-Frumos, înainte de naștere, *tineretea fără bătrânețe și viața fără de moarte*. Revolta celui care se vede expulzat în viață cu forța îmbracă forma tăcerii, ca argument al neființei: „(...) am făcut/ Tot ce a depins de mine/ Să nu se întâmple nenorocirea./ Știam că trebuie să țip/ Ca să dovedesc că sunt în viață./ Dar m-am încăpățânat să tac.” Ironic, strigătul de revoltă devine semn al vieții. La fel de vană se dovedește și *nealegera (Nealegere, vol. 100 de poeme)*, căci, deși „Adusă la marea judecată/ Care se termină prin trimiterea pe pământ./ Eu, găsită nevinovată”, i se încalcă dreptul de a refuza orice ipostază efemeră – „nu bărbat, nu femeie, nici animal, nici o pasăre”. *Secunda* devine vocea judecătorului ce rostește „căzând, lovindu-se de piatră” sentința „nu, nu, nu, nu”, drept care finalul – „Zadarnic adusă la judecată./ Zadarnic nevinovată” formulează o amară concluzie.

Inutilitatea gestului de revoltă împotriva timpului, constatarea tragică a supremației lui generează fie o atitudine smerită, fie una de senină supunere. *Umiliță* e un discurs liric adresat omului ca ființă pieritoare, de către un eu liric ce își scuză neputința de a opri timpul: „Nu pot împiedica ziua să aibă douăzeci și patru de ore./ Pot doar spune:/ Iartă-mă pentru durata zilei”. Versurile descriu alegoric trecerea timpului, printr-o succesiune

de metamorfoze simbolice: viermii devin fluturi, florile devin fructe, fructele sâmburi, iar sâmburii se transformă în pomi, izvoarele devin fluvii, care se transformă în mări și oceane, în vreme ce, în plan uman, iubirile devin nou-născuți, care se transformă în singurătăți, iar singurătățile devin iubiri – o mișcare ciclică, o reiterare a circuitului viață-moarte, asupra căreia eul liric meditează grav: „Nimic, nimic nu pot să împiedic./ Toate-și urmează destinul”. Finalul este semnificativ – trebuie acceptat cu *umiliță* faptul că timpul e parte componentă a destinului universal. Ideea timpului atotputernic este amplificată în poezia *La cules îngeri*, în care însuși Paradisul, într-o viziune demitizată, suferă devastarea îmbătrânirii: „S-au copt și-au început să cadă/ Îngerii:/ S-a făcut toamnă și-n cer...” Retorismul exclamației „Cum trece timpul!” mimează surpriza, dar este în fapt o constatare lipsită de speranță. Căderea fructelor în iarbă nu conotează bucuria rodului, ci durerea prăbușirii. Alungarea din Paradis și căderea în timp devin expresia pedepsei divine, atât pentru oamenii, cât și pentru îngeri.

Atitudinea de acceptare senină a trecerii timpului se strecoară în câteva creații semnificative, atât în volumul *100 de poeme*, cât și în *Orologiul fără ore. De ce* (vol. 100 de poeme), *Când voi fi-mbătrânit destul* (vol. 100 de poeme), *De ce?* (vol. *Orologiul fără ore*), *În umbră* (vol. *Orologiul fără ore*) se înscriu într-o poezie a înțelepciunii, a conștientizării că timpul este un temei pe care omul își zidește existența. Apare insistent motivul *toamnei, întomnarea*, ca expresie metaforică a îmbătrânirii, a acceptării inevitabilei *treceri* prin viață. Sunt versuri care transmit o viziune pan-teistă asupra timpului, prin care tot ce e viu se contopește cu marele întreg al naturii, iar omul se reintegrează prin moarte în ritmurile cosmice. Tonalitatea e elegiacă, de caldă resemnare, lirismul este străbătut de melancolica renunțare la orice gest, speranță sau așteptare, într-o ipostază de încrem-nire a conștiinței, în care nici măcar moartea nu mai e văzută ca tentativă de salvare din fața suferinței, ci unică finalitate posibilă, un fapt firesc: →

Prof. dr.

GEORGIANA CALIMAN

Colegiul Național „Elena Cuza”,
București

„Când voi fi-mbătrânit destul/ Să nu îmi mai doresc să mor./ O să mă sui într-un pătul”. Este o viziune care, în cele două poezii intitulate *De ce se aşază* sub semnul retorismului. În volumul *100 de poeme* versurile par o odă închinată *toamnei*, dar nu ca anotimp al belşugului, ci ca expresie metaforică a dezagregării – *lumina-atât de blândă* te îndeamnă să dispari, iar *norii se destramă*. Discursul poetic se constituie ca pledoarie pentru acceptarea cu detaşare şi seninătate a sfârşitului inexorabil, emoţia lirică accentuându-se în final: „(...) toamna e atât de bună/ Şi ne învaţă cum se moare”. Pluralul ca semn al condiţiei general umane e substituit de singular în volumul *Orologiul fără ore*, unde interogaţia *De ce?* este autoadresată, într-un discurs care se vrea o încurajare în faţa trecerii în nefiinţă şi a timpului ulterior: „Să fie la fel mai târziu./ După ce mor şi înviu?” Incipitului „De ce mi-ar fi teamă?” îi răspunde întreaga poezie – teama în faţa morţii este nejustificată, în contextul în care se conştientizează că fiecare clipă trăită înseamnă o clipă mai aproape de neant – „Oricum/ Mor clipă de clipă pe drum./ Calea pe care mă porţi/ E din minuscule morţi.” Timpul se converteşte în drum al vieţii, dar mai ales al morţii, de aceea întrebarea din titlu transfigurează angoasa, nicidecum seninătatea resemnării din poezia cu acelaşi titlu, din volumul publicat în 1991. E de remarcat, de asemenea, un discurs mai interiorizat, ambiguizant, esenţializat, mai puţin descriptiv, mai degrabă meditativ, filosofic.

Mai puţin angoasantă se vedeşte viziunea în poezia *Veşmânt*, în care tinereţea, veşmântul *cald* şi *mătăşos al trupului* devine iluzoriu obstacol în calea trecerii timpului, iar *dimineaţa* metafora începutului, a speranţei, fiecare zi trăită fiind o nestemată efemeră, smulsă veşniciei morţii: „Fericită că încă o zi./ O zi întreagă./ Voi fi/ La adăpost de veşnicie.”

Tentaţia veşniciei e ideea centrală şi în poezii precum *Să nu fac* (vol. *100 de poeme*) sau *Ce oră frumoasă* (vol. *Orologiul fără ore*). Amânarea, aşteptarea, refuzul de a *înfăptui* („Să nu fac gestul”) sunt manifestări ale încercării vane de a opri curgerea timpului, de a se bucura slăvind „Ora frumoasă în veşnicie”, acel timp suspendat, „Nici somn, nici

trezie”, metaforic descris ca „oază/ În ochiul viitor/ Al furtunii/ Sub pleoapa de nor”. O perspectivă originală asupra relaţiei *clipă-veşnicie* se regăseşte în versurile intitulate *Pe cer* (vol. *100 de poeme*), în care, în mod paradoxal, clipa, deşi simbol al efemerităţii, plină totuşi de sensul *înfăptuirii*, se ridică deasupra veşniciei. „Scăpate istoriei şi curate de sens”, „prea gingaşe”, clipele, asociate *zăpezii/omătului complice, luminii*, sunt simboluri ale purităţii, ale fragilităţii existenţei, dar şi ale sacrificiului de a trăi, înglobând în ele suferinţa degradării prin timp – „*Treceau clipe mari zdrenţuite*”. Antropomorfizate, clipele îşi justifică atitudinea de calmă înţelegere a sensului existenţei lor efemere în faţa timpului-eternitate – „ar cerca să explice/ Veşniciei fiorul împăcat şi intens/ Al făpturii lor lungi.” Din această perspectivă, poezia devine o meditaţie profundă pe tema relaţiei efemeritate-eternitate, în care tonalitatea elegiacă e atenuată de filosofica acceptare a rostului existenţial. Motivul *clipei* este reiterat şi în volumul din 2016, în poezii precum *Ca nişte păsări*, în care „Timpul scârţâind ca un scripete/(...) sfâşie clipele” sau *Printre clipe*, în care timpul trecător este transfigurat în creaţie artistică.

Pe de altă parte însă, în poezii precum *Din oglinzi*, *Boala*, *Dizolvare* (vol. *Orologiul fără ore*), *Portret cu cireşe la urechi* (vol. *100 de poeme*) timpul este obiectul unor reflecţii dureroase, referitoare la degradarea omului prin îmbătrânire. Viaţa fiinţei poetice se transfigurează într-un portret al vârstelor, în succesiune cronologică, de la copilăria cu *cireşe dulci* la urechi, la tinereţea *cununilor de flori* dăruite „Pe sub gutui/ Şi pe sub pruni/ Pe sub caişi”, până la *cununile de maci şi bujori* aşezate pe *craniu*, sugerând bătrâneţea, chiar moartea. Discursul poetic este conceput ca adresare directă către timp, proiectat ca entitate imuabilă şi constantă: „Tu încă eşti/ Ca şi atunci”, „Tu încă numeri”, „Tu încă-adini/ Luni şi cu marţi/ Şi joi cu vineri/ De anii tineri/ Să mă desparti”. Viziunea capătă accente dramatice prin faptul că aceleaşi motive se regăsesc în toate portretele vârstelor, evidenţiind caracterul repetitiv al experienţelor de viaţă. *Cireşele-cercei* ai copilăriei – „*Cireşe dulci/ Copilăreşti*” apar şi în portretul bătrânei moarte – „*Cireşe port/ Cercei*

de-o oară/ Ce-mi înconjoară/ Obrazul mort.” Cununile de flori conotează atât anii tinereţii, cât şi pe cei ai senectuţii: „Cununi de flori/ Maci şi bujori/ Îmi stau pe craniu.” Similară este, prin organizarea discursului liric şi prin perspectiva asupra trecerii timpului, poezia *Din oglinzi*, concepută de asemenea ca o adresare directă către timp, însă, datorită verbelor la modul imperativ, având tonalitatea unei rugăminţi: „Nu mă înlocui./ Nu pune (...)”, „Fie-ţi milă”, „Nu mă obliga”, „Nu încerca să pretinzi”, „Nu mă umili”. Discursul ilustrează portretele vârstelor într-o gradaţie din ce în ce mai dramatică, mergând până la alienare. Fiinţa poetică se înstrăinează de propria-i reprezentare, până la impresia că identitatea îi este furată: „Nu pune în locul meu/ Altă fiinţă/ Pe care s-o consideri tot eu/ Şi-n zadar să o laşi să îmbrace cuvintele mele./ (...) / Nu mă obliga să dispar/ În faţa unei străine/ Care-mi poartă numele/ Fără ruşine”. Efectele trecerii timpului sunt evidenţiate cu ajutorul motivelor *oglinzi* şi *fotografii*; În vreme ce oglinzile surprind dinamica temporală, curgerea, fotografiile, prin opoziţie, reprezintă artificiale şi iluzorii suspendări ale timpului.

Privit cu resemnare în unele poezii, timpul este privit ca *boală* sau *dizolvare în acid* în altele. Poeta se întreabă retoric dacă există vreo posibilitate ca omul să se vaccineze împotriva bolii-timp, a bolii-moarte, deşi intuieşte răspunsul – acela că *imunitatea*, adică veşnicia, este nesatisfăcătoare şi chiar mai rea decât boala: „îi îngrijeşti pe cei dragi/ Atinşi de flagel”, ştiind că „-n cele din urmă/ Se termină la fel.” Viziunea sumbră asupra trecerii timpului este transmisă printr-un discurs poetic dominat de câmpul semantic al bolii; timpul este „*boală molipsitoare*”, „un virus/ Care trece de la bolnav la bolnav/ Şi lasă urme adânci în carnea pe care-o atinge”, este un „morb” care pătrunde în sânge şi declanşează „epidemie”, este „flagel” şi „*boală de veci*”, iar „imunitatea(...) mai greu de suportat decât boala” este îndoielnică. Dacă Bacovia proiectează în creaţiile sale imaginea lumii ca imens cimitir, în poezia *Boala* este proiectată imaginea lumii ca imens spital, în care însă nimeni nu se vindecă, singurul prognostic al bolii fiind moartea.

Eseu

AMURGUL IUBIRII (XLV)

Iubirea a fost inventată ca o formă de comunicare interpersonală și intergen, care precedă altă comunicare, cea corporală, iubirea-pasiune face să comunice pulsionile subiectului, pe cale, o dată cu aceasta, de a se naște de sub carapacea rolurilor, cu Absolutul, adică le eliberează de sub tăcerea pe care le-o impusese societatea. Desigur, ele existau, dar în exteriorul culturii, religiei, în zonele violenței și anomiei. Iubirea-pasiune le introduce însă în câmpul simbolic și astfel subiectul poate apărea în epistema modernității. Iubirea de tip Donjuan e una în care ceea ce contează e puterea dorinței individului asupra propriului eu, astfel încât partenerul lui poate să-l domine și să-l manevreze într-un registru din care aparent puterea era tocmă exclusă. E iubirea-pasiune văzută de la celălalt capăt, de către un ins burghez. Iubirea romantică e o iubire în care același individ burghez face rapel la iubirea-pasiune, dar seducția se datorează alterității, noul Absolut cu care, situat în imanență, individul raționalist dorește să intre în comunicare. Într-adevăr, în imanență alteritatea devine Absolutul. Dar dacă și corpul e de limbaj și se manifestă ca limbaj, atunci totul este comunicare: iubirea simbiotic-corporală păstrează, în pofida aparenței contrare, calitatea iubirii în general. E o comunicare corporală care scapă registrului sistemelor de semnificare constituite ale limbii, dar se instalează în registrul corpului de limbaj și al corpului ca limbaj.

Atunci când aveam un codaj sufletesc, textul era iubirea-pasiune, comunicarea sufletească, iar subtextul era erotismul, sexualitatea; acum, când avem un codaj corporal, textul este erotismul, sexualitatea, iar subtextul e comunicarea corporală. Pentru iubirea-pasiune, Celălalt era sufletul apropiat mie, un alt eu însumi, iar corpul era altul. Pentru sexualitatea postmodernă - în care, după o cunoscută spusă, corp la corp nu scoate ochii -, Celălalt este corpul, iar Altul este sufletul. Paradoxul face ca sufletele mai asemănătoare unele cu altele să fie mai departe unele de altele decât corpurile acelorași indivizi. La începutul secolului, sociologul german Simmel observase că te confesezi cu mai mare sinceritate și ușurință unui străin decât celui apropiat. Aceasta e explicația opțiunii pentru sexul ocazional (*casually sex*) ca formă a comunicării corporale - e adevărat, mai există și influența modelului homosexualității

masculine -, cel mai îndepărtat sufletește, respectiv cel căruia poți să-i ignori sufletul, codajul, textualitatea conștiinței, putând deveni ușor apropiat corporal. Mai profund: opoziția de codificare creștină suflet-corp, care devalorizează corpul, face ca, îndată ce corpul este valorizat, să refuzăm sufletul. Pulsivitatea corporală își ia revanșa față de cenzura sufletească. Apare un refuz față de cel care aparține aceluiași cod sufletesc - similar cu disoluția sau refuzul comunității, al familiei - în favoarea străinului față de care te poți confesa, te poți descărca, pentru că, neapartinând aceluiași cerc de codaj, nu te poate judeca, nu te poate inhiba, așa cum seamănul tău ar putea-o face și, în virtutea regulilor codului, o face. Perechile ajung cu greu în iubirea-agape și în iubirea-pasiune - și în general foarte rar în căsniciile clasice, tradiționaliste - să-și "dezlănțuie" corpul, sexualitatea, nu pot obține desituarea, ieșirea, transa. De aceea se practică disimularea în identități fictive, incognitul electronic care permite ieșirea din identitatea fixată socio-economic și politico-(religioso)-moral. Aici nu dispăre subiectul, ci unitatea lui clasică, coerența lui morală tradițională care aparține cenzurii sau codajului sufletesc; el devine o pluralitate de poziții și o discontinuitate de funcții, este cu alte cuvinte dispersat din situarea lui modernă în pluralitatea pulsională a corpului. Această dispersie în multiplele fațete ale sinelui se potrivește diversității mai degrabă corporale decât sufletești a celorlalți cu care intră în relații. Pluralitatea eului este consecința rolurilor diferite născute din relațiile cu ceilalți. Nu neapărat devenim alții: ne facem că sîntem alții, ne prefacem cu mai mult succes și cu mai multă consistență pentru că eliziunea identității facilitează relațiile, legăturile multiple. Or, peste tot în aceste identități plurale și difuze singura identitate fixă și aparent universală, ca altădată nemuritorul nostru suflet, o conferă corpul. Oamenii arhaici au intrat în relații cu identități oarecum naturale; apoi, pe măsura evoluției, relațiile sociale au devenit tot

mai puternice, într-un mod din ce în ce mai complet și mai subtil. Societatea ajunge să nu mai aibă nevoie să ne identificăm în rolurile noastre decât în calitate de corpori; restul îl pot face sistemele ei de semnificare și administrativ-politice.

Se naște o nouă formă de comunitate sau, mai exact de socialitate, propusă de societatea de consum care ne-a învățat impostura: să părem ceea ce nu sîntem pentru a ne elibera de ceea ce sîntem. Dar această impostură și-a schimbat sensul - ea nu este o inadvertență socială, ci o identitate care se face în profitul proteismului corporal. Dorința vrea să ne eliberăm din finitudinea existenței, înscrisă în cadrul textului codat cultural care este identitatea noastră. Relația dintre identificare în temeiul unui cod cultural-moral și transgresarea codului este invers proporțională: cu cât mai mică este identificarea în temeiul respectivului cod, cu atât mai mare poate fi transgresarea acestuia. O mai restrînsă identificare înseamnă o mai mare transgresare a codului simbolic pe care se bazează individualitatea, favorizând astfel eliberarea imaginarului, fantasmaticului.

Evitând să se identifice înainte de a acționa, lasă acțiunea și, în spatele ei, relația în care intră să-l identifice.

Iubirea a devenit comunicare, iar comunicarea a devenit comunicare corporală. Iubirea convergentă sau simbiotic-corporală face ca orice comunicare să pornească de la corp, nu de la suflet, ca în iubirea-pasiune. Iubirea începe să semene cu sexualitatea rituală pe care ne-am obișnuit să o atribuim unui Orient extrem, Thaielandei sau gheișelorjaponiei. Dar este numai aparent un ritual, pentru că este eliberat de orice alte semnificații decât acelea ale buneii sale funcționării. E o comunicare corporală care-și măsoară eficiența, ca să nu spun autenticitatea, în plăcerea produsă sau obținută. Odată cu aceasta înfloresc și noile dorințe, care, deși nu le mai putem numi adecvat metafizice, nu sînt mai puțin dorințe de Absolut: dorința plăcerii absolute sau narcisismul absolut, adresat propriului corp ori chiar, mai metafizic de data aceasta, corpului în general, ca semnificam absolut. Amurgul iubirii înseamnă, ca pentru orice formă culturală, amurgul unui anumit tip de comunicare, de discurs și de vocabular, dar și emergența altora, care, oricât de diferite ar fi, nu pot scăpa, prin însăși calitatea lor de limbaj, dorinței de Absolut.

AUREL CODOBAN

Cronica literară.

Sonete la priveghiul clipei

Cartea de „sonete alese” a lui Adrian Munteanu (eLiteratura, Buc., 2014), intitulată *Fluturile din fântână*, după cele câteva referințe critice cu care se deschide și după prefața lui Paul Aretzu, ar contrabalansa orice diferență de opinie și, cu atât mai mult, ar face inutile observații similare indiferent cum ar fi ele spuse, dacă lectura textului nu s-ar face într-adins dincolo de acestea, poate chiar puțin iscoditor. O anumită curiozitate se justifică și, din capul locului, reconsideră orice experiență lirică în formulă clasică pentru oricine cunoaște insuficiențele care au motivat modernismul și mai apoi postmodernismul. Și totuși, versul clasic, cu atât mai mult poezia în formă fixă, ar fi astăzi fie o provocare doar pentru începători și căutătorii de sclipiri insolite, fie o argumentație redutabilă cum că ar mai fi încă multe de spus sub aceste rigori. Adrian Munteanu alege tocmai această alternativă, sigur de el, fiindcă după cele trei volume ale „Serilor cu licurici” (1999, 2001, 2002) se dedică în exclusivitate sonetului (a se vedea „De ce mai scriu sonete azi”, p.121), conștient că merge pe un drum bătătorit de italieni (de la Guitone d’Arezzo la Francesco Petrarca), de englezi (de la Michael Drayton la William Shakespeare și Edmund Spenser), de francezi (de la Arthur Rimbaud la Stéphane Mallarmé și Victor Hugo – adeptul dodecasilabului), iar în literatura română merge pe urma unui Al. Macedonski, a lui M. Eminescu, a lui Vasile V. Voiculescu, a lui Tudor George, a lui Mihai Codreanu etc. Rigorile prozodice ale endecasilabului, ale rimei dispuse după reguli precise în cele două catrene urmate de cele două terține au menirea să asigure sonorități original valorificate de Adrian Munteanu, tentat să combine în acest sens modelul ronsardian cu cel petrarchist (vezi de pildă sonetul „Mă biciuiesc secundele cu ură”, p.42) sau practicând pur și simplu tradiția sonetului românesc, atent la cele patru rime cu efectul lor special, însă își rezervă libertatea ingambamentului ca influență a modernismului (*Unde-ți sunt ochii ce-au privit cu sete/ Duiosă-nlănțuire de prigorii...*, p.330). Prin

natura lui, sonetul, așa cum a apărut și a fost numit (după unii din provenșală, după alții din italiană), făcea inițial trimitere la un cântecel improvizat, ocazional, cu atribute evidente în planul sonorității, pe care au mizat și avangardiștii francezi, sonoritate care s-a stins mai apoi la umbra versului liber modernist. Adrian Munteanu se numără, iată, printre cei care continuă și în secolul al douăzecișuilea să cultive sclipirile de odinioară ale speciei, așa cum au făcut-o în secolul trecut John Berryman, Seamus Heaney, Pablo Neruda și mulți alții. Mai mult, neamțul W. Münch consacra tot atunci un studiu monografic sonetului, „Das Sonett” (1955), iar la noi Felicia Giurgiu publica studiul „Sonetul – între Procust și Orfeu” (vezi vol. „Motive și structuri poetice”, 1980), fără a fi singurele observații asupra celei de a doua tinereți a speciei. Sonetistul brașovean (Adrian Munteanu s-a născut în Scheii Brașovului, la 21 august 1948) publică din 2005 aproape an de an volume de sonete cu care, în 2012, obține „Premiul la Cariera” al Salonului Internațional al Cărții de la Milano, alături de poetul nord-irlandez Desmond O’Grady și de francezul Daniel Maximin. Cu „Fluturile din fântână”, poetul asigură atent, tăcut și subtil priveghiul clipei din toamnele care sângerează, în umbra zilei, plonjând în gol, strivindu-se de glod și negăsind răgaz să-ntrebe timpul unde e luciul în care ar putea căderea s-o frângă doar o dată, ca să-l parafrăzăm pe autor. Precăderea emoțională, încărcătura conotativă, reflexivitatea îndelung decantată se concentrează de regulă în

ultima terțină când cu optimism și voluptate (*Ce ne azvârle clipa în abis/ O istovire dulce ne inundă/ Și ațipim la umbra unui vis*; p.234), când melancolic, dezolant ori decrepit (*Știam de-acum, când spaime-n trup mai torc./ Că n-au răzbit cei ce vegheau în rame/ Și-n dor de-ai mei printre grădini mă-ntorc*; p.204). Sonoritățile implicite speciei sunt lăsate liebere, fără a scăpa însă de sub controlul avizat al poetului începând de la reluarea titlului în primul vers (*Îneacă-mă-n sărutul ce ucide*, p.234; *Umple, iubito, cu vin vechi potirul*, p.252; *Fluturi de-o zi sau poate de-o suflare*, p.163 etc.) până la aliterația generalizată (*Abat eclipsa urselor ovale*, p. 110), precum și în cele câteva „experimente” (*Abrupt atac, aripă amuțită./ Amorfe-acente aspru amputate/ Au asfințit abulic amânate/ Având alături arma ațintită...*, p.81), consacrate în egală măsură vocalelor pentru efecte ale deschiderii și articulării (*Efuzia esenței e-n elită./Eradicând erupția eclecltic./ Efectul Evei erijează etic./Emoția eriniei ezită...*, p.118), ori consoanelor pentru oclusivitatea, fricativitatea sau sonanța lor (*Ce caldă ciută clatină cleștarul/ Cernitelor consoane care cos/ Conturul crucii, căutând chenarul...*, p.115). De un efect similar se bucură și repetiția care asigură trecerea, prin exces, spre obsesiv: *Mă tem de viață, putred ghem de sfoară./ Mă tem de moartea ce îmi ia lumina./ Mă tem de omul ce-mi sporește vina./ Mă tem de brațul care mă doboară[...] Mă tem de teama care m-a cuprins!/ Cum să mai am încredere în mine./ Când sunt în toate și mă scol învins?* (p.64). Deși ar fi fost de așteptat să primească un astfel de nume poate poeziile din partea a III-a („Plonjez în gol și mă strivesc de glod”), datorită discursivității lor (exersată și de Shakespeare), „antisonetele” din partea a II-a (p.82, 84, 98, 105 etc.) rămân și ele docil supuse canoanelor cu aceeași sonoritate fără a desființa formula, fără a protesta împotriva ei, cum ne-am fi așteptat, și exprimă încărcături subsidiare care se cer atent observate ca și în cazul celorlalte sonete. Cât despre opțiunea poetică a lui Adrian Munteanu, aceasta s-ar exprima exclusiv în „De ce mai scriu sonete azi” (p.121) și se motivează convingător: *Ca să presimt parfumul* →

IULIAN CHIVU

Izvorul de lut al lui Stejărel Ionescu

Talentatul poet Stejărel Ionescu pune la dispoziția cititorilor un nou volum intitulat „Izvorul de lut” editat la Editura Măiastră din Târgu Jiu în 2017 conținând 83 de poeme.

Chiar la început trebuie să-l critic pe Stejărel Ionescu în cele afirmate în poezia „dreptul la poezie” și anume, el mai scrie încăodată ceea ce nu se citește niciodată. Cred că el scrie pentru a fi citite de cei care iubesc literatura. Poemele în versiunea română ale autorului sunt prezentate în volum și în limba italiană prin traducerea efectuată de Angelica Oltean.

Ca și în publicația anterioară „Poemul meu neterminat din jilțul poeziei” autorul și-n acest volum rămâne în meleagurile curentului literar suprarealist continuând în acest mod pe Marcel Turcu și Ion Scorbete, scriitori suprarealiști din spațiul Banatului.

Exemplific poezia „în timp”: „țărmlu putrezit de ape/
înflorește în scorbura minții/
mele,/ palmele de pământ/ lovesc
asfințitul./ numai ceața/ ascunde
castanul/ înflorit de mine”, unde cele afirmate sunt bizare, năucitoare chiar stranii și pune accent pe pe activitatea spontană a imaginației.

SONETE LA PRIVEGHIUL...

→fin al florii,/ Să urc visări de taină
în hamacuri/ Și magice săruturi din
iatacuri/ Să le prefac pe toate în
victorii// Ca să-mi cultiv râvnirile
ascunse,/ Uitate-adânc sub un tărâm
anost,/ Prin vâgăuni cu umbre reci
împunse... Sonetistul afirmă totuși un
existențialism kierkegaardian,
bipolarizat în naturalismul remarcat
de Paul Aretzu și în rafinementul
reflexiv, iar uneori atinge adâncimi
heideggeriene ori reverberează în
umanismul coercitiv sartrian. Când de
un bucolism coșbucian (*Acord de
greieri. Înăuntru-i pace?/ Se unduiesc
fruntariile-n grâne./ Mai zburdă
mielul nenăscut în stâne/ Și ține-
oierul taine sub cojoace?...p.378*),
când metafizic-contemplativ
(*Conturul lor se va-mplini imens./
Căci dacă Unul nu-i, nimic nu este./
Iar toți cei mulți într-Unul au un sens,
p.355*), ori exprimând voiculescian
convingeri de respirație larg creștină:

În poezia „de-ți este” poetul transformă realitatea în vis, citez ultimele strofe: „de-ți este dor într-adevăr de/ Mine/ tu lasă iar iubirea ca să vină/și-n orele ce trec și sunt puține/ lumină”.

Și în poezia „am fost cândva, și eu” ne mărturisește că se prăbușește și în vis când vântul îl îmbrânțește înspre moarte. Citez primele strofe:

„mă prăbușesc cu mine și în vis/
când mă îmbrânțește vântul/
înspre moarte/ să mă afunde-n lumea
de abis/ să uit că în piept o inimă îmi/
mai bate”.

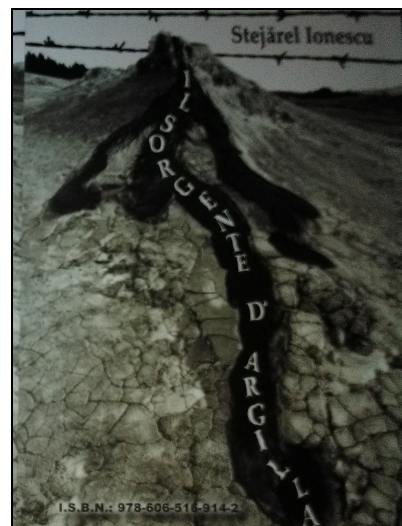
În volumul prezent „Izvorul de lut” rezultă clar cum autorul stăpânește și tehnici ale curentului de avangardă numit paradoxism. Un exemplu este poezia „ninge” iată primele patru rânduri: “mă îngâlbe-
nește / albul,/ mă albește/ galbenul”.

Limbajul paradoxist este bine stăpânit în poezia „întorcere” și-l exemplific:

“am revenit în părul tău
presărând pasaje de iarbă,
ți-am descătușat starea
sărutându-ți umbra
ți-am insuflat în cap
mogâldețe de minte,
am luat cu mine copilăria
și m-am ascuns de moarte
în sălbăcia vieții.”

Exemplificările s-ar putea continua, dar ar lungi excesiv această recenzie.

...De n-ai știut să prinzi din zbor o
rază/ Și să ți-o pui duios la căpătâi./
De nu mai crezi în Cel ce sus
veghează./ Ești mai sărac ca-n ziua
cea dintâi, p.360), sonetistul rămâne
simultan și un spirit atent al cetății. Îi
retrăiește gloria în versuri (partea a
IV-a, „Pe Tâmpa duhuri se aștern la
pândă –Sonetele Brașovului”), își
gratulează amicii cu dedicații și își
declamă când jovial simțirile
ființei(*Stăpân mă cred pe tainele
naturii/ Când rup o creangă sau
strivesc o floare./ Când gâza-n
palma-nțepenită moare./ Când storc
un fruct în cerul fad al gurii, p.67*),
când, testamentar, își adnotează
melancoliile la priveghiul clipei (...*Nu
s-au pierdut isprăvile în ceață./ Pe-
atunci prin fapte viețuim anost./
Abia târziu mi-a răsărit în față//
Sonetul blând, să-mi împlinesc un
rost./ Odată doar, într-un apus de
viață./ Tu, fiul meu, să afli că am fost.
p.369*). Că, lexical, iese din
indicativitate, fiindcă nu se exprimă

Poezia lui Stejărel Ionescu este încărcată cu multe nuanțe și sensuri. Sunt scrise cu migală și lasă pe cititor să descifreze esența ce vrea să ne comunice poetul. Poemele paradoxiste fac pe cititor să raționeze aparent just care duc la concluzii contradictorii ce nu pot fi considerate nici adevărate nici false.

Recomand cititorilor să parcurgă cel puțin o dată poemele din acest volum și nu niciodată. Vor găsi aspecte originale de o nouă artistică incontestabilă, cu acuratețe și cu farmec deosebit al expresiei. Probabil și sunt sigur că vor mai reciti apoi de câteva ori versurile cu mare bucurie.

ANDREI POGÁNY

în aserțiuni, sonetul lui Adrian Munteanu rămâne în condiția de conformitate a limbajului. Referențialul poetic, până și atunci când rămâne condiție minoră, asumție a relației cu lumea și cu sine, multiplu și nu ambiguu potențată, pretinde cititorului un coreferențial în stare să răspundă și să corespundă prin subiacență și convenții.

Trece cu abilitate din semnificarea în lexical spre cea din registrul sintactic și asigură simplu funcțiile metacomunicării lirice. Poetul – ființă extravertită, cu o ponderată interiorizare a controlului de sine – își pendulează astfel cu ușurință identitatea între uniformitățile lui a exista și vanitatea lui a fi lamentându-și într-un registru grav melancoliile firii și nestatorniciile ființei în formula riguroasă a sonetului, tulburând cu harul lui liniștea mai multor prejudecăți grăbite ale vremii.

DE UNDE MĂ TRAG ȘI UNDE MĂ ÎNTORC

Volumul de poezii, bilingv, *Entre deux rivages Între două țarmuri*, semnat de Alex Cetățeanu (Éditeur George Filip, Rédacteur technique Valentin Baci, Traduits du roumain par Constantin Frosin, Éditions «DESTINE», Montreal, 2011, 112 pag.), reprezintă un impresionant grupaj de poeme, marcă postmodernistă. Alex Cetățeanu, poet al exilului, reiterează dilema unui paradox: țara și lăuntru în captivitate vs revendicare spirituală. Obsesia locului autohton, a patriei atemporale - „luat cu sine, în sine și pentru sine” - devine un *loc locuit*, cum spune René Char, înțelegând că nu locuim decât locul pe care îl părăsim (*Sur la poésie*). Rămâne întrebarea retorică - Nu e poetul în căutarea „locului, iar interpretul (conform acelei *Erörterung* invocate de Heidegger) în comentariul acestei căutări? Se întâlnesc ei, oare, în același loc sau, mai degrabă, în locul însuși indicat de căutare?

Volumul supus studiului reflectă nostalgia și regretul, materializate literar într-un nou edificiu, cel poetic, într-o lume a versului, lipsită de prejudecăți; patria lăuntruului, bucuria împlinită în vers, înseamnă pentru Alex Cetățeanu soluția unică și controlabilă a dorului lăsat în patria de-acasă. Tematica, la nivelul referentului, într-un univers bine structurat și un limbaj al metaforei deschise, este aceea a vizibilului vizabil: *Amărăști vs Canada; Acolo - Gândurile mele; Golgota - Jurământ - Rugă; Dealurile mele - Liber, liber, liber; Dor de dor - Ține-mi, Doamne dorul - Dor de pupăză și cuc; Nebunie - Latră câinii - Fabulă; Apollo, Sărac - Întrebare, Scrisoare mamei; Fluviul St. Laurent - Gâsca de pe St. Laurent - Povestea unui caruj canadian; Cântec pentru Canada - Iarna Canadiană; Internet - Portocala; Dor de țară - Fiicele Tracilor; Cine este fericit?, Cine a fost Dracula, oare? - Halloween; Bujor, peony, pivoine, botan ...; Doamna - Un șirag de perle; Homo hominis lupus, De la Herodot cetire.* Printr-o geografie lirică a naturii autohtone, un unic martor, dealul, respectiv *dealurile mele* („Am plecat în lume/ Din om bun, nebun./

Dorurile-n pârgă/ Cui să i le-adun?”), suntem aduși în proximitatea nobleței lui Alex Cetățeanu, a inimitabilului dor de țară, *dor de dor* - („Ține-mi, Doamne, dorul/ Treaz și ne-ntinat,/ Dă-mi să beau ușorul/ Și mai dă-mi putere/ Să mă-ntorc în sat/ Unde am gustat/ Fagurii cu miere;/ Satul dintre dealuri./ Satul meu cu vie/ Unduită-n valuri/ Ca-n copilărie;”). Asediat până la copleșire de dorul eminescian și povestirile cu umor ale lui Creangă (*Dor de pupăză și cuc*), poetul român, printr-o lirică de reflecție, valorifică elementele fabulei (*Latră câinii, Fabulă*) ori pătrunde pe tărâmul legendelor (*Fetele Tracilor*), și-mi pare că ne-voit își construiește autoportretul spiritual („Într-o țară nevăzută/ Își avea Apollo casă./ El trăia cum se trăiește/ În lumina ne-nțeleasă.// Dar chemat a fost de Zeus/ Ce domnea peste Fiiire/ Și s-a dus și-a luat Apollo/ Și poruncă și menire.// Și le-a dus pe amândouă/ În nemaivăzuta-i țară./ Lira lui și-acum ne-mparte/ Leacuri care ne-nfioară”). Se poate spune că, la Alex Cetățeanu, într-o mediere inaparentă, într-o poetică a spunerii, eoul drumului *dur*, în chiar litera poemului, atinge limita cuvântului ne-ajuns, urcat până la sacralitatea acestuia. Parafrazându-l pe Gadamer, „cuvântul interpretativ nu are voie să se instaleze în locul către care arată (H. -G. Gadamer, *Actualitatea frumosului*, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 12) și atunci, orice gândire critică trebuie să se îndrepte către un *mai mult* al imaginii în care semnificatul trece înaintea semnificatului. Primul poem al volumului, aduce originarul la timpul

unei spiritualități acute - *Amărăști*, un nume ales parcă, anunțând un destin impregnat (cel al poetului) cu suferința în tăcere, cu deceptivitate și deceptivism, uneori, informează cititorul despre poetul născut în satul cu o lume creionată în detalii, cu o anume vervă, însumând exultanță și reverie („Eu sunt oltean. Născut în Amărăști./ Sat pitit oldeva între dealuri./ Între Vâlcea lui Anton Pan/ Și Drăgășanii de legendă/ Unde a văzut zorii/ Gib Mihăiescu./ Ce departe mi se păreau/ Cele două orașe/ În care își aveau curți și case/ Boierii!”). Sentimentul autohton, unul de exaltare, cu valori culturale și de legendă autentică, este reprimat de cei cu un cinism imaginativ („Amărăștenii./ Unii dintre ei comuniști./ Alții victime./ Se zbăteau an de an/ Între sărăcie și secete,/ .../”). În centrul dezamăgirii, chipul mamei anulează orice față a urâteniei unui sistem atroce („Când pământului îi crăpau buzele/ De dorul ploii./ Iar mama se chinuia/ Să mă crească!”). Reversul iluziilor pierdute („Peșeana era Dunărea mea./ Dealurile au fost Alpii mei./ Pădurile ascundeau toate misterele./ Biserica însemna pentru noi/ Singurul templu./ Mai măreț și decât cel din Angkor!”) este evocat, în versurile poeziei cu titlu sugestiv, *Viața mea în Canada*, de altfel anunțată din poemul anterior („Acum, încotro să mai plec de aici, din Canada./ Unde soarta mi-a pus/ Fereastra și casa?”). Pe un fundament imaginar/ vizionar, gândurile poetului ating simbioza profundă a vitalității. O conjugare a libertății, în primă instanță, a neîngrădirii vizibilului, nu fără o notă de nostalgie, asediază retorica propriilor frământări („România și Canada./ Canada și România ... / Peste-Atlantic mă tot cheamă/ Din Canada, țara mamă./ Unde-aș fi, tot nu e bine;/ Mă frământ - unde-i de mine?”). Realitatea copleșitoare procesează melancolia existențială („Să mă-mpart în două-aș vrea -/ Unde-i oare țara mea?/ De acolo, sunt aici./ De aici, rămân acolo./ Împărțit în două țări./ Între două depărtări.”). Această melancolizare într-o suită de întrebări repetabile, un lait motiv al lăuntruului propriilor neliniști, conturează încercarea *in-formă* a ne-așteptatului către un *mai-profund-casine*. Se poate crede că melancolia structurală a lui Alex Cetățeanu, și ascunsă →

CRISTINA SAVA

uneori sub o voită detașare de prezumpțiile unui clișeu al exilului, caută *un dincolo al numirii* („Mă-ntâlnesc cu toate/ gândurile mele/ Mult mai des și încă/ tot mai des, mai des./ Și nu știu: de vină/ dacă-s eu sau ele/ Sau doar timpul care/ crugul și-a purces./ Mi se pun în cale./ mi sempotrivesc./ Mă împing, m-apasă/ pe un țarm trecut./ Unde-mi ești, tu, viață,/ când ai tras zăvorul/ Să te-ascunzi în mine/ și în nevăzut?”). Poetul exprimă un *adânc al sinelui* care, înainte de toate, interiorizează alteritatea unui *negândibil*, raportat la distanță, dar nu a separării de indiferent, ci a relației cu un *altceva neasimilabil*, posibil *necunoscut*.

După o strategică detașare de cotidian, Alex Cetățeanu își găsește resemnarea în spiritualitatea autohnă („Am jurat să nu mă doară/ Nici bătaie și nici ură./ Nici minciuna împotriva-mi./ Viața-i cuminecătură./ De poveri și de-nvrăjbeală./ De trădări și lașitate./ Nici în cot să nu mă doară./ Nici de frunza mea pălită./ Nici de vârsta-mi troienită./ Nici de ura ce se-ndură./ Nici de veșnicul complot./ Nu mă doară nici în cot./ Viața-i cuminecătură.”); alege calea notației, cu elemente de umor ușor, eliminând din subconștient viziunea deceptivă („Doamne, fă să crape/ Omul ce-a turbat./ Doamne, fă să piară/ Gându-nverșunat./ Hoarde roșii încă/ Sunt la răsărit./ Unde ești tu, Doamne -/ Iar ne-ai părăsit?/ Fă ca să dispară/ Hoții și-agresorii./ Fie-le-mpotriva/ Apa, cerul, norii./ Tu le știi pe toate./ Știi și ruga-mi mare -/ Fă ca tot ce mișcă/ Să le stea în cale./ Toți poeții lumii/ Fie se viseze./ Fă ca versu-mi, Doamne./ Să te-nmiresmeze.”); mai mult, intuim un accent eminescian, raportat la contemporani, ca în cele din urmă să fim martorii unei subtilități a devoțiunii într-o metaforă a ironicului dus către contemplativ („Am plecat în lume/ Din om bun, nebun./ Dorurile-n pârgă/ Cui să i le-adun?/ Am plecat de-acasă/ Alungat de rău./ Unde-mi ești, pădure/ A lui Dumnezeu?/ Dealurile mele/ De la Amărăști/ Se-oglundesc în stele./ Suflete, trăiești?”). Durerea existențială, a dorului de *acasă*, primește textura vervei ludice, o mască a segvențialului ironizat („Din Canada, din Quebec./ Unde nopți și zile/ trec./ Mă întreb și mă frământ:/ Unde-i casa-mi pe pământ?/ Am plecat din țara mea/ Și

nicicum n-o pot/ uita./ Am plecat s-o duc mai bine./ Dar pe-aici nu e de mine./ Tot acolo, în Carpați./ Dorul este dor de frați.”). În tehnica unei caligrafieri nou-testamentare, poetul trece limita insurmontabilului, printr-o cologvialitate cu *deus absconditus*, recunoscându-și starea *de a fi* („Calea spre Golgota/ Ni s-a înșinat./ Viața e o cruce./ Timp sacrificat./ Gândul, totuși, nimeni/ Nu ni l-a schimbat./ Ducem spre Golgota/ Unicul talant.”). În vârtejul unui montaj de stări în contratimp, fără a se eschiva de frustrările tristeții iremediabile, Alex Cetățeanu găsește, poematic, remediul sublimării suferinței sufletești într-un frumos surâs al senzibilității sale interioare, seninătatea unui cuget curat, atingând libertatea aceluia *depășit-atins* („Am reușit să evadez / Din închisoarea comunistă/ În anul lui Orwell, '84./ Coincidență a coincidențelor./ În anul '84 am scăpat/ Din pușcăria în aer liber/ Numită pe scurt RSR./ Eram tânăr - ce fericire!/ Fratele cel Mare mă iubea./ Eu am vrut să scap de dragostea lui./ Liber, în lumea largă./ Liber, liber./ Ce scumpă e libertatea!/ Mai scumpă decât aurul!/ Mai necesară decât aerul!/ Mai caldă decât căldura soarelui!/ Mai luminoasă decât lumina!/ Ce scumpă e libertatea!”).

Cuvintele și lucrurile lui Alex Cetățeanu se află într-o continuă mișcare, realizând transferul de la invizibilul vizibil la vizibilul inteligibil, coborând sensibilul, într-o „răsucire” sau „torsionare” (în sens platonician), ca să realizeze *ceea-ce-se-manifestă la vedere* deopotrivă cu *ceea-ce-se-ascunde în vedere*.

Toposul reveriei, pentru *homo religios* – poetul, reprezintă o întoarcere, măcar cu gândul, la izvorul fascinant de tulburător al dorului de *acasă*. („Azi sunt tânăr doar cu gândul -/ Un sărac cu multe case/ Și am bani cât să-mi ajungă/ Două vieți și jumătate./ Dar acasă n-uș niciunde./ Ce voi lua cu mine mâine?/ Numai suflet și păcate/ De n-or rătați și ele/ Cum am rățăcit o viață./ Ce voi lua mâine cu mine?”) Rămâne, dar, retorica întrebărilor metaforice („Cel ce are milioane./ Dar de boală-i chinuit./ Este oare ce ne pare:/ Om bogat și fericit?/ Cel ce are sănătate/ Și cu tihnă-i miruit/ Este oare ce ne pare:/ Om bogat și fericit?/ Cel ce bea și

chefuiește./ Niciodată necăjit./ Este oare ce ne pare:/ Om bogat și fericit?/ Cel ce doarme fără grijă/ Somn adânc și împăcat./ Este oare ce ne pare:/ Om cu sufletul bogat?”); discursul liric își are propria-i speculație în el însuși, fără a prelungi însă agonia ființei față de ființialitate – poetul transferându-și *proiectul* semantic într-un spațiu ce se vizează *de la sine*, în ideaticul *de a lăsa să se ivească noi lumi prin harul poeziei* (Paul Ricœur, *Écrits et conférences*).

Racursiuri ale realismului, ce par rupte din ornamentica existențială, amprentează o dilematică a identității umane („N-aș vrea s-o văd pe-această Doamnă./ Nici s-o cunosc n-aș vrea vreodată./ N-aă vrea să mă-ntâlnesc cu Moartea/ Care în mâna-i sorțile ne poartă./ Mai mulți prieteni s-au trezit în casă/ Cu-această Doamnă nepoftită-/ Ea-n lumânarea vieții le-a suflat/ Stingându-le-o într-o clipită./ Aș vrea cât mai târziu să vină./ Când am să fiu sătul de viață./ Dar nimeni pe pământ nu știe/ Când vine-această Doamnă-Hoață.”)

Printr-un exercițiu de *imaginatio*, discursul metaforic al *dualului dat* devine un *intellectio* al identității umanului, în sens kantian, poetul *dă de înțeles* reprimarea raționalului în irațional, de drept, fiind în înțelesul lui Paul Valéry (*Morceaux choisis*), ideea estetică formată pe baza intuițiilor operante în imaginație, și, dacă ne este permis, monade ale cuvântului sacralizat.

Ca într-o piesă de teatru, asistăm la un final de volum, în care trăirea acută a personajului principal, cu o subtilă ardență imaginativă, stabilește limitele notei ironic – joviale în imagini poematice, decupaje ale unor detalii în aparență banale, cu accent ontic inedit („Un șirag de perle./ Fără-asemanare-/ perla vieții-ntrânsul/ Este cea mai mare./ Un șirag de perle./ Toate inegale-/ Doar o perlă neagră/ Ne tot sta în cale./ Un șirag de perle./ Fără început-/ Dintre perle, una./ Uite că s-a rupt./ Un șirag de lacrimi/ Ce s-au plâns cândva/ Una dintre ele/ A fost viața ta.”).

Alex Cetățeanu, *LeCitoyen*, cum îl numește George Filip, *entre deux reivages*, devine poetul unor confesiuni livrești, unde sub influența unui ludic imprevizibil, lasă loc reliefului irizant al construcției sale lăuntrice, reîntregind segvențe ale vieții în metafore revelatorii.

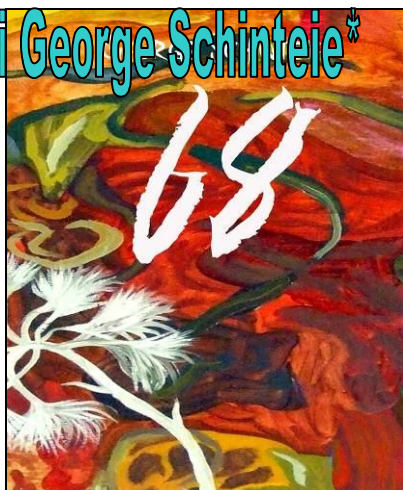
Modernitatea poeziei lui George Schinteie*

George Schinteie scrie o poezie de tip reflexiv, orientată, deliberat, cu un entuziasm epidictic, mai întâi spre lumea artistică și, apoi, spre o zonă de receptare mai vastă, atât de extinsă cât o poate estima un poet incomod, preocupat de aderența publicului la egoul său puternic.

Cartea de poezie devine pentru autorul în cauză o construcție supra-realistă a identității. Problematika identității, foarte incitantă și spornică din punct de vedere creativ – îndeosebi în structurile sintactice ale monologului liric, vorbind despre sine și despre relațiile cu semenii artiști –, ocupă adâncimile textuale, răzbătând spre cititor din undele repezi ale suprafețelor estetice, care probează intensitatea neliniștilor subsidiare societății de apartenență. În același timp, manevrele insinuante, bruște, imprevizibile, șocante, prin care poetul înaintează în interiorul unui areal fără granițe, caracterizează tot un comportament artistic, asumat *ab initio*. De la un poem la altul, lirismul se învigoarează, îndeosebi, dar nu exclusiv, grație pendulării între exteriorizarea emoțiilor estetice și asimilarea semiotică a tot ceea ce, în nișa existențială conturată, stă sub semnul artei.

Figura cunoscutului scriitor timișorean George Schinteie, care poartă pe străzile cetății, poate tocmai pentru a-și accentua identitatea, pălărie cu boruri largi și un fular interminabil, se înscrie în tradiția modernă europeană, inaugurată simbolic de *The Portrait of an Artist as a Young Man* de James Joyce. În concordanță cu semnele exterioare ale apartenenței la comunitatea artiștilor, sunt puse în funcțiune intimități, cum ar fi auto-perceperea în oglinzile poeziei, dovadă a unei iconicități pluriartistice: „în sufletul meu cântă viori când mă uit în oglindă” (*Puzzle*).

Respectându-și condiția identitară în orice conjunctură, poetul George Schinteie își prezintă și cărțile în veritabile happeninguri, la care convoacă artiști din toate domeniile – muzicieni, artiști plastici, actori, regizori, cameramani și, mai ales, scriitori – încurajând (și participând la) un dialog al artelor, prin reprezentanții lor cei mai autorizați. Asemenea întâlniri ad-hoc, tot mai

frecvente în orașul nostru, se petrec în coordonatele semiotice ale cafenelelor artistice din marile centre culturale europene, într-o ambianță pe muchia dintre formal și informal, ce-mi amintește, între altele, de celebra Cafenea Voltaire din Zürich, în care s-au intersectat James Joyce cu Tristan Tzara, de pildă, fapt mai mult decât onorabil pentru avangarda românească.

Convergența artelor, mai cu seamă a celor vizuale, a creat deja o tradiție a cărții – obiect artistic, în special a celei de poezie, prezentată într-o formă care place și emoționează. Într-un asemenea proiect, poetul și pictorul devin nu doar solidari, ci și complici în realizarea actului artistic, co-enunțiatori în interacțiune cu un public mai eterogen – nu neapărat mai larg, dată fiind, pentru o receptare avizată, exigența inițierii destinatarilor în ambele coduri în care li se comunică. Dar această hibridizare nu are neapărat ca scop receptarea profesionistă, pe care mizează, de regulă, o carte-unicat, ci, mai degrabă, în cazul de față, ca și în cele ale aparițiilor editoriale precedente, vizează stimularea unei emoții estetice de la prima întâlnire cu cartea. Cromatica și arhitectonica volumului, intitulat, din rațiuni numerologice de natură fatidică – evident, personalizate într-un exprimare identitară –, *68 (poem cu fereastra deschisă)*, fac din acesta un obiect al admirației spontane, sincere, înainte de orice lectură. Prezumtivul cititor apreciază frumusețea operei, în ținuta sa artistică, așa cum cei ce privesc Catedrala din centrul Timișoarei îi admiră linia arhitecturală și finețea cromatică, indiferent dacă sunt

credincioși sau nu, dacă se folosesc sau nu de serviciile acestei instituții eclesiastice. De aceea, merită salutate cooperarea poetului George Schinteie cu pictorul Victor Gingiu, sincronizarea și sincretizarea uneltelor expresive, într-o carte încântătoare, purtând semnele indiciale ale sângelui care arde în venele artiștilor și ale purității metafizice a artei. Meșteșugită în cele mai mici amănunte, cartea a fost adusă la forma materială... ideală, care să anticipeze nivelul semantic, la fel de elevat, al creației lirice.

Vârsta autorului, declarată tranșant – 68 referindu-se la anii săi de până acum – recomandă o polifonie stilistică, rezultată din experiența poetică și poietică, atestă definitivarea vadului curgerii lirice, care eșapează printr-o „fereastră deschisă”. Poetul are în acest moment un public al său, un orizont clar și chiar un „dincolo de”, ce decurge dintr-o judecată matură a fenomenologiei. Ca scriitor, se distinge mai cu seamă prin propensiunea sa metafizică, grație căreia poezia pune în discuție și universul inefabil, căutat, refuzat, dar existent în afara existenței, în adevărul divin, adeseori invocat.

Există în acest volum o tensiune corozivă și, paradoxal, coezivă, între cunoaștere și imposibilitatea de a cunoaște; emerge, din acumulări diverse și multiple, o falie provocatoare, care nu încetează să ademenească și să amăgească poetul, constrâns, de coduri ancestrale, la poticnire pe drumul spre perfecțiune. Prin motto-ul ales din *Lecția despre cub* a lui Nichita Stănescu – un memento pentru toți creatorii că sunt creații ale unicului Creator perfect –, George Schinteie arată, indirect, că are înțelepciunea de a-și conștientiza limita de sus. Totuși, nu rezistă chemării de a urca, în rând cu mulți alți artiști ai mapamondului, precum Iisus altădată, ceea ce numește „dealul golgotiei” – respectând principiul simbolic, pentru a sublinia inferioritatea fiilor omului față de Hristos, a umanului față de divin. Solidaritatea cu artiștii merge până la mimesisul tautologic, la care se referea Eugen Dorcescu, vorbind →

MIRELA-IOANA BORCHIN-DORCESCU

CAPTIVANTELE POEME „HAIKU” ÎN LIRICA LUI DUMITRU ICHIM

Fermecătoare în integralitatea sa, lirica preotului-poet Dumitru Ichim se înscrie într-o operă vastă publicată în numeroase volume, incluzând poezie, proză și eseuri, ce se întinde în timp pe aproape o jumătate de secol, de la „De unde începe omul” (1970) și până la „Tu știi că te iubesc! 150 de sonete prefațate și ilustrate de Savatie Baștovoii” (2017).

Fără putere de tăgadă, Dumitru Ichim se distinge în spațiul nostru literar prin meritul de a fi precursor în lirica românească al speciilor literare de sorginte japoneză „haiku” și „tan-

ka”, niponii delectându-se de sute de ani cu aceste poeme de o afectivitate aparte. Dacă Ion Pilat, Alexandru Mace-donski sau Alexandru Vlahuță au scris poeme într-un vers, Părintele Ichim s-a învrednicit să transplanteze haiku în literatura română, demonstrând fără echivoc că această varietate de poezie se adaptează întrutotul vigoirii creatoare a limbii române.

Poemele sale trădează în mod evident elemente specifice spiritualității românești, îmbogățind, fără doar și poate, spectrul nostru liric, fiind un adaos remarcabil de încântătoare poezie. „Haiku” se definește ca poezie fără rimă, având o structură de trei versuri, primul și al treilea alcătuite din câte cinci silabe, iar cel de-al doilea din șapte silabe, care exprimă prin excelență o stare de mare intensitate afectivă atemporală, constituindu-se într-o metaforă globală ce induce un indiscutabil caracter filozofic. Înainte de orice, poemele haiku se caracterizează prin aceea că declanșează o →

DORIN NĂDRĂU
(S. U. A.)

MODERNITATEA.....

→despre o direcție evolutivă a artei contemporane: „patru mâini pe claviatura pianului vechi/ sculptat de Călărășanu într-o altfel de viață/ obiectul încremenit vorbește o limbă muzicală/ trecută prin gândirea artistului ca grăul la moară” (*Pianul înfipt în stele*).

Focalizarea unor aspecte ale procesului de creație, pe fundalul destinelor foarte asemănătoare ale creatorilor, motivează frecvențele glisări în poezie ale unor imagini artistice de natură diferită, surprinzătoare prin ineditul inserției sau al adiționării. Prin asemenea imagini atipice, stridente, se ilustrează, pe de o parte, libertatea de expresie din lumea artelor, pe de alta, inepuizabilele posibilități de combinare a semnelor, de amalgamare a unor valențe semantice nebănuite, în contexte specifice poeziei. Semnificațiile – preponderent afective sau ideologice – parvin, în general, pe canale perceptive diferite. Într-o sintaxă mixtă, ele compun un impresionant tablou al metisajului estetic. Nicidecum un amalgam de sensuri aleatorii, necontrolate de autor. E drept că, de multe ori, acestea s-ar putea contrazice și chiar anula (mai cu seamă în formula „contradictio in adiecto”, la care recurge poetul – „lacrimile cămoase”, „zborul fără aripi”, „păcatul inocent” etc.). Dar asta s-ar întâmpla în condițiile decodării simple, pe baza referențialității directe, pe care George Schinteie o eludează constant: „acum scrie poemul/ îmi dictează în

noduri de fum/ alergarea muzicii unui compozitor/ în timp ce parcurse trei circuite cu tramvaiul șase/ și două pahare de sticlă ciocneau literele/ de note muzicale” (*Care aprinde chibritul*); „și-aștept să cânte-un nor cuminte/ o simfonie gata de-nrămat” (*Oblonul serii*); „din abatorul de cuvinte ies poemele/ gata ambalate unele puse pe muzică/ altele destinate scenei/ în mici dramolete sau desuete sonete” (*Albastrul cuvintelor*); “cineva nevăzut mă prinde de voce/ și mă poartă-ntr-o arie de operă/ din care abia scăpați fluturii mov/ colorează anotimpuri rebele” (*Fără binecuvântare*) etc. Viteza succedării unor imagini artistice aparent incoerente, a trecerii de la un canal perceptiv la altul și a schimbării codului artistic reflectă mobilitatea gândirii poetice, o dinamică de invidiat a imaginației: „toamna asta sună puțin dezacordat/ simfonia de frunze prin nuci/ vântul scrie poeme de-mbrățișat iubita/ cu apăsarea pașilor imaginari/ după care aleargă un cal năraș/ dirijorul de sentimente tresare din melancolie/ și aruncă bagheta invizibilă spre o stea...” (*Zbor de toamnă*).

Ce mi-a transmis mie acest volum, ce anume am reținut după ce m-am distanțat de temele poetice și de modalitățile – prozodice, gramaticale, stilistice – de textualizare? „Porumbelul ucis pe trecerea de pietoni”. „Zborul fără aripi”. Senzualitatea. Sărutul. „Păcatul inocent”. Extravaganța. „Fumul de iluzii”. „Ninsoarea albă a sfârșitului”. Orizontul-zid. Bufnița.

Frica de moarte. Visul (sau iluzia?) unei alte vieți.

Trecerea – ca într-un *perpetuum mobile*, plasat în centrul unui peisaj erotizat, profund antitetic – din viață în moarte și din moarte în moarte: „... viața mea aleargă/ spre altă viață nevăzută de nimeni/ dar speră s-o simtă s-o pipăie s-o sărute/ ca pe o iubită cu vâlul veșniciei pe frunte/ din care să culeg pe furiș o urmă mirositoare de vis/ să-l trăiesc precum moartea atâtor vieți/ prin moarte” (*Panta rhei*).

Ce impresie mi-a făcut discursul liric? De miraj. De dezinvoltură. De robustețe. De modernitate – căreia i se pot atașa ambele prefixe în vogă: *neo-* sau *post-*.

Poezia lui George Schinteie este modernă prin altceva decât prin conformarea la un program.

Este modernă prin spulberarea limitelor de orice fel. Și este, în același timp, nobilă. Prin mesajele ei bulversante, memorabile, configurând o mitologie contemporană: cu puzzle-ul, cu violonista-mamă, cu vizita la Dali, cu tabloul într-o singură culoare, cu identitatea căutată într-un sistem de relații paradigmatice, cu imagini nebulose, precum „melcul inimă” care „sărută ozonul”.

„Melcul inimă” este o metaforă de identificare: pentru un eu liric, care, mai presus de orice altceva, nu se sfiește să iubească.

Dimpotrivă, trăiește în prezentul etern al iubirii. Al valorilor perene.

*George Schinteie, 68 – poeme cu fereastra deschisă –, Editura Artpress, Timișoara, 2017.

stare de reală emotivitate, creată de gândurile, reflecțiile și visele la care îmbie, reprezentând o categorie specială de poezie autentică. Se cuvine a mai preciza că aceste poezii, folosind cu toată forța cuvântul bine ales și implicând o incontestabilă artă, presupun și posesia unei capacități deosebite în a le citi, făcând apel la starea poetică existentă în orice cititor și la gradul de sensibilitate proprie. Materia preferată a poemelor lui Dumitru Ichim cuprinde subiecte susceptibile de delicată reacție afectivă: vremelnicia, frumusețea, melancolia, modestia, însingurarea, naturațea. Poezia părintelui conferă cititorului șansa fericită de a-i descoperi cu admirație și uimire adevărata chemare poetică și măsura indubitabilă a talentului său liric. Pasiunea pentru poeme haiku poate fi întâlnită și la alți poeți care au înăvuit literatura română cu astfel de bogății lirice: A. T. Stamatiad, Ion Codrescu, Marin Sorescu, Dan Florică, Paula Romanescu ș.a. Trebuie observat însă că, în comparație cu alți autori, Dumitru Ichim, dă poemelor sale, cu câteva excepții, câte un titlu, toate fiind incluse în serii tematice de reală finețe: „Urmele”, „Lacrima privighetorii”, „Valea nisipului de aur” etc.

O incursiune prin creația de haiku a lui Dumitru Ichim, cu o ilustrare succintă prin exemple, este, desigur, interesantă și binevenită. „Definiție de haiku” este poezia care ne inițiază în descoperirea crezului artistic al Părintelui Ichim, care mai presus de orice este un teolog ortodox dator să trezească în cititor un freamăt religios: „Cinci, șapte și cinci / Două mâini - rugăciune / Trece Iisus”. Problema apropierea de Dumnezeu, aspirația imanentă a oricărui muritor, este o temă abordată frecvent în plachetele sale de haiku. Maica Domnului revine constant într-o serie de excelente poeme: „Visează pruncul... / Maica Domnului trece / desculțându-se”; „Zâmbește Mama! / Betleem în privire / Aduse pruncul”; „Mamă, nu plânge... / În candelă numele / Tău luminează”.

Simplitatea firii umane atât de firave și glorificarea lui Dumnezeu apar invariabil în poeziile sale („Macul se roagă-n / Petale simple: iarbă / Nouă fluturii!”) ca și trăirea unei dureri adânci („Candela-i stinsă! / În locul luminii / Mă doare noaptea”). În „Testament”, mesajul

transmis în stilul propriu generează o vădită emotivitate: „Umbrele mele / Sub umbra scrisului tac / Împietrind lumini” ca și în „Viața” („Flămânzi puii se / Roagă...Iisus în genunchi / Pe margini de cuib”).

Figură de stil ce constă în atribuirea unui înțeles nou unui cuvânt pe baza unei comparații subînțelese, metafora, asigură la Dumitru Ichim construcții poetice de irezistibilă sensibilitate. Edificatoare în acest sens este, fără doar și poate, cea a albinarului, autorul regăsindu-se

simbolic în viețuirea albinei: „Lumânare de / Paște: Eu - albinarul / Vinerilor Mari!” Alăturată tainei frângerii Pâinii Vieții, imaginea mamei este de o sfâșietoare duioșie și exemplară credință în Mântuitorul: „Inima ta - cinci / Pâini în mâna lui Iisus / frângând pentru noi”.

O secțiune separată a poemelor haiku în creația lui Dumitru Ichim o constituie cele publicate în „Revista Scriitorilor Români” din München (1983), poezii care continuă problematica lirică anterioară, dar în care descoperim apariția unei noi tematici, tulburatoare, anume dorul de țara natală. Trăirile intime, dublate de o nedisimulată nostalgie, rezidă cu tărie în poeme ca: „Clopotel de la Putna”, „Ștefan”, „Țara”, „Doina lui Eminescu”. De o deosebită frumusețe este poemul ce îndeamnă la o profundă meditație invocând plânsul sfinților („Sfinții noștri plâng / Dimineată - macului / Rotund al țării”), ca și poezia sugerând imaginea plină de farmec și de o seducătoare sensibilitate a țaranului român din satul de odinioară („Vin heruvimi / Spre Betleem sărutând / Mâna de țaran”).

Cred că ar fi nedrept să-mi închei eseu despre poezia haiku a lui Dumitru Ichim fără a consemna că două personalități de marcă ale culturii noastre naționale, un ilustru teolog și un admirabil literat, și-au exprimat îndreptățite opinii despre creațiile originale și de maximă

intensitate afectivă ale Părintelui Ichim: Bartolomeu Valeriu Anania și Aurel Sasu. În prefața pe care a scris-o la un volum de versuri, Valeriu Anania mărturisea: „Dumitru Ichim împărtășește norocul și nenorocul scriitorilor din diaspora. Pe de o parte, șansa de a avea acces neîngrădit la cultura lumii libere și de se simți în largul său în abordarea unor genuri literare afine; dacă nu mă înșel - și cred că nu mă înșel -, el este primul poet român care a scris haiku-uri și strofe tanka la o vreme când cei din țară abia auzeau de așa ceva. Pe de altă parte, neșansa izolării de ceea ce se cheamă o piață a cărții la dimensiunea cititorilor potențiali”.

Despre Aurel Sasu, unul dintre cei mai valoroși critici literari de astăzi, care a publicat aprecieri privind această poezie, Dumitru Ichim se destăinuie: „Datorez adânci mulțumiri profesorului universitar, poetului, scriitorului Aurel Sasu, care a prefațat volumul <<Psaltirea apocrifă a dreptului Iov>> (...) Problema se pune din punct de vedere teologic și ontologic; la lansarea de carte din New York, criticul din România - M. N. Rusu - sublinia contribuția pe care o aduce acest volum în literatura universală prin acest Iov cu totul nou. Cartea, care a apărut la Cluj cu prefața prof. Aurel Sasu, a fost pentru mine o bucurie din mai multe puncte de vedere”.

Pe omul, preotul și poetul Dumitru Ichim l-am cunoscut la Câmpul Românesc de la Hamilton, un tărâm românesc autentic, amenajat, îngrijit și păstrat de peste cinci decenii în pitorescul spațiu canadian al provinciei Ontario, unde Părintele Ichim care conduce un cenaclu literar, organizează acolo „Săptămâna Internațională a Culturii Române”, manifestare ajunsă în iulie 2017 la a 50-a aniversare. Am fost fascinat de personalitatea părintelui și m-am convins cu ușurință că se justifică cu prisosință calitatea de care se bucură, aceea de incontestabil lider spiritual. Nu pot încheia fără a mai adăuga că am rămas plăcut impresionat de faptul că, deși septuagenar, Părintele Dumitru Ichim refuză să depună armele, probând o surprinzătoare forță în mânăuirea artei sale poetice, proprie unui adevărat maestru, precum o admirabilă hotărâre de o îmbogăți literatura română cu noi creații lirice.

Șlefuitorul de diamante

Camelia Ardelean ne răsfață iarăși cu o carte de sonete, rondeluri și poezii postmoderniste sau optzeciste, scrise cu har și cu migala unui șlefuitor de diamante. Îndesebi sonetele și rondelurile comunică ideea că asistăm la efortul milenar al scoicii oceanice care, cu trudă și răbdare, din comuna boabă de nisip, face perle (altfel spus, dintr-o idee poetică face bijuterie). Căci, ce altceva pot fi, decât bijuterii voiculesciene, trecute prin rigorile sonetului arabo-spaniol, având în har spontaneitatea ludică françoisvillona sau trecută prin exotismul unui García Lorca?

Cartea Cameliei se alcătuiește din două cicluri (*Solitudine și Zbor incert*), ilustrând trei specii literare: sonetul, rondelul și versul liber, ideatic, fără ritm, rimă, armonie și punctuație. De fapt, tocmai lipsa punctuației, suplinită de o construcție strofică ideatică, o îndepărtează pe autoarea de capcanele așa-zisei poezii moderne, caracterizate prin sintagma „de-a pune vorbe”.

Ceea ce personalizează volumul, îl face plăcut lecturii și certifică talentul autoarei sunt bogăția și expresivitatea limbajului poetic, care par a sta la îndemâna unui vrăjitor. Într-un rondel, alcătuit din trei strofe și un vers liber, în alegerea refrenului, poetesa recurge la o bogată paletă de neologisme-definiții sau definitoare din cultura Yoga și literatura vedică persană; prana, asana, Nirvana, dar și din cultura biblică: Jihad, strană etc.: „Dezmățul ploilor de jad/ În ceața minții, subterană./ Reduce porția de prună./ Deschide-accesul către iad./ Scăpați de ultimul jihad./ Înțepenim în vreo asană –/ Dezmățul ploilor de jad/ În ceața minții, subterană./ Când simțăminte ne cad./ Precum cuțitele în rană./ „Vânăm” Nirvana dintr-o strană./ Unde păcatele au „grad”./ Dezmățul ploilor de jad... (Rondelul ploilor de jad)

Nu de puține ori, aceste epitete, provenite din substantive adjectivale, devin metafore revelatorii, în accepțiunea pe care o dă termenului Lucian Blaga în *Trilogia culturii (Despre metaforă)*. Ceea ce șochează și place sunt asocierea inedită de cuvinte, schimbarea sensului acestora sau conotarea lor: veștede dorinți, ierni cumiști, ninsori neclare, păcate liniare, ca să cităm dintr-o singură poemă. Trăsături definitorii similare le are *Rondelul timpului pierdut* sau *Din mine mușcă marea...*, poezie premiată la un concurs cu temă impusă. Aceleași aprecieri se cuvin sonetului *M-am săturat să-ncalec pe*

himere, citabil în întregime: „M-am săturat să-ncalec pe himere./ Cernând, prin aștri, noaptea peste gropi./ Și strepezită de avizii stropi./ Din neputință să îmi fac avere./ Când savurez legende cu ciclopi/ Sau Eve prinse-n raiuri efemere./ La porțile simțirii austere./ Observ cum poți în visuri să te-ngropi./ Mai sper s-acced iubirea fără cheie/ Din inimi-sloi, pe vastul galantar/ Al clipelor ce m-au zidit femeie –/ Un suflet ne-ncadrat în vreun tipar./ Cu zboruri risipite printre zmeie./ Ratând al fericii seminar.”

Perlant e poemul de dragoste *Când îmi deschei aripa...*, premiat la un Concurs Radio, din care cităm câteva sintagme metaforice inedite: fermoar tras peste apusuri, dezvelirea din piatră, scrinul sorții, vise zălude.

Șiragul de perle se completează fericit cu pastelul *Tablou de toamnă*, căruia i se adaugă poezia *Vasleam prin timp...*, ambele premiate la concursuri cu temă impusă, remarcabile prin epitete ornate, sporul de frumusețe dat de rimele feminine, căutate și cântărețe: vise flămânde, aer hieratic, secunde amorale, apus static și tot așa.

Plac trecerile bruște de la denotativ la conotativ, place abundența substantivelor adjectivale, schimbările în structura strofică (amurale-cale; static-hieratic; simunul-unul etc.).

În totalitate, poemele creează impresia de „nemaiauzit” și „nemaispus”. Autoarea pare că vine din altă lume, de pe un tărâm hieratic bisericesc bizantin; se joacă de-a cuvintele, ca în anii copilăriei, dar ne și poartă prin locuri cu trăiri nirvanice. Exotismul Vedelor sale e trecut prin medievalul liric al trubadurilor, mai ales în rondeluri. De aceea zic că mi-ar fi plăcut ca, alături de sonete și rondeluri, să fi apărut madrigaluri, irmoase, haikuuri, dar probabil că într-un viitor volum. În tot răul este și un bine: așa putem face diferența dintre facila poezie postmodernistă și clasicismul paradisiac.

Performanțe de-a dreptul admirabile realizează poeta în privința versificației. În cazul sonetelor, predomină rima îmbrățișată, în alternanță cu cea încrucișată; la mijloc apare rima masculină, în alternanță cu cea feminină (când versifică sentimente), căutată și cântăreață. Rondelurile par a fi mai elaborate, de aceea rima lor este predilect căutată, feminină și cântăreață. Aici întâlnim adjective rare; limbajul exotic al culturilor indică, sub forma substantivelor adjectivale, și asocieri de termeni vădit incompatibili: naftalină, strepeziți, lumină, nea-așa, lumină-naftalină etc. Nu doar întâmplător, și în

cazul rimei îmbrățișate, în întregime, se recurge la rima masculină, după tipicul: surd-absurd; când-gând; ploi-moi; vis-abis; obișnuit, astfel de poeme sugerează suferință, durere, prăbușirea sistemului cosmic etc. (vezi poeme ca *Direcția „Abis”* și *Cititor modern*).

În amplitudinea poem *Cititor modern*, ne întâmpină o avalanșă de termeni rar întâlniți în existența noastră obișnuită, proveniți din cultura elenă sau sanscrită, care sună plăcut în context: Schank Prakshalana, Shivambu Kalpa, prana etc., prin care autoarea ne familiarizează cu practicile Yoga. Nu de puține ori, în poeme alcătuite din patru strofe, din care transpar gânduri, simțăminte, trăiri, fenomene cosmice, apar și nume de metale rare, pietre prețioase, ținuturi exotice minulesciene, specifice simbolismului și poeziei clasice postsimboliste. A se vedea poeziile: *Ne batem joc...*, *În arca iernii mele...*, *Mi-am sprîjinit lumina...*, *Se adumbrește visul...*, *Agață-mă de cerul plin cu vise* etc.

Ciclul *Zbor incert* este alcătuit din versuri albe. În el se răsfață versul liber, pe care Camelia îl cultivă cu același har, cu marea prosepție ideatică din poezia clasică. Aici se schimbă tematica, versificate fiind idei filosofice, trăiri cosmice, simboluri sacralizate, cum ar fi cuvântul, lumina, cosmosul, viața și moartea etc. Apar motive poetice neglijate sau aparent neglijate în celălalt ciclu: dragostea și suferința din dragoste, nefericirea, motivele esențiale din poezia arabă (care așa de bine i se șade!). Suplinitor al tuturor acestor minusuri e ritmul, limbajul poetic, rafinamentul cultural. Astfel, rezervele noastre vizavi de așa-zisa poezie modernistă nu o privesc și pe Camelia Ardelean. Ea se simte bine și performează și aici, adică pe un teren unde poeziile se înmulțesc precum ciupercile colorate după ploaie. Poeta, ajunsă la a șasea carte de poezie, ritmează, rimează, cântă, cu nonșalanță de invidiat.

(comentariu la volumul *Ecouri din tenebre*, în curs de editare)

GLIGOR HAȘA

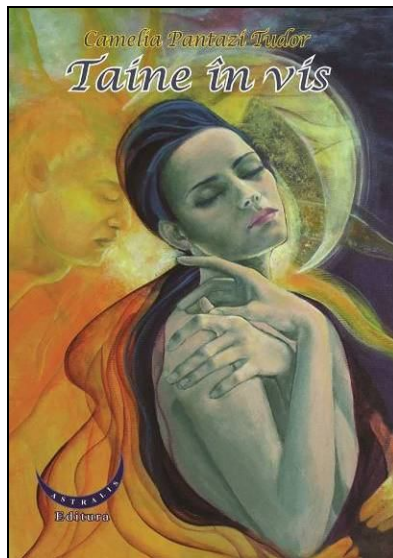
În căutarea sinelui prin cultură

Cu volumul *Taine în vis*, apărut în 2016 la Editura Astralis, Camelia Pantazi Tudor se regăsește într-un spațiu privilegiat și familiar, dacă aducem în discuție afinitățile electivă și pornirile intime ale autoarei, releate de motto-ul cărții, de pretextul afectiv care stă la baza întregului demers și, nu în ultimul rând, de formația intelectuală dezvăluită cititorului de succinta fișă biografică. Eseul pe teme culturale s-a bucurat de apreciere în literatura română. Rafinamentul estetic, plăcerea contemplării obiectului de artă, voluptoasele digresii pe teme istorice sau mitologice, pe de o parte, dar mai ales erudiția, siguranța notației seducea în urmă cu un secol și jumătate contemporanii lui Odoibescu, unanimi în recunoașterea noutății acestui tip de operă narativă. La o distanță apreciabilă în timp, neostota pasiune a unei erudite de secol XXI prinde contur această carte singulară în peisajul literar contemporan.

Autoarea are inteligența construcției narative autentice, plasând întregul discurs între acoladele unei experiențe subiective, ieșite din banalul cotidian; o rupere de ritm existențial ca soluție soteriologică a unui eu feminin iremediabil marcat de povara unei apăsătoare tristeți a cărei cauză o trece, în mod voit, sub tăcere. Există, de altfel, un remarcabil dozaj între evidențele rostite, și apoi așternute pe hârtie, și discretele retrageri în afara cuvântului.

Muzeul, casa memorială nu e altceva decât spațiu încremenit în durata unei existențe deschise prin actul artistic, prin faptul cultural sau istoric, eternității. Eliberarea, ieșirea din propria stagnare metafizică, devine posibilă tocmai prin recuperarea acestor toposuri de intensă trăire spirituală cărora li se alătură emoția unei neașteptate întâlniri cu necunoscutul.

Pretextul cafelei din incipitul cărții creează o atmosferă propice mai degrabă confesiunii decât eseului cultural sau estetic, inteligentă simetrie cu finalul, așezat sub semnul unei parțiale revelații intime. Impulsul acestui periplu spiritual ține în mare măsură, de o instanță superioară venită din spațiul oniric, cu care eroina pare să intre într-o comunicare prietenoasă, dincolo de voința proprie. În fond, aventura conștiinței

poate șterge barierele dintre lumea văzutei și a mai puțin văzutei. Epocile și personalitățile se suprapun după o logică proprie într-un veritabil mozaic al patrimoniului cultural românesc în care literele, artele vizuale, știința și muzica se armonizează într-un discurs rafinat, imaginativ și intelectual. Avizate și competente, informațiile sunt dozate cu măsură, fără ostentație enciclopedică și fără emfaza caracteristică ghidajului comun, profesional prin asemenea spații.

Contaminată de morbul re-descoperirilor, înzestrată cu instinctul drumului și al călătoriei, autoarea construiește pe firul unei tentative recuperatorii a sinelui o suită de narațiuni de o remacabilă și erudită finețe din care nu lipsește doza de mister în pură filiație eliadescă. Peregrinările prin muzee și case memoriale, toposuri de mare încărcătură emoțională și sentimentală pentru cei dedați unor astfel de experiențe turistico-intelectuale, nu au o finalitate pragmatică imediată. Impresiile redată printr-o notație avizată, pecisă ar putea fi o catalogate, la o lectură superficială, drept aplicat îndreptar în spațiul cultural românesc, aparent fără metodă și fără un plan preconcept. Suflet de hoinară, cu instincte sigure în materie de artă și cultură, neobosita vizitatoare străbate Bucureștiul la pas sau cu mijloacele de transport în comun, trecând de la Casa Aman la Muzeul de Artă "Frederick și Cecilia Storck", poposind cu aceeași nestăpânită sete de cunoaștere și de re-cunoaștere la Casa Memorială "Ion Minulescu și Claudia Millian" sau la Muzeul Memorial "Fanny și Liviu Rebreanu". Nu de puține ori, itinerariile depășesc

barierele Capitalei, rupând binefăcător ritmul cotidian; orice oportunitate literară a provinciei, fie ea ședință de cenaclu, întâlnire cu scriitori sau prezentare de carte, este exploatată la maximum. Traseul sinuos urcă spre munte, la Bușteni, Predeal sau Câmpina, cu inevitabile opriri la Casa Memorială Cezar Petrescu, la Castelul Cantacuzino sau la Castelul Iuliei Hasdeu. Alteori o ia, din imperative evenimentiale, nu din capriciu, spre malurile Dunării albastre, la Brăila lui Panait Istrati unde revede nu numai vechi prieteni cu pasiuni comune, ci și locuri cu aceeași încărcătură de intensă de spiritualitate românească. De fiecare dată, nu uită să evoce, chiar și din vârful condeiului grăbit, cu notații sigure, atmosfera, trăirile secrete, impresiile și imaginile de ansamblu sau detaliile. Toată această impresionantă colecție o prelucrează cu sârguință într-un volum căruia nu-i lipsește suflul epic, vioiciunea dialogului, trecute prin sita deasă a inteligenței, retopite prin actul scriiturii în retorta unei sensibilități aparte. Mișcarea abia perceptibilă dinspre exterior spre interior transformă întregul periplu într-o aventură a regăsirii de sine. Arta, cultura pot deveni căi sigure de restabilire a echilibrului interior, dar și de comunicare cu universul, ne sugerează cu aceeași subtilitate autoarea.

Materializarea acestui excurs este dictată însă de instanțe superioare a căror prezență uneori incitantă, alteori agasantă, se face simțită prin cel mai prozaic și rapid mijloc de comunicare modernă: mesajele telefoniei mobile. Misterul inițialei de la finalul celor 11 texte se decrîpțează în finalul volumului, când destinatară are curiozitatea de a aduna la un loc literele aparent fără noimă prin care misteriosul observator nevăzut își personalizează laconicele comentarii.

Indiscutabil, Camelia Pantazi Tudor are abilitatea și competența unei atari întreprinderi, dar finalitatea și intențiile, descoperite în actul de receptare a textului sunt neașteptate, sub semnul surprizei absolute.

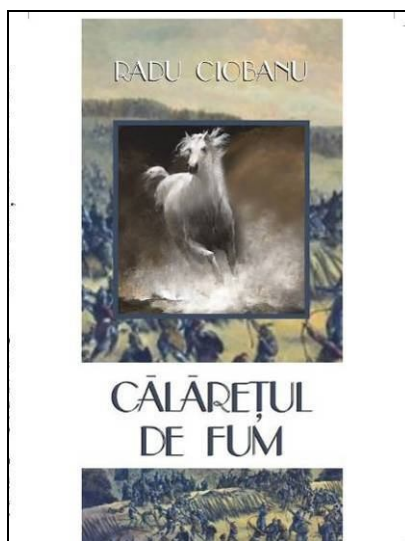
Taine din vis revelate într-o carte de rafinament stilistic, care combină inteligent efectele narațiunii fantastice de bună calitate cu subtilitățile intelectuale ale eseului pe teme culturale.

MIHAELA ROȘU BÎNĂ

PRIN PERDEAUA DE FUM A ISTORIEI

(II)

Dintre cele trei căpetenii ale răscoalei „legați laolaltă prin jurământ” (hotărâți să dobândească dreptate pentru neam, să nu mai fie domni, perseverând, chiar dacă „acel capăt se va chema temniță sau moartea”), personalitatea lui Horia pare a fi mai insistent conturată, urmând cea a lui Crișan și a lui Cloșca. Scriitorul îl plasează pe Horia în mediul ambiant, asaltat de amintiri, de discrete vibrații sufletești și trăiri profund umane, conferind veridicitate acestui personaj legendar. În fluxul narațiunii sunt însălate secvențe retrospective (derularea filmului întâlnirii cu Luminatul), detalii familiale (condițiile de viață, pustietatea casei, otrava tristeții, iubirea pentru Ilina și pentru fiu), evidențindu-i demnitatea și mândria („întemeiate pe fapte, care nicicând nu se ridicase până la deșertăciunea trufilei”), dar și povara răspunderii față de ai săi („cea mai bună apărare e însăși grija pe care tu ți-o porți”) etc. Stăpânind tehnica reprezentării acestei personalități complexe și evolute, care simboliza lupta pentru respectarea principiilor umane împotriva nedreptăților sociale, autorul aduce o serie de detalii privind calitățile celui în care oamenii aveau încredere, cunoscător al limbii nemțești și chiar ungu-rești, apreciindu-i înțelepciunea („vorba lui domoală și chipul de înțelept blajin”), hotărârea și curajul omului circumspect și cumpătat („credința aceasta a oamenilor are o margine a ei”), dar și consecvența hotărârilor luate în situații limită („Dreptatea-i una pentru toți”). Eroul e umanizat, prezentat cu sensibilitate, înțelegere, iradiind căldură sufletească și iubire, dar și hotărâre, autoritate și realism („îl durea să vadă că omul în care crezuse n-avea nicio putere în fața domnilor”, chiar dacă a simțit că „nici împăratului nu i-i dragă domni-mea”). Uneori e dublat de Celălalt, un alter-ego care problematizează realitatea și intuiește riscul la care se expun („Cale-ndărăt nu mai este. Măcar pentru mine, pentru Cloșcuț și Crișănuț, nu mai e. Da nici pentru amărății ăștia”). În presupunerile și imaginația unora era asociat nălucăi cu chivără roșie, înțelegându-se adevărul că „după un lung timp al asupririlor trebuia să vină și unul, fie el cât de

scurt, al ispășirilor”.

Bun cunoscător al vieții locuitorilor din Apuseni, Radu Ciobanu surprinde o lume de un pitoresc tragic, vizând frecvent și sensuri general-umane. Astfel, oscilația și inconsecvența unor oameni pare întruchipată în felul de-a fi al buciumanilor, care ar vrea „să se pună bine și cu stăpânirea, da’ nici cu noi să nu se strice de tot. Ei încă nu știu că așa ceva nu se poate”. În dialogul cu baronul, doctorul, cu origine valahă, trimis pentru pacificare precizează condiția progresului: „Toată evoluția omenirii s-a împlinit pe temeiul înlocuirii unor vechi stări de lucruri cu altele noi. Calea cea mai profitabilă este aceea a reformelor al cărei adept este și majestatea sa”. Pedepsirea lui Goia amintește că „nimeni n-are scăpare dinaintea ceasului acestuia când toate trebuiesc plătite”, iar a judeului Suci confirmă adevărul valabil și în prezent că „atunci când se rădică țara, cel ce o înfruntă e sortit funiei”, fiindcă „nu e om să nu dea samă într-o zi”. Ca un memento sună vorbele lui Cloșca : „Asupririle sunt una, iar a-ți părăsi țara e alta. Oamenii noștri nu se despart ușor de locurile în care au apucat, fie ele cât de rele”. Reflexii de mare valabilitate sunt țesute pe parcursul romanului, desprinse dintr-o îndelungată experiență de viață: „Fiecare lucru își are un timp și niște limite ale sale ce nu trebuie încălcate; Nedreptatea și mișelia nu pot ține câtu-i hăul; La rebelie ...pier și buni și răi; Mii de oameni rabdă ei cât rabdă, da’ de la o vreme și răbdarea lor se gată” etc. Caracterul personajelor se desprinde și din unele maxime formulate cu certă valoare sentențioasă, care par a propune spre

dezbateri probleme morale de actualitate: „Dreptatea nu se cumpără cu bani”.

În galeria portretelor fizice și morale realizate prin acumulări și o bună cunoaștere a specificului etnografic și psihologic al capilor răscoalei, se înscrie și cel făcut lui Crișan („bărbat voinic, cu pieptul și umerii largi, având un suman negru ca zărândeni, împodobit cu postăvior de un roșu-aprins...Purta cioareci albi, strânși pe picior și opinci tari de piele, nu de scoartă, legate cu nojițe negre... Vorbea rar, alegându-și cu grijă și cu trudă fiecare cuvânt...” a fost cătană și era „mai iute la mânie”). Și Cloșca este admirabil prezentat pe parcurs, dar, mai ales în scena tratativelor cu vicecolonelul Johann Schultz von Leichtenthal, mediate de locotenentul Probst („scund, bine făcut, cu umeri largi, cu colop negru și ținură largă cu blana în afară...om chibzuit... gospodar care știe să-și rânduiască bine lucrurile... Are ochi iscoditori, atenți la tot ce se petrece în jur, ca ai oamenilor expuși în permanență primejdiei de a-și pierde libertate... Era tânăr... pasul lui sigur, de om slobod”). Numele personajelor, ca și sintagmele din limba latină contribuie la realizarea atmosferei acelor vremuri cenușii.

Partea a doua a romanului începe cu epistola ofițerului imperial implicat în „operațiunile de învăluire și pătrundere în munți, pentru a grăbi într-un fel sau altul sfârșitul acestei răscoale”. Conștient de cumplita realitate „din munții bântuiți de nedreptăți și sărăcie”, reprezentantul armatei imperiale își recunoaște „starea de incertitudine și de surdă nemulțumire față de situația” în care sunt puși, să lupte contra unor oameni cărora „nu le găsea nicio vină”, fiindcă „revolta țăranilor nu e cu totul lipsită de temei”.

În cele cinci capitole ale acestei părți, scriitorul împletește genul epistolar cu cel narativ, uneori dialogat, alteori monologat, într-o ingenioasă mixtură a stilului direct cu cel indirect, focalizând epicul pe obiectivitatea istorică.

Delimitări de optică apar și între administrația represivă, care apăra interesele nobililor, și armata imperială, care era obligată să penduleze între subiectivismul decidenților și realitatea obiectivă. →

LIVIA FUMURESCU

Conținutul scrisorilor este edificator pentru mizeria și suferința iabagilor, de care oficialii trimiși pentru reprimarea răscoalei sunt conștienți, impresionați de personalitatea căpitanilor cu care poartă tratative. Folosind resursele stilului indirect liber, autorul introduce monologul interior evidențiind momentele tensionate prin revelațiile psihologice ale eroilor. Unele personaje cu autoritate, obligate să contribuie la pacificare, trăiesc o agitație interioară declanșată de neîncredere și îndoială în aprecierea faptelor și a realităților în care sunt implicați. În acest sens, măcinat de contradicții sufletești, este dr. Ioan Piuariu-Molnar, trimisul gubernial pentru pacificare, adept al reformelor, câștigând încrederea răsculaților care semnează scrisoarea de armistițiu. Orgoliul magnaților, revoltați de textul ultimului formulat de răsculați, a născut însă o „fioroasă poftă de răzbunare”, care specula scindările din rândul țaranilor, dar și lăcomia trădătorilor atrași de promisiuni și recompense. Ipocrizia episcopului, care-i înșelase încrederea, nerespectarea amnistiei generale făgăduită de guvern, înfrângerea zdrobitoare a revoltei, instalarea iernii și galbenii puși pe capul căpitanilor, neîncrederea în susținerea împăratului care „ține partea domnului, nu a omului de rând” îl determină pe Horia să-și dizolve singur armata, amăgindu-se cu gândul regroupării în primăvară.

În manieră balzaciană apare evocarea detaliată a târgului de la Brad și de la Deva, descrierea vestimentației personajelor sau ampla descriere a exteriorului și interiorului casei lui Horia și Cloșca, completând etnografic imaginea existenței oamenilor la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Misterul „apelurilor codificate” ale tulnicelor, semnale percepute de munteni, par a tălmăci sonor „jalea aceluia ținut greu încercat” și starea de spirit a iobăgimii.

Ca și în alte scrieri ale autorului, remarcăm paralelismul între zbučiu-mul sufletesc al eroilor și natura înconjurătoare, care acompaniază și amplifică discret fie evenimentele, fie gândurile personajelor. Toamna predispunea la meditație („Zilele de toamnă începeau cu o ceață deasă, care se ridica încet... Lumina soarelui devenise tot mai veștedă și mai dulce,

iar pădurile...se învăluiseră pe nesimțite în culori mărețe și calde”), iarna la așteptare (hoții se risipesc și ei...pierzându-și urmele prin satele... troienite de nămeți apocaliptici”), iar primăvara la acțiune („verdeața izbucnise crudă, ca un chiot al vieții biruitoare, aburind încă sub lumina intensă a unui soare glorios”).

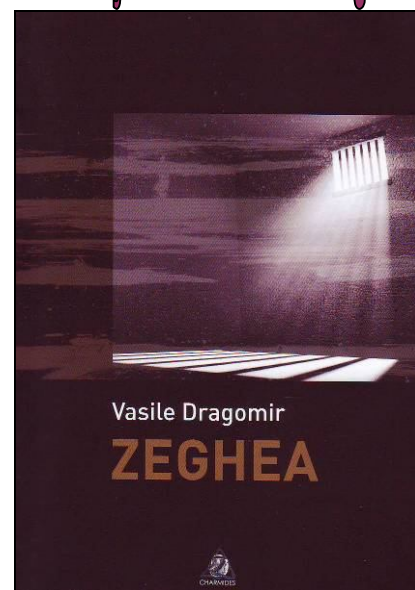
Secvențele mondene și lirice intercalate în scrisori constituie pretext de a opune viața luxoasă și rafinamentul protipendadei mizeriei truditărilor pe care-i exploatează. Surprinzând rivalitatea dintre puterea civilă și cea militară, domnul Radu Ciobanu, insistă asupra faptului că la Viena ajungeau vești false și nedrepte, iar „puterea magnaților este mai puternică decât bănuiește majestatea sa”. În ultimele capitole este revelată tăria de caracter și impunătoarea personalitate a eroului principal, văzut prin ochii celor din jur. Scena pictării lui Horia conferă dimensiune personalității acestui simbol al hotărârii în lupta pentru cauza celor mulți, iar concilianta și admirativa atitudine a pictorului și a contelui Jankovich completează aura din jurul personajului, contribuind la impresionanta sa monumentalitate.

Lexicul valorificat în cele mai subtile aspecte (arhaisme fonetice sau lexicale, cuvinte dialectale), contribuie mult la culoarea istorică și locală, prin graiul popular al acelor timpuri, oportun intercalat pe parcurs („țafne, hinteu, sudalmă, celău, beteagă, nătântoc, se buiguise, se holba” etc.) Puritatea sufletească și respectul înnăscut al omului simplu se confirmă și prin formulele de salut ale iobagilor și prin urările intercalate: „Doamne, dă bine! ; Să trăiți la mulți ani! ; Domnu’ să vă aibă în paza lui!” etc.

Romanul domnului Radu Ciobanu, a cărui exigență în șlefuirea textului și în responsabilitatea corectei documentări se confirmă și de această dată, completează multe lacune social-istorice și psihologice, valorificând valențele informative ale prozei de evocare.

Cititorul va aprecia cum istoria se convertește în literatură, împletind planuri epice reale și imaginare, reconstruind eroi cunoscuți și anonimi ai trecutului, relevând implicațiile umane și filozofice ale evenimentelor prinse sub tăvălugul vremurilor.

Povesteașul hătru Vasile Dragomir

Dragi tovarăși și pretini!

Ce urmează să vă spun în această cronică nu e lucru de șagă, dimpotrivă e ceva foarte serios. Este vorba despre un roman comic, serios sărit de pe fix. Spun asta deoarece, se știe, (și dacă nu se știe, e bine să ne amintim) comicul e ceva foarte serios. Mai întâi vreau să vă atrag atenția că autorul lui mușcă hălci întregi dintr-o realitate neagră, trecută în rezervă, dar încă obsesivă, reușind să aducă zâmbetul pe fața cititorului neavizat, ceea ce e foarte grav, tovarăși! Dacă e neagră, să rămână neagră! Ce atâta escamotare! S-a trezit autorul acestei cărți că vrea s-o coloreze? Cromatica n-are ce căuta aici. Zeghea e numai alb cu dungii negre. Nevinovăție și suferință. Atât. Cine a văzut zeghe în culorile rogaigului? Autoritățile trebuie să ia măsuri urgente în această direcție, întrucât se denaturează adevărul istoric și unii abia așteaptă să scrie o altă istorie despre „epoca de aur”. Nu ne e destul cu prezentul nostru de aur denaturat, batjocorit, exportat? Ce ne-a mai rămas? Lectura? Refugiul într-o realitate a ficțiunii ca pe vremea împușcătului? Vasile Dragomir, autorul romanului, a trântit substantivul *Zegea* pe coperta cărții tipărită de Gavril Țărmure la Editura Charmides, crezând că sub egida prestigioasei edituri poate să îndruga verzi și uscate. Și le îndrugă... de parcă ai fi în mijlocul celor de după gratii.

ADRIAN ȚION

Romanul (să-i spunem roman) al lui Vasile Dragomir debordează de un imaginar fabulos, ilar de la o graniță la alta a bunului simț, deși mai sare calul decenței, că pușcăriașii n-or vorbi ca popa în biserică. Autorul călărește dezinvolt în paralel cu evenimentele petrecute într-o Românie schizoidă, împinsă de copitele stilului în absurd și grotesc. Chiar așa să ne batem joc de țărișoara noastră? Voi analiza capabilitățile persiflării la Vasile Dragomir. Va să zică avem așa: acțiunea se desfășoară în pușcărie, acolo unde-i cald și bine, în vreme ce afară e foamete, oamenii trebuie să muncească pentru o indemnizație de supraviețuire. Deținuții huzuresc, sporovăiesc neîncetat, dansează, beau vin din „perfuzii”, spun povești incredibile, hazlii și pilduitoare, ca drumeții din alt secol poposiți în rama de la Hanul Ancuței. Vasile Dragomir se folosește abil de rama veche, dar o orientează ca pe o cameră de filmat spre fiecare narator ca să-i înregistreze limbuția și să-i fixeze portretul. Comisul Ioniță și Moș Leonte sunt gângavi pe lângă Lucilus Balador și Teofil care știu răsuci cuvântul cu ștaif. Poveștile sunt legate cu o ață subțire, străvezie, ca secvențele din filmul *Amintiri din epoca de aur*. Rememorări ajustate umoristic ca să creze o meta-realitate, bancuri însăilate în povestiri cu rol deconectant și bi-ciuitor. Se creează impresia că închiisoarea e afară. Gardienii fură de la deținuți, se străduiesc să le îndulcească viața după ce îi schingiuesc în bătaie, iar arhitectul Mihai Duca, încarcerat pentru că a ascultat *Europa Liberă*, este pus să transforme curtea interioară a închisorii în minunate „grădini suspendate”, prevăzute cu huțuț (leagăn). Pușcăria ajunge în felul acesta un model, se scandează „Pușcăria salvează România!”, în vreme ce afară cetățenii cinstiți trag la jug ca într-o poezie a lui Ioan Alexandru. Lui Vasile Dragomir îi fuge mîntea, cum ar spune un personaj al romanului, Lucilus Balador, „cel mai alb țigan din pușcărie și cel mai inteligent dintre țigani”, care, asemenea lui Teofil pretinde că trebuie plătit pentru lecțiile ce le ține. Prozatorul schițează tipologii de infractori simpatici și criminali blânzi precum Calistrat Chiș, pictorul Enăchiță Văcărescu, tip rafinat, care picta „răstigniri” cu îngeri în costum popular să se vadă că sunt români, ajuns în pușcărie

pentru că a făcut „artă pentru bani”, nu „artă cu tendință” luminoasă, dar după ce va ieși va picta „calea crucii comuniste”. „Comandantul” camerei este arhivarul Sebastian Dulfu, cel care spune că „șefii nu voiau să se cunoască decât fața istoriei inventate sau machiate, de fapt schimonosită de ei” și nu-i vine să creadă că sfârșitul acestei lumi ticăloșite va începe în Spria, așa cum „Marx și Engels nu au crezut că teoria lor va prinde în Rusia”. Spria era un „orășel cu bețivi din tată-n fiu și cu neveste grase mirosind a ceapă prăjită” unde s-a ridicat marea clădire a Arhivelor Centrale. „Revelionul hoților” e un apogeu al benchetuirii. Șirul povestirilor nu se mai termină, izvoresc una din alta.

Prozatorul spune lucrurilor pe nume, dă frâu liber imaginației, construiește treptat o lume pe dos, tragicomică, servindu-se aproape exclusiv de dialog și povestire. Eludează descrierea în favoarea limbajului viu colorat și a scenelor șocante, deturcate în comicării irezistibile. Oamenii de afară sunt îmbrăcați în zeghe (din părul deținuților) iar deținuții sunt în haine civile. Dacă oamenii nu se pot transforma în cărți, ca în filmul lui Truffaut *Fahrenheit 451*, amintit fugar, alternativa închisorii e preferabilă. Aici se produce tot ce e necesar și se vinde în afară. E „pușcăria multilateral dezvoltată” considerată „mină de aur”. Absurdul se îmbină cu fantasticul și grotescul într-un epic rezumativ-hiperbolic al perioadei ceușiste, pompat energic în ritmuri dez-

Constanța Abălașei-Donosă

inhibate de orice constrângere stilistică. Țiganii, ca grup social infrafracțional, șireți și activi, puși pe fapte mari, amintesc de îndepărtata *Țiganiadă* reînnotată aici în panglici savuros colorate, iar tonul ironic, glumeț, colocvial al scriiturii trimite și spre *Jojolica* lui Alexandru Jurcan și limbajul ei împănăt cu ardelenisme și urbanisme stălcite rizibil. Vasile Dragomir nu abuzează de argoul pușcăriașilor decât atât cât trebuie ca să fie corect receptat mesajul său dur despre o lume ieșită din țâțâni. Alunecările în oniric supradimensionează narațiunea imprimându-i o tentă severă, ieșită din convenția umorului facil. Întâmplările curg lanț. Ciobanul Cornel Hațeganu este închis pentru că oile lui au intrat în tarlăua ceapeului și au mâncat porumb, dar arhivarul spune că-l va elibera deoarece a citit în *Scânțea* că la cea dată porumbul fusese cules de pe întreg teritoriul țării. Ieșit din pușcărie va ajunge „director de stână”. Sub forma unor știri pe scurt sunt înșirate alte întâmplări, unele extrase din experiența de ziarist a lui Vasile Dragomir. De pildă, lui Ștefan Belu, editorialist de la ziarul *Pentru Socialism* i s-a făcut o farsă. Fiind beat și de serviciu la corectură, tipografi au scris la rubrica lui *Pe teme de partid, Te teme de partid*. A fost retrogradat. Răzmerița începe după vizita generalului care dă ordin să se distrugă toate „grădinile suspendate” create de arhitect în curtea interioară. Deținuții protestează, cei de afară îi susțin, deruta e totală, nebunia se extinde. Ar fi greșit să se creadă că *Zeghea* lui Vasile Dragomir e o simplă bălăcăreală în proză a unui regim politic odios. Dacă ar fi așa, nici n-ar fi grav. Dar învelișul subtextual dă o dimensiune suspectă ansamblului, fapt pentru care mă văd nevoit să intervin.

Rog insistent conducerea superioară de partid și de stat, Direcția Presei să ia măsuri ca acest roman scris cu mână sigură, captivant și haios, care asunde conotații periculoase, extinse și asupra versatilului nostru prezent, cu impact destabilizator asupra cititorului docil, să fie retras urgent de pe piața lecturii până nu convertește la lectură pe cei mai leneși cititori ai României de azi.

Luptăm pentru pace!

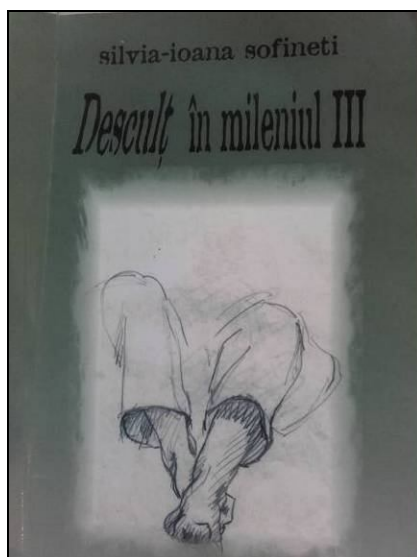
Cluj-Napoca, 3 decembrie 2017

"Descult în mileniul trei" o lecție de istorie literară

Născută într-o familie de literați bogată spiritual, mama fiind profesoară de limbă română, tatăl poet, având ca pasiuni pictura și pedagogia, așa cum declară într-un interviu acordat "saitului *adevărul.ro*", secretar de redacție al apreciatei Revistei literare "Spații culturale", la rândul ei profesoară de limbă și literatura română, Silvia-Ioana Sofinetti, a dispus de toate elementele necesare elaborării unei lucrări de așa anvergură cum este ultima sa carte, **Descult în mileniul III**, apărută anul acesta, la editura "editgraph" din Buzău.

Lucrarea de față, încadrată între coperte artistic concepute de către autoare, are la bază o instrumentație critică amplă, o documentație temeinică privind opera scriitorului Zaharia Stancu și, mai ales, a romanului *Descult*, subiectul esențial al cărții. Așadar, pentru elaborarea cărții, autoarea a apelat la scrierile și părerile critice ale unor exegeți ai literaturii: Eugen Negrici, Alex Ștefănescu, Pompiliu Constantinescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Aurel Martin, Șerban Cioculescu, Mihai Beniuc, Matei Călinescu, Emil Vasilescu, Nicolae Manolescu, Valeriu Râpeanu.

În argumentația de la începutul cărții, scriitoarea Silvia-Ioana Sofinetti, ne dezvăluie motivul abordării unui subiect pe cât de delicat, pe atât de interesant, aducând lămuriri cu privire la romanul *Descult* al lui Zaharia Stancu și pretextul pentru care după 1944, ajunge să devină, dintr-un roman omagiat, unul aproape trecut cu vederea. Iată ce ne spune autoarea volumului **Descult în mileniul III** în argumentația din primele pagini: "În lucrarea de față vom încerca să descoperim care sunt motivele acestei decăderi, pornind de la o astfel de structurare și de aranjare a faptelor narate, de la găsirea unei logici interne în acest univers amalgamat creat de Zaharia Stancu. (...) Vom vedea, apoi, cât de autentice sunt "amintirile" lui Darie-copil, cât de mult se confundă acesta cu Darie-adultul și ce îi diferențiază(...). Vom

urmări modul de prezentare al conflictelor armate care au marcat începutul de secol XX, psihologia umană în situații limită, ca și modul în care este realizată imaginea satului din Teleormanul din acele timpuri. (...) Vom analiza modul în care Zaharia Stancu își structurează personajele și reușește, prin forța descriptivă a cuvântului, să realizeze un univers verosimil. Și, nu în ultimul rând, vom vedea ce pondere are liricul în raport cu epicul (...). În final, vom vedea cum este receptat astăzi *Descult*"(pag6).

Silvia-Ioana Sofinetti abordează cu competență profesională volumul, domnia sa fiind concisă și metodică în construcția lui. Capitolele, cinci la număr: I. *Scurtă introducere în istorie*; II. *Zaharia Stancu- poezie și publicistică*; III. *Zaharia Stancu și romanele sale*; IV. *Descult*; V. *Concluzii*, sunt structurate astfel încât cititorul, mai întâi, să se acomodeze cu istoria "vremurilor de glorie", a vremurilor de început ale comunismului și să înțeleagă corect amploarea operei lui Zaharia Stancu care a fost nu doar scriitor, poet, romancier, prozator, dar și, director de teatru, jurnalist și publicist, academician, laureat al Premiului Herder. Romanul său autobiografic, *Descult*, scris în anul 1948, a fost masiv promovat în perioada comunistă, fiind cel mai tradus roman al unui autor de expresie română și parcurgând globul „în sandale de aur”, după cum îi plăcea autorului să spună, a fost tradus în, nu mai puțin de, 24 de limbi până în 1988, fiind "introdus în manuale încă din anii 1960, tipărit și retipărit, (...) a fost

unul din cei care s-a pus în slujba Partidului nu pentru că erau obligați, ci pentru că ei chiar credeau în "revoluție,, în "luminarea,, maselor populare prin intermediul literaturii".(pag 7)

Dar pentru a înțelege corect aceste implicații sociale ale vieții scriitorului și ale adeziunilor sale politice, doamna profesoară Silvia-Ioana Sofinetti, ne descrie în primul capitol nu doar dogmele pe care comunismul încerca să le impună pe toate planurile, social, medical, științific, literar, artistic etc, dar și modul în care puteai promova mai ușor în orice domeniu, sau cum puteai supraviețui în acest păienjenis ideologic. Ei bine, faptul că Zaharia Stancu și-a început cariera literară ca gazetar și poet, îl propulsează pe scara literară, mai ales că "regimul" se lăsa mișcat de creații care aveau la bază emanații proletare. De altfel, așa cum afirmă și scriitoarea la finele primului capitol, nu doar Zaharia Stancu va face uz de armele meseriei de ziarist și, deși îi dau dreptate scriitorului de aforisme, Vasile Ghica, când afirmă că "arta nu este un pact cu diavolul, cu neliniștea", în cazul lui Zaharia Stancu, se pare că a fost.

Cum spuneam deja, propaganda regimului comunist își întindea tentaculele inoculându-și veninul, impunând anumite reguli care cu timpul se vor transforma în obiceiuri și tehnici comuniste și în domeniu literar. Însă, făcând referire la Zaharia Stancu, mediul pentru implantarea acestor dogme era unul tocmai propice căci scriitorul credea deja în valorile proletare cele mai nobile și anume: pacea, progresul, fericirea, așadar "putem spune, fără să greșim prea mult, că scopul textelor sale corespundea, probabil în totalitate, celui cerut de regim"(pag180).

În cel de-al doilea capitol, doamna profesoară Silvia-Ioana Sofinetti, face o trecere în revistă a volumelor de poezii ale lui Zaharia Stancu, o analiză a acestora începând cu cel de debut *Poeme Simple* (1927), urmat de volumul *Albe* (1937), *Clopotul de aur*(1939), *Pomul roșu*(1940), *Iarba fiarelor*(1941), *Anii de fum*(1944). În 1957, autorul revine la titlul primului volum, *Poeme simple*, de data aceasta ca titlul al unei antologii de autor care va reuni scrierile anterioare. După instalarea regimului comunist apar →

MIHAELA MERAWEI

pe rând *Cele mai frumoase poezii* (1962), *Cântec șoptit* (1970), *Scrieri - Poezii* (1971) și *Sabia timpului* (1972). Indiferent la care din aceste volume face referire autoarea cărții de față, domnia sa va scoate în evidență, lucru corect și susținut nu doar de criticii acelor vremuri, dar și de criticii contemporani prin păreri literare din publicațiile de specialitate, caracterul elegiac al poeziilor, pastelul grațios fiind ”rama unui ușor erotism, risipit în fluide imagini și scurte fulgerări de sensibilitate”, poeziile fiind de fapt caracterizate de lipsă de complexitate, imaturitate și nu odată de patetism, versificația fiind facilă, fără complicații, poezia remarcându-se față de proza prin esențializare. ”*Perpessicius a fost unul din cei care i-au imputat lui Z. Stancu influențele din Francis Jammes, pe care, de altfel, poetul român le recunoaște. Faptul că ”preumblă poema elegiacă sau caracterul trist” ale ”bucolicului poet francez” pe ”ogorul nostru”, că ”livada, poiana, râul și concertul în luncă” nu mai sunt ”în linia peisajului Alecsandri sau Coșbuc”, că ele au mai mult aspect de Provanță arsă de soare, pe unde a visat și Mistral, între alții”, este, fără îndoială, ceea ce avea de criticat Perpessicius în Poeme simple. În afară de acestea, el mai critică și vocabularul ”colorat”, excesul de neologisme căruia îi corespundea un exces de autohtonism”(pag 20/ *Perpessicius, Mențiuni critice, vol II, fundația pentru literatură și artă, p 124-125).*

Cel de-al treilea capitol, dedicat romanelor scriitorului Zaharia Stancu, vine cu lămuriri în ceea ce privește apariția acestora, a bazei teoretice a subiectelor și modului cum s-a inspirat autorul, dar și o analiză critică echilibrată a ideilor principale ale fiecărui roman în parte, începând cu *Desculț*, 1948, continuând cu *Dulăii*, 1952; *Rădăcinile sunt amare*, 1958, urmată de perioada prolifică a anilor 60, *Clopote și strunguri*, 1960; *Printre stele*, 1960; *Carul de foc*, 1960; *Jocul cu moartea*, 1962; *Pădu-rea nebună*, 1963; *Ce mult te-am iubit*, 1968; *Șatra*, 1968; *Vântul și ploaia*, 1969. Silvia-Ioana Sofineta, abordează subtil subiectul personalității scriitorului, dorindu-și să rămână imparțială și corectă cu autorul acestor romane care, cum am mai spus, din ”cel mai iubit dintre pământeni” a devenit cel mai uitat dintre scriitori, așa cum

spunea Marin Preda, nu peste noapte și nici fără motiv: ”*Erorile fatale nu apar, adică nu se săvârșesc pe neașteptate, au un preludiviu, dar cine e atent la el? Întocmai ca într-o piesă genială, preludiul nu ne face să ghicim deznodământul, ci îl luminează doar ulterior.*”(”*Cel mai iubit dintre pământeni*”, 1980).

Printre multiplele funcții politice deținute de Zaharia Stancu și ca răsplată a contribuției la reușita în alegerile a comuniștilor, acesta va fi desemnat director al TNB în 1946, și ales președinte al Uniunii Scriitorilor Români, deputat în Marea Adunare Națională, membru al Academiei RPR etc. Autoarea cărții de față scote în evidență cu delicatețe și rafinament și latura umană a acestui scriitor care: ”*ca președinte al Uniunii Scriitorilor, a fost foarte apreciat de scriitori, pentru că reușea să intervină în favoarea lor și să-i ferească de agresiunile sistemului totalitar*”(pag 25).

De cealaltă parte a monedei, însă, se află faptul că majoritatea romanele lui Zaharia Stancu au apărut datorită serviciilor aduse prin activitatea sa politică, prin crezurile sale care susțineau înflorirea societății multilaterale dezvoltate, societate capabilă să devereze adevărata valoare literară, să linșeze adevărații scriitori, mai ales pe cei care se opuneau acestor canoane.

Romanul *Desculț* inaugurează un întreg ciclu de scrieri, al cărui personaj, Darie, este prezent și în cărțile ce au urmat : *Dulăii*, 1952; *Florile pământului*, 1954; *Rădăcinile sunt amare*, 1958/ 1959; *Jocul cu moartea*, 1962; *Ce mult te-am iubit*,

Constanța Abălașei-Donosă

1968). Scriitoarea Silvia-Ioana Sofineta, își construiește cel de-al patrulea capitol dedicat acestui roman cu profesionalismul didactic caracteristic. Capitolul este împărțit la rândul său în paisprezece subcapitole, fiecare urmărind să atingă un criteriu literar. Pe parcursul întregului capitol, autoarea face o paralelă între cititorul socialist capabil să creadă și să admită fapte de domeniul irealului, închipuite, o poveste, nu odată, construită fantasmagoric de către Z. Stancu , și cititorul contemporan și viziunea acestuia asupra romanului. ”*Cititorul postrevoluționar are tendința de a pune sub semnul întrebării autenticitatea faptelor povestite. Zaharia Stancu mărturisea că toate erau trăite de el, că și le amintește întocmai cum s-au întâmplat, e greu totuși de crezut cum un copil de cinci ani poate reține cu atâta exactitate împrejurările răscoalei, discuțiile dintre țărani, sau dintre țărani și boieri, urmările revoltei și atâtea altele*”, (pag36).

În opinia doamnei profesoare Silvia-Ioana Sofineta, opinie pe care cititorul cu siguranță o va împărtăși, romanul *Desculț* nu are o construcție bine definită, fiind alcătuit dintr-o înșiruire de povestiri, care se întrepătrund cu altele, ele însele dezvoltate pornind de la un simplu cuvânt , ajungând astfel să fie scris ”*într-o tehnică a ”sertarelor”nu îndeajuns de elaborată*”. Domnia sa prezintă în cartea ***Desculț în mileniul trei***, mai întâi conflictele armate, respectiv Răscoala din 1907, care ar fi nucleul întregului roman și care este descrisă ca o revoluție țărănească haotică cu accente când tragice, când comice, apoi starea de sărăcie a țăranilor, la rândul ei, ”*descrisă pe un ton patetic, menit să înmoaie inimile cititorilor*”, stare care hiperbolizată devine de asemenea ilară. ”*Zaharia Stancu, probabil că împotriva voinței lui, reușește să creeze imaginea unei gloate încăpățănate și fără minte, care se comportă infanțil*”, (pag 45).

În următorul subcapitol aflăm despre conflictele interumane, lupta pentru pământ fiind unul dintre motivele de ceartă dintre țărani. Această nevoie de pământ ajunge să deterioreze și relațiile de familie sau relațiile între sexe care stau tot sub însemnul pământului. Căsătoria este o modalitate de a căpăta pământ, →

iar odată cu consumarea ei *"încep adevăratele probleme. Copii vin unul după altul, așa că femeile apelează la Dioaica sau Petria, marile meștere în avortul mai mult sau mai puțin spontan. (...) În această "normalitate" intră și adulterul, moralitatea precară a femeilor, relațiile de familie deteriorate"* (pag 63). Iată un tablou care nu poate lăsa rece cititorul, iar dacă la aceste descrieri mai adăugăm și limbajul *"adeseori împănate cu crudități"* peste care Z. Stancu trage o perdea pudică, mai ales deasupra scenelor fierbinți, avem o imagine burlescă a întregului roman.

Dezmățul general se revarsă asupra instituțiilor fundamentale: familia, biserica, școala. Dincolo de conflictele din familie, mai adânci sunt conflictele dintre săteni și autorități, dintre țărani și preoți sau vizavi de stăpânire. *"Țăranul lui Zaharia Stancu nu este un om religios. Raporturile lui cu divinitatea sunt confuze, în schimb cele cu biserica și cu preoții se remarcă prin agresivitate și batjocură. Preoții, departe de a fi văzuți ca "luminătorii satului", sunt prezenți caricatural, în tușe voit grosolane; începuse moda ateismului de tip marxist-leninist"*(pag 71)". Toate aceste afirmații făcute de autoare conduc cititorul la concluzia, justificată, de lipsă de cultură și civilizație a societății acelor vremuri, care se datora unei școlarizări sumare, unei îndrumări familiale compromisă și superficială. Cu toate acestea, copii din *Desculț* visează la o educație aleasă și speră că doar la oraș o vor găsi.

Însă mărul educațional al comunismului, frumos și roșu pe dinafară este putred și plin de laune pe dinăuntru.

Trei subcapitole dedică scriitoarea Silvia-Ioana Sofinetti monografiei satului românesc, luând în dezbateră folclorul, practicile rituale și obiceiurile țaranului român, farmecele și lecurile băbești, cunoscut fiind faptul că mentalitățile rurale românești au la bază astfel de credințe. Sunt, poate, cele mai aproape de adevăr capitole ale romanului *Desculț*.

Veridicitatea lor este dată de tradițiile cunoscute nouă tuturor, obiceiurile românești care încă se mai păstrează în satele noastre, chiar dacă

acestea sunt tot mai văduvite de oameni, tinerii de cele mai multe ori preferând să plece la muncă în străinătate pentru un venit mai bun, dar tocmai pentru că încă ne trăiesc bătrâni, purtători de tradiții și obiceiuri, chiar și de practici mai puțin ortodoxe, și tot ar trebui să ne mândrim și bucurăm. Folclorul copiilor cuprinde jocuri arhaice cum ar fi paparudele, datul câinilor în tivic, jocul călușarilor.

Structura epică este presărată cu doine și balade alese însă cu grijă, pentru a scoate în evidență lupta de clasă, cât despre hora românească descrisă patetic, face impresia unui *"dans tribal indian"*.

Spre finalul volumului, scriitoarea se oprește asupra personajului picaresc cum îl denumește pe Darie.

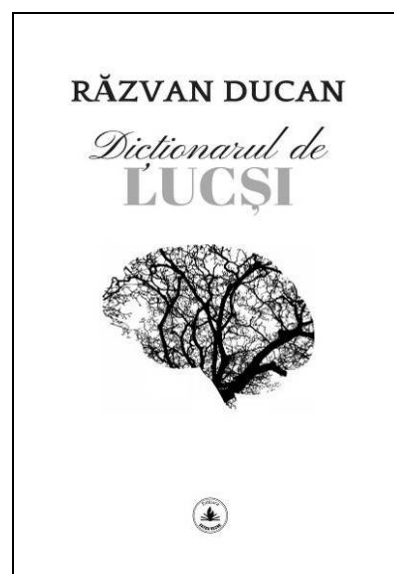
Copilul cărn, "cu fața plină de pistrui, cu părul zburliț", plecat de nevoie de acasă la oraș pentru a-și construi un viitor, trece prin umilințe și experiențe care vor impresiona fiind singurul personaj sensibil și viabil al romanului lui Zaharia Stancu, demn de a fi reținut.

Concluziile doamnei profesoare sunt îndreptățite și cititorul, deja, le va avea clare înainte de a ajunge la ultimul capitol și asta pentru că volumul de față este transparent, construit inteligent și susținut cu generozitate de explicații sustenabile. Omiterea lui Zaharia Stancu din manualele școlare poate avea la bază, pe o parte, faptul că acest scriitor nu a creat personaje spectaculoase, cum spuneam mai sus, singurul personaj relevant al romanului *Desculț* este copilul Darie, pe altă parte, crezurile sale politice care au influențat întreaga sa operă.

Așa cum spune autoarea volumului de față în ultimele rânduri, *"posteritatea poate ierta greșeli majore când opera unui scriitor este valoroasă, dar nu acordă circumstanțe atenuante niciodată."*

Complexitatea volumului *Desculț în mileniul trei*, profunzimea cu care a fost scris, concluziile îndreptățite pot face din el, o lucrare de diplomă, fără dar și poate. Scriitoarea Silvia-Ioana Sofinetti, prin acest volum, vine cu o lecție de istorie literară din care Zaharia Stancu nu poate fi, încă, șters chiar dacă îl includem doar ca reper al anilor 50 - 60 sau doar ca scriitor uitat al trecutului nostru literar.

ILUMINĂRI

Răzvan Ducan are bunul obicei de a-și menține o prezentare la zi a prestației sale literare. O adendă de "reper bio-bibliografice" oferă un concis parcurs biografic (relevant, prin formația tehnico-inginerescă a autorului, ca și prin activitatea lui culturală și publicistică), precum și lista cărților publicate (de poezie, publicistică, de "cercetare" culturală) și a unor cărți de critică despre cărțile autorului. Un instrument de lucru avantajând atât autorul cât și pe comentarii săi.

Din capitolul bibliografic reiese un fapt-surpriză: prima carte, de versuri, îi apare în 1990; așadar un poet afirmat exclusiv în condiții de libertate. Mai atrage atenția ritmicitatea scrisului său – mai mult de o carte pe an, timp de 27 de ani! O risipă creatoare energică, întoarsă, prin subtile metamorfoze, în frumoasa agonisire.

Volumul de aforisme *Dicționarul de lucși* (Ed. Vatra veche, 2017) e, aparent, o carte insolită în seria celor publicate până acum de autor. Subtitlul, nonconformist, aruncă voit umbra incertitudinii asupra titlului. Ni se propun "Aforisme, pansuri, viziuni, ironii, șuruburi, sârme, alte lemne". Lucșii iluminării sunt dublați de revelarea în negativ, răsfrângere în oglinda ironiei.

În nota lapidar-oraculară, notațiile din preambulul lui Darie Ducan surprind, în fulgurații de sensuri, înțelesul mai adânc al acestor comprimate aforistice. Ca la ping-pong, ni se →→

IOAN MARCOȘ

spune, asistăm la “replici scoase dintr-un dialog continuu peste un fileu incert”, în care poetul “acordă realului lucși de moralist atipic”. Aforismele, reclamând o “poetică socială”, “își potențează arlechiniada, *commedia* rezumativă a limitelor”. Asistăm la “parcursul în recul al *omului-manechin* spre *marionetă*” - un “tragic poem media postmodern”, pendulare între sublim și hilar.

Ieșirea din locul comun e, la Răzvan Ducan, cuvântul de ordine. Percepții obișnuite, scurt-circuitate metaforic, își arată reversul, de intensitate poetică. Cerebralitatea unor “panseuri” este întoarsă în final spre un imaginar de “viziuni” intense.

Un simț acut al observației e adesea locul de pornire spre un altceva, intuit pe filiere ascunse: “Perele au fost la origine mere, dar gravitația le-a modificat fizionomia” (p.72); “Și la elefant e la fel de trist “cântecul de lebedă” (71); “Cântecul este modul păsării de a înfrunzi, așa cum frunzele sunt modul prin care copacul cântă” (18).

Jocuri de cuvinte activează vocabule “parcate” în dictionar, le “magnetizează” pe sensuri: “Unei femei frumoase, chiar și căsătorită, toti bărbații îi fac curte. Și uite așa, familia ei își poate mări proprietatea.” (40); “Parlamentarii au două camere, confort sporit. “Saracii!” (67). O presiune constantă pe antonime extrage efecte surpriză: “Și proștii își au deșteptii lor”; “E iubit mai mult deșteptul care face pe prostul, decât prostul care face pe deșteptul!” (76). Calamburul e un factor dinamic, atrăgând o sporire de sensuri (“Cu o cheie franceză poți să deschizi U.S.A.?”; “Nu-mi place să mă bronzez. Aspir la o culoare de metal mai prețios” (35).

Mutația de planuri operată de metaforă aduce culoare, dar și adâncime reflexiilor poetului: “Ce sunt simțurile? - Plasa de siguranță a trupului” (11); “Când se iubesc doua mere, dupa un timp, unul devine pară” (51); “Mingea de fotbal este o planetă mai mica în care oamenii dau cu piciorul” (81); “Furnicile reprezintă o nanotehnologie” (85).

Răsturnarea unor idei primite ne reasează în alt tărâm, al revelației: “Cele 7 arte sunt de fapt o infinitate” (22). Trecerea e adesea directă, prin contemplație: “În fiecare individ, balaurii își așteaptă câte un arhanghel Mihail” (29); “Degeaba strigi în tine.

Acolo s-ar putea să fie un mare hău și să primești doar ecoul strigătului tău” (83).

“Lucșii” de lumină ai *Dicționarului*.. sunt particule de înțelepciune: “A fuma “pipa păcii” cu tine însuși, iată primul pas spre echilibrul interior” (42); sau: “O frază cu o gândire excesiv de profundă este ca o “gaură neagră”, din care nu se mai poate scăpa” (58); “Timpul este neodihna materiei” (88); “În fiecare individ, balaurii își așteaptă câte un Arhanghel Mihail” (29). Autorul se menține alert, ținându-ne trează atenția cu incisive notații spirituale: “Atenție ce faceți în weekend, îngerii păzitori au și ei liber!” (27); “Școala este locul în care elevul vorbește cu colegul său de bancă prin SMS” (32); “Cei care îi justifică pe hoți sunt hoți în stare latentă” (47); “Sper, pentru binele lui Dumnezeu, că acesta nu ne-a făcut după chipul și asemănarea sa” (26); Un umor truculent însoțește multe din “panseuri”, dând relief și culoare unei lecturi agreabile: “Nu-mi furați aforismele. De acum încolo vor avea câte un cip cu numele meu” (37); “A pus microfoane în pistol și camere de luat vederi în stamine. Iată noua “polenizare” (39); “O femeie bătrână, vai de capul ei, mi-a spus că a furat o gaină și vrea să-și deschidă un offshore în insulele Seychelle...” (64). Nu odată autorul întinde gluma dinspre sarcasm, spre caustic: “Dacă totu-i manual, de ce am senzația că se lucrează cu picioarele?” (32); “La unii gura înlocuiește cultura” (56);

Constanța Abălașei-Donosă

Constanța Abălașei-Donosă

“Nu toți scriitorii numai scriu, unii mai și citesc” (57); “Proștii nu știu să-i aprecieze pe cei deștepti, ci numai pe alti proști” (75); “Proștii duc în spate povara de a avea soluții la toate” (76). Excese pamfletare sunt rezervate mai ales politicienilor (29-30, 21, 65), cu ale lor tare binecunoscute, ca și, în derivat, birocrăților din educație (32, 33, 34).

Răzvan Ducan percepe faptele observației sale ca pe obiecte în mișcare. Dialectica schimbării relevă aspecte nebănuite ale realelor (“Când s-au oferit trandafiri, i-au luat deodată cu spinii” (70); “Problema nu e încălecatul unei raze de lumină, ci statul în șa”(82). Cu cât mai departe e punctul sosirii, cu atât rezultatul e mai profund. Cugetarea țineste mereu o răsturnare de planuri, de sensuri – sursă a profunzimii. Exemplele abundă: “Brațele și antebrațele mâinilor au fost concepute astfel încât să cuprindă în cercul înălțurii lor o ființă umană” (20); “A fi considerat nebun este un privilegiu. Este libertatea maxim posibilă pe care poți să o ai” (53).

Contemplarea secundată de fantezie așează zona îngustă a aforisticii în marginea poeziei. Poeme “într-un gând” ar putea fi unele ca acestea: “Primăvara, pădurile și câmpiile suflă în fiolă. Se vede clar c-au baut” (31); “Poezia e cea care aduce muntele la Mahomed” (73); “În fiecare seară, car în spate un cer de stele. Mi s-au tasat vertebrele de la ele”; “Vârful de munte este un fost fund de mare care și-a împlinit visul” (95).

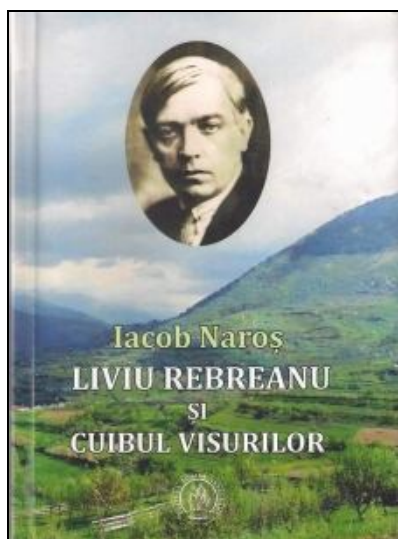
Dicționarul de lucși este ipostaza poetului la “ora de înțelepciune”. Înțelepciunea unui poet nu iese în fapt niciodată din poezie. În termenii lui Ducan: “Dacă aș fi pus pe o frunză, într-un pahar cu apă, v-aș putea arăta nordul poeziei! Mi-e pur și simplu magnetizată uimirea”.

Poezie, uimire magnetizată e, la limită, și aforistica acestuia. Iluminări pe un circuit al grației ce induce spirala și, cu aceasta, ascensiunea.

Maieru, templul amintirilor lui Liviu Rebreanu

Pe harta geografiei literare a opereii lui Liviu Rebreanu sunt înșirate câteva localități din străvechiul Ținut năsăudean. Trei dintre acestea formează triunghiul spiritualității rebreniene: Târlișua, locul nașterii scriitorului, Maieru - cuibul visurilor și Prislop – satul lui Ion din romanul cu același nume. Despre Târlișua îi amintește doar tatăl său, Vasile Rebreanu, care îi spune că, la nașterea lui, în noaptea de 27 noiembrie „ploaia cu stele, așa cum plouă cu apă”, iar într-un interviu din anul 1932, scriitorul mărturisește: „N-am văzut satul în care m-am născut... În Târlișua am prins a gănguri primele silabe, dar numai atât, pentru că, la foarte scurtă vreme, familia s-a mutat la Maieru”. De această localitate „se leagă toată copilăria mea și toate amintirile asupra primului contact cu lumea exterioară. Eram de vreo doi ani și jumătate când ne-am mutat la Maieru”.

Pe această temă, e construit studiul lui Iacob Naroș, intitulat „Liviu Rebreanu și Cuibul visurilor”, apărut în Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016. E o admirabilă lucrare istorico-literară ce pune în valoare legăturile de suflet ale scriitorului cu satul Maieru, legături pe care autorul ni le dezvăluie prin intermediul paginilor de jurnal, a incursiunilor sale în monumentală operă rebreniană și a mărturiilor de suflet a celor care l-au cunoscut, ori l-au studiat pe întemeietorul romanului românesc modern. Iacob Naroș, filolog de mare ținută și un îndrăgostit de opera rebreniană, pornește la drum cu scopul de-a identifica perioada petrecută la Maieru, acel univers al copilăriei, numit și „Cuibul visurilor”, despre care Liviu Rebreanu va scrie în stilul lui Creangă: „În Maieru am trăit cele mai frumoase și mai fericite clipe ale vieții mele. ...nu voi avea niciodată bucuria de viață ce-am simțit-o în comuna mare, bogată, de la poalele Inelui, cel cu zăpadă eternă”. La baza acestui demers cu largi rezonanțe sufletești se află monumentală lucrare a lui Nicolae Gheran, intitulată „Ediție critică”, de care s-au folosit și alți cercetători interesați de biografia și opera scriitorului năsăudean. Profesorul măie-

rean, Iacob Naroș pune în structura lucrării sale aproape tot ceea ce a scris Liviu Rebreanu despre Maieru. Și nu sunt puține impresiile despre sat, descrierile emoționante ale cadrului natural, a vieții și întâmplărilor din acest colț al veșniciei pe care le-a surprins cu generozitate prin arta cuvântului. Autorul le cataloghează astfel : sosirea familiei Rebreanu la Maieru, primele impresii, imaginea jocului cu lăutarii (pe care îl va descrie în romanul „Ion”), deșteptarea sentimentului iubirii (fata pădurarului), plăcerile slovei tipărite, ieșiri în natura Maierului, hora și bătaia de la crâșma lui Tupcil, despărțirea lui Liviu Rebreanu de satul Maieru. În același „Jurnal”, scriitorul vorbește despre oamenii din sat, cărora le creionează adevărate portrete în cuvinte. O amintire dragă lui Liviu este Ileana baroneasa, pe care o caracterizează astfel: „O femeie, țărancă îmbrăcată în haine nemțești... A avea niște obraji pătați, dar simpatici, talie lată, grosolană, mâini subțiri, fine și picioare mari țărănești. Odată trebuie c-a fost o minune de frumoasă...” Alte evocări se referă la preotul Vasile Groze, Jarda-învățătorul poet, Armanul, cel cu știrile zilei și multe alte personaje din lumea satului măierean, care i-au rămas adânc imprimare în memorie. „Dintre oamenii aceștia am luat toate personajele rustice din literatura mea”, mărturisește scriitorul. Cartea are o structură bine conturată, cuprinzând două părți. Cea dintâi se intitulează „Rebreanu și Maieru” în care sunt sintetizate „Fațete ale „Cuibului visurilor” de-a lungul anilor, în diverse interpretări și

viziuni”. Aici sunt puse în ordine citatele cele mai semnificative și este valorificată într-o manieră de eleganță și respect contribuția oamenilor de cultură care au intrat în legătură cu Liviu Rebreanu, ori s-au ocupat de biobiografia acestuia. Sunt ilustrative în acest sens preocupările soției scriitorului, Fany Rebreanu, a fratelui său Tiberiu Rebreanu, a fiicei sale, Puia Florica Rebreanu, a istoricilor literari Nicolae Gheran, Adrian Dinu Rachieru, și nu în ultimul rând a profesorului Sever Ursa, fondatorul muzeului „Cuibul visurilor” din Maieru. Mărturiile și cercetările lor vin să sublinieze rolul important pe care l-a avut Maieru în acumularea unui vast material ce va contura mai târziu opera sa. Partea a doua se numește „Rebreniana” și cuprinde „Eseuri și cronici de întâmpinare ale exegeților de după 2010”, capitol în care autorul lucrării „insistă asupra activității de traducător a romancierului și pune în dezbatere texte prelucrate de el”.

Pentru Liviu Rebreanu, Maieru e „locul unde i s-a conservat copilăria” este oaza lui de fericire”, acolo „timpul s-a oprit în loc, s-a condensat”, este spațiul unde amintirile au devenit o „adevărată religie”, este „eternul pământ al făgăduinței”, dătător de putere. Scriitoarea Cleopatra Lorințiu îl numește mit, simbol, un limpede loc știut de toată țara. Din Maieru își trage seva romanul „Ion” și tot de acolo sunt luate subiectele din mai multe scrieri: Ileana baroneasa, Ofilire, Vrajmașii, Idila de la țară, Cântecul lebedei, Hora morții și inegalabila sa lucrare „Cuibul visurilor” dedicată în mod special acestei localități. Pentru scriitor, spune Puia Rebreanu, „Maieru nu a fost numai un cuib al visurilor, ci și „o matcă de adânci și curate tradiții, cu farmec aparte, cu peisaj natural și moral, către care se va întoarce ori de câte ori marea lui trudă creatoare îi va îngădui”. Acolo s-a întors de vreo trei ori și a rămas copleșit de amintirile sale.

Scrișă într-un stil accesibil și atrăgător, lucrarea lui Iacob Naroș are valențe sufletești, emoționează prin frumusețea textelor prezentate, prin cursivitatea exprimării și a discursului istorico-literar pe care și-l pune în valoare cu delicatețe, ori de câte ori vorbește despre Liviu Rebreanu.

MIRCEA DAROȘI

DIALOG „ÎN TRE LUMI”

Nicolae Steinhardt ne apare, în **Convorbirile cu Nicolae Băciuş**, ca o figură complexă, intelectual de clasă, ființă morală dar nu moralist rigid, om de rectitudine sufletească și civică, a cărui biografie exemplară și-a împlinit rodnicia în răgazul scurt al unui deceniu (nouă) al veacului trecut.

Există desigur debutul timpuriu, din anii '30, cu scrieri de doctrină religioasă, de drept constituțional și volumul de parodii critice (*În genul... tinerilor*), ce atestă libertatea de spirit și, indirect, talentul literar al autorului. Fișa sa bibliografică face apoi un salt peste timp, la volumul de *Incertitudini literare* din 1980. Perioada lungii sale tăceri literare este a anilor războiului, apoi ai deceniilor tulburi dintre 1945 și 1969, când a evitat mai întâi alinierea la regimul comunist, apoi între 1959 și 1964 a înfundat pușcăriile alături de grupul Noica – al „intelectualilor”.

Se mai adaugă, până în 1969 alți ani de calvar, ai unei rezistențe individuale ferme, la „munca de jos”, cale radicală de refuz al „sistemului”. La insistențele prietenilor și după un accident care îi afectează sănătatea reia comunicarea în cuvânt, cu traduceri și eseuri ocazionale în publicații de circulație restrânsă, el rămânând voit un „marginal”, neafiliat la doctrina oficială. Treptat prezența sa impune o voce intelectuală profundă, în ton cu temele cugetării europene a vremii: morală și creativitate, biografie și operă, viață laică și credință, libertate și conștiință de sine.

„Între lumi” e o formulă de conotații multiple. Întâi că dialogul celor doi are loc înainte de 1989, iar cartea ce rezultă e publicată abia în 1994. Volumul e întregirea firească a interviurilor care au fost supuse, la apariția în reviste ale vremii, rigorilor cenzurii. Întrebările, ca și răspunsurile originale țin de un spațiu al culturii autentice; ele sunt însă alterate parțial, i

în presă, de limitările autorității ideologice. Cartea, apărută ulterior, în libertate, e și o restituire a mesajului original, scos dintr-un mediu impropriu. În acest sens regretul reporterului de a nu fi realizat o carte

de interviuri directe, „pe viu”, e doar în parte justificată. Ceea ce s-a pierdut în spontaneitate e compensat în profunzime.

„Între lumi” acționează și ca o cale de comunicare între generații, între poetul reporter tânăr al anilor '80 și mai vârstnicul, mai încercatul confrate, a cărui generație poartă mesajul României rotunde, al unei lumi intens creative și deci unice, cu nebanuite rezerve de originalitate.

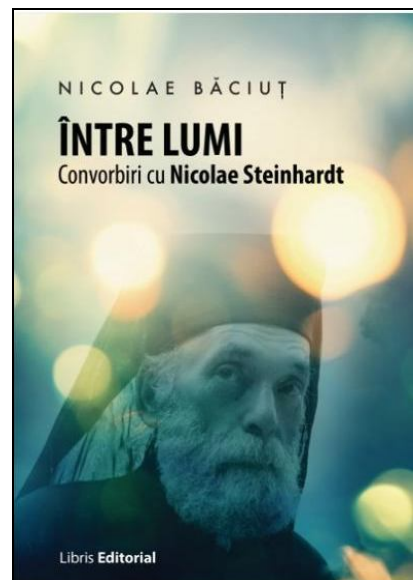
„Între lumi” mai are un set de conotații interioare: este confruntarea empatică între un poet/ reporter și un scriitor (prozator, cu *Jurnalul fericirii*) care-i și critic, eseist de anvergură. Împrejurarea favorizează intens schimbul de idei. În spiritul scormonitor al jurnalistului pulsează un *daimon* interogator, iar replicile interlocutorului sunt pe măsură.

Schimbul de cugetări și opinii între cei doi s-ar mai putea numi și „lumi în dialog”. Începutul se înscrie în sfera unei tatonări reciproce, cu înaintări și retrageri tactice; un schimb de scrisori/prezentări de motive, al căror mobil nedeclarat este „măsurarea” forțelor, marcarea afinităților.

Seduția interviurilor stă într-un reușit echilibru între protagoniști, o suită melodică, în armonie, între două sincerități. Dacă excursul paralel, din scrisori, menține tonusul sufletesc al relației (cu aluzii la peripețiile publicării, capriciile cenzurii, la comedia de moravuri a epocii), confruntarea propriu-zisă e în altă cheie, cu inflexiuni deseori aspre, sclipiri de floretă, pe replici încrucișate, tăioase. În limita civilității, dar cu deplina franchețe, întrebările ca și răspunsurile vin în tromba, - un ropot de ploaie rodnică în atmosfera încărcată a ultimului deceniu autarhic.

Blândul calugăr Nicolae este în interviuri franc, deschis, cu sincerități dezarmante. La întrebări de natură biografică răspunde printr-un șir de trimiteri... bibliografice, cu titluri, locul și data apariției. Onest cu întrebările dificile, el admite de pildă că la Rohia nu s-ar fi putut dezvolta o „școală” de creație culturală asemenea celei de la Paltinis, fiindcă nu era în „spiritul locului”, dar și pentru că prezumtivul mentor nu avea personalitatea unui Noica (p. 70).

Din multele luări de poziție se conturează o viziune radicală asupra criticii, pe linia autonomiei esteticului. Nicolae Steinhardt afirmă

primatul operei („atenția mi se concentrează asupra operei și persoana scriitorului o disting mai mult în penumbră” (p.18); „Opera în sine, ca atare, stă dincolo de biografia cea mai amănunțită, mai exactă ori mai picantă, ea „scapă” biografiei, stă probabil chiar dincolo de puterea de înțelegere a celui care a compus-o” – (p.19).

Spre deosebire de critica de interpretare, pentru care opta un Mircea Iorgulescu, Nicolae Steinhardt pledează (pe urmele lui Gide) pentru cea simpatetică („talentul criticului, cred că stă în capacitatea de a admira” - 40; „Nu explicarea unei opere constituie aportul criticii. Ci calitatea entuziasmului și adâncimea admirației” (p.79).

Opinii temeinic argumentate avansează eseistul Steinhardt în varii aspecte particulare ale criticii. Așa este tema adevărului (sau a falsului) în opera, pe care criticul de vocație are menirea să-l detecteze și să-l remarce. E apoi întrebarea despre sincronism sau protocronism, la care criticul optează pentru... non-opțiune, pentru calitate, în fond inerentă amandurora. Legat de cenaclul lui Eugen Lovinescu, pe care Nicolae Steinhardt l-a frecventat și admirat, acesta remarcă dezavantajul (inerent oricărui astfel de asociere în cultură) al „neaveniților”, al aripiei „interlope” ce o poate parazita, el preferând selecția pe criterii de performanță cum ar fi cea operată în gruparea unei reviste literar-culturale.

O luare de poziție fermă exprimă criticul asupra poeziei la moda în →

IOAN MARCOȘ

cercuri largi ale vieții literare. Ca un cititor asiduu de poezie, ia atitudine în contra a ceea ce s-ar putea numi noua „poezie leneșă”: „Am citit multe volume de poezie în utimii zece ani... foarte multe nu-s cătuși de puțin vrednice a se numi poezie. Superficiale, conformiste, ușurative, false, scrise la repezeală... reprezintă o uriașă masă de rebuturi”. Criticul cere „muncă, răbdare, șlefuire”, cu adagiul : „nicio grabă, nimeni nu-l obligă pe om să publice o carte de versuri în fiecare an”. Talentul primează, dar el trebuie „prelucrat”. S-ar putea obiecta faptul că opinantul vorbește în numele unei arte poetice datate, în speță cea modernistă, depășită în postmodernism de un tip nou de discurs (mai degrabă fluent decât „șlefuit”), cu un alt fel de auditoriu. Însă țința „atacului” e alta, anume non-valoarea ce vine în trenea noilor valori, a noului stil liric: sunt „sutele de poeți” care dau la tipar toate fleacurile, schițele, copiile, ciornele, imitațiile nerușinate, lozincăriile abia camuflate...” (58).

Alte teme de actualitate ocazională abordează percutante, spumoase. Așa e pasajul dintr-o scrisoare despre „vorbirea convingătoare”. Ea presupune „sinceritate și...caldură launtrică”. E o vorbire „din inima”, un „risc” acceptat. E (după o vorbă a lui Octavian Paler) ca o „corida” în care auditoriul/spectatoriul testează curajul. Cei fricoși nu pot comunica. Și corolarul: „Fără risc nu poți face nimic, nici măcar trece strada” (92).

Surprinzătoare e replica la întrebarea despre „popularitatea genurilor”. Respondentul recunoaște popularitatea romanului, dar accentul cade, de fapt, în altă parte: „La noi, critica e abundentă și căutată. Tocmai pentru că „critica”..., lumea e satulă de enunțări autoritare și uniforme. Își pune nadejdea în critici” (93).

Cu o evaluare profundă ne surprinde opinantul referitor la actul creației, definit ca „fericire și efort”.

Neașteptat punctează criticul pe tema revistelor literare: „nu avem reviste”; le sufocă „balastul de banalități și lozincărie”. Sau: „Bietele reviste... fac și ele ce pot”. În context, revistele studentești ar putea „juca un rol de seamă”, ele respirând, în epoca, mai multă libertate.

Nuanțată și promptă, la un autor „vârșnic”, e opinia despre „fenomenul poetic optzecist” : „o

încercare, o țâșnire spre libertate”, „un suflu de curățire și vitejie”, o „speranță”. Post festum, unii „se retrag în jocuri de trapez, iar textualismul face ravagii”. Dincolo de oameni, „poezia rămâne însă un tărâm privilegiat”. În mintea „golită” de balastul ideilor, se naște o „poezie născută din generație spontană, cazută, cum spun francezii – *avec la dernière pluie*” (66).

În afară de vederile literare ale criticului și eseistului, prețioase dealii aflăm despre concepția sa politică, despre anii de formație, aspecte de familie, farmecul copilăriei, lecturile adolescenței, preocupările și scrierile de tinerețe.

Un interviu substanțial al lui Nicolae Băciuț, luat lui Alexandru Paleologu după 1989 adaugă o dimensiune nouă biografiei spirituale a intelectualului Steinhardt, cea religioasă. Dialectica subtilă a evoluției acestuia e revelată în considerațiile lui Paleologu. Sunt puse față în față, ca în oglinzi paralele, viața unui dandy rafinat, a unui „tânăr cinic, individualist, critic, hedonist etc” (107) și ipostaza de după convertire, o situație în absolut, la antipod: „Nu se mulțumea, sigur, cu literatura ortodoxă și mergea la o literatură și o doctrină mai largă, adică și catolică și chiar protestantă” (108).

Șase „addende” conțin interviuri legate de același autor și un scurt jurnal al lui Nicolae Băciuț glosând despre „Sfantul de la Rohia” cu venerație, dar și extremă luciditate: „un intelectual total, mereu foarte bine informat, cu gust, un cititor abil și un eseist rafinat, cu o logică impecabilă și cu judecăți cel mai adesea judicioase, imparțiale” (118).

Profilul intelectual al criticului și scriitorului Nicolae Steinhardt întrunește o bogăție de culori, trăsături de personalitate și caracter aparent contrastante, în fapt legate într-un tot coerent, al unui spirit profund, strălucit. Din cartea de debut, de parodii critice, portretul cel mai „hazliu” (în opinia lui Alexandru Paleologu) e cel al lui Noica, „om care repudia tot ce este de natura viscerală”, „funcțiile biologice degradante” ale omului, față de care Nicolae Steinhardt a dezvoltat doctrina „nemancării”, o parodie „amuzantă și corozivă” a excesului doctrinar.

Portret de Constanța Abălașei-Donosă

În registru grav se desfășoară **Jurnalul fericirii**, carte scrisă, confiscată și refăcută repetat, publicată după '89 și atestând resursele creatoare ale unui „mare scriitor” - cum a fost numit. Același Paleologu îi atribuie o „formație intelectuală (...) mai completă și mai largă” decât cea obișnuită: „avea o curiozitate, o memorie și o rapiditate de aprehendare cu totul ieșite din comun” (105). Cu toate acestea el nu a urmat o cale „elitistă”, ci una a „participării celorlalți, mulți și feluriți” (I. Pinte). Cărțile sale au în centru „preocuparea spirituală”, calea salvării în absolut, însă una deschisă pentru cei mulți. El ne oferă „modelul omului moral” (N. Băciuț), al „drepței socotințe”, ce judecă lumea – cea trăită și cea închipuită - după un criteriu unitar. Expresie a acestei aspirații spre unitate este „rigoarea de care a făcut numeroase probe în tot scrisul său” (N. Băciuț – 126). Același are intuiția limpede a profilului special al omului de spirit și cultură: „răcitor printre oameni, o apariție insolită și contrariantă, coborătoare parcă din alte timpuri” (129).

Cu prezența-i vibrantă și vie, în freamăt continuu, statura „parintelui Nicolae” s-a înălțat sinuos dar sigur, în văzduhul aspru al unor vremi ostile. Trunchi viguros, de cedru de Liban, ridicat din solul adversităților, întinzând peste rădăcini adânci o coroană impunătoare. Iar umbra-i primitoare - popas binevenit călătorului însetat de cultură și spiritualitate.

LECȚIA DE NEUITARE

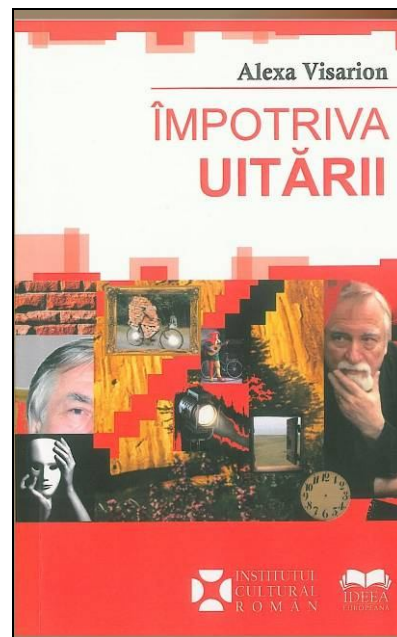
Cea mai nouă apariție editorială semnată Alexa Visarion, cartea *Împotriva uitării*, poartă amprenta cifrei divine șapte, simbolul celor șapte trepte spre desăvârșire, sau al celor șapte trepte cerești, prin publicarea ei în anul împlinirii a șaptezeci de ani de viață a autorului, urcând, și prin aceasta, treptele desăvârșirii carierei sale impresionante. Regizorul, care se percepe a fi în același timp pământean și stelar, pentru care teatrul este „o năframă ispititoare de magie albă, așezată întâmplător pe respirația vieții”, distins cu numeroase premii, printre care Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler, acordat în 2002, iar pentru întreaga activitate, marele premiu „George Apostu”, înmănat în octombrie 2017, vibrează nu numai pe tărâmul teatrului sau al filmului, ci și pe acela al împărtășirii ideilor profunde ale unui experimentat eseist. „Am vrut dintotdeauna să fac teatru și film, să-mi identific întrebările prin marile texte în necuprinsul scenei și, totodată, să deschid căutarea și dincolo de teatru.”

O parte dintre textele cuprinse în acest univers al mărturisirilor, din domeniul artei spectacolului, au apărut și în spațiile unor publicații literar-dramatice, dar împreună cu celelalte alcătuiesc un document teatral, prin care autorul își propune să „încetinească goana uitării, pentru prezența amintirii, pentru viața ei.” Parafrazând prin titlu celebra lucrare, *Împotriva interpretării*, a criticului american Susan Sontag, Alexa Visarion asimilează revelații ale trecutului teatral românesc, ce capătă sensuri într-o arhitectură țesută prin emoție și gândire. În cele douăzeci și șase de eseuri, conturează imagini ale unor personalități marcante ale scenei, unele dintre ele prezențe definitorii și în propriu-i destin: regizorul Liviu Ciulei (*Amintindu-mi-l pe Liviu Ciulei*), desăvârșit prin darurile harului său, criticul de teatru Valentin Silvestru (*Valentin Silvestru*), care a „păstorit” teatrul românesc și l-a rodit prin viziunea sa... sau „caratele de esență ale

unicității” regizorului-pedagog Radu Penciulescu, creatorul unor spectacole eveniment ce au reformat structural arta scenică (*Radu Penciulescu*).

Actorul, cel făurit din „cristale de veșnicie”, e definit cu desăvârșita finețe și intuiție a regizorului înzestrat, ca ființă binecuvântată de har, creatoare de viață în viața scenei, dezvoltând profunzimi, înobilând prin arta sa (*Jocul actorului e Ființă*). Victor Rebenciuc stăpânește cu rafinament arta interpretativă purificând-o (*Victor Rebenciuc - Arta de a trăi înțelesurile*), Olga Tudoreche, legendă și destin al artei ce se împlinește trăind, fascinează prin autenticitatea-i absolută (*Universul scenic-Olga Tudoreche*), George Constantin, purta zboruri și furtuni în mădulare, călărea visurile, imaginând universuri (*George Constantin*), Marin Moraru, artistul nuanțelor și al simplității subtile, esențializa „virtuți interioare necunoscute și măști exterioare de neexplicat” (*Marin Moraru*), Liliana Tomescu desăvârșea chemări și ecouri cu arta ei, „naviga în surdina cuvântului și în explozia lui” (*Inteligență și vocație - Liliana Tomescu*).

Teatrele, în accepțiunea regizorului Aureliu Manea, întruchipează acele spații sacre unde se va preda mereu lecția cosmică a iubirii, unde se vor dezlega misterele tinereții fără batrânețe și a vieții fără de moarte (*Magia și Lumina scenei - Aureliu Manea*). Pe altarul acestora autorul așează, ca ofrandă, vibrații ale sufletului său translate în emoționante imagini, unele cu intense fremătări autobiografice și tonuri din neliniștea începuturilor scenice (*Clujul teatral*) sau cu note despre „viul artei spectacolului” (*Festival de legendă - FITS, Îngerul scenei și apelul memoriei*), altele cu nostalgia locului unde s-au cristalizat primele trasee de dragoste și credință spre ființa teatrului, încă din primii ani de viață pentru tot firul ei (*Biserica lui Eminescu și teatrul nimănui*), fiindcă în teatru, spune eseistul, ne putem descoperi în funcție de propria noastră nevoie de regăsire. Dezamăgirea artistului autentic în fața unor „realități neprielnice”, care inundă și lumea scenei

(*Entertainmentul și nostalgia valorii*), capătă formă prin definirea prezentului ca timp al uitării rosturilor, având ca anturaj mediocritatea și tirania entertainmentului, unde cultura se abandonează unei culturi de carnaval, fără valoare, vulgarizată și trivializată.

Regizorul Alexa Visarion a avut și are o orientare permanentă, marcată de intense profunzimi, spre trei mari dramaturgi - Shakespeare, Cehov, Caragiale, pe textele cărora a înălțat creații de o veritabilă originalitate. Eseistul, care îl dublează, tâlmăcește și în acest demers virtuozitățile stranii, încărcate de mister, ale esențelor umanului cuprinse în operele celor trei (*Tăcere vorbitoare...și, undeva, ca din cer, sunetul corzii care plesnește... , Măști și idealuri, Monșer... , Lumea întreagă e o scenă, În vidul coroanei, Altfel despre Hamlet*).

Fiecare eseu este precedat de un motto, fir călăuzitor spre rădăcina adevărului cuprins; filtrat prin propriile emoții și viziuni, despre lumea seducătoare a teatrului, care pentru autor echivalează cu însăși motivația de a ființa.

Publicat la Editura Ideea Europeană, volumul se adresează tuturor căutătorilor de „iluminări teatrale”, tuturor iubitorilor de adâncimi, călăuzitoare spre semnificația verbului scenic tănuț.

TAMARA CONSTANTINESCU

COCOȘ TOMNOS PE GARDUL ANOTIMPURILOR TALE

*Zânei mele matinale de-alină
șaptezeci de cercuri concentrice*

1 (...izlazul cu sori-păpădii dând în pârg...)

Mi-aduc aminte izlazul cu sori-păpădii dând în pârg, de pe malul stâng al râului, după inundația din aprilie, de-a înnebunit iarba în vremea războiului dintre cârțițe și pânda freatică, până când sobolimea și-a aliniat toate mușuroaiele-n lumină:
„...de pe-atunci, al meu cocoș tomnos, pe gardul primăverii tale, cântă frumos-minunos de luminos...!”

2 (...jarul intens al unei neasemuite iubiri...)

La echinoctii, hrănesc jarul intens al unei neasemuite iubiri incontestabile – nu găsesc momentan o sintagmă excelentă spre-a desemna-o, da,-i un mirabil semnificat căruia-i caut încă un armonic semnificat –, că-i dor-foc așa, cam ca de-o rachetă aptă să biruie gravitația terestră, ori solară, sau galactică; ba chiar, prin energia acestei speciale iubiri, pot să mă și neftinesc într-un viscol de fotoni, năpraznic, ori fertilizator, după cum ți-e vreaa numai în mine, ca să fiu și mai bine observat în raiul orbitei tale astronomice, Venus a mea, zână matinală, de-alină mie, azi, șaptezeci de cercuri concentrice, evident, ca să perpetuez garantat, fără rebut, semințiile solare, amânate – nepermis de mult – de-acest soare pistruiat și gelos, din unicul meu univers, încă înaintând spre sălbatic-belicosul roșu din spectrul vizibil... :
„...de pe-atunci, al meu cocoș tomnos, pe gardul primăverii tale, cântă frumos-minunos de luminos...!”

3 (...pițigoi cu stent lansator de dor la nucuț...)

Tot la echinoctii, știu ce soi de pițigoi cu stent îți lansează în această dimineață de vineri, 21 brumărel, semnalul de dor, dintre lăstarii încă fragezi ai caisului meu tuns astă-primăvară, de lângă puiul de nuc plantat chiar astăzi, în cinstea ta zeiască și a larilor de grădină, făcându-mă să-nțeleg, din scandarea-i de viers, că și toamna e-un chiar mai bun anotimp al iubirii, cu un spor de-aburariu, de târziu destin reînflorit până la wolframice incandescențe, pentru acel majestuos fluture de aur, tangent la apex, ori la auriculul stâng... :
„...de pe-atunci, al meu cocoș tomnos, pe gardul primăverii tale, cântă frumos-minunos de luminos...!”

4 (...zimbrii Sarmisegetusei împung din Columna Decebalu-Traiană...)

Și tot la echinoctii, admir galopul cirezilor de zimbri coborâtori din depresiunea Sarmisegetusei, aici, în câmpia piramidei extraplate, nu departe de silozurile de grâu și de porumb, pe lângă care mai trec deseori, cu o sută de kilometri la oră – spre-alimentarea piețelor din orașul de câmpie – și furgonetele cu legume,

cu mai proaspete fructe, sau cu știuleți de ciocantină – pentru copt, ori de fiert – care-și arată dinți ca rupți din soare, prin mătasa mov, aidoma celei de la subțiorile zânelor noastre agrar-tutelare, după cum zărit-a, de altfel, și poetul expresionist, fără a recurge la sinestezia deodorantă a spațiului deziuțit de sudoare chiar în cereasca regiune ascunsă de subțiorile îngerești, de sub obosite aripi albe, de unde-i doar un salt de iepuraș de casă până la ondula dintre sâni; pe lângă care tot trec spre piețele urbei autoturisme cu lubenițe, cu pepeni galbeni, cu piersici, cu dovleci portocalii, cu ardei-cornu-caprei, ori cu gogoșari – și care merită-ntotdeauna un poem imperial-purpuriu de scandat în bucătăria amiezii, ori vreo odă oranj, convinsă de mine a răsări în balcoanele tuturor toamnelor, alături de-un salm galben, mereu de lansat și peste pădurile de foioase, zburătăcindu-și fazanii înspre luncile cu nori de sori-păpădii, alături de-un haiku albastru – pe care ți-l pot aduce, în diminețile tale pacifice, călare pe sărbătorescul dragon din Țara Mătăsurilor –, dar și lângă o epopee indigo, din care deja am xeroxat cele șapte rândunici de pe portativul tău, păzit din seară până-n zori de sol-vulturul-cap-alb... :
„...de pe-atunci, al meu cocoș tomnos, pe gardul primăverii tale, cântă frumos-minunos de luminos...!”

5 (...pâini cât roata Daciei lui Răgălian...)

La solstiții, deschid sărbătorile zeității tale, Iubito, tradițional-de-modern, în vreme ce țuca fierbe-n ceaune, învărtind boabele de piper – despre care-ai crezut că sunt planetele sistemului nostru solar, ahtiate după muzica sferelor, fără a exclude parabolicele dansuri –, în vreme ce mii de frigărui, printre somnii de Jiu, de câte cinci ideale kilograme fiecare, echidistant, se rumenesc, se prăjesc, în ecologice vetre de viu jar, în vreme ce mămăligile – ca niște saturniene planete în inele de aburi – sunt răsturnate din tuciuri, pe mese rotunde ca soarele, între bronzatele pâini cât roata Daciei, în vreme ce-s gata și mirificele salăți, pe placul urșilor de pe toate meridianele, la mii de ani lumină față de oricare dintre black-holes :
„...de pe-atunci, al meu cocoș tomnos, pe gardul verii tale, cântă frumos-minunos de luminos...!”

ION PACHIA-TATOMIRESCU

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI (III)

Bunul meu prieten și marele savant teolog preotul Gheorghe I. Drăgulin, Părintele Gheorghită, cum îi spun cei care îi sunt apropiați, este cel mai bun cunoscător al operelor areopagitice din cultura română de azi. Lucrarea sa fundamentală *Eclesiologia tratatelor areopagitice și importanța ei pentru ecumenismul contemporan* (1979), susținută ca teză de doctorat sub îndrumarea Părintelui Stăniloae, este una din realizările importante ale culturii române contemporane.

Mărturisesc că preocuparea mea și a Părintelui Drăgulin pentru doctrina Areopagitului ne-a apropiat sufletește tot mai mult.

În *Cursurile de mistică* Nichifor Crainic dedică „sistemului dionisian” mai multe capitole. În plus, el a scris un eseu de o excepțională valoare teologică și filosofică pe care l-a intitulat *Dionisie Areopagitul* și l-a publicat în *Gândirea*, An. XXIII, Nr. 4-6, pag. 185-196.

În cursurile și eseurile lui Nichifor Crainic teologiei catolici sunt menționați, citați, interpretați.

Așadar, în raport cu scrierile unor mari doctrinari catolici, anglicani sau protestanți, Părintele profesor George Remete procedează precum marii dascăli de teologie și filosofie Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae. Și bine face.

Lucrările Părintelui George Remete înscriu un nou și important moment în istoria teologiei ortodoxe românești.

Dialogul întreținut de el cu marii gânditori creștini din diverse epoci și confesiuni este firesc. Este binefăcător. Este catalizator de noi energii spirituale în noi, cei care avem șansa de a-i citi lucrările și de a medita asupra lor.

- *Vorbiți despre Părintele George Remete ca teolog și filosof. Îmi puteți da un exemplu în care vocația lui de teolog și filosof este la fel de puternică?*

- Bineînțeles... Un loc aparte în șirul scrierilor semnate de Părintele George Remete are lucrarea *Martin Heidegger între fenomenologie și teologie* (2010).

Lucrarea aceasta discută pentru pri-

ma dată în cultura română raporturile lui Heidegger cu teologia.

Părintele Remete ne spune că această carte a lui răspunde la trei probleme: 1. *necesitatea* unei lucrări pe această temă în cultura română; 2. *înlăturarea prejudecăților* conform cărora Heidegger ar fi existențialist, nihilist sau chiar ateu; 3. *necesitatea* unor lucrări care să facă legătura între gândirea filosofică și cea teologică în lumea românească.

Cartea constată și elogiază spiritul „profund evlavios”, „supraconfesional” al lui Heidegger, respectiv ceea ce Hans-Georg Gadamer a numit „această înclinație spre misticism a lui Heidegger”.

R. Șafranski, continuă Părintele George Remete, a constatat, și el, faptul că Heidegger „a fost, într-adevăr, un maestru din școala misticului Meister Eckhardt”.

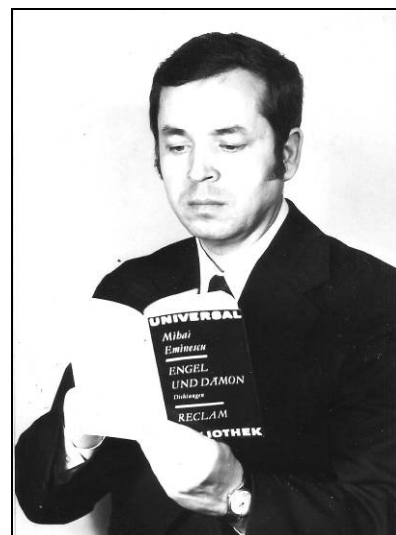
Este misticul pe care și românul Nichifor Crainic l-a admirat și l-a iubit atât de mult, încât i-a dedicat un *Curs de mistică germană. Magistrul Eckhardt și școala sa (1936-1937)*, cu un loc excepțional de important în ansamblu operei celui ce a fost spiritul tutelar al curentului gândirism în cultura română.

Cele trei tratate pe care monahul dominican Meister (Johannes) Eckhardt din Hoheim le-a intitulat *Reden der Unterweisung (Discursuri despre instruire)*, *Buch der göttlichen Tröstung (Cartea consolării divine)* și *Von Abgeschiedenheit (Despre singurătate)* sunt realizate în spiritul marilor tradiții impuse de gândirea și preocupările autorilor scolastici.

Crainic l-a citit și l-a comentat cu pasiune pe Eckhardt „în interesul suprem, afirmă maestrul de la *Gândirea*, al doctrinei ortodoxe pe care o slujim”.

Contemporanul nostru, Părintele George Remete, constată „venerația lui Heidegger pentru vechea gândire germană și pentru destinul ei în istorie, în general, cât și afinitatea reală a lui Heidegger cu abisul mistic german” (la pag. 160).

Preotul și marele dascăl de filosofie și teologie George Remete ne convinge de faptul că în cazul lui Heidegger „sunt indiscutabile atât credința și evlavia, cât și ororarea față de oamenii fără credință, fără sacru și „fără Dumnezeu” de orice

formă, direcție și nuanță ar fi ei” (pag. 161).

Despre „credința exactă a lui Heidegger” Părintele profesor George Remete afirmă în continuare: „Deși supraconfesional, preferă să acorde cea mai mare valoare credinței primare creștine și totuși tăcerea lui față de Iisus Hristos face din Heidegger o emblemă a spiritului modern și postmodern, pentru că sintetizează exemplar zbaterea extraordinară a omului din urmă în căutarea lui Dumnezeu și, totuși, ratarea Lui. Noi credem că gândirea filosofică deplină trebuie să fie bivalentă: pe de o parte rigoare, pe de altă parte avânt. Căci există și avânt filosofic, adică viziune. Heidegger a avut rigoare excepțională, dar prea puțin avânt.

Avântul este, de fapt, credință; e adevărat că aceasta este o credință filosofică, sau începătoare, dar poate duce la credință deplină sau teologică. Heidegger a avut prea puțină credință, pentru că s-a temut de credință. I-a fost teamă că aceasta îi va anula autonomia gândirii. El s-a înșelat însă în privința raportului credință – rațiune... Căci credința este tocmai curajul de a gândi până la capăt, așa cum arată prietenul lui Paul Tilich. De aceea avem dreptate să-i reproșăm lui Heidegger că n-a avut destulă credință, adică n-a îndrăznit să vadă că Realitatea Ultimă sau Absolutul înseamnă raportarea lui deplină la Dasein ca timp, adică Revelația în istorie: Iisus Hristos, Dumnezeu revelat. Și rigoarea are riscurile ei” (la pag. 161-162).

R. SUBȚIRELU

(X)

Românii ca popor de frontieră

Românii s-au aflat, de la finalul etnogenezei lor (secolele VIII-IX), la frontiera dintre cele două mari arii culturale și confesionale ale Europei, aria latină și catolică, pe de o parte, și aria bizantino-slavă și ortodoxă, pe de alta. Unii autori, precum Samuel Huntington, relativ recent, au înțeles această „frontieră” ca pe o precisă și severă linie de demarcație plasată pe arcul Carpaților, linie prin care s-ar fi stabilit pentru eternitate destinul extra-european al românilor. De o parte a „liniei” s-ar situa popoarele (națiunile) catolice și protestante, germanice și romanice, creatoare de civilizație și cultură, întreprinzătoare și tenace, europene, iar de cealaltă parte s-ar afla popoarele ortodoxe, slave, stagnante și tradiționaliste, „orientale”, un fel de „istm” de legătură spre Asia. Considerăm că această judecată de valoare este grăbită, superficială, simplistă și, prin urmare, lipsită de teme. De altminteri, românii, grecii, ungurii, albanezii, balticii și alții nu se încadrează decât foarte vag în această schemă. De exemplu, românii nu sunt slavi, dar sunt ortodocși, iar polonezii sunt slavi, dar sunt catolici! Frontiera pe care sunt situați românii există cu adevărat, dar ea nu este o linie, ci o fâșie lată de câteva sute de kilometri, care pornește de la Marea Baltică și ajunge până la Dunărea de Jos și la Marea Adriatică. În această vastă regiune, spiritualitatea occidentală și cea răsăriteană au interferat plenar, de la nivel oficial și elitar până la nivelul vieții cotidiene a oamenilor de rând. Izvoarele istorice pun în lumină pentru evul mediu, în această regiune, chiar persoane și comunități care și-au asumat concomitent, pentru un timp, o dublă identitate (bizantină și latină, ortodoxă și catolică, creștină și islamică, mozaică și creștină etc.), spre a se putea manifesta în societate, spre a se afirma, a

supraviețui sau a se adecva exigențelor.

De aceea, în regate și principate precum Ungaria, Polonia-Lituania, Țările Române, Bulgaria, Serbia etc., sunt consemnate deopotrivă ierarhii bisericești bizantine (ortodoxe) și latine (catolice) care există concomitent, „conviețuiesc” pe aceleași teritorii, se transformă etc. Mai mult, în țări considerate catolice, ca regatul Arpadienilor sau al Jagiellonilor, în care biserica oficială era cea occidentală, anumite mărturii indică pentru secolele XIII-XV proporții covârșitoare, de circa jumătate din populație, ortodoxe, cu biserici, mănăstiri, episcopii și mitropolii corespunzătoare. La fel, în Principatele Române (Moldova și Țara Românească), alături de ierarhia oficială ortodoxă, funcționează în evul mediu dioceze latine (catolice), pentru destul de numeroasa populație, mai ales urbană, locală sau venită din Transilvania. Prin urmare, interferențele în această zonă largă a frontierei sunt maxime.

Românii – particularități și curiozități

Poporul român, format azi din circa 25 de milioane de oameni, locuind în mare majoritate la nord de Dunăre, este, așa cum era și în evul mediu, cel mai numeros popor din sud-estul Europei. El este singurul moștenitor actual al romanității orientale¹, singurul izolat de marea masă a latinității, singurul popor romanic european a cărui limbă are un superstrat slav², singurul popor romanic de confesiune creștină răsăriteană (ortodoxă), singurul popor romanic ale cărui elite au avut în evul mediu ca limbă de cult, de cancelarie și de cultură slavona, singurul popor romanic european care a trăit tragedia și izolarea comunistă, singurul popor romanic confundat uneori cu poporul romilor (țiganilor), poporul romanic cu istoria cea mai puțin cunoscută în Occident, poporul european legat adesea de numele unui vampir – Dracula – și de cel al unui odios dictator – Ceaușescu – etc. Oricum, printr-o parte fundamentală a identității lor, românii se revendică dinspre Apus, iar prin alta, din Răsăritul și Sud-Estul Europei.

Câte singularități și particularități

pentru un singur popor, privit azi cu oarecare neîncredere de către o mare parte a opiniei publice occidentale, pentru varii vini, unele reale, altele imaginare! Nu vom putea în aceste rânduri – și nici nu ne-am propus! – să lămurim toate aceste „priorități” românești, vechi și noi, pozitive și negative. Suntem însă convinși că aceste „enigme” trebuie explicate și cunoscute în Europa, mai ales în cea Europă care a primit România, la 1 ianuarie 2007, între cele 27 de țări ale UE.

Particularitățile nu-i fac pe români nici mai buni, nici mai răi decât alții, dar îi fac „altfel”, ceea ce îndeamnă la cunoașterea lor. Ignoranța nu este numai inamicul adevărului, ci și al dreptății, al judecății limpezi, al atitudinii corecte, al generozității și omeniei. Iar față de popoare, ca subiecte colective, nu putem fi decât generoși!

Românii nu au participat la marile curente ale culturii apusene, n-au construit catedrale gotice, nu au dat epopei eroice, chansons de geste, romans courtois, commedia dell'arte, nu au avut universități scolastice în secolele XIII-XIV, nici Renaștere ca în Italia sau Franța, nici mari filosofi, dramaturgi sau fabuliști în secolele XVII-XVIII. Au avut desigur alte valori, dar nu dintre acelea care au creat faima culturii occidentale.

Acad. IOAN AUREL POP

¹ Haralambie Mihăescu, *La romanité dans le Sud-Est de l'Europe*, București, 1993, passim.

² Carlo Tagliavini, *Le origini delle lingue neolatine*, ed. VI, Bologna, 1972; versiunea românească idem, *Originile limbilor neolatine*. Introducere în filologia romanică, coord. Alexandru Niculescu, București, 1977, p. 253-257.

Trăiască România Dodoloată!

Când am fost invitată să scriu cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire, tocmai văzusem pe site-ul Poienei Sibiului-Satul Vlașinilor această fotografie, ruptă parcă din cărțile de istorie. Sunt ciobani Poienari veniți la Alba Iulia, să participe la Marea Unire cu alți frați români. Nu de alta, dar dintre ciobanii din zonă, au fost destui care s-au dus cu jalba-n băț la poarta austriacă să ceară drepturi religioase, școli în limba română, etc. Unii nici nu s-au mai întors din drumurile lor repetate la Viena, așa cum a fost Oprea Miclăuș din Săliște. Alții, precum Ioan din Galeș, au făcut drumuri pe jos până la Viena, să ceară aceleași drepturi. Iar când, secole mai târziu, li s-a făcut, în sfârșit, dreptate, ei, ciobanii din Mărginime, au fost, ca unu', prezenți la unire. Veniseră fiecare de pe un alt vârf de munte, unde fiecare își păstora turma de oi. Și-au dat întâlnire la Alba Iulia, să fie cu trup la Marea Unire, care își făcuse deja loc în suflete.

Pe atunci numele de România Mare nici nu avea conotațiile naționaliste pe care, regretabil, deabia generația noastră le-a introdus, adăugând un iz de intoleranță, care de fapt nici nu este în firea românului.

România era răsfățată cu alt apelativ. România Dodoloată.

1 decembrie 1918 a însemnat entuziasm pur, ne-murdărit de propogande. Unitatea din cuget și simțire era reflectată nu doar în cușmele toate negre, ȋțarii toți albi și chieptarele toate brodate cu acul. Aici vorbim despre o dorință comună și un crez comun... care, interesant, nici nu fuseseră orchestrate de vreo dictatură sau vreo mână forte; era o aliniere naturală a unor dorințe purtate de ei după secole de iobăgie, care i-a făcut, pe toți, să vorbească cu un glas, să poarte același strai, aceeași căciulă, și-aceeași dragoste în suflet.

Asta, dragii mei, era generația bunicilor, străbunicilor sau străstrăbunicilor noștri. Bănuiesc că nici nu e cazul să detaliez ce vedeți singuri în fotografie. Cât de mândri erau la acest început de drum, care era înrădăcinat într-o istorie de milenii pe aceleași meleaguri. Mă gândesc că această fotografie ar putea

înspira pe mai departe unitatea noastră.

Dați-mi voie să compar viața de atunci cu ceea ce observ în zilele noastre.

Străbunii noștri aveau atunci case mai mici, dar copii mai mulți.

Aveau ferești mai mici, dar cămine pline de căldură sufletească.

Deși o duceau mai greu, găseau mai mult timp pentru viață spirituală.

Deși își păstoraie oile fiecare pe alt vârf de munte, știau să fie prezenți, duminicile, la hora din sat, primeniți de sărbătoare - o prezență necondiționată la viața comunității din care făceau parte.

Aveau carte mai puțină, dar înțelepciune mai multă.

În timpul primului război mondial, ciobanii nu au uitat că dacă intrau în armată să lupte pentru imperiul Habsburgic, asta însemna să-și trădeze frații lor de dincolo de Carpați. Unii au ales să își ia lumea în cap, să își vândă oile și să plece în lume, decât să facă așa ceva.

Dintre ciobanii plecați atunci în America mulți au continuat să trimită bani acasă, ca ajutor dat țării pe timpul războiului, iar apoi au revenit să dea o mână de ajutor.

Cartea "Diaspora Românească, pagini de istorie" de Gheorghe Zbucă și Cezar Dobre ilustrează inițiativele diverse ce au avut loc peste ocean, ca suport, deloc întâmplător, pentru Marea Unire.

Acolo se spune că Uniunea Societăților Românești din America a publicat, la 1 martie 1918, "apelul către românii din SUA și Canada", în care se arăta:

"Niciodată nu am avut o misiune mai mare și mai hotărâtoare ca în momentul de față. Cu toții într-un gând și cuget, din toate puterile și mijloacele noastre, cu tot ce ni se va cere: viață, avere, sângele nostru și banul nostru, să venim în ajutorul fraților noștri de acasă..."

Cartea citată mai menționează:

"La 9 martie [1918], s-a desfășurat prima ședință a unei adunări naționale a emigrației românești din SUA și Canada. La această adunare au participat și reprezentanții delegației oficiale a statului român.

În numele celor 150.000 de români, așa cum sună textul declarației, s-a depus adeziunea, respectiv jurământul de credință, pentru România în sunetele cantecului "Deșteaptă-te române". De fapt la această adunare din 9-10 martie 1918, reprezentanții românilor din America, covârșitor transilvăneni, au precedat cu aproape nouă luni actul istoric de la Alba Iulia, prin decizia lor de a se uni cu "țara".

După adoptarea deciziei de a crea o Episcopie românească, ei au trimis președintelui american W. Wilson următoarea telegramă:

"150.000 de români americani de credință greco-ortodoxă, originari din Transilvania și Ungaria, înființează astăzi în adunarea lor generală o Episcopie româno-ortodoxă în Statele Unite și rupând astfel ultimele legături cu Ungaria și guvernul său, care vreme de [zece] secole i-au oprimat, i-au silit să-și părăsească casele și să pribegască în lumea largă, doresc să exprime excelenței voastre adâncă recunoștință și loialitate a lor față de această mare țară a libertății.

Ei primesc cu mândrie vestea că un număr dintre fiii și frații lor s-au înrolat voluntari în Franța. Ei promit din nou excelenței voastre că vor face toate jertfele de sânge și materiale de care această țară va avea nevoie de ei în acest război pentru libertatea întregii lumi și ȋți exprimă convingerea nestrămutată că, prin sacrificiul armatelor americane și aliate, națiunile mici vor fi eliberate, iar cele patru milioane de români transilvăneni, aflați astăzi sub opresiune maghiară, vor fi lilberți și uniți cu Regatul României".

Ce disponibilitate de a se jertfi pentru ceea ce credeau că va beneficia țara! Ce claritate de intenție!

În spatele unei abile orchestrații diplomatice și politice care trebuiau să pre-întâmpine orice obstacol, →

MILENA MUNTEANU
Toronto, Canada

FLORILE DALBE, FLORI DE MĂR

Întâi

vocalele s-au limpezit tăcerii,
până când toate cuvintele
au căpătat înălțime străină,
atât de albastră,
că, printre ele, merii
deprinseră gust să-nflorească
zbor spăimântat de lumină.

După aceea fulgii
m-au învățat
nespusul alb de taină fără umbră,
că fără să-mi dau seama
am început să ning și eu
în limba tăcerilor albe.
De fapt, Dumnezeu,
la rândul Lui
ne-nvățase omeneasca
de la Fiul care
gângurea după Maica Domnului
vocalele albe
ale somnului,
din florile dalbe...

Și apoi
Dumnezeu Tatăl
a început să ningă peste noi.

NOAPTEA AJUNULUI

Copiii dorm
cu visul lor sporind
plăpânda răsuflare
a candelii din colț.

Ecouri din colind
se-aud în noaptea sfântă
pâlpâind
vocala literei de foc.

Miroase a colaci, a pâine coaptă
și-a amintire veche
uscată-n busuic.

Bătrânul Iosif
spune ceva Fecioarei,
dar foarte-ncet, în șoaptă.
Se-ntoarce apoi tiptil,

cu o găleată plină
asinul să-și adape.
N-a trebuit prea departe să meargă
pentru unda lină
povestită de ape;
afară
steaua-ncepuse să curgă de-aseară
pe șipot colind de lumină.

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

→entuziasmul maselor era sincer, căci fusese inspirat de o suferință comună care a dus la deziderate comune. Cei de acasă, deși încovoiți de atâtea griji imediate (oile îi asteptau la stână să fie date în strungă, femeile le erau cu copchiii acasă, iar ei erau duși cu treburi fiecare în altă parte), ei bine, chiar în aceste condiții ei n-au uitat să fie prezenți, prin reprezentanți, la Marea Unire, chiar dacă fiecare cobora de pe alt vârf de munte, unde-și avea, fiecare, treburile.... Asta da unitate de gândire și simțire românească. Pe atunci nu erau conectați cu mobile și celulare, iar internetul nu îi notifica despre locul de întâlnire al șogorilor. S-au dus acolo cu carele, pe cai, sau cu ce au putut fiecare. Unii au mers la Alba Iulia pe jos, în opinci.

Oare cum se compară ce făceau ei cu ceea ce facem noi astăzi?

E interesant că astăzi, deși trăim într-o perioadă în care au loc și alte uniri (cum ar fi Uniunea Europeană, de exemplu), totuși oamenii (și nu mă refer aici doar la români) nu sunt mai uniți. Dimpotrivă. Fiecare își găsește confortul în alte feluri, participarea la viața socială se face mai mult prin rețele sociale, prin care fiecare postează *selfies*, lăudându-se cu ce a făcut el. Vești nemaiauzite, excursii exotice, care-i pot da gata pe prieteni (ultimele victorii, ultimele vacanțe,

ultimele mâncăruri, cele mai bune restaurante, cele mai mari răsfățuri).

Mă întreb unde s-au dus oare legăturile dintre oameni? Unirea din cuget și simțire? Contribuția fiecăruia spre țelul comun, un scop mai mare decât oricare mulțumire individuală?

Constată că am mai multe întrebări decât răspunsuri. Mă întreb cum de ciobanii de atunci au reușit, cu așa puțin, să stea împreună, să identifice un țel pe care l-au urmat mai multe secole până l-au atins? Oare cum de lor le-a fost așa de clar că nu pot lupta în primul război mondial împotriva fraților români, dar noi uităm că dacă nu ne ajutăm pierdem toți, întreaga comunitate. Cum de atunci unii au ales riscurile "dezertării" din armata Austro-Ungară, dar, după ce au plecat de acasă, au știut să susțină, de departe, efortul de război al țării? De unde venea această claritate de intenție? Mă întreb câți dintre noi o mai avem astăzi? Mă întreb dacă astăzi nu căutam mai mult satisfacții individuale, din acelea care lasă urme în rețelele sociale, prin care ne dăm mari că facem, dregem și ne lăudăm ce grozavi mai suntem.

Oare ce ar gândi moșii noștri despre cum ducem noi mai departe visul de unitate frățească pe care ei au împlinit-o?

Sigur, acum sunt alte timpuri. Îmbrăcămintea s-a schimbat, de la

portul de mare distincție în alb și negru, într-unul mai practic, în blugi și tricouri care se spală la mașina de spălat. În loc de opinci avem pantofi. Apoi, azi avem mașini, tiruri, stații de benzină, avem mai multe decât ar fi imaginat ei acum 100 de ani. Deși avem mai multe, în același timp avem mai puține. Avem mai puțin timp unul pentru celălalt, mai puțină disponibilitate să congregăm și poate și mai puțină dorință să fim împreună. Părem să fim prea ocupați să mai avem vreun scop comun.

Fascinați de propria imagine, suntem prea preocupați să zâmbim la celularele cu care ne facem *selfies*. Mă întreb care dintre milioanele de fotografii pe care le facem astăzi va reprezenta esența generației noastre de azi, chintesența ei, care ne va reprezenta veridic peste 100 de ani, așa cum o face fotografia de mai sus. Oare cum vom fi noi amintiți?

Această sărbătorire, la 100 de ani de la Marea Unire, poate fi un imbold ca fiecare dintre noi să se dea jos din vârful muntelui său, nu numai să dea mână cu mână, ci și să dea o mână de ajutor țării ce ne-a crescut pe toți. Acum, când are nevoie de suportul nostru.

Așa cum și noi, fiecare, avem nevoie de un petec de pământ și o felie de cer, la noi acasă.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Sfântul Ierarh Nicolae, prea iubit sfânt al lui Dumnezeu!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să ne vorbiți despre Sfântul Ierarh Nicolae, un sfânt la care au profundă evlavie foarte mulți credincioșii.

Î.P.S. Ioan: Binecuvântat să fie Dumnezeu că ne învrednicește să ajungem să ne întâlnim cu acest prea iubit sfânt al Lui. Stau și mă gândesc dacă aici, pe pământ, atât de mult este iubit Sfântul Ierarh Nicolae, cât de iubit este el în Cer de ceilalți sfinți, de Maica Domnului și de Prea Sfânta Treime Dumnezeu! Pentru că nu o dată Sfântul Ierarh Nicolae și-a pus capul pe pieptul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, de câte ori îl va fi îmbrățișat pe Hristos, Cel ce l-a ajutat ca în viața aceasta să urmeze și să umble pe urmele lui Hristos.

Sfântul Ierarh Nicolae este cu totul altceva decât ceea ce ne prezintă nouă astăzi mass-media, adică pe Moș Nicolae. Dacă vom da ascultare celor ce se grăiesc astăzi prin lume și n-o să-i spunem Sfântul Ierarh Nicolae, ci Moș Nicolae.

Știm că Sfântul Nicolae s-a născut în anul 270, în provincia Lichia, orașul Patara (Turcia), din părinți creștini Teofan și Nona, deci iată un personaj bine ancorat în istorie, ci nu doar în mit și legendă. Din viața Sfântului și din scrierile vechi aflăm că părinții lui s-au stins destul de devreme. Mai știm că părinții lui au fost oameni cu o anumită stare materială bună, că după plecarea părinților săi la Domnul, a început să risipească duhovnicește averea moștenită de la părinți.

L.C.: Ați menționat bine că și-a risipit duhovnicește averea, pentru a nu înțelege cei rău-voitori altceva, prin „a risipi”.

Î.P.S. Ioan: Nu și-a risipit averea moștenită de la părinți în dezmierdările lumii, ci ajutându-i pe cei în necazuri și-n nevoi, în durerile lumii acesteia. Iată în ce mod și-a risipit duhovnicește Sfântul Ierarh Nicolae averea, avuția moștenită de la părinții săi. Deși pe la anul 270, țara și locul unde s-a născut Sfântul Nicolae erau sub ocupația romană, iar credința creștină nu era liberă, ci era plină persecuție, totuși părinții Sfântului Nicolae au fost creștini și

l-au învățat și i-au insuflat în minte și-n inimă credința în Preasfânta Treime Dumnezeu.

Prin viața sa curată din cetatea în care trăia, credincioșii l-au îndemnat și l-au rugat să le fie păstor duhovnicesc, încât în cele din urmă ajunge episcop în cetatea Mira Lichiei, așezată în sud-estul Turciei de astăzi. O prigoană foarte puternică împotriva creștinilor organizată de împăratul roman (Liciniu, Dioclețian) duce la întemnițarea Sfântului Nicolae, care a stat în temniță, în umilință, până după anul 313, când Sfântul Constantin cel Mare a dat libertate creștinismului. Eliberat din temniță, se întoarce la credincioșii, pe care îi păstorea și-i conducea pe cărarea mântuirii, și se-ntoarce să slujească la sfântul altar.

Imaginați-vă ce va fi fost în inima Sfântului Nicolae care, ani de zile, ierarh fiind, n-a putut să slujească o sfântă liturghie pentru că era întemnițat, dar a săvârșit o altă liturghie în temniță, anume liturghia rugăciunii, rugându-se lui Dumnezeu pentru el și pentru păstoriții săi. Iată a rânduit Dumnezeu că s-au rupt lanțurile cele din temniță și l-a chemat din nou Dumnezeu la altarul bisericii. A fost, după cum știți din viața lui, un om milostiv. N-a trecut niciodată pe lângă un orfan ca să nu-l mângâie, pe lângă o văduvă ca să n-o întrebe dacă are cele de trebuință. Se îngrijea de săraci și de toți credincioșii din eparhia sa. Toate aceste fapte și minunile pe care le-a săvârșit i-au făurit acea aură de sfânt. Încă din viață, oamenii l-au socotit un om plăcut lui Dumnezeu, un om sfânt.

L.C.: Dar, Înaltpreasfințite Părinte, din toate faptele săvârșite de Sfântul Nicolae se poate afirma că ceva anume a fost deosebit de important?

Î.P.S. Ioan: Noi știm puține, doar mărturia rămase din viața Sfântului Nicolae, însă un lucru ar trebui totuși să reținem ca fundamental pentru credința noastră. Pe la anul 325,

împăratul Constantin cel Mare a constatat că în biserică s-a iscat o neînțelegere, un curent pornit de la Arie, care minimaliza, prin învățătura sa, dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu, a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Pornise o mare erezie în biserică, ori împăratul Constantin a dorit ca lumea creștină de atunci să-și păstreze unitatea de credință, să nu sfărtece, să nu sfășie cineva cămașa cea una a lui Hristos. Așa se face că la anul 325, la Niceea, tot în Turcia de astăzi, împăratul Constantin a convocat pe toți părinții creștini din vremea aceea. 318 părinți au venit la Niceea să lămurească problema ereziei pornită de la Arie, din Egipt.

La *Sinodul I Ecumenic de la Niceea*, din anul 325, s-au statornicit primele șapte articole din *Crezul* pe care îl rostim la fiecare slujbă, la fiecare rugăciune. Sfântul Ierarh Nicolae s-a aflat printre Părinții de atunci, prezenți la acel sinod, care a rostit, precum rostim și noi astăzi, *Crezul*. Sunt convins că poate vreunul din cuvintele acestui Crez au fost așezate acolo prin înțelepciunea pe care i-a dat-o Dumnezeu.

Eu mă cutremur de fiecare dată când rostesc *Crezul*, știind ce ne-a lăsat Sfântul Nicolae alături de ceilalți ierarhi și părinți, în număr de 318, prezenți la *Sfântul Sinod de la Niceea* din anul 325. După Sfânta Scriptură, după Sfânta Liturghie, nicio altă scriere pe care o avem în biserică nu este mai importantă decât *Crezul*.

Dacă pe mine m-ar întreba vreo autoritate publică: *Părinte, ce ai vrea să fie consemnat pe pașaportul tău?* Eu aș răspunde să-mi scrie numele meu, al părinților mei, data nașterii și dulcele nume al țării în care m-am născut. Iar pe cealaltă pagină să-mi scrie *Crezul* – să știe oricine, oriunde mă voi duce, pe orice meridian de pe planeta aceasta, că eu cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului. Eu n-aș avea cu ce să mă legitimez, în fața lumii, mai mult decât cu credința mea în Prea Sfânta Treime Dumnezeu, așa cum au statornicit-o Sfinții Părinți la cele două sinoade ecumenice și la celelalte ce-au urmat.

L.C.: Prin urmare, Înaltpreasfințite Părinte, Sfântul Ierarh Nicolae este unul dintre cei mai importanți sfinți ai bisericii noastre, prezent în—

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

iconografia din fiecare biserică, în cele mai multe chiar pe iconostas.

Î.P.S. Ioan: Nu știu cum ar sta cupola bisericii noastre dacă n-ar avea stâlpul reprezentat de Sfântul Nicolae. Așa să vi-l imaginați pe Sfântul Nicolae, prin viața și prin credința pe care a pus-o el la temelia bisericii noastre ortodoxe.

Eu zic că sunt ceea ce sunt astăzi prin mila lui Dumnezeu, prin purtarea Lui de grijă și prin rugăciunile sfinților care neîncetat se roagă în Cer pentru noi. De aceea, lăsați mai de o parte nuielile Sfântului Nicolae și transmiteți copiilor să spună cea mai frumoasă mărturisire de credință la alcătuirea căreia a participat și Sfântul Ierarh Nicolae. Aceasta este una din marile noastre avuții lăsată nouă de Sfântul Ierarh Nicolae, de aceea vă îndemn ca atunci când roștiți și veți rosti *Crezul*, în casele dumneavoastră, în rugăciuni, să vă aduceți aminte de Sfântul Ierarh Nicolae și de faptul că rugăciunea *Crezul* este și mărturisire de credință, dar este în același timp și rugăciune. Dacă te întreabă cineva în cine crezi, spui: „Cred în Bunul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, în Sfânta Treime!”

Să-l rugăm pe Sfântul Ierarh Nicolae ca în rugăciunile sale să nu uite nici țara noastră. Veți zice: fericit este Sfântul Ierarh Nicolae în Raiul bucuriei lui Dumnezeu! Așa este, dar este fericit cu lacrimi pe obraz, deoarece suspină, din când în când, văzând că locul unde a propovăduit el Evanghelia lui Hristos, în Mira Lichiei de astăzi, au fost rase de pe pământ toate bisericile. Eparhia pe care a condus-o el nu mai este. Chiar dacă nu mai are o eparhie în zona Mira Lichiei, noi toți care ne rugăm lui, într-un fel, facem parte din eparhia binecuvântată a Sfântului Ierarh Nicolae. De aceea toți aceia ce-l cinstim pe Sfântul Ierarh Nicolae îi mai ștergem câte o lacrimă de pe obraz, că acolo unde a păstorit nu mai e nicio biserică.

Să-l rugăm să ocrotească țara noastră, ca să rămână creștini și cei care vor veni după noi, așa cum ne-au învățat Sfinții Părinți, să credem în Prea Sfânta Treime Dumnezeu.

Să-l rugăm pe Sfântul Ierarh Nicolae ca să mijlocească pe lângă Sfânta Treime Dumnezeu, să nu se pustiască țara noastră nici de oameni, nici de credința în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt!

ÎNTRU CREDINȚĂ ȘI CONȘTIINȚĂ

Harnică și generoasă cum o știm, Cezarina Adamescu mai dă o probă a trăsăturilor ei de caracter: lectura critică a cărților pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, preotul de excepție, preotul cărturar, așa cum parcă tot mai rar se întâlnesc între atâtea ispite laice ale cotidianului.

După ce a trecut prin sită multe dintre cărțile autorilor mureșeni, în abordări monografice (Nicolae Băciuț, Răzvan Ducan), ori în cuprinderi în ansamblul mișcării literare mureșene, Cezarina Adamescu se apleacă de o vreme și asupra cărților pr. dr. Gheorghe Șincan, nu doar că hrană spirituală pentru ea însăși, ci și ca privire critică. Într-un fel, criticul de la Dunăre suplinește absența criticii de pe Mureș, care ignoră până la dispreț orice producție literară ce nu ține de „cas(tr)ă”.

Particularitatea acestei abordări critice e dată nu doar de competența într-un domeniu nu la îndemâna oricui, ci și de trăirea în duhovnicie a autoarei. E o perspectivă critică, din interiorul credinței, a unei literaturi de factură religioasă.

Cezarina Adamescu se oprește asupra a opt din multele cărți tipărite de pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan în ultimele două decenii, în care și-a valorificat vocația sa de povestitor și nevoia de poveste a celui care trece pragul lăcașurilor bisericești, pentru a se descoperi pe sine, descoperindu-l pe Dumnezeu.

Selecția nu urmează un criteriu anume, ține mai degrabă de circumstanțe legate de circulația cărții, lectu-

ra critică fiind aplicată asupra acelor volume care, prin amabilitatea autorului, au ajuns în posesia Cezarinei Adamescu.

Comentariile Cezarinei Adamescu sunt, înainte de toate, exerciții de admirație, într-un registru empatic, după cum, de altfel, aceasta recunoaște: „Pot spune că pentru mine, acest gen de scrieri constituie un deliciu și le sorb, pur și simplu, cu pipeta, ca să-mi ajungă și pentru zile negre, când sufletul e întunecat”.

Până la urmă, aceasta a fost și ținta pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, aceea de a oferi hrană duhovnicească celui însetat de credință. Destinatarului cărților comentate de Cezarina Adamescu i se dau răspunsuri la întrebări frecvente pe care orice om cu credință sau în căutarea credinței și le pune. Răspunsurile nu sunt ostentative, imperative, ci lasă pe fiecare în parte să extragă ceea ce i se potrivește, cu aspirații și speranțe.

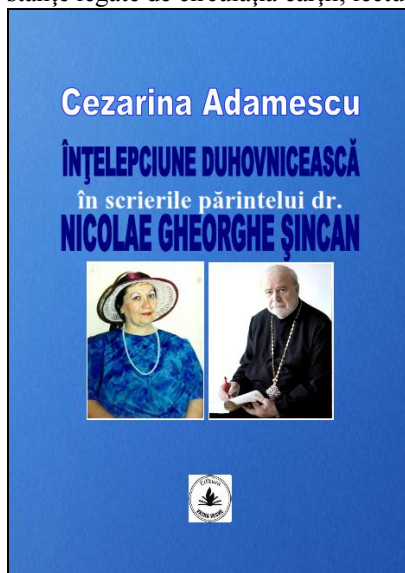
Toate aceste mecanisme de comunicare sunt detectate de Cezarina Adamescu cu abilitate și rafinament, evidențiind virtuțile retoricii pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan, autor de carte de învățătură, de carte de credință, de lecții de viață, tocmai pentru a nu se face loc risipirii fără mântuire.

Comentariile Cezarinei Adamescu sunt extensive, cu volute largi, parcă intrând în rezonanță cu textele lecturate, într-o regăsire care face inevitabilă împărtășirea.

Mai demonstrează ceva această perspectivă monografică asupra operei pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan: mai există lectură cu folos, dincolo de istorii literare, de mode și tendințe.

Cezarina Adamescu îl valorizează pe pr. dr. Gheorghe Nicolae Șincan în singularitatea sa, într-o zonă de graniță, care se trece fără pașaport: literatura credinței și credința literaturii.

NICOLAE BĂCIUȚ

BRADUL DE CRĂCIUN

Ninsese toată noaptea. Întreaga vale se acoperise de albul zăpezii, iar casele păreau niște omuleți pe capetele cărora tronau căciuli mari și grele de omăt. Fumul gros și înecăcios răzbătea prin hornurile înnegrite și se împrăștia rotocoale în albastrul cerului.

De undeva, din depărtări, încă se mai auzeau glasurile colindătorilor.

- I-auzi, bunicule! Copiii n-au terminat de colindat! spuse Ancuța, o fetiță de vreo zece anișori, cu față măslinie și păr cărlionțat, în timp ce se îndrepta către patul mamei cu ceaiul cald, făcut din zori.

- E satul mare, draga tatii! Ș-apoi, or fi mulți care s-au trezit mai târziu și i-a apucat lumina pe drum. Colindul e obicei străbun, nu trebuie pierdut!

- Ancuța! se auzi glasul mamei.

- Da, mamă! Sunt lângă tine! Ceaiul e gata. Uite și doctoria! zise copila și așeză în palma femeii trei pastile, una galbenă și două albe, mari cât nasturii de la cămașă. Ridică-te ușor și încearcă să te sprijini de brațul meu! Bea, bea, mamă! Licoarea asta îți face bine!

- O, cât de amare sunt toate! Iar ochii, ochii mei mă lasă de tot! De-aș fi putut merge, măcar!

- Ți se pare, mamă! Doctorul i-a spus bunicului că într-o lună vederea ta se va îmbunătăți, iar de mers vei merge într-o zi! O să vezi, o să fie bine!

- Te văd ca prin ceață, Ancuțo! Simt că mi s-au năruit puterile!

- Mamă, Iisus se naște! El este alături de noi! Acolo ni-i speranța. Să nu ne îndoim în credința noastră! spuse fetița, mângâind chipul palid al mamei, care se afla în suferință de mai bine de jumătate de an.

Bunicul continua să pună pe foc, răsucind și turtele care se coceau pe plită. Când și când, își ștergea pe furis câte-o lacrimă. *De ce trebuia să se întâmple nenorocirea asta? Blestemata aia de mașină! Cum de n-a văzut-o la timp, să se ferească? Și Ancuța... Biata copilă! A uitat de copilăria ei. Prea devreme! Ferice o fi de baba mea acolo în ceruri, nu mai vede nimic!* Un oftat prelung îi scăpă bătrânului.

- Ce faci, bunicule, ce mi-ai promis? Iar oftezi? Chiar vrei ca Moșul să nu mai vină anul acesta pe la noi? Întrebă fetița.

- Eu știu, fata tatii, ce-o mai fi? Dacă n-a venit în noaptea asta... mâine mă tem că n-o mai ajunge! Omătu-i

mare! zise bătrânul, gândind că în ultimul timp își cheltuise aproape toate economiile pe doctori și medicamente ca s-o vadă pe Valeria, fata lui, sănătoasă. Hai să pregătim Scutecele Domnului! Morții nu trebuie să aștepte prea mult! Vor crede că i-am uitat!

Trecuse ziua Ajunului repede. Obosită, Ancuța îngenunche în fața patului și-și începu rugăciunea de seară. Înainte de-a adormi, se gândi la ultima crenguță de brad pe care o împodobise, iar anul acesta nici măcar pe aceea n-o avea. Bradul cu steluțe, globuri și beteală rămânea doar un vis...

Trezită dis-de-diminează, fetița pregăti medicamentele mamei, în timp ce bunicul aprindea soba și dădea de mâncare animalelor.

- Hai, Ancuța! zise bătrânul după un timp. Zăpada-i mare și mergem anevoie!

Fetița sărută mâna mamei și porni spre biserica satului.

- Bunicule, crezi că anul acesta părintele a împodobit vreun brad în biserică? Întrebă ea în timp ce-și făcea drum printre nămeții înalți cât casele.

- Cred că da! Părintele nostru este tare grijuliu.

Pe fața bătrânului, răsări din nou o lacrimă. Tăcu. Tăcu și Ancuța. Gerul dimineții le înroși obraji! Drumul se scurtase! Biserica era acum la doi pași.

- Ce bine! Am ajuns, bunicule!

Nici n-apucară să păsească în interior, căci Ancuței îi scăpă un chiot de bucurie:

- Bunicule, trei brazi!

Dintr-odată, din ochii fetei tășniră lacrimi de durere.

- Bunicule, niciodată n-am avut un brad în casa noastră! adăugă ea cu amărăciune.

Bătrânul se aplecă, o mângâie și-o sărută pe frunte, apoi oftă. Fetița făcu ochii mari. Înțelegea! Doar ei știau durerea, doar inima lor părjolită de-atâta tristețe plângea fără să se audă și se rugau neîncetat să se pogoare și spre ei o fărâmă de lumină dumnezeiască.

Slujba era pe sfârșite. Biserica răsuna de colinde. Odată cu mulțimea cânta și Ancuța, cânta și bunicul. Zâmbetul le cuprisesse întreaga față.

Din altar ieși preotul.

- Să mulțumim Domnului că ne-a învrednicit să ajungem în aceste clipe minunate. După cum vedeți, în biserica noastră sunt trei brazi împodobiți. Nu este o întâmplare. Este un merit al copiilor noștri. Icoanele pictate de câțiva școlari au fost expuse la Episcopie. Acolo au fost premiate.

Ancuței i se făcu inima cât un purice. Și ea trimisese două icoane.

Își ridică privirea către bunicul ei și-l strânse de mână. Ochii îi străluceau ca două mărgele, iar inima-i bătea ca niciodată.

- Sunt trei brazi, continuă preotul. Unul va ajunge în casa Ioanei Vișan, unul la Mircea Grigore, iar al treilea în casa Ancuței Davidescu. Icoanele pictate de Ancuța au fost cumpărate de-un coleg de-al nostru, un preot care slujește în străinătate. Așadar, fetița va duce acasă și bradul, dar și un plic cu bani, ca răsplată a muncii ei.

Ancuța se apropie de altar. Printre lacrimi, reuși să spună:

- Mulțumesc, părinte, dar nu-l pot lua acasă!

- De ce? Bradul este al tău! E darul tău, Ancuța! spuse preotul mirat.

- Este prea mare, părinte! Casa noastră e mică, ar trebui să tăiem din el și nu se cade, e prea frumos! Să rămână aici, în Casa Domnului! Poate aici e locul lui. De frumusețea lui se va bucura tot satul, spuse fetița printre lacrimi.

Și cât de mult i-ar fi plăcut să-l vadă în căsuța ei...

- Fii binecuvântată, fata mea! Dumnezeu să fie cu tine la orice pas! El nu te lasă cu lacrimile pe obraji. Vei duce acasă brăduțul din altar. E numai bun, iar acesta va rămâne aici spre bucuria celor mulți. Fii sprijin mamei și bunicului tău, iar banii primiți să v-ajute în zilele ce vor veni!

Preotul a învăluit brăduțul într-o folie, spre a fi protejat, apoi l-a așezat într-o sanie, urmărindu-le pașii celor doi până departe.

- Doamne, ce frumusețe! exclamă mama Ancuței care reuși să se îndepărteze de pat câțiva pași. De unde îl aveți?

- Mamă, vezi?

- Cum să nu văd? răspunse femeia. E un brad împodobit!

- Bunicule! Bunicule! Mama vede! strigă fetița.

- Doamne, mare este puterea Ta! Mulțumim, Doamne! Slavă Ție!

ANGELA BURTEA

Marginalii

ANATOMIA UNUI FALS

(V)

Evreii au dat în judecată organizația nazistă „Cămășile brune” din Africa de Sud. Procesul a avut loc la **Grahamstown** în iulie 1935.

Un alt proces a avut loc în Elveția, la **Berna**, în octombrie 1935. Procesul de la Berna începuse la 16 noiembrie 1934, dar fusese amânat un an. «*Acuzatorii*: dl. Marcel Bloch, din partea Comunității evreiești elvețiene, reprezentată de către profesor dr. Matty. Dl. Emil Bernheim, din partea Comunității evreiești din Berna, reprezentată de avocatul Brunschvig»⁹.

Acuzații: «Dl. Silvio Schnell, editorul **Protocoalelor înțelepților Sionului**; dl. Georg Haller, redactorul-șef al ziarului național-socialist „Eidgenossen”, împreună cu consilierul juridic al ziarului, dr. Johann Konrad Meyer și **arhitectul** (n.n.: „**Constructorii liberi**” au fost acuzați că ar fi întocmit **Protocoalele înțelepților Sionului**) Walter Aebersold, membru proeminent al organizației „Frontul național”»¹⁰. Observăm că în ambele procese au fost acționați în judecată organizațiile naziste. Nu vom relua argumentele din cartea judecătorească HADASSA BEN-ITTO, ci vom aduce propriile noastre argumente pentru a arăta că aceste **Protocoale** au fost întocmite de francmasonii de gradul al 18-lea, **Cavalerii de Rosa-Cruce**.

Acest lucru reiese din analiza unui document citit în două adunări publice, o adunare ținută la 27 martie 1934, în orașul Aberdeen, și a doua ținută la 4 aprilie 1934 în Port Elisabeth din **Africa de Sud**. Se afirma că acest document a fost sustras din sinagoga centrală din Port Elisabeth (n.n.: **Protocoalele înțelepților Sionului** fuseseră sustrate din arhiva secretă a „Constructorilor liberi”) de către Henry Victor Intch, conducătorul districtului de răsărit al organizației intitulată „**Cămășile brune**”.

Însă, ca și **Protocoalele înțelepților Sionului**, și documentul „**furat**”, din Africa de Sud, este

emanat de Cavalerii de Rosa-Cruce.

Primul punct din respectivul document este intitulat: „**I. Atitudinea noastră față de creștinism**». Vom reda doar câteva dintre afirmațiile cuprinse în acest plan, care arată că documentul a fost întocmit de **rozacrucieni**.

a). În acest plan se amintește de «consiliul nostru iubit (R.C.C.)». R.C.C. este de fapt «denumirea simbolică a „**tatălui**”, a „**părintelui**” **înțelepților filozofi**»¹¹ **rozacrucieni**.

b). Vom cita, din nou, din documentul respectiv: «care s-a aflat în stare de somnolență timp de sute de ani» (n.n.: de fapt, starea de somnolență și de reînviere ciclică la rozacrucieni este de **108** ani,¹² pus în legătură cu gradul al **18**-lea).

La **rozacrucieni**, **Marele Maestru** avea prescurtarea **C.R.C.**, care era **un titlu simbolic**. Prin anagramarea lui **C.R.C.**, obținem **R.C.C.**, care este **denumirea simbolică a „tatălui”**, sau a „**părintelui**” **înțelepților filozofi**. Și **Protocoalele** se numesc **Protocoalele înțelepților Sionului**.

c). **Iisus Hristos** este caracterizat astfel în document: «În termeni iudaici, **creștinul** a fost **un fals profet**, rod a pântecului unei cățele murdare, care niciodată nu s-a căsătorit cu cel care s-a numit soțul ei, Iosef».

Cei care acuză pe evreii sioniști arată că: «Prăpastia dintre Biserică și Sinagogă se cascadează din momentul divinizării lui Hristos. De aici se naște **ura talmudică** exercitată de tanaïmi (n.n.: „învățători”) și rabini. (...)»

Personalizarea **urii talmudice**, repet se face în Iisus. **Iisus și mama sa pământeană devin ținta celor mai scârboase invective**, fără replică creștină la profeții Vechiului Testament venerați de evrei. În ura lor viscerală față de cel care i-a scindat, rabinii l-au numit pe Iisus, Balaam, hărăzindu-i ipostaze josnice.

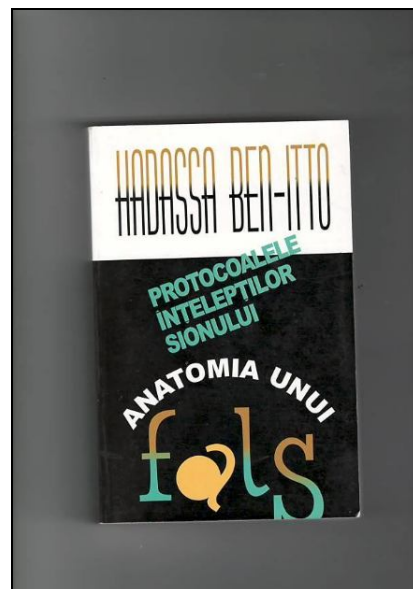
Sanhedrin, 105, a-b: **Balaam preacurvea** cu măgarul lui»¹³.

Documentul din Africa de Sus este semnat «**Faraonul**». **Ordinul Rosa-Cruce** își revendică vechimea

¹¹ FRANCES A. YATES, *op.cit.*, p.270.

¹² *Idem*, p.258-271.

¹³ RADU THEODORU, *Francmasoneria – Pro și Contra* – Editura Paco, București, 2013, p.76.

din **Faraonul** Akhenaton (Amenhotep IV).¹⁴ De Egipt e legat și numele preotului ortodox Serghei **NILUS** care a publicat **protocoalele** în anul 1901 în Rusia, la Țarskoe Selo, **pe cheltuiala CRUCII ROȘII**.¹⁵ Crucea Roșie este, de fapt, **ROSA-CRUCE**, care, sub aparența unei societăți «neînsemnate, de binefacere și caritate»¹⁶ ascunde organizarea **FRANCMASONERIEI**. «**Crucea Roșie**, fondată de Henry Dumand (n.n.: Mare Maestru al Marii Loji de Belgia), mișcat de suferințele răniților după lupta de la Solferino (1859), **a fost și este un organism de concepție masonică**».¹⁷

Deși punctul 1 al documentului, care ar fi fost emanat de «**cercul superior al cetățenilor evrei** din Port Elisabeth» este semnat «**Faraonul**», începutul punctului 2 din document contrazice total primul punct din document. Cei care au redactat punctul 1 din document (n.n.: Cavalerii de Rosa-Cruce), împreună cu cei care au redactat și punctul 2 („Cămășile brune” naziste), se contrazic flagrant afirmând din propoziție: «**Faraonul**, regele Egiptului, a fost **primul antisemit**».

EUGEN MERA

¹⁴ PAUL ȘTEFĂNESCU, *op.cit.*, p.9-10.

¹⁵ HADASSA BEN-ITTO, *op.cit.*, p.128.

¹⁶ *Instrucțiunile date lui Garibaldi în 1860, de către Direcția supremă a francmasoneriei*, în: *Protocoalele înțelepților Sionului*. Text integral în traducerea lui Ioan Moța, p.197.

¹⁷ EMILIAN M. DOBRESCU, *Ilustrații francmasoni*, Colecția „Dicționarele Nemira”, Editura Nemira, București, 1999, p.233.

⁹ HADASSA BEN-ITTO, *op.cit.*, p.375.

¹⁰ *Idem*.

Poeme

Într-o noapte lipsită de cer

Dacă ar ști adevărul
cu toții ar fi revoltați,
nu-l vor afla niciodată,
în imperiul tăcerii nu poți pătrunde,
se înțelege faptul de la intrare.

Am locuit prin apropiere
într-o comunitate fără frontiere,
acolo unde nimic nu-i reglementat,
reclamațiile făcute sunt de prisos.

Nu este nicio lumină ruptă din
întuneric,
prin beznă nu se poate dibui norocul,
într-o noapte lipsită de cer
timpul este gârbov și sprinten,
își îndeplinește sarcinile mutante
cu fericirea pusă la iernat.

În fiecare clipă de neliniște
știu ce pași mă așteaptă,
ce drum ocolește iadul,
pe dincolo de stâlpii cunoașterii.

Fără să măucidă boala
care își face loc în trup
mă plimbă până obosesc
cu pământ în mâini,
o rog să mă ierte.

Ce cred și nu cred

Nu mă deschide să vezi cum sunt,
de ce strig prin cuvinte
de mi se pierde suflul,
mă lasă între ce cred și nu cred
din tot ce mi se spune
până mă vindec de răutățile înghițite
cu totul.

Încep să mă prind cu funii de cer
fără să mușc din fructele mâinii,
caut drumurile care trec prin
anotimpuri,
să nu hoinăresc degeaba prin lume
ci să-mi pun piatra de hotar
dincolo de orizontul știut de hoți
unde pot dormi liniștit
cu amintiri cu tot.

Umbră albă

Umbră albă,
ceață a memoriei
acoperă gândul
trecut prin ziduri.

Peste mine ademenitoare
cade zăpada

și mai albă.
Lumina îngropată-n cuvinte
răsare-n poeme,
trandafirii din sânge
îi împrumută din culoare,
meditează-n fața oglinzii
la puritate.

Tu iubito, ca o lacrimă
înflorită
mă sorbi din ochi
dintr-o fotografie veche.

Sunt o umbră albă
în depărtarea neagră,
imagine-n gând.

Totul este potrivit

Ai cules mărul discordiei,
întâmplător eram sub pomul lăudat
și mă odihneam.

Știi că nu dorm doar mă prefac
să văd apoi cui îl oferi
și cum îl duce la pierzanie.
Tu nu ai crezut decât în frumusețea
fizică
și ai trezit o furtună de invidii.

Când nu se mai poate întâmpla nimic
totul este potrivit,
moartea îngroapă în deșertăciune
eroii,
se naște lumina lor în amintire,
sapă la rădăcina legendelor
și se amestecă cu mitul.

Cu pânzele întinse corăbiile vieții

Se îndepărtează cu inima frântă,
o tristețe
în care nu mă regăsesc
s-a întrupat într-o limbă de moarte

fără blestem.

Cu pânzele întinse corăbiile vieții
rup valuri mai înalte decât ele
pe o mare de singurătate
cu epave-n adâncuri.

Pe țărături țipă pescărușii
cu furtunile-n aripi,
un oraș își îmbată luminile
strălucitoare
cu ape spumoase.

Noaptea așteaptă la ferestrele închise
dincolo de perdele-i același întuneric
care-mi aduce pustiul în gânduri.

Cuvintele n-au loc în fapte

Noaptea în alb negru
mă cuceresc prin insolență
ajunsă la apogeu.

Diminețile îmi par rupte din coloana
sonoră a unui anotimp pustiu,
tăcerea nu mă lasă ieșit din rând
și-n mine se zbat
grele lupte de stradă
ce nu vor ajunge în piața trandafirilor
unde a fost răstignit adevărul.

Cuvintele n-au loc în fapte,
nu mai încap în vorbe
și se vor scrie cu sânge.

Topirea-n tristețe

Anormal mă topesc în tristețe
ca o ceară sub flacără mică,
cântecul mă face să uit
durerea care alunecă-nlăuntru
și se resoarbe treptat.

Simt că viața mă supune la încercări
cu o plăcere sadică
și râde pe la colțuri de aventură.

Cu nisipul deșertăciunii nu mă
potrivesc
și pun piatră peste piatră,
să înțeleagă mesajul înălțării
în profunzimea lui
înaripată de vultur.

În clipele de mărturisire a fericirii
la zidul plângerii
cerul scapă printr-o fantă
o lacrimă de bucurie.

NICOLAE VALAREANU SARBU

EDUCAREA EDUCAȚIEI

„Fiecare generație se crede mai inteligentă decât cea dinainte și mai înțeleaptă decât următoarea.“

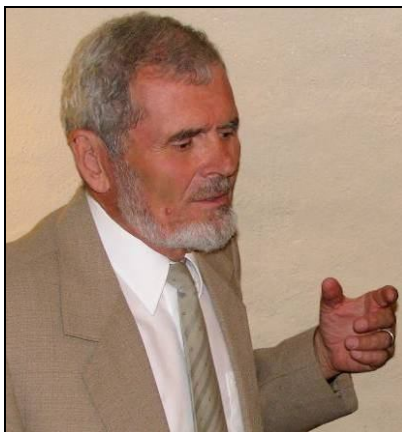
(G. Orwell)

Munca de o viață pe ogoarele Limbii Române m-a învățat să fiu atent cu cuvintele folosite. Asta nu înseamnă că totdeauna am reușit să evit asocierile nepotrivite, dar de această dată nu e cazul; asocierea nu e nici pleonastică nici tautologică. Pentru a convinge, voi prezenta, înainte de toate, semnificațiile cuvintelor, cum o fac dicționarele.

Rezultat al acțiunii a educa, educare înseamnă procesul de formare, intenționată și sistematică, mai mult sau mai puțin organizată, urmărind dezvoltarea intelectuală, morală, fizică a membrilor unei societăți. Definiția educației e mai complexă și are două componente. Pe de o parte privește fenomenul social fundamental ce constă în transmiterea experienței de viață și a culturii generației adulte către generațiile mai tinere, urmărind formarea unor abilități necesare integrării acestora în colectivitate. Pe de altă parte, educația constă în ansamblul de măsuri necesare formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice și rezultatul acțiunii acestor măsuri, concretizat în comportamentul social al membrilor respectivei societăți. Educația este un proces continuu, prin care, folosindu-se anumite modalități de acțiune și instrumente, se urmărește formarea abilităților pe care societatea le reclamă membrilor săi.

Componentă esențială a oricărei societăți și a fiecărui individ, evidențiată prin valorile cuvântului *educat*, în orice sintagmă posibilă, educația este sarcină primordială a societății, pe care, chiar dacă și-o asumă mai multe instituții, societatea o încredințează școlii ca sarcină fundamentală. Societatea fixează comandamentele educației, iar școala are obligația de a găsi modalitățile necesare implementării. Din nou apare dublul aspect: comanda socială și măsurile concrete pentru atingerea țelului propus. Analiza situației educației din țara noastră, fie ea și sumară, trebuie să aibă în vedere ambele componente.

Comanda socială, explicită sau nu, se raportează la valorile cultivate de societate, iar valoarea supremă a societății românești, la nivelul declarativ, este *libertatea*, promovată în plan politic prin *democrație*, valori

asociate uneori pînă la confuzie, iar dezvoltarea liberă trebuie să nu cunoască stavile. Instituțiile chemate să asigure punerea în practică a acestui deziderat, școala în primul rînd, dar nu numai, constată că implementarea conceptului se lovește de neajunsurile rezultate din neînțelegerea corectă a cuvîntului *libertate*, definit în primul rînd ca „posibilitatea, dreptul de a acționa după propria voință, dorință“ și abia în al doilea rînd ca „posibilitatea de a acționa în condițiile legilor și normelor sociale“. Partea a doua este puțin luată în considerație nu doar pentru că e a doua, ci pentru caracterul normelor sociale și al legilor, care, prin natura lor, limitează individului dreptul de a acționa după propria voință. Stavila generală pe care normele o pun libertății individului este libertatea celui alt individ (celorlalți indivizi), cu alte cuvinte, după normele sociale, libertatea unui individ se oprește acolo unde încalcă libertatea altui individ. În practică s-a dovedit că indivizii (asociem aici și microcolectivitățile, raportate la macrocolectivitățile cărora li se subsumează) nu sînt dispuși să țină seama de dreptul celorlalți, pe care îl încalcă fără vreo rețineră. Toată lumea este de acord cu dreptul de a protesta, dar în organizarea protestelor se apelează cel mai frecvent la forme prin care se încalcă dreptul altora. Blocarea arterelor de circulație este una dintre aceste forme, prin care se încalcă dreptul altora, necontestat de nimeni, la libera circulație. Cînd aceste proteste privesc anumite acțiuni ale statului, statul însuși, prin instrumentele sale, este obligat să asigure securitatea protestatarilor, ceea ce este sau, cel puțin, pare ciudat. Într-un oraș din centrul Europei administrația ceda, într-o vreme, pentru o săptămînă, cheile orașului studenților, aceștia asumîndu-și răspunderea pentru tot ce se întîmpla, prin instrumente proprii. Libertatea se asocia cu răspunderea!

De fapt aici începe și se poticnește ideea de libertate, la limita dintre individual și social, limita unde libertatea unui individ se lovește de libertatea celorlalți indivizi. De aici izvorăște contradicția pe care societatea trebuie să o rezolve și pe care fiecare societate o rezolvă de pe poziții proprii, impunînd norme, grile de corecție, în funcționarea principiului libertății, care, din momentul cînd e normată, devine limitată. Balanța, care, prin funcționarea normelor, trebuia să fie dreaptă, înclină cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Răspuns la restricțiile impuse libertăților individuale pînă în 1989, societatea actuală tinde a da individului libertatea mult visată, uitînd însă că individul, cu toate libertățile sale, se poate împlini doar în societate. Societatea devine ceva abstract, adus în discuție doar cînd trebuie să asigure libertatea individului, drepturile lui, trecîndu-se cu vederea peste faptul că astfel individul este pus în legătură cu societatea și, ca în orice relație, unde există drepturi există și îndatoriri (cuvîntul *obligații* a devenit tabu în astfel de situații!); prima fiind îndatorirea de a respecta libertatea celui de alături. Să ilustrăm cu un caz tot din domeniul circulației, comun pentru cei mai mulți. Pentru asigurarea circulației pe drumurile publice s-a alcătuit un cod de norme, pe care orice doritor să conducă mașina e obligat să-l cunoască și să-l respecte. Ba chiar se supune unei examinări prin care trebuie să probeze că-l cunoaște. Odată intrat în posesia carnetului de conducere, respectarea normelor rămîne la buna dispoziție a fiecăruia. Mașinile staționează oriunde, se deplasează cu viteza dorită de conducător etc., fără să se ia în seamă că astfel se încalcă normele circulației, se atentează la libertatea celorlalți de a circula. Legea devine o barieră peste care sar dulăii, pe sub care trec cățeii, la care se opresc boii! Pentru sumedenie de accidente cauzate de nerespectarea normelor se găsesc fel de fel de explicații, se caută măsuri care să limiteze accidentele prin impunerea unor stavile suplimentare, care, la toată urma, din nou îngrădesc libertatea de mișcare și aduc alte pericole. Dar omul rămîne liber, sau așa îi pare.

O precizare necesară: societatea nu e totuna cu statul și instituțiile sale. Prin instituțiile sale, statul preia ceea ce consideră a fi comanda socială și fixează normele care condiționează funcționarea societății, pe baza unor principii. Cunoașterea acestor norme →

GHEORGHE MOLDOVEANU

este obligatorie pentru orice individ, pentru că privesc limitele libertății, iar necunoașterea lor nu-l exonerează de la consecințe pe cel ce le-a încălcat, și pentru că, din punctul de vedere al individului, se proclamă că este admis tot ce nu e interzis.

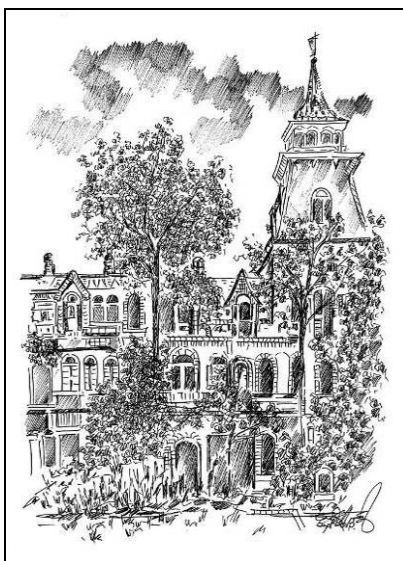
Sarcina fundamentală a școlii este de a-i face pe copii și tineri conștienți de drepturile și libertățile lor, dar și de punerea acestora în relație cu drepturile și libertățile celorlalți și acceptarea relației ca normă a bunului simț, instanța supremă a corectei înțelegeri a libertății. Bunului simț doar purtătorul îi poate porunci. Este ceea ce într-o vreme se numea disciplină liber consimțită. Conceptului acesta i se poate reproșa doar că amintește de o societate despre care nu am vrea să se vorbească, mai ales că despre liber consimțământ nu se putea vorbi, dar în sine conceptul este temeinic. Numai pe acest temelie se poate edifica o personalitate armonioasă, pe care și-o dorește toată lumea, într-o societate armonioasă. Ideea era pretinsă de școala veche și este afișată și de școala actuală. În practică s-a dovedit că e ușor de spus, greu de făcut!

Pe de o parte se vorbește despre drepturile nelimitabile ale copilului, care trebuie să poată dispune de tot ce reclamă pentru propria dezvoltare; formatorii au doar rolul de consilieri, care, dispunând de toate informațiile despre fiecare copil, îl pot sfătui care ar fi direcția optimă de urmat și modalitățile, mijloacele disponibile, fără însă a interveni în vreun fel, singurul decident fiind copilul, elevul. Pe de altă parte, aceiași formatori sînt responsabili pentru măsura în care elevii dobîndesc abilitățile pe care societatea le reclamă de la viitorii săi membri, abilități concretizate în deprinderile concrete de a face ceva în propriul interes, realizabil doar în societate, prin intermediul firmei unde ar urma să-și desfășoare activitatea. Constatarea că tinerii sînt din ce în ce mai inteligenți, iar abilitățile absolvenților diferitelor trepte ale învățămîntului sînt din ce în ce mai precare e de natură să descumpănească, pentru că școala ar marca astfel o perioadă de involuție în devenirea individului. Pînă acum încă nu s-a afirmat că școala ar avea preocupări antisociale, în schimb capătă din ce în ce mai mult teren ideea că școala e sau în afara preocupărilor sociale sau necunoscătoare, indiferentă față de tendințele dominante în societate. Pornirea împotriva școlii, mai ales din partea persoanelor neavizate, este atît

de puternică încît a apărut din nou școala acasă (homeschooling), pe care o credeam de mult depășită sau utilă doar în anumite condiții.

Fenomenul homeschooling este o dovadă că egocentrismul și sociocentrismul sînt concepute antagonic, nu complementar, cum ar trebui, căci cele două concepte reprezintă viziuni complementare asupra realității, una a individului, cealaltă a societății, fără a se exclude în vreun fel; societatea e o mulțime structurată de indivizi, iar individul există cu adevărat și se manifestă ca homo sapiens doar în societate. Egocentrismul pune în centrul preocupărilor interesele individului, pe care sociocentrismul nu le neagă, ci le subordonează intereselor grupului. Fără sociocentrism nici o societate, oricît de limitată, nu poate funcționa, căci libertatea individului este limitată de libertatea celorlalți. Este principiul pe care funcționează și clasa de elevi. Pare simplu, dar nu e deloc așa.

Fiecare familie își crește copiii în conformitate cu propriile concepții despre individ și societate și interrelaționarea lor, iar acestea devin zestrea cu care copiii ajung la școală. Fiecare părinte consideră că i-a dat copilului cea mai bună educație, dar acest superlativ relativ își dovedește relativitatea și limitele în confruntare cu educația altor copii, ca să nu mai punem la socoteală situația copiilor privați de educația părintească din primii ani. În cele mai multe colective nou formate în școală imaginea libertății se situează între libertatea totală și libertatea atent autocenzurată. Este motivul pentru care este benefic începutul școlii la o vîrstă cît mai mică. Cu cît se amînă, cu atît adaptarea la condițiile vieții în

Constanța Abălașei-Donosă

colectivitate, cu acceptarea normelor, limitatoare de libertăți, va fi mai anevoioasă, provocatoare de reacții de respingere. Colaborarea părinților este obligatorie, nu pentru a fi de partea școlii, căci astfel școala ar fi considerată pe o poziție nepotrivită, potrivnică intereselor copilului, cît pentru a fi o prelungire a școlii în formarea atitudinii de acceptare a statutului social al copilului. Fără această colaborare copilul nu va înțelege sau va înțelege mai greu de ce este privat de o libertate sau alta, într-un moment sau altul și, mai ales, de ce (îi pare?) altuia i se permite ceea ce lui nu. Dar pentru această colaborare părinții înșiși va trebui să fie convinși că e spre binele copilului lor, că nu se atentează la dreptul copilului lor de a se dezvolta liber, dar că libertatea nu e același lucru nici cu anarhia, nici cu libertinismul, la care lesne se poate ajunge prin depășirea limitelor libertății.

E în afară de orice dubiu că școala românească este departe de ceea ce ar trebui să fie, că formarea pe care o asigură nu răspunde dezideratelor nici individuale, nici sociale. Atît timp însă cît va fi pusă la stîlpul infamiei ca singura responsabilă de nereușitele educației vom rămîne la stadiul actual, constatativ. Nu voi invoca aici proasta salarizare din învățămînt, deloc mobilizatoare; dar nimic nu poate scuza unui educator nereușitele, însă statutul social al cadrului didactic îl pune în inferioritate chiar față de elevi și studenți, iar glasul său își pierde din puterea de influențare (era să zic seducție!). Incoerențele planurilor și programelor de învățămînt, încununate cu veșnice modificări și schimbări ale modificărilor, pun atît pe elevi, cît și pe profesori în situația deloc plăcută de a nu-și putea proiecta traseul optim și aduc prejudicii grave nu numai în derularea procesului de învățămînt, ci și în conturarea ideii descurajante că prospectarea viitorului e imposibilă, depinzînd mereu de altcineva. Dincolo de acestea însă se află proasta colaborare a școlii cu familia și societatea, a cărei responsabilitate revine în primul rînd școlii, care trebuie să priceapă că succesul îi este condiționat de această colaborare, numai că această colaborare interinstituțională trebuie să fie și ea instituționalizată. Mai fiecare guvern din ultimul timp a declarat învățămîntul prioritate națională, după care l-a abandonat, de teamă să nu se pretindă și banii necesari implementării proiectelor. →

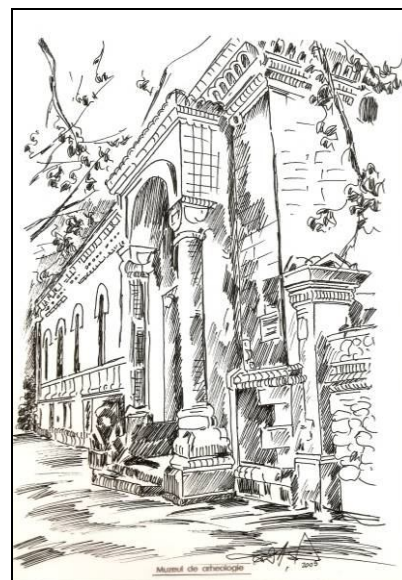
Se vorbește mereu și din ce în ce mai mult despre dotarea mult superioară a generațiilor tinere prin comparație cu generațiile anterioare. Dar afirmația privește în primul rând informațiile de care dispun generațiile de tineri, incomparabil mai bogate decât ale antecesorilor, iar valorificarea zestrei acestora ar trebui să fie o garanție a succesului lor (lat. *dextrae*, de la care provine rom *zestre*, însemna „făgăduință solemnă“). Există însă suficient de multe glasuri care se ridică împotriva tinerilor, pe motiv că nu s-ar ridica la înălțimea așteptărilor, educația lor fiind precară. Însă educația lor, conform definiției de la început, constă în experiența de viață și cultura transmisă de generația adultă, care să fundamenteze abilitățile necesare integrării acestora în colectivitate. Tinerii sînt creație a adulților, efect al educației adulților, ca atare, dacă vrem alt fel de tineri, trebuie să se schimbe ceva din educația adulților și din modalitățile de transmitere și formare a tinerilor. Educația vîrstnicilor trebuie reeducată. Pînă să ajungă la propria definiție a conceptelor *libertate*, *drept*, *obligație*, tinerii le preiau în accepția mai vîrstnicilor. Ideea unei posibile *alternative la educație*, pe care o vedeam în titlul unei publicații, este total lipsită de suport; alternativa la educație nu poate fi decât educația însăși. Alt fel de educație, dar tot educație. Școala vieții?! Tot educație înseamnă, numai că ceea ce nu se face la timp reclamă mai multă energie, la costuri mult mai mari.

Am așezat împreună aceste concepte pentru că nu pot fi înțelese decât împreună și sînt atît de apropiate încît uneori nu se pot face delimitări între ele. E dreptul sau obligația părinților de a asigura toate condițiile necesare dezvoltării normale a copiilor (aici cuprinzîndu-se și frecventarea școlii, cu tot ce aceasta pretinde)? E dreptul sau obligația părinților să ceară școlii să pună în funcțiune tot ansamblul de măsuri necesare formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale, fizice ale elevilor? Întrebările pot continua, dar, ca în orice relație, perspectiva este biunivocă, iar atunci este dreptul sau obligația școlii de a cere părinților, elevilor, societății să...? Școala trebuie să răspundă în fața societății pentru valorile cultivate, dar care sînt valorile cultivate în societate și care, conștient sau nu, devin modele pentru tineri? Modelele creionate în unele teze de la bacalaureat, reductibile la statutul social asigurat de bani și publicitate al unor vedete TV, obținut,

aparent, cu ușurință, au descumpănit. Statutul public și aparenta ușurință cu care s-ar putea ajunge la acest statut se află de fapt la baza alegerii modelului de reușită. Ca și cum în emisiunile cu pricina fiecare face ce vrea, fără prealabilă pregătire. Era de neașteptat?

Se afirmă că familia este astăzi mai conștientă că investiția cea mai importantă o constituie copiii. Prin copiii părinții visează la reușita deplină, răsplată pentru tot ce ei nu au putut realiza, după o viață de muncă și opreliști. În acord cu vechea zicală că orice cioară își laudă puilul, copilul propriu este văzut ca dotat peste obișnuit, dacă nu cumva e chiar genial (a se vedea frecvența cu care se folosește acest cuvînt, aproape compromis prin afirmația că *geniul este extrem de comun și natural*), iar această dotare l-ar recomanda să obțină rezultate remarcabile fără eforturi deosebite, necesare doar celorlalți. Definiția uzuală a talentului, 1% inspirație și 99% transpirație, nu e de luat în seamă. Munca e concepută astfel ca un atentat la libertatea omului, la posibilitatea de a-și folosi timpul după propria dorință și atît. Numai că pentru reușită părinții țin să-și dea copiii (în cele mai multe cazuri părinții hotărâsc!) la cele mai bune școli, chiar dacă rezultatele la învățătură nu-i recomandă, iar ei ar trebui să fie în cunoștință de cauză în orice moment. Începe atunci presiunea asupra profesorilor pentru creșterea notelor, angajarea orelor de meditații, adesea cu aceiași profesori, care să le toarne în cap cunoștințele ce puteau fi asimilate printr-un efort minim pe parcursul timpului și mult mai mare în prag de examen. Se naște astfel ideea că părinții își pot asuma orice problemă a copiilor, deveniți de la o etapă la alta tot mai dependenți de părinți, mai fragili și mai incapabili să-și rezolve singuri problemele simple. Fără ca măcar să aibă conștiința acestei dependențe. Intră în obligațiile părinților, față de care ei nu au nici o obligație, căci nu li s-a cerut nici o dată nimic. Iar părinții trebuie să înțeleagă că gradul de dificultate al temelor pentru acasă se raportează nu la cunoștințele lor, cîte mai sînt, ci la sistemul de cunoștințe de care elevii trebuie să dispună și că rezolvarea acelor sarcini cade strict în seama elevilor, părinții putînd contribui doar la asigurarea condițiilor de lucru.

E departe de mine gîndul de a face din familie țapul ispășitor al nereușitelor în domeniul educației, mai ales că am afirmat mai sus că școala este responsabilă în fața societății, dar

Constanța Abălașei-Donoșă

nici nu pot trece cu vederea o afirmație care reducea scopul școlarizării la a-l învăța pe elev să citească și să scrie. „Transmiterea acestor abilități durează numai 100 de ore, dacă persoana este interesată și dispusă să învețe. Ce facem cu restul de 12 ani petrecuți în mașinărie, în sistem?“, se întrebă opinantul, în totală aversiune față de școală. Voi spune însă că în familie se întretes toate itele societății, printre care și opinia citată, cu consecințe concrete asupra oamenilor concreți și cea mai mare putere de influențare. Atîta timp cît familia nu va fi aliatul școlii în formarea copiilor, cît, fără cunoașterea deplină a adevăratelor probleme cu care proprii lor copii se confruntă, vor emite judecăți la adresa școlii, a profesorilor sau a celorlalți copii, căutînd vinovații în orice altă parte, e greu de crezut că rezultatele vor fi cele scontate. Au trecut peste 150 de ani de la moartea lui Alecu Donici, de la care aflăm că *Racul, broasca și o știucă/ Într-o zi s-au apucat/ De pe iaz în lac s-ادucă/ Un sac cu grîu încărcat*. În ciuda faptului că la treabă toți se înhamă, trag și întind, fiecare în felul lui, nu se știe din a cui vină, sacul stătea neclintit. Orice fabulă e moralizatoare, așa că poetul ne spune și tîlcul: *Cînd în obște nu-i unire./ Nici o treabă nu se face*.

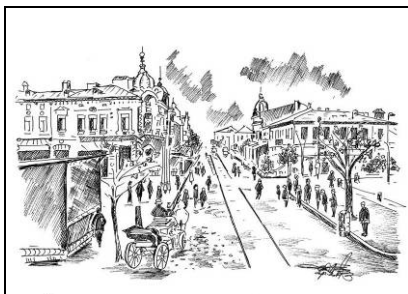
Punctul de întîlnire al familiei, școlii, societății în domeniul educației îl reprezintă realizarea tinerilor la standardele cele mai înalte. Diferă însă perspectiva asupra instrumentelor folosite și asupra modalităților de implementare, probare, confirmare. Incontestabil e că tinerii dispun de o cantitate enormă de informații, dar la fel de adevărată este nevoia de valorificare a informațiilor pentru sporirea capacităților →

individuale, pentru dezvoltarea abilităților reclamate de societate. Acesta e terenul contradicțiilor dintre elevi și părinți, pe de o parte, și societate pe de alta. Perspectiva egocentristă se confruntă cu cea sociocentristă. Școala, între ciocan și nicovală, nu poate neglija nici una dintre perspective. Progresul social este condiționat de contribuția fiecărui individ, iar succesul individului este condiționat de societate.

Poziția părinților trebuie să-și adauge perspectiva sociocentrică, orice abilități dobândite de tineri urmînd a primi confirmarea societății, în urma confruntării cu abilitățile probate de alți indivizi. Această competiție reclamă, dincolo de capacitățile native, pregătire intensă, efort susținut, care presupune acceptarea, consimțită, a disciplinei. Iată cuvîntul care deranjează. Simțit, de părinți în primul rînd, ca limitare a dreptului de liberă manifestare copiilor, se uită că disciplina pretinde respectarea normelor impuse de procesul în derulare și că nerespectarea acestor norme este sursa celor mai multe accidente. Faptul că tinerii introduc în ecuație condiția *să faci ce-ți place* este firesc, dar ei pot afla cu adevărat ce le place numai după ce dispun de suficiente informații, privitoare la ceea ce li s-ar potrivi din ceea ce societatea le oferă și la posibilitățile lor de a și le apropria. Procesul este extrem de complex, presupunînd cunoaștere de sine, prin raportare la oferta socială, mereu în mișcare, și condiționările ei. În această ciocnire a intereselor școala își are rolul primordial; formarea tinerilor în sensul valorificării informațiilor de care dispun și transformarea acestora în cunoștințe articulate, sistem de informații intercondiționate, cu deschidere pentru alte informații, condiție a adaptării individului la cerințele sociale.

Se poate considera că aceste precepte au fost totdeauna în atenția tuturor factorilor implicați în formarea tinerilor, dar de regulă articularea cunoștințelor, ca modalitate de cultivarea a dorinței de împlinire prin noi informații a rămas la nivel implicit, or ea trebuie să devină explicită. Aplicarea modelului de caracterizare a personajelor literare la persoane concrete din viața persoanelor cunoscute ar fi făcut imposibilă întrebarea unui absolvent de liceu la ce îl ajută așa ceva. Analizele gramaticale, lipsite de generarea de enunțuri după o schemă sau alta, este lipsită de finalitate: pe de o parte evitarea greșelilor, pe de alta capacitatea de a construi după modelul cel mai potrivit

situației. Aflarea numitorului comun de la matematică o folosim toți cînd vrem să aflăm elementele comune unei mulțimi¹, iar valențele despre care se învață la chimie, ca valori ale atomilor, pot avea în vedere valori multiple ale operelor artistice etc. Este situația personajului care făcea proză fără să știe. Înțelegîndu-se că mișcarea, despre care se învață la fizică, domină întregul

Constanța Abălașei-Donosă

univers, ca atare și lumea spirituală, înțelegem de ce; mintea trebuie menținută veșnic în mișcare; altfel se înțelește, moare. Se poate înțelege astfel că întreg bagajul de cunoștințe ale cuiva se actualizează în vorbirea lui² și invers, vorbirea lui probează calitatea cunoștințelor, dar și că școala nu este o mașină de garnisit mintea cu informații³. Se poate înțelege astfel nevoia didactică de desfacere a lumii în felii, pentru a i se pricepe mai ușor mecanismele și modul lor de funcționare, dar și că este obligatorie rearticularea mecanismelor pentru înțelegerea rolului și a rostului fiecăruia dintre mecanisme în funcționarea lumii. Explicit, prin implicarea tinerilor la fiecare etapă a cunoașterii. Iar toate acestea nu sînt posibile fără informare. Fără informare nu există formare, decît în mintea celor mulțumiți cu cît știu, a suficienților, care știu tot și nimic mai mult.

Părinți și elevi, societate, școală sînt elementele principale ale sistemului de învățămînt. Interrelaționează pentru pregătirea lumii de mîine, în avantajul fiecăruia. Care dintre acestea e în avangardă? Întîi a fost oul sau găina? Subiectivismul face ca vina pentru derapajele sistemului să fie pusă pe seama celorlalți, obligîndu-i astfel să se reformeze⁴, și astfel fiecare este supus procesului de reformare, ca și sistemul însuși. Mișcarea, despre care vorbeam mai înainte, condiție a progresului, impune mecanismelor funcționarea în conformitatea cu noile cerințe.

Latinii spuneau *nihil novi sub sole*, nimic (nu e) nou sub soare. Mutatis mutandis: nimic (nu e) nou în ceea ce am spus. Sînt lucruri la mintea cocoșului, toată lumea le știe. Și e foarte

adevărat. Cînd Shakespeare zicea *e ceva putred în Danemarca*, toată lumea știa că ceva nu era în ordine în Anglia. Enunțul lui Shakespeare era un truism, dar un truism necesar. Dacă toată lumea știe ce nu e în ordine și ce ar trebui făcut, ce ne lipsește să reușim? Un lucru esențial: **A FACE!** Să nu ne limităm la a da vina pe ceilalți, considerîndu-i singurii vinovați pentru disfuncționalități, ci, analizînd reproșurile celorlalți, să facem ce e de făcut⁵.

Atitudinea față de libertăți, drepturi, datorii reflectă gradul de educație. În cazul nostru cei trei termeni sînt legați direct de cerere și ofertă. Nu pregetăm să reclamăm drepturile, fără ofertă drepturile rămîn fără acoperire.

Suceava, decembrie 2017

¹ Tocmai din folosirea cuvîntului în afara matematicii a apărut sinonimia *numitor – factor* „element“, așa încît matematicienii folosesc ambele sintagme, *numitor comun – factor comun*, de nerecomandat cît timp noțiunea nu este bine înțeleasă. De altfel faptul că printre matematicieni se folosește și expresia *același numitor comun* probează neînțelegerea sintagmei, ajungîndu-se la pleonasm; *comun* nu aduce informație în plus față de *același*.

² Un proverb actualizat sună așa: *Să te aud cum vorbești și-ți spun eu cine ești*.

³ În mass-media nenumărate emisiuni insistă pe *un capitol (o disciplină) care (ceea ce) nu se învață la școală*.

⁴ Evităm cuvintele *reeduca, reeducare* din cauza sensului specializat al acestora, cu referire la cei certați cu legea.

⁵ Am lăsat în afara discuției instituția care se cheamă Ministerul Educației. Ajunge și numai atît din numele ei pentru a constata că e departe de a răspunde menirii sale. Dacă sper însă ca spusele mele să aibă ceva rezonanță la factorii menționați, nu-mi fac iluzii pentru instituția care ar trebui să răspundă de tot ce înseamnă educația românilor, dar cred că chiar ar putea să o facă dacă, dincolo de vorbe (!), ar avea conturat ce trebuie făcut. De un sfert de veac învățămîntul se restructurează, fără să se schimbe ceva. Funcționarea nenumăratelor școli cu încălcarea normelor legale, lăsîndu-le în seama consiliilor locale, neracordarea la cerințele pieței prin desființarea învățămîntului profesional, numărul nepermis de mic acordat formării socio-psiho-pedagogice și practice a viitoarelor cadre didactice, private astfel de posibilitatea asigurării unei temeinice pregătiri reclamate de activitatea la catedră, sunt doar trei dintre argumentele probatoare ale dezinteresului statului față de educație, căci ministerul este instituție centrală a statului, pentru asigurarea viitorului societății.

MANUALUL OMULUI (22)

ÎNȚELEGÂND CUVÂNTUL, ÎNAPOI LA MAGICĂ

Îmi aduc aminte un gând pe care Aritia mi-l repeta adesea: "Fă-te vânt, dacă vrei să biruiesti vântul...". Iată un chip înțelept de a depăși vicisitudinile naturii cosmice prin magia simpatetică a cuvântului-gând: prin rostire magică, prin întrepătrunderea sunetului cu lumina, adică prin LUXONICĂ, practica strămoșilor pe care o putem reconsidera astăzi în termenii biofotonicii, ai științei "luminii vii". Desigur, am putea-o face semiotic vorbind aristotelic despre MIMESIS – asemănarea cuvântului cu șuieratul vântului – și despre CATHARSIS, purificarea spiritului prin sensurile spunerii. Așa cum procedau medicii lui Zamolxis, vindecând corpul prin mijlocirea sufletului tămăduit cu ajutorul cuvintelor meștesugite ale descântecelelor știute doar de ei. Sau, cum puțină vreme în urmă am încercat să facem – împreună cu poeta Shanti Nilaya – într-o admirabilă întâlnire la Mânăstirea Lainici, ctitorie a spiritului românesc pentru reîntregirea lumii, unde ne-am găsit într-o reciprocă valorizare a Cuvântului Românesc, într-un atât de creator POESIS.

Am reamintit cu acest prilej că LIMBA BĂTRÂNĂ a neamului nostru – având ca idiom "limba întoarsă pe dos", încă vie pe ici-colo în țară – cuprindea implicit o magică învățătură practică: aceea a asumării realității obiective în vibrația-sens a cuvântului. Căci, jucându-ne am spune: ● CUVÂNT... în limba întoarsă pe dos devenea: VÂNT-CU... ahh, ce noimă... adică: purtați de vânt, vom fi asemeni lui, fără a ne mai putea destrăma. ● APOCALIPSĂ... apa-ca-lipsă, ohh... ce catastrofă... un cuvânt care întors pe dos sugera, profilactic, în limba de învățătură a neamului semnifica poate: SĂ-APA-CA-LIP... adică să facem încât apa să lip(ăie), să fie din abundență în preajmă.

Și câte alte exemple sugestive pe care le știu de la George Cadar, iubit prieten într-o cunoaștere rădăcinii de cuvânt

românesc. Acum abia am înțeles eu însumi – semioticianul – că "întoarcerea pe dos" reprezintă o excepțională cheie de control a puterii de rostire, printr-o duală noimă: la nivel de formă sonoră (semnificant) și la nivel de conținut informațional (semnificat). Uimitor este faptul că noi, copiii neamului, știam intuitiv să construim cândva atare semioze în orice colț de țară, tot în joacă. Îmi amintesc atât de clar faptul că – pe lângă "limba păsărilor", pe care o stăpâneam atunci cu o uimitoare fluență de rostire, adăugând o silabă parazit... *ce, ci, pi...* – copiii îmi întorceau și numele pe dos, spunându-mi: REL-DINO, în loc de Dinorel, sau IAN-TRA... în loc de Traian, încărcându-mi eul cu sensuri abia acum pricepute. Ciudat este faptul că o făceau firesc, în virtutea unui abisal îndemn lingvistic, filosofic. De unde, cum venit? Cine știe..

Tot acum, deja matur în înțelegere, aș putea invoca ipoteza pe care Sapir și Whorf – cercetând limbajul unui alt colț de lume – au asertat-o: "Înțelepciunea unui popor se află ascunsă în limba sa". Perfect adevărat, dar a sosit poate timpul să dovedim aceasta întorcându-ne – în cunoștință de cauză deja, științific, explicativ, *Semio-Biofonic* bunăoară – ÎNAPOI LA LIMBĂ. Recuperând cu înțelepciune matricea cerului pe care noi am supt-o prin laptele mamelor noastre și căreia tot noi i-am pierdut sensurile ontologice, experiențiale, vii... sacre. Căci, așa cum îmi spunea Părintele Gheorghe Ghelasie de la Frăsinei – îmi este drag să repet mereu – "Toți vorbim limbajul lui Dumnezeu, dar am uitat acest lucru. Amintiți-vă și dați mai departe, explicativ".

Așadar, înapoi la LIMBA MAGICĂ, spre a-i găsi sensurile protectoare ascunse de strămoși în cuvinte, în sintagme. Căci, limba este cu adevărat un cod pe care Biblia și toate cărțile de înțelepciune sacră moștenite de la străbuni îl cuprind: *codul ființării noastre armonice*. Așadar, în raport cu noi înșine, cu mediul nostru de viață, cu cosmosul și cu Dumnezeu, ÎNAPOI LA CARTE.

Iată o poveste despre PUTEREA CUVÂNTULUI-LUMINĂ, urmărită în trecerea sa de la magie la tehnologie, configurată românește spre a fi dăruită lumii pe Poarta Occidentului, ca un cod al puterii noastre arhetipale de a fi armonici.

Rostindu-l și înțelegându-l, de la descântecul de șarpe... *carate conopate rongopate...* la urările de crăciun... *aho, ahoo...* să reînțelegem că sunetele trebuie modulate într-un mod specific de (des)cântători.

Motiv pentru care descântecul "se fura", păstrând aidoma incantația celui care – prin sunetele emise – genera procese de rezonanță biofizice la nivelul organismului uman, eliberând implicit substanțe vindecătoare: antidot de otrăvă, catecolamine, neurotransmițători etc.

Un mecanism rezonator pe care – *mutatis mutandis* – îl vom găsi similar și în controlul magic al fenomenelor fizico-naturale, așa cum Elena Florescu îmi amintește recent: "La Iași, când vin nori foarte negri și vânt puternic, Mitropolia bate clopotele și toate bisericile – spărgând sonoritățile joase ale furtunii – creează culoare pentru octave mai înalt vibratorii.

Poate și alte localități ar fi bine să reia acest obicei vechi, cu explicații deja științifice. Modularea sonoră, cu scopuri precise...". Știu că este posibil, dragă prietenă, dar și Alina Linta are dreptate spunând: "Ne-am modernizat... Tot ce e vechi e perimat, superstiții și babisme. Cam așa gândesc mulți, din păcate".

Așadar, a recupera științific sensurile vechilor practici magico-inițiatice reprezintă o noimă pe care omul modern a început să o redescopere, din nevoia de a stăpâni altfel cutremurele și tsunami, furtunile și inundațiile – generate obiectiv, cum deja am spus, de câmpurile (electro)magnetice perturbante ale inimii noastre, ale tulburărilor generate de stres, de emoții colective puternice. În acest sens, a înlocui – la nivel de "masă critică" – teama cu iubirea, minciuna cu adevărul, gândul rău cu cel bun, reprezintă un imperativ categoric pe care nu îl mai putem ignora.

Oricât de straniu ar părea, atunci când vântul se pornește prea tare, bățiile clopotelor și ale inimilor noastre ar trebui sincronizate..

Prin ceea ce deja a fost numit "comuniunea sfinților"... sau, înțelepți și iubitori, ÎMPREUNĂ.

TRAIAN-DINOREL D. STANCIULESCU

HAIKU

*

dharma dărâmând
Gita filocalică
epic Bhagavan

kșetra suflă-n concii
prinoase
transcendente
mierlă pescăruș

militărie
țeapănă cârjă în gol
soarelui suflu

*

ghionoaie corb
înzăpezit ori Edwin
pronie beligerină

friguri Morella
uitând neamintiții
destui mirându-i

să mă învețe
mintea cea de pe urmă
ciori înspre Glina

*

îngropat nopții
îmi țin suflarea
a învia kavya

mă demormântă
cumva fără părere
de bine nici rău

pe unde căzând
s-o revăd soka sloka
Arjun lui Krișna

*

citit lui Vale
Mahabharata și Moș
Nihifor Coțcar'

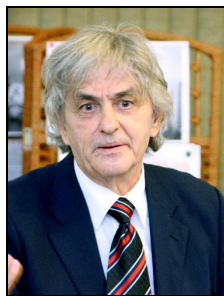
Costin viața
lumii samsara verset
durere soka

Kunti după naștere
revenire la
virginitate

*

mare mă făcui
muriu în horă jucai
pămnt răsturnai

clopotul sună
cerbii zboară ciutele
rățișoare ciori.

mama așteaptă
pace mormânt mai
nimic
tata-i dă piua

*

vorbim sanscrită
ești termintată foaie
cât om mai dura

uită-te-n alți ochi
și vei vorbi orbește
zicând ce-ți vine

în verile renunțării
de vrie nevoie gata
Iliada Mahabharata

*

dragon nemaicap
ceas de mare la oră
floarea norului

cântare yoga
decorporalizată
în Kurukshetra

stau pe terasă
până vine soarele
și nu mai vine

*

vederea mării
în depresia
copiilor de templu

uscam ce udam
uitând dăruirile
exorbitării

iată-mă-n război
fără de întoarcere
avatarură

*

aceleași lucruri
nelucruri fără voce
revelație

ceasul înota

scurtând timpul de
spaimă
să înnebuniți

ora soarelui
mai devreme de coran
țipetelor cui

*

negri alkyoni
în lungul aripilor
război mărilor

steaua răsare
din gura lui Dumezeu
cu tot ce e sfânt

înghițit de nor
surya nu mai ajunge
în amintire

*

Val pescuise
Vyasa tânăr fiind
o scoică tunet

halucinata
primea măturătorul
închipuire

eră de rescris
veni măturătoarea
trandafirilor

*

fiii stropilor
spirite vegetale
de salbămoale

karate karma
zece căpitani în cerc
mănâncă banane

sacrificare
ora desfigurării
nimic de găsit

*

opus frig Agni
nașa fluierătură
de copt făina

neasmuțire
dinspre dumezeire
dodii melodii

spre sufocare
tată socru ginere
aer peste flori

*

ușa vântului

bate neabătută
n-am nimic de spus
cum ar deconta
țânțarii musonilor
convulsiile

nouri hortensii
își alege Dumnezeu
nespunându-le

*

de unde cuvânt
oase-n meditație
neîncântare

ne în oracol
doi delfini cu tine trei
sună-ți tabere

disimetrie
în două ape țigle
din altă lume

*

roata carului
trecuturi insolate
turla calicului

cu Leana Dinii
aruncară pe mine
monede din geam

hai c-o aflate
ceairul niciunui cal
să fi călărit

*

virginitate
ori moarte repetată
ritmând credința

lătrat din buciom
cavaleria căinilor
fără cuvinte

pe valuri reci
știu numele florilor
contemplu templu

*

mâncând ultima
plutire pe avatar
suflare altcând

mai dă-i Vyasa
tăcerea dinaintea
renunțării

judecătoarea
va să fie ce este
furată-n spațiu

GEORGE ANCA

Vis de iarnă

– Elegie –

Sub pașii mei cărarea albă
Nesfârșită pare.
Abandonat, punctul de fugă
S-a retras în sine.
Gerul îmi mușcă mâinile,
Vântul îmi arde obrajii,
Necuvintele îmi poartă pașii
Prin lumea asta mare,
Mare și albă.
Se face seară.
Apusul îmi ascunde trupul,
Vrea să asculte toate poveștile,
Povestea celor care
Au trecut prin visul meu.
E bine acum,
Gândurile, fluturi albi,
În contra-dans,
Pe crengi de brad.
O singură pasăre
Mai cântă în liniștea albă.
Alungă iarna spiritului.
Crengile sufletului meu
Încremenite-s de zăpadă.
Privesc în jos
Spre necuvintele ce se sparg
Pe oglinda lacului.
Pădurea e vie și visează,
Eu nu vorbesc
Ea nu vorbește.
Fiecare cu visul lui.
Au înghețat cuvintele.
Dar cum nimic nu e veșnic,
Iubirea, cascade împietrită,
Se va desprinde iar
Și va duce cu ea
Toate lacrimile Casandrei
Să spargă veriga.
Un pelerin ca mine
Va bate la ușa visului meu
Și, cu timpul nescris în calendar,
o să mă întorc acasă.

În calendarul meu spiritual

În sinaxarul* sufletului meu,
Străbunii au o zi a lor,
E zi de sărbătoare când îmi vorbesc
strămoșii,
Și încep să bată clopoțelul bisericilor în
Ardeal.
Îmi curg prin vene și îmi arată,
La Râșnov, la Răușor, la Lancrăm,
la Blaj, și în Alba Iulia,
Cum să ating pământul ce îl calc,
Cum să-mi apăr colțul meu de cer,
Pentru ca sufletul să respire mai ușor,
Iar spiritul să gândească mereu curat...

Gară, aeroport, port

Spații provizorii,
Lipsite de intimitate,
Oamenii trec unii pe lângă alții

Și nu se mai privesc în ochi.
Portrete glisează printre
Atâția gură-cască.
Exercițiu de imaginație:
De unde vine fata cu părul căzut pe
umeri,
Cu o uimire caldă în priviri...
Și unde se duce bărbatul cu ochii
acoperiți de borul
pălăriei?
Copilul condus de mâna cuiva s-a întors
din mers
Și mă privește senin de aproape
Apoi de departe,
Din ce în ce de mai departe...
Unde se duc toți oamenii ăștia?!
Cum sunt casele lor?
Cum sunt visele lor?
Ce întrebări își pun?
Și unde or să ajungă?
Unii cer bani, alții cer ani...
De ce atâtea bagaje?

Evadare

Lumea reală e artificială.
Am trecut de infern prin porțile lui
Rodin,
Culegând Les Fleurs du mal.
Am așteptat ani lângă porțile lui
Giberti
Și nu am ajuns în Paradis.
Între Dom și Baptisteriul Sfântului
Ioan,
Prin perspectiva lui Brunelleschi
Dimensiunile se schimbă.
Am primit „Sărutul” „Gânditorului”,
Ca o „Danaidă”.
Am primit „Sărutul” în „Primăvara
eternă”
Primitu-l-am pe „Fiul risipitor”,
Netezind cu privirea „Cele trei umbre”,
Ale „Burghezilor din Calais” ce au adus
„Durere”.
Am evadat din propriul univers.
Între lumină și umbră
Ideile prind contur,
Pe Calea robilor
Arhetipurile creează un memento mori.
Am evadat din propriul univers
Și am găsit un altul.

Fi-mi sculptor

Modelează-mă cu privirea,

cu mâini fierbinți, cu degetele tale
prelungi,
cu inima ta dantescă.
Rotunjește-mi marmura umerilor,
Cu ochi de întuneric mă îmbracă în
lumină,
Când seara cade,
în arcade.

Bunicului, străbunicului, stră- străbunicului meu...

Prin fața casei mele șiruri de străbuni
Mărșăluiesc cu mine, trădați spre alte
lumi.
La Cumidava în ziduri au păstrat
Onoarea și mândria veac de veac.
În vârf de stâncă cartușe au scuturat.
În fiecare zi, în fiecare noapte
Se odihnesc o clipă pe filele din carte.
Pe crucile din cimitir
Ce-au prins a miroși a mir.
E ceață în România, în Balcani,
Confuze drumuri, cărările spre bani.
Am atâta mărunțiș prin buzunare,
Că pot să îmbogățesc pe fiecare.
Dar nu mai pot să intru în cetate.
Ci doar să arunc monede în fântânile
sacre.
Se înalță fluturi din altar
În catedrala mea cu mir și har.

O să înalț altare

Înfiorată m-am trezit din vis
Deasupra mea, o creangă de cais.
Îmi presăra petale și silabe,
Miroase a poezie, la mine în odaie...
O dimineată albă m-a trezit din vis
Lăsându-mi gândul neînchis
Rătăcitor de-atunci prin alte lumi
Tot cauți adevăruri să aduni.
Cu gândul meu trezit din vis
Eram ca într-o sferă închis...
Dar tu n-ai lacrimi, nu ai timp
Îmi sperii visul meu cu nimb.
Rămân mereu pe un țarm de mare
Din scoici etern o să înalț altare
Până ce scoică am să devin
În calea valului – destin.
Îmbujorată m-am trezit din vis
Îmbujorată m-am trezit din vis
În mână aveam o creangă de cais.
Cine-mi presară pe silabe petale
Miroase a poezie, la mine în odaie...
Înfiorată m-am trezit din vis,
Lăsându-mi gândul neînchis
Rătăcitor de atunci prin alte lumi
Tot cauți adevăruri să aduni.
Încă visam la graniță de vis,
Eram ca într-o sferă închis.
Dar tu n-ai lacrimi, nu ai timp
Îmi sperii visul meu cu nimb.
Miroase a poezie, la mine în odaie...

LILIANA POPA

SONETUL INVENTIVITĂȚII

Fără tine aş bâjbâi într-un pustiu,
Pământul mi-ar părea o colivie,
Iar flacăra ce-aprinde-o poezie
În altă stea ar arde fără s-o ştiu.

De Domnul mi-ai fost hărăzită mie
Din lungi aşteptări şi picuri de târziu
Când cerul a devenit mai azuriu
Şi s-a făcut lumină-n-mpărăție.

Din privirea-ţi cald-am cules izvoare,
Le-am zăgăzuit şi le-am topit în vers,
Am inventat nevisată culoare

Şi-o nouă cale de-mprimăvărare.
Necazurile, cu un cuvânt, le-am şters,
Din bob de rouă, ne-am făcut
Univers.

SONETUL COPILĂRIEI (I)

Copilule naiv, frumos, unde ești?
Te văd prin ceață statuie de sare,
Din raiul dulce, chipul îți răsare.
Vino mai aproape ca să-mi
povestești!

Ieși iar în lumină, pe cea cărare
Din acel tărâm de pace și povești,
De visări și întâmplări împărătești,
Viscolit de culoare și mirare!

Primara stare, fă-o să învie,
Satul Bețești și casa părintească,
Pădurea și Bistrița aurie,

Minunile ce veneau să te-mbie!
Cine-ar putea – întrebare firească –
Pierdutul paradis să-l mai găsească?

SONET CU PARFUM

Iubito cu gleznelor de chihlimbar,
Torsul, armonie beethoveniană
Cu dulce mireasmă de havaiană,
Exult, că nu te-am aşteptat în zadar!

De unde-ai luat părul de castană,
Gâtul de egretă, zâmbetu-ți hoinar,
Ochii, două boabe de mărgăritar,
Piosul cuget fără de prihană?

Din ce nouă galaxie mi-ai venit
Învăluită-n parfum de trandafiri,
Prin sângele cald să-mi curgi
necontenit?

Cum de-ai aflat că eu îți sunt cel
menit?
Tu, născătoare a unei mari iubiri,

Ce farmece-ai combinat să mă
inspiri?

SONETUL ÎMPĂCĂRII

În ochii tăi văd mii de baionete,
Parc-ai strâns ură de-o întreagă viață.
Otravă în borcanul cu dulceață,
Capul Gorgonei, ți-l zăresc prin plete.

Să fi făcut cumva vreo boroboacă?
Știi bine că nu-mi prea plac alte fete,
Privirile lor nu pot să mă-mbete,
Gându-mi este doar la propria-mi
soață.

Panteră crudă, tu suplă felină,
Alungă-ți astă sumbră supărare!
Scumpo, eu nu mă știu cu nicio vină,

Fii calină, fii cum te știu, divină!
Iubi, de mă urăști așa de tare,
Otrăvește-mă cu o sărutare!

SONETUL ZBORULUI

Când ninge-n suflet cu fulgi de
regrete,
Orbecăind prin zloată și prin bezne,
Prin noroiul cleios până la glezne,
Timpu-și destramă firele șirete.

Ne cheamă amintiri și mai ales ne
Aleargă prin labirinturi secrete
Pân-ce iubirea ne pune pecete
Și-un sărut dorul ne-alină mai lesne.

Spre un crez, mă momește o cărare
Până la cea mai strălucitoare stea,
Ce nicipând n-apune, ci doar răsare
Și rămâne în veci nemuritoare.

Constanța Abălașei-Donosă

Cu aripa ta, tu, și eu cu a mea,
Doar îmbrățișați, să zburăm vom
putea.

SONETUL UNUI CARNAVAL

Plutind pe acorduri de marș triumfal,
Intrat-am în sala plină cu roze,
De jur-împrejur, regi, regine-n poze;
Nimerisem în inedit carnaval.

Fetițe, amețitoare mimoze!
Puțin năuc, umblam ca purtat de val
Multiplicat în oglinzi de opal
Deschizătoare de mistice gnoze.

Zeci de perechi de ochi de
domnișoare!
Nu știu de ce îmi venea să amesc,
O frumusețe, care mai de care,

Niciuna mai puțin strălucitoare!
Era un peisaj așa de firesc
Și eu tocmai începeam să mă trezesc!

SONETUL GNOZEI

Frăgezește dorul o amintire,
Zările-s colorate de tristețe,
Începe lumina să se dezghețe,
Altă primăvară-și vine în fire

Și noi iubiri începe să ne-nvețe,
Printre umbrele clipei să le-nșire
Ca într-o sacramentală zidire,
Spre bucuria fetelor iubețe.

Un alt cântec drag se prefigurează,
Prin ziduri trece, calcă fărâdelegi,
E apă vie ce urcă pe-o rază

Fântâna ființei pururea trează.
Gnoză, energie a vieții întregi,
Cu lanțuri de aur, cum faci de mă
legi?

MIHAI MERTICARU

(II)

3.

Într-una din zile când Mergea le vorbea celor adunați lângă taraba lui Dejeu, apar prin mulțime, trei haldăi cu scobitori între dinți și cu priviri gretoase. Se împing ca să ajungă cât mai în față. Cât mai spre proprietarul tarabei. Cel dintâi, o matahală de două ori mai înaltă decât Mergea, chel, cu ceafa dreaptă, parcă cioplită din topor, cu pieptul lat și cu cercei în urechea stângă. Al doilea, pârând a fi adjunctul primului, ceva mai scund, dar pătrat de gras ce e, cu dinți de aur și cu părul vopsit roșu. Al treilea, un fel de coadă a primului haldău, nebărbierit, cu ochii roșii ca ai peștilor și, în partea de sus, fără dinți. Acesta din urmă, îl măsoară din priviri bine, pe Mergea și, cu deficiențe în rostirea consoanelor dentale, face scurt:

Gata, *pretene*...

Gata... – repetă Mergea, puțin afectat.

Atunci lasă-le pe clienții aștia să vine și la noi, la tarabe...- adaugă haldăul nebărbierit.

Pre mult stă haici, la voi – mârâie cel din mijloc, lăfăindu-se în propriile-i grăsimi, ca pe niște pilote *Dormeo* – Nu le manipula pe oamenii eștia, te rog. Ne-am înțăles?

Mergea, cu o privire categorică:

Dar ce treabă ai dumneata cu mine, domnule?

Hî? – răspunse mijlociul pipăindu-și pe rând, imenșii pumni strânși - Am treabă, sigur...

Apoi se auzi vocea matahalei. Ca de tenor, moale, în contrast cu fizionomia lui, dar decisivă:

Noi am vint ici ișa să vindem și să facem on ban. Dacă tu ai chef de vorbe în vânt, du-te acolo unde să face teatru și suie-te pă bină. Adecă pă scenă, cum să zăce...

Dânsul e domnul Dejeu... – face Mergea, prezentarea.

Ascultă, domnule Dejeu – vorbește din nou matahala sigură pe sine - Să nu mai hai aici cu obiecte șchioape și anticapate, de te taie răsu', ai înțăles?

Dar eu nu vând nimic... – se fâstăcește fostul profesor, sub privirile-uragan ale matahalei.

Tomna hasta-i – răspunse matahala tranșant – că dumneata nu vînz'. Tomna, înțălegi?...

Hai și vinde și dumneata obiecte de obiecte...- adaugă micuțul nebărbierit.

Eu nu vînd nimic, domnilor – zâmbește mios Dejeu ca și cum ar fi vrut să apară în fața celor trei cât mai drăguț și concesiv – Eu vă admir pe toți și să știți că pun mare preț pe libertatea de a nu fi singur.

Admiră tu pă dracu să te cheptene! – se răscolește șeful – Eu de hasta am nevoie, băi purdi? Ca să mă admirezi tu pă mine, bă?

Dumneata ai timp în ziua de az' – intervine cel cu dinții de aur – să admirezi, mă omule?

Nu vezi că ne furi clienții? – face micuțul nebărbierit.

N-am cum să vi-i iau dacă nu vînd, corect? – zâmbește sfătos profesorul, gata s-o scoată la capăt cu „musafirii” nepoștiți la taraba lui.

Ba da – intervine matahala – Clienții, în loc să vine la tarabele noastre, stă aici, la 'mneata, de se mpute, nu vez' or ești chior?

Perde lumea vremea – adaugă micuțul nebărbierit, dându-se cât mai rotund.

Să nu mai hai aici, ai auzit? – îl săgetează matahala, cu privirea, pe Dejeu.

De ce? – se ambalează fostul profesor, cu pieptul scos cât mai în afară - Și eu plătesc taxă ca și dumneavoastră, cu toate că eu nu...

Trebe să știi on lucru - răsună din nou, glasul matahalei - Că noi plătim taxă ca să vindem ici ișa, și ca să scoatem banile de taxă îndărăpt înapoi, țuruc. Nu plătim taxa aia, de-a oarba și de-mpulea, ca să nu scoatem bani de taxă îndărăpt înapoi, țuruc. Înțălegi?

Foarte bine – vorbește din nou, împăciuitor Dejeu - Eu nu vreau să scot banii de taxă înapoi.

Domnul diriginte e un om gigea, domnilor – intră în discuție Mergea, și el cât mai zâmbăreț – E prea fin ca să veniți voi aici și să dați cu el de pământ sau ceva de genu'...

Tu să-ț' vez' de mucii tăi, bă fitilistule, că altfel iei castane...- face matahala tot mai pornită.

Domnilor, vă asigur că domnul diriginte nu vă face nimic rău...- se bagă-n vorbă din nou, Mergea.

Cum nu?

Și-l lasă ăia, mai marii pieței, ca să?... – insistă fostul elev al lui Dejeu.

La' că le arătăm noi și la căcăcioșii ăia, ca să vedem cum îl lasă să... – zice mijlociul.

Prifisorii tre' să mere la ișcoală, dacă-i prifisori... - adaugă micuțul nebărbierit.

La ce școală dacă am fost dat afară din învățământ? – întrebă profesorul.

Ai fo' dat afară? – coboară matahala, tonul, smulgându-și în sfârșit, scobitoarea din colțul stâng al gurii.

Da. Că am tras două perechi de palme unui... - băguie Dejeu.

Ai vâst? – ridică nebărbieritul, tonul, spre matahala-șef - Nici derefforu de la ișcoală nu-l rabdă, că sigur și la ișcoală merea tot cu ronghioșaguri d-estea. Cu lăpădături care nici la second hand nu îi capabile să steie...

Ce vrei să areți cu hasta, profesore? – întrebă tranșant, matahala.

Nu vreau să arăt nimica... – băguie profesorul.

Ș-atunci care-i problema? – rânjește micuțul nebărbierit.

După o pauză de câteva secunde, vocea matahalei pare decisă să concluzioneze:

Asta-i rău. Că nu vrei să areț' nimic.

Aici nu vine nime' care să nu demonstrează ceva, înțălegi?

Hasta-i. Valoarea-i valoare, omule. Uită-te pe mine, dom'le Dejeu. Eu îț' spuie ceva și cu hasta bastă. Cu marfă dintr-hastă să nu mai hai aici, că ai de a face cu supșămnatu' care nu-i orice supșămnat. Ai înțăles?

NICOLAE SUCIU

4.

Se face urgent liniște, haldăii pleacă, iar mulțimea se disipează tăcută.

Mergea îl prinde pe Dejeu, pe după cap și-l consolează:

Nu fiți supărat, domnule diriginte. Trece și asta. Știți ce trebuie făcut?

Ce trebuie făcut, Daniel?

Trebuie unse roțițele...

Unse roțițele? – clipește des fostul profesor, semn că se dumirește cam greu.

Adică aduci și dumneata o sticlă de ceva tărie sau le dai câte o bere la haldăii ăștia, ca să... mă-nțelegi...

Joia următoare, Dejeu se conformează. Aduce o sticlă de rachiu și le-o dă haldăilor. Cealaltă joi, la fel. Convinși că nu se mai merită să facă astfel de acte de binefacere (nici nu mai avea acasă țuică), următoarea joi vine cu mâna goală. Erau convinși, și el și Mergea, că haldăii erau de-acum mulțumiți și că n-o să-i mai cârâie veac. Mergea le vorbește din nou, trecătorilor adunați la taraba profesorului, unde se adunau parcă din ce în ce mai mulți. Când însă perora Mergea mai bine, iată că apar prin mulțime, și haldăii. Cel mai mic de statură, cu o mutră schimonosită a nervi:

Ce-am vorbit noi odată, măi Deșeule?

Am spus să nu mai te prindem pe-aici ori nu? – făcu cel cu dantura de aur.

Nu-i piața voastră – se screme Dejeu să răspundă cu oarecare nesiguranță-n glas - Chem poliția...

Cheam-o dacă vrei să-ți fac mucci cravată...- îi aruncă din nou, grasul.

Terminați, măi...- se aude Mergea rostind cuvintele parcă de undeva, de sus.

Tu vorbești, bețivule, hoherule, poponarule și anticapatule? – îl ia la rost micuțul nebărbierit, deosebit de arțăgos.

O femeie de pe margine, care tocmai fotografia, se vâra între Mergea și haldăii:

Incetați, vă rog, cearta – face femeia - Noi chiar ne-am decis să facem un reportaj cu domnul Dejeu. Dânsul vă dă clasă, să știți. Dacă va trebui, vom aduce și televiziunea aici, la fața locului.

Nu se poate să vă bateți joc de omul acesta. Eu îl felicit...- zice însoțitoarea ei.

Rețineți: Merită să aducem televiziunea...- adaugă din nou, cea dintâi.

Și ce-i dacă aduceți televiziunea? – se rătoi micuțul nebărbierit.

Haldăul șef, matahala, mai sigur pe sine ca oricând:

Și nu știm noi cine-i televiziunea? O adunătură de scursură de mincinoș anticapați și păducoș securiști. Asta-i televiziunea...

Toți trei izbucnesc în râs.

Oricum, aici, în piața asta, n-are ce să caută televiziunea, atâta timp cât profu` ăsta ne sugerează cliențele – se dete rotund micuțul nebărbierit - Uitați-viți-vă la tarabe. Nime nu-i care să cumpără ceva ca odată. Nime` dară, că cliențele vine aici, ca să asculte poveștile care le zăce bețivul` de Mergea. (Spre Dejeu, cu priviri ascuțite) Ascultă, profule. Pretene, profule, diriginte ori ce mama dracului ești` mneata. Nu mai le da voie la toți betegii eștia ca să stă aici ișa și să frece menta. Iară dacă vrei să vii cu șatra aci ișa, adu ceva de vânzare pe bani. Nu mai le da ezemple care strică târgu`, de miroasă că pute...

Joia următoare, lumea din târg aștepta cu luare aminte să vadă ce obiecte va expune Dejeu pe prelată și dacă într-adevăr, va aduce ceva marfă spre a putea fi vândută. Se făcu ora închiderii târgului și profesorul, nicăieri, iar Mergea închina paharul cu bere, când cu prieteni, când cu diverși cunoscuți. Așa avea să se întâmple și-n următoarele săptămâni. Se deschidea târgul și Dejeu, simpaticul fost profesor, nicăieri. Nu mai venea la locul lui, unde așternea prelată pe iarbă și expunea obiectele pe care părea că le mângâia cu luare aminte, ca pe niște copii dragi. Abia peste o lună-două Mergea aduse vestea cea mare. Că domnul diriginte se îmbolnăvise și trebuia să stea internat în spital. Mergea se preumbla de colo-colo, povestind cu prieteni și cu diverși cunoscuți. Și mereu se auzea spunând:

Domnilor, cel mai de preț lucru al omului e să aibă libertatea de a nu fi singur sau ceva de genu`... (Fragment)

Dumbrăveni, la 6- 14.10.2017

MĂ ȘTIU PLECAT

Mă știu plecat prin zăpada iernii
Și merg pe acest drum cu răzvrătirea
vremii

Și mă gândesc ce
o să pătesc dacă n-aș mai scrie
Poezie

Încotro mă vor duce apele fluviului
lui Moise

Când

îmi văd copilăria bolnavă de aer,
Fiorul plâpând mă mistuie
și mă străbate

Visul meu, poartă
metaforele peste poteci,

Și eu mă-ntorc să
te mai privesc odată,

Tăcerea mă chinuie și rupe bucăți
din mine

Bucăți mari de melancolie
Distrugându-mi răceala gândului
Mă bucur de întâlnirea cu tine,

Ar trebui să –

ți ating mereu floarea din ochi
Să nu rād niciodată că te-am visat.
În așternutul tău, alb de mireasă

NUFĂRUL ALB

Îl privesc cu amândoi ochii
Privirile îmi devin independente de
această floare

O privesc cum plutește deasupra apei
Cu tulpina și rădăcinile înfipte în
adâncul lacului

Ești cea mai frumoasă floare
Exprimi frumusețe, o stare calmă și
multă grație

Ești ca o sfântă rugăciune
trecută prin vis

Nufăr alb, așezat, într-o vază

Te privesc în tăcere

Ești în al noulea cer
Floarea ta, nu poate fi uitată cum
este de neuitat

Apa lacului pe care stai,
privind liniștea, dintr-un singur cuvânt
Mirosul tău,
călătorește cu mulțimea de pelerini.
Cu noii Psalmii pe buze.

MIRON ȚIC

Lerui-leri

Lerui-leri,
În meri și-n peri,
Tot privind la lună,
Prin pleoape livide,
Florile Dalbe
Au rămas gravide...
Cenușiul dulce –
Hrană le aduce,
Multe buburuze
Le dau frunze-n buze...
Cenușiul crud
Al frunzei de dud

Le-mpletește șase
Sânii de mătase
Sau șapte – număr al sortii –
Sânii din mătasea nopții...

Creanga de o scutur –
Sub ele se-așterne
Zăpada cu scrum de flutur...
Galben-galben coniac,
O Mireasă-fără-cap
Le-a adus dalac,
Sub un carpen plâng și zac...

Sub un măr, sub un păr,
Fără rochii, fără salbe,
Plâng și zac
Florile Dalbe...

FELIX SIMA

Negustorul de cer pietrificat

Au fost ani în care ziceam că vara nu se putea hotărî să se despartă de locul acela. Mulți ani am trăit în acel loc veri cumiști în care albastrul cerului era parcă mai albastru, violetul cald al munților era parcă mai luminos, iar când uneori apăreau nori, aceștia creau un adevărat spectacol pe care îl urmăream ore în șir.

Și astăzi caut dureros în amintire locul acela, scaldat în energii benefice, în care lumina se îmbrăca în mirosul a milioane de flori, cu ciripit de păsărele, cu fluturi ce se rotesc la nesfârșit în jurul tău, cu melci alunecând pe sub umbra copacilor în mijlocul unor peisaje sălbatice. Un loc al bucuriei naturale, un loc cu oameni senini cosind fânul, la început de vară.

În acel loc am cunoscut cea mai faimoasă poveste a copilăriei mele. S-a scurs vreme îndelungată de când povestitorul, un pelerin cuminte, pictor, prieten cu tata zăbovea adesea la noi. Aveam pe atunci cred, vreo șase ani, fratele meu – un an mai mult- și eram, cu îngăduința părinților, călăuzele domnului pictor. Era perioada cositului și a uscatului de fân la livezile de lângă râu. Cel mai mult ne plăcea să-l „conducem” pe musafirul nostru pe râu, de fapt o mică vale cu apă limpede ca de cristal, care pe alocuri făcea ochiuri în care ne scaldam în voie – apa nefiind foarte adâncă. Când ne săturam de scaldat ne apucam de „cules” pietre. De mărimi cât mai mici, de toate formele, culorile... Seara ne etalam

frumos colecțiile de pietre, iar domnul pictor decidea cui dă premiul întâi. Într-o zi frățiorul meu a avut o idee năstrușnică: să-și vândă colecția de pietre. Voia să facă rost de bani să-și cumpere ustensile, culori, ca să picteze și el. Desena de altfel frumos. Ceru în acest sens părerea domnului pictor – „Trei lei, e mult dacă cer la târg pe ele?”. Replica pictorului ne-a pus pe amândoi pe gânduri :- Păi, băiete, tu vinzi *cer pietrificat*, nu ești negustor bun! Uite, am să vă spun o poveste :

Mai demult am cunoscut un bătrânel ce trăia singur și se ocupa cu negustoria. Nu era însă un negustor ca toți ceilalți. Venea la târg o dată pe lună și nu vindea decât safire. Safirele sunt tot pietre, pietre prețioase în nuanțe de albastru ca cerul, dar care nu se găesc în țara noastră, ci în țări foarte depărtate. În tinerețea lui acest negustor a călătorit mult prin lume și și-a adus de peste tot diamante și safire. A vândut o parte și și-a făcut casă mare, dar a mai și păstrat pentru bătrânețe. Aproape un an de zile nu l-am mai văzut prin târg. Când a reapărut cu safirele lui aranjate pe o tablă mare ca de șah, l-am întrebat care este cauza lipsei lui din târg așa o perioadă lungă. Mi-a explicat că a regretat faptul că în trecut și-a vândut câteva dintre cele mai frumoase safire și, ca să numai aibă remușcări pe viitor a hotărât ca cele mai prețioase să le pună în săculețe, să le sigileze pentru nouă luni fiecare săculeț. După trecerea termenului safirele care nu i se mai par așa de frumoase le pune în vânzare. Pe cele însă demne de a le păstra le pune separat scriind pe săculeț: termen de păstrare permanent. Așa am învățat și eu că nu trebuie să-mi vând

tablourile care-mi sunt cele mai dragi, și că e bine să le păstrez pentru mine.

Așa că, dragul meu băiat - a continuat pictorul - nu-ți vinde colecția ta de *cer pietrificat*! Am să-ți fac eu rost de tot ce-ți trebuie ca să înveți să pictezi. S-a ținut pictorul de cuvânt și i-a dăruit frățiorului meu ustensile și culori acrilice necesare pentru pictat pe lemn. Așa a început fratele meu să picteze. Cum culorile nu i-au ajuns prea mult timp, iar pictorul nu ne-a mai vizitat o vreme, la îndemnul bunicului a început să și le procure singur din ce avea la îndemână: roșul din oxid de fier, albul din pământul ars de soare de pe malul râului iar grundul din cretă praf și clei de pește.

Anii au trecut... Pictorul a revenit târziu când iubitul meu frate urcase la ceruri. O stea triunghiulară ce bate-n safir, în rubin, în smarald, ... e casa lui. De acolo, ne suflă celor rămași aici, uneori solfegii, alteori în momente de rătăcire ne împrumută cărje de lumini.

Jos, pe pământ, totul s-a pierdut : râul, pietrele, iarba cosită, fluturii, micile tăblițe de scris. A rămas pictura lui doar pe câteva obiecte din casă : pe un căluț din lemn făcut de tata pentru noi, copiii, pe schiurile de lemn, pe o ladă de haine, pe mici cutiuțe în care ne țineam jucăriile.

De aproape patru decenii, merg prin deșertul din suflet către locul acela, prin valea copilăriei și vreau cu orice chip să mângâi pe rând amintirile răvășite din acele veri cumiști, să imprim memoriei mele chipul frumos al fratelui meu. Și hoinăresc... și hoinăresc...

VALERIA PAȘTIU-GUȘEILĂ

Oameni pe care i-am cunoscut

Întotdeauna am susținut, dar mai ales de când se vehiculează ideea că revistele literare își pierd din importanță, faptul că ele sunt sediul inițial al mai tuturor operelor, fapt susținut și în recenta mea carte „Revistele? Luminoase, interesante și educative...”, Editura Pim, Iași, 2015, lucru confirmat, iată, și de cartea despre care vorbesc, „Oameni pe care i-am cunoscut” de Veronica Pavel Lerner, născută, spre bucuria mea, chiar din publicistica făcută de autoare, de acolo, din Canada, în revista literară „Vatra veche”, Tg. Mureș, România, devenită carte la Editura cu același nume și din aceeași localitate.

Mama autoarei, Amelia Pavel, 1915-2003, personalitate în critica și istoria artei din România, și-a crescut, educat și format copiii, cu relații de prietenie care le-au folosit nu numai în profesiile alese. Ea, însăși, autoarea, muziciană de talent, pianistă, între Conservator și Facultatea de Chimie, a ales meseria sigură atunci, după emigrarea din 1982 în Canada, competența i-a deschis drumul spre performanțe de succes. Om de știință important, ea reușește și performanțe literare pe măsură. Una dintre acestea este cartea de față, dar și multe altele – volume de poezie, proză scurtă și publicistică -, adună colabărările ei la revista din Târgu-Mureș, condusă de poetul și scriitorul Nicolae Băciuț, portrete neconvenționale ale unor oameni de cultură valoroși, întâlniți de ea de-a lungul timpului.

...”E bine că secvențele memorialistice n-au rămas doar în paginile revistei de circulație restrânsă, fiindcă evocările colorate afectiv ale unor scriitori, muzicieni, actori, plasticieni de ieri și de azi alcătuiesc printr-un cumul imaginea unui spațiu cultural în care în ciuda opreliștilor oficiale din comunism, artele și-au croit drum și au dat sens înalt unor vieți”, subliniază Adriana Bittel într-o cronică; Formula As nr.1185, octombrie 2015.

La editura Vatra Veche din Tg. Mureș a apărut de curând cartea „Oameni pe care i-am cunoscut”, dedicată Ameliei Pavel, mama autoarei – Veronica Pavel Lerner din Toronto, Canada, sărbătoare a

împlinirii Centenarului nașterii ei, 1915, volumul prezintă două prefete, una a scriitoarei Ioana Pârvulescu, profesoară universitară, alta a publicistului, poetului și scriitorului Nicolae Băciuț, redactorul-șef al revistei „Vatra Veche” din Târgu-Mureș, în care au fost publicate inițial medalioanele.

Ca și alte personalități – Nicolae Iorga, Pompiliu Constantinescu, I. Peltz, Virgil Carianopol, Cezar Petrescu, N. Stenhal, Eugeniu Speranța, autoarea face și reușește evocări de substanță.

...”Cu Veronica Pavel Lerner hazardul ... a fost de două ori generos, mai întâi a făcut-o să cunoască nenumărați oameni de valoare, artiști plastici, muzicieni, scriitori, actori, virtuozii, oameni de știință, iar apoi a făcut-o capabilă să-i immortalizeze la iuteală, din câteva secvențe.

Unii rămași doar în amintire, sunt prieteni „de ieri”: Nicolae Steinhardt, în postura de musafir frecvent la familia Pavel, actorul Mircea Șeptilici, poetul Ștefan Augustin Doinaș și soția lui, balerina, Irinel Liciu, dramaturgul Theodor Mazilu (excelent prins, în felul lui de a fi, în decorul de la Mogoșoaia), compozitorul și profesorul Aurel Stroe (cu care autoarea a luat lecții de muzică), profesorul, eseistul și scriitorul Matei Călinescu, criticul literar Mircea Iorgulescu, muzicologul Iosif Sava. O altă categorie, la fel de aleasă, o reprezintă prietenii „de azi”: prozatoarea Adriana Bittel (și pisica ei),

profesorul și scriitorul Mihai Zamfir (cu teii și teițele și romanele lui), pianistul Li Ming Qiang, scriitorul Andrei Pleșu (și șarmul lui), pianistul Dan Grigore (și mâinile și munții lui), cântăreața de jazz Aura Urziceanu, poeta Ana Blandiana, savantul și inventatorul britanic Brun Wallis (și laboratorul lui) și alții”

“Gustul cu care rămâi după citirea cărții „Oameni pe care i-am cunoscut” este unul bun”, spune în continuare prefațatoarea care redă spusele colegului ei de la „România literară”, Pavel Șușară, care o prezintă pe Amelia Pavel, mama autoarei, „Bună cunosătoare a creației europene și universale, cu o solidă cultură literară, filosofică și estetică, dar implicată profund și în arta românească, în special în cea interbelică, Amelia Pavel și-a creat, pornind poate tocmai de la acest spațiu al diversității, un mod de a evalua și de a judeca generos, fără pusee voluntariste și fără nici cea mai palidă prejudecată...”

Scrisă în memoria ei, a omului Amelia Pavel, - cunoscuta critic de artă – Ioana Pârvulescu conchide: „M-a uimit cât de aproape este acest profil al mamei de cel al fiicei, Veronica Pavel Lerner, așa cum rezultă el din cartea „Oameni pe care i-am cunoscut”...”

Și tot Ioana Pârvulescu: „...din paginile memorialistei ies la iveală aceleași calități: generozitatea privirii și a aprecierii, plierea pe model, „fără pusee voluntariste” și lipsa prejudecăților. Cu tablourile realizate, expoziția de portrete a Veronicăi Pavel Lerner asigură un spațiu cald, aerisit în care pătrunzi cu bucurie și vrei să zăbovești. Să zăbovești printre →

ION N. OPREA

mintea cea de pe urmă

iartă-mă Doamne
m-am prostit cu cheia de la bolta
cerească la gât
n-am știut ce să fac m-am luat cu
joaca
a ruginit în piele cheia
tu ai îmbătrânit așteptând
poate și răbdarea s-a împutinat

OAMENI PE CARE I-AM CUNOSCUȚ

→oameni. Ce-am putea cere mai mult de la o carte?...

Iosif Sava (1933-1998) a fost un om deosebit de cultivat, absolvent a două facultăți, muzică și filosofie, (care) avea niște idei de comunicat. A făcut-o prin anii 70 la radio în emisiunea „Invitațiile Eutherpei” și ulterior, din 1980, la TV în „Serata muzicală TV”. Autoarea l-a cunoscut la Sinaia prin anii 70, „dând în fața acestuia „proba” unor cunoștințe muzicale consistente, fapt pentru care a intrat în grațiile profesionale ale maestrului”, scrie poetul Răzvan Duncan, recenzent a cărții *Oameni pe care i-am cunoscut*, la 18 august 2015.

...”Abia împlinise 75 de ani și fusese sărbătorit în revistele literare din România și din Statele Unite, unde era profesor la Universitatea din Bloomington (Indiana) când prietenul meu Matei Călinescu a pierdut lupta cu un cancer nemilos. L-am cunoscut pe Matei din adolescență, venea deseori la noi acasă, fiind bun prieten cu fratele meu. Cum am menționat și în alte evocări, eu eram „sora mai mică” așa că nu participam la conversațiile și dezbaterile literare ale lui Toma cu prietenii lui (Toma Pavel plecat din țară în 1969, ajuns nume de referență, mare profesor și scriitor în SUA, Marea Britanie și Franța). Eram însă, inevitabil, parte din decor și în, tăcere, observam și înregistram

ai schimbat lacătul între timp
eu am rămas pe-afară

acum nu se mai joacă nimeni cu mine
lumea crede că am crescut
nu-i adevărat Doamne
proclamă o clipă să-i fiu rege
vei vedea că nu-i pot ține pe frunte
coroana
dă-mi o mie și una de nopți

-plictisul se va ușura pe ele balonat de
atâtea topuri mincinoase
tot la spânzurătoare ajung

mai bine salvează-mă ignorându-i pe
ceialalți
și văzând
cât de mic am rămas

jurământ de s(u)punere

amănunțele pe care acum mi le amintesc cu exactitate și nostalgie”, scria autoarea, și folosea prilejul unei “incursiuni” în filosofia tăcerii a profesorului, ca parte a limbajului curent, destinul nostru fiind acela de a vorbi, vorbi, vorbi, dar „murind cu fiecare cuvânt pe care-l rostim” (din *Toronto la Vatra Veche*, iulie 2013).

Despre Andrei Pleșu scrie însăși autoarea: „l-am cunoscut cu mulți ani în urmă, când era coleg cu mama la Institutul de Istoria Artei. Mi-aduc aminte că mama a venit o dată acasă și a spus cu încântare: „în fine, au angajat un băiat tânăr foarte talentat”. Mama, deși își aprecia colegii de Institut printre care Ion Frunzetti, Radu Bogdan, Barbu Brezianu și pe directorul Institutului, acad. George Oprescu, nu era omul caresă laude cu voce tare, așa că am înțeleg că era vorba despre un coleg “mai special”. Și, cum mama mea avea acces la casa de creație de la Bran, am avut bucuria să-l întâlnesc pe Andrei Pleșu într-o vară, când el era acolo cu soția și cu băiețelul lor, Matei”.

Și descrierea cunoscutului continuă, ispititor de interesant, cu amănunte, chiar umoristice.

Despre Iosif Sava întâlnim relatări și dintr-un interviu luat de acesta lui Sergiu Celibidache, autoarea scrie: Sigur, știm ce om deosebit a fost Sergiu Celibidache, matematician, dirijor, compozitor. Ceea ce spune soția lui despre el, face parte din farmecul interviurilor din care aflăm amănunte din viața marilor

în fața unui singur altar am sărutat
lama cuțitului
trupul se-ncorda
curgeau pe sub unghii
valuri de sare îmbrăcând în
straturi albe
fiecare icoană
chipul Maicii Domnului
chipul lui Hristos
al lui Ioan Botezătorul
biserica toată devenise o salină
imensă
numai glasul preotului
tăia aerul în coridoare lungi
se cunună roaba lui Dumnezeu
Gela cu robul lui Dumnezeu...

căzută în dizgrație lumea își târa
strigătul afară
măturând numele

ENE A GELA

artiști. Eu însă l-am urmărit mai mult pe Iosif Sava. Era fericit că poate împărtăși publicului admirația lui personală pentru Celibidache. Am admirat generozitatea și delicatețea cu care puneă întrebări și aștepta răspunsurile. Am văzut în el modestia și umilința omului care se consideră obișnuit în fața geniului Celibidache.

Un om la care însă gândesc cu căldură și admirație, acesta a fost Iosif Sava pe care poate acum l-am cunoscut cu adevărat.

Mă bucur că în memoria lui i s-a plasat bustul lui într-un scuar care-i poartă numele lângă Conservatorul de muzică din București”.

„Scriind despre „Oameni pe care i-am cunoscut”, pot spune acum, când „revista se retrage-n Carte”, că Viorica Pavel Lerner nu e doar un om pe care l-am cunoscut, ci care merită să fie cunoscut”, spune cel de-al doilea prefațator Nicolae Băciuț în „Cuvântul liber” nr.153 din 10 octombrie 2015.

Un om, căreia, Adriana Bittel îi „aplaudă cu pixul” și litera de tipar pe valoroasă hârtie o reușită găzduită, după cum am subliniat, într-o revistă literară luminoasă, instructivă și educativă...

“Oameni pe care i-am cunoscut” de Veronica Pavel Lerner, memorialistică, crochiuri, o expoziție de portrete, retrase dintr-o revistă literară în Carte, Editura Vatra Veche, Tg. Mureș, 2015

Dincolo de capitalism

După criza economică care a zguduit Statele Unite, cu impact în întreaga lume, s-au înmulțit cercetările despre structura producției, a distribuției profitului, despre repercusiunile sociale ale flagrantei inegalității dintre muncă și capital. Am analizat cu altă ocazie studiul lui Robert Reich, *Saving Capitalism for the Many, not the Few (Salvând capitalismul pentru mulți, nu pentru puțini*, New York, 2016), care nu putea să întrevadă nimic dincolo de sistemul capitalist, dar căuta, pe urmele economistului John Maynard Keynes (economist britanic, 1883-1946), soluții de salvare în cadrul societății care dăinuiește cam de 250 de ani.

Richard D. Wolff, profesor emerit de economie la *University of Massachusetts, Amherst* și la *New School University* în New York merge mai departe decât Robert Reich, punând la îndoială capacitatea sistemului capitalist de a se mai relansa, după zguduirea recente crize, din care nu s-a ieșit propriu-zis. Richard D. Wolff este, după aprecierile multora, cel mai proeminent economist marxist în America la ora actuală. Gândirea lui deschizătoare de drumuri noi, exprimată în lucrarea *Democracy at Work: A Cure for Capitalism (Democrația în acțiune. O cură pentru capitalism - 2012)* a condus la crearea organizației non-profit *Democracy at Work (2012)*, având un impact real asupra unui segment al societății americane. Mai amintim dintre lucrările lui *Occupy the Economy (Ocuparea economiei - 2012)*, *Contending economic theories (Disputând teoriile economice - 2012.)* Nouă ne-a reținut atenția cartea sa *Capitalism's Crisis Deepens. Essays on the Global Economic Meltdown (Criza capitalismului se adâncește. Eseuri despre prăbușirea economică globală, Chicago, 2017.* Autorul se opune coribanților Establishment-ului și susținătorilor teoriei perenității capitalismului, care n-ar avea alternativă (conform lui Margaret Thatcher), scrutând dincolo de limitele comode trasate de conformismul academic.

Campania electorală din 2016 a reflectat o stare de agitație în rândul alegătorilor, împărțiți între suporterii lui Hillary Clinton, numeroșii partizani ai socialistului Bernie Sanders, dintre care majoritatea tineri și susținătorii

lui Donald Trump, clasa de mijloc din zonele industriale abandonate și mediul rural. Mișcarea *Occupy Wall Street* în 2008 a dat glas revoltei majorității populației, nemulțumită de jaful bancar și corporatist. Miliardarii au înțeles urgența mesajului, de unde graba guvernului Trump să scadă taxele nu doar ale corporațiilor, ci și, mai ales, ale clasei de mijloc pe cale de dispariție.

Pentru noi cei proveniți din spațiul fost comunist, citarea lui Marx cu teoria plusvalorii (*the surplus*, în textul lui R. D. Wolff) nu ne ia prin surprindere. Doar că, obosiți de supralicitarea teoriei, suntem circumspecți când întâlnim un partizan atât de entuziast al lui Marx, ca Richard D. Wolff. În cartea menționată autorul se confesează că l-a descoperit singur pe Marx, deoarece la Universitatea de la Yale "*No irritating Marxism was allowed to disturb the deep, unquestioned political tranquility that professors embedded in Yale's graduate curriculum*" (op. cit., p. 194 - *Nimic din iritantul marxism n-a fost permis să deranjeze liniștea politică profundă, nesupusă examinării, inculcată în programa studenților*). Dar

disfuncționalitățile sistemului capitalist l-au determinat să ajungă la analiza marxistă a creării plusvalorii, cauză a inegalităților și a tensiunilor sociale. Demersul lui este ieșit din comun, având în vedere acerba luptă ideologică de cultivare a valorilor capitalului, opuse celor socialiste sau comuniste. Autorul întreprinde o serioasă incursiune în istoria societății americane de la WWII încoace, pentru a demonstra ineficacitatea politicii celor două partide, care se succed la putere, incapacitatea lor de a stopa degradarea economică și a preveni conflictele sociale.

După depresiunea din 1929-1933, președintele F. D. Roosevelt, sub presiunea unei mișcări sindicale viguroase, a organizațiilor socialiste și comuniste, a luat măsuri extreme în

favoarea muncitorilor și împotriva minorității capitaliste. A impus taxe ridicate celor bogați, a creat 12 milioane de locuri de muncă federale, a înființat fondul de pensii numit *social security*, și a dat acces multșimilor la îngrijire medicală prin *medicare* și *medicaid*, asigurări sponsorate de banii guvernamentali. Măsurile populiste ale lui F.D.R., renunțate sub numele de *New Deal*, au nemulțumit elitele capitaliste ale vremii, care în deceniile următoare vor proceda la subminarea lor. Sub Ronald Reagan, George H. W. Bush, Bill Clinton și George W. Bush s-au votat legi care au dezmembrat și anihilat majoritatea legilor de protecție socială a populației, impuse de guvernarea Roosevelt. Spaima de stafia roșie s-a manifestat în campania furibundă de demascare a comunismului, susținută de Joseph McCarthy (1908-1957), senator republican de Wisconsin, în tentativele de asasinare a lui Fidel Castro, în politica intervenționistă din America Latină etc. Sistemul capitalist se apăra cu vehemență împotriva oricărei posibile contaminări comuniste. Sfârșitul *războiului rece* (1989) și odată cu el al socialismului din țările Pactului de la Varșovia, observă R. D. Wolff, a inspirat civilizației americane un sentiment al învingătorului, pe care autorul îl caracterizează drept "*delusional capitalist triumphalism*" (*triumfalism capitalist iluzoriu* - p. 8).

Astfel, imediat după WWII dezbaterile asupra sistemului capitalist au fost stopate de isteria anticomunistă, iar după 1989 de iluzia triumfalistă. Eruptia crizei din 2008 a creat condițiile unui nou început în domeniul dezbaterilor, cartea lui Richard Wolff, având valoarea unui important semnal. Conceperea unei alternative la capitalism a fost multă vreme un tabu în America. "*Business and political leaders continue to defend capitalism and rigidly restrict their debates mostly to modest reforms and the endlessly repeated arguments for more or less government intervention in the economy*" (*Lideri de business sau politici continuă să apere capitalismul și limitează rigid dezbaterile lor cel mult la reforme modeste și aceleași nesfârșite argumente pentru intervenția mai mult sau mai puțin a guvernului în economie* - p. 1). În secolul al 19-lea, în timpul recurențelor crize ale capitalismului, analiștii s-au raportat mereu la teoria marxistă, creându-se o bogată tradiție a interpretărilor și contestărilor teoriei, adaptate la →

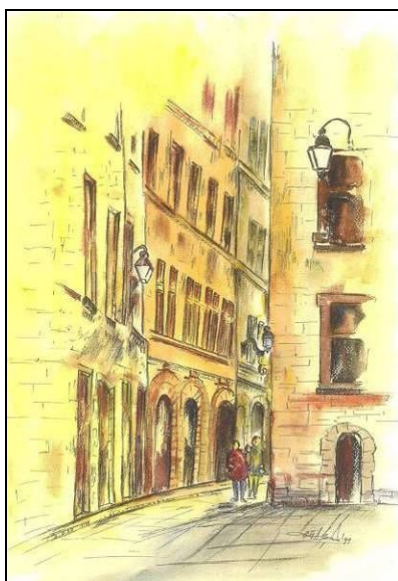
SILVIA URDEA

diferitele contexte culturale, politice și istorice. Astăzi această tradiție critică este plină de resurse pentru teoreticienii și activiștii care ținesc o schimbare socială "beyond capitalism" (dincolo de capitalism). Apărătorii capitalismului au căutat să reprime, ignore sau să marginalizeze marxismul și pe marxști, dar în ciuda blocării temporare, după 1970, tradiția marxistă a devenit mai relevantă, răspândindu-se printre sindicate, partide politice, presă, institute de cercetare, administrații locale, regionale, naționale și internaționale.

Anul 1970 apare ca o piatră de hotar în landscape-ul socio-economic american. El definește începutul unei noi etape, marcate de neoliberalism, care s-a caracterizat printr-o profuziune de legi și reguli impuse pentru a proteja proprietatea capitalistă, acumularea capitalului la vârf, promovarea individualismului extrem în totală neglijare a principiului colectiv, privatizare excesivă, îmbrățișarea aceluia "getting-quick rich schemes" (scheme ca să devii bogat rapid). Apropos de aceasta schemă, să ne amintim de înșelătoria Caritas de la Cluj și de schema Ponzi operată de Bernie Madoff la New York. După 1970 se accelerează pierderea masivă a joburilor prin introducerea pe scară largă a computerizării, corelată cu plecarea marilor corporații din spațiile tradiționale industriale americane și Vest Europe spre piețele de muncă ieftine din Asia, Africa, America Latină. Mase de femei au intrat în producție, a crescut fluxul imigraționist. După 1970 elitele bancare, cele corporatiste, indivizii bogați au azvârlit milioane de dolari în campaniile electorale pentru mituirea politicianilor în scopul obținerii reducerii taxelor pe venit, a de-regulării pieții libere, pentru combaterea mișcării sindicale inițiată încă prin Taft-Hartley Act (1947), toate acestea contribuind de-a lungul a trei decenii după 1970 la accentuarea pauperizării clasei de mijloc și anihilarea celor săraci. Dacă în 1960 bogații plăteau 91% taxe, astăzi ei se bucură de 35%-39% taxe pe venit. Cea mai mare parte a averii lor provine însă din chirii, dobânzi, stocuri și toate acestea nefiind salarizare nu sunt taxate. Reformarea taxelor, care este în plină ofensivă acum în Senat, își propune să exoneraze 90% din populație, reprezentând pe lucrătorii jefuiți de-a lungul celor trei decenii prin stagnarea salarizării, eliminarea multor beneficii, creșterea costului pentru îngrijirile medicale, politica bancară a falimentării proprietarilor de case. Dintre aceștia

mulți, mai ales în California, au rămas să doarmă în corturi improvizate sau propriile automobile. Criza din 2008 a fost hidoasă, cauzând trezirea conștiinței celor asupriți, reuniți în mișcarea numită *Occupy Wall Street*, care a introdus în dialogul social proporția 90% săraci, 1% bogați, deținători ai unei părți considerabile din produsul național brut. Filmul *Wall Street* din 1987 a reflectat realist "idealul" existențial al celor listați de *Forbes*. Michael Douglas, interpretul personajului Gordon Gekko a exprimat această stare de lucruri prin replica devenită celebră "Greed, for lack of a better word, is good". Că lăcomia nu este bună ne-o spune *Scriptura* și evoluția situației economice convulsionate pe întreaga planetă. Este ceea ce demonstrează foarte argumentat cartea lui Richard D. Wolff. De altfel, graba guvernului de miliardari al lui Donald Trump de a opri deteriorarea vizibilă a vieții americane, de a veni în întâmpinarea nemulțumirii muncitorilor abandonați fără speranță de către multinaționale, de a stopa ruina unor întregi centre industriale, după relocarea companiilor în zone mai profitabile ale globului, vădește acuitatea dramatismului crizei din 2008 încă prezent.

Dacă între 1945-1970 salariile lucrătorilor au ținut pas cu creșterea productivității, în ultimii treizeci de ani muncitorii au fost șantajați de proprietarii de întreprinderi să accepte nu doar stagnarea plăților, dar chiar scăderea lor, alternativa fiind, în cazul neacceptării, plecarea companiei peste hotare. Ca să nu rămână pe drumuri, muncitorii au aderat siliți la soluția

Constanța Abălașei-Donosă

patronilor, impunându-li-se astfel un trai fără demnități. Dacă între 1945-1970 majoritatea populației își permitea să fie consumatoare, acum elanul consumatorist a scăzut, sincronizându-se cu reducerea câștigurilor. Dar efectul plecării companiilor a fost unul de bumerang. Ceea ce companiile relocate produceau ieftin peste hotare era adus înapoi în America și Occident ca să fie oferit consumatorilor. Iată însă că acum negustorii s-au izbit de o teribilă scădere a zelului consumator. Autorul comentează sarcastic: "The stagnant real wages that had enabled the capitalists' boom came back to burst the capitalists' investment bubble" (p. 14 - *Reala stagnare a salariilor care a produs boom-ul capitaliștilor s-a întors să explodeze bula investiției lor*). Pentru cine vrea să contempleze efectele dezolante ale procesului de părăsire a vechilor centre industriale de către marile corporații să vină la Detroit, Cleveland, Camden (New Jersey), Binghamton (nordul statului New York). Consecințele nocive ale capitalismului se reflectă în aspectul de azi al Detroit-ului: "the streets, neighborhoods, abandoned buildings, and the desolation. Scarry, yes, but more gripping than any imaginary ghost story" (p. 54 - *străzile, cartierele, blocurile abandonate, și dezolarea. De groază, da, dar mult mai impresionant decât orice poveste închipuită cu stafii*). Detroit-ul este spectacolul viu al distrugerii cauzate de corporațiile capitaliste: "The mix of horrific working conditions, urban slums, environmental degradation, and cyclical instability that accompanies the use of capitalism" (p. 54 - *amestecul condițiilor de muncă îngrozitoare cu slums-urile urbane, degradarea mediului, și instabilitatea ciclică ce însoțește capitalismul*). La început a fost Detroit-ul, dar acum capitalismul tot mai privat abandonează întreaga țară, deoarece își reconfigurează centre la o scară globală. Iată de ce e globalizarea o idee atât de patetic susținută de neoliberalism. Politicienii care o susțin se ascund în spatele sumelor imense încasate de la cei interesați. "The United States increasingly approaches the formerly "third world" (p. 56 - *Statele Unite se apropie tot mai mult de fosta "lume a treia"*).

Criza din 2008 marchează sfârșitul unei ere și anume a unui capitalism care s-a definit pe sine însuși prin creșterea continuă a consumului, datorită unei creșteri similare a salariilor. Dar acest proces nu se mai petrece de o oarecare vreme și va fi dificil, dacă nu imposibil, să fie readus în actualitate. Partizanii →

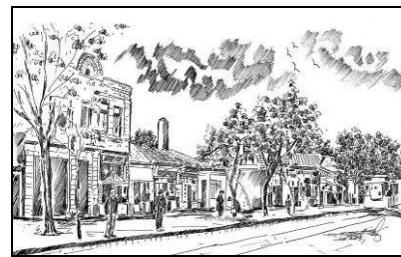
capitalismului văd criza actuală ca un produs al alterării sistemului, care trebuie să se întoarcă la o stare a sa genuină. Aceasta este o falsă iluzie din cel puțin cinci motive: 1. epuizarea puterii de cumpărare a maselor datorită pierderii joburilor, scăderii salariilor, creșterii datoriilor. Neputând să-și mențină standardul de viață anterior lui 1970, clasa de mijloc și săracii au împrumutat, trăind pe credit de la an la an. Și tot de la an la an le-au crescut datoriile: Dacă în 1974 datoria pe carduri era de 734 miliarde de dolari, în 2006 s-a ridicat la 12,817 trilioane dolari. Explozia datoriei este fără precedent, de un nivel nesustenabil. Guvernul este și el falimentar, deoarece își folosește banii ca să-i salveze pe marii bancheri și marile companii, care nu au avut un management corespunzător. Nimeni nu s-a gândit însă să le salveze pe masele de lucrători. 2. bunurile produse cu muncă prost plătită în China, Cambodgia, Vietnam, India, Bangladesh etc. sunt exportate înapoi în America, unde o populație pauperizată nu le mai poate absorbi nici pe cele create în interiorul țării. De unde - reducerea procentului de angajări. 3. Corporațiile financiare au luat ajutorul masiv de la guvern, dar în loc să creeze joburi l-au investit în stocuri sau au dat împrumuturi guvernului pentru a primi de la guvern nu doar împrumuturile, ci și o dobândă serioasă. Așa că de patruzeci de ani, în timp ce masele și guvernul trăiesc pe datorie, băncile, corporațiile și cei foarte bogați își sporesc averea într-o progresie geometrică. 4. Corupția și disfuncționalitatea în viața politică par de nestăvilit. 5. Nu există încă o opoziție domestică viguroasă, care să oblige pe politicieni și întreaga clasă suprapusă să reducă povara care apasă pe spinarea celor care formează 90% din populație. F. D. Roosevelt a acționat în favoarea clasei muncitoare fiind împins de presiunea internă a mișcării sindicale, a celei socialiste și comuniste, precum și din cauza existenței Rusiei Sovietice.

Leit-motivul cărții este *"we can do better"* (putem face mai bine). La întrebarea cum am putea face mai bine, autorul răspunde *"to change out of such system"* (p. 15 - să schimbăm sistemul). În fond în ce constă structura economică capitalistă: în fruntea corporațiilor se află un grup restrâns de investitori care aleg *"the board of directors"* (nu mai mulți de 15-20) care iau toate deciziile, ce, cum, unde să producă și cum să folosească profitul. Mica minoritate conducătoare ia decizii

care privesc marea masă a muncitorilor peste capul acestora. Scopul tiranic al consiliului de administrație este profitul, în totalul dispreț pentru cei care produc surplusul și pentru comunitățile care trăiesc în jur, livrând forța de muncă. Ce ni se propune în locul capitalismului, care pentru 250 de ani a asigurat, pentru lungi perioade, prosperitate și remarcabile realizări?

În primul rând forța decizională trebuie să treacă de la redusa minoritate a investitorilor-directorilor la marea masă a celor care produc surplusul. Luarea deciziilor trebuie absolut democratizată. În societatea capitalistă nu există democrație la locul de muncă și pentru că nu există democrație economică nu există nici democrație electorală. *"Enterprise decisions need to be made conjointly by all enterprise participants and by residents of residential communities that interact with the enterprises ..."* (p.177 - Deciziile antreprizelor trebuie luate consensual de către toți participanții la antrepriză și de către rezidenții comunităților care interacționează cu antreprizele ...). Numai atunci când această democrație economică se va înfăptui se va putea vorbi de un guvern *"by, of, and for the people"* (p. 177 - un guvern al poporului și pentru popor). Măsurile lui F.D. Roosevelt, deși importante pentru acel moment istoric, au rămas în cadrul capitalismului, nu l-au depășit deoarece au lăsat la conducerea corporațiilor și întreprinderilor acea *"tiny minority"*, restrânsa minoritate capitalistă. Întreprinderile conduse democratic de cei care muncesc în ele se cheamă *workers'self directed enterprises* (antreprize conduse de înșiși muncitorii), forma instituționalizată a unei noi societăți, care transcende atât capitalismul privat cât și cel de stat.

Noi, cei care am trăit în lagărul socialist, suntem oarecum sceptici, gândindu-ne la corupția generată de organizarea economiei în întreprinderile care toate aparțineau statului. Parcă ne-ar fi ghicit gândul, autorul ne avertizează că organizarea economiei în întreprinderi conduse de muncitori, cooperative ale lor, se distinge de structurile economice socialiste din Uniunea Sovietică și sateliții ei. În Uniunea Sovietică *"you still have the gap between the mass of people who do the work and the tiny group who make decisions, but what has changed is that the tiny group is state officials put there by the Government or the Communist Party or whatever ruling groups there are, but you still have an organization that juxtaposes a small group of de-*

Constanța Abălașei-Donosă

cision makers at the top, and a vast mass of workers excluded from those decisions ..." (p. 149 - încă există ruptura între masa de indivizi care prestează munca și grupul restrâns care ia deciziile, dar ce s-a schimbat este că micul grup este compus din oficialii de stat puși acolo de guvern sau de Partidul Comunist sau de grupul conducător de acolo, dar încă persistă o organizație care juxtapune un mic grup de decizie la vârf și o vastă majoritate de lucrători exclusă de la procesul luării deciziilor). Prea multă putere concentrată în mâinile guvernului a corupt proiectul socialist tradițional. Dacă dorim ca producerea de bunuri și livrarea serviciilor să fie destinate populației, în fiecare comunitate și națiune trebuie să-i plasăm pe cei care muncesc în procesul de luare a deciziilor.

Un lucru este cert: că, trecând de la organizarea capitalistă a economiei la forma cooperatistă a lucrătorilor, aceștia nu vor direcționa profitul spre investitori, nici nu vor oferi directorilor sume astronomice în comparație cu salariul mediu, se vor îngriji de mediul în care trăiește comunitatea și nu-i va amenința pe angajați cu plecarea în China sau aiurea, deoarece muncitorii doresc să rămână în țara lor. Globalizarea însemnează alienare. Singura cauză a inegalității economice și sociale este distribuția disproporționată a profitului. Hotărârile consiliilor de administrație capitaliste sunt particular profitabile, dar indiferente față de planul social. Capitalismul este un sistem al unei continue instabilități, care provoacă multă suferință unei majorități, favorizând o minoritate. Aceasta stârnește mânia maselor. *Democrația economică în cadrul tuturor întreprinderilor este elementul esențial care a lipsit în socialismul de până acum, precum și componenta de bază pentru transcenderea capitalismului.* În asemenea întreprinderi democratizate muncitorii vor alege consiliul de administrație care se va raporta la ei, nu la investitori. Autorul subliniază că alături de majoritatea democratică a →

O undă de speranță

Doar ea, împrejurarea,
îți mai înlesnește dreptul de a mă
privi.

Năzuiesc la îmbrățișarea dintâi,
atunci când dospeau dorințele
înlăcărare
de roșeața brațelor noastre
odată cu apusul soarelui.

Străvezie speranță...

Și, totuși, poate
vom topi respirația obosită,
lepădând octavă cu octavă
întinericul cărunțit de îndoială.

Scurgerea timpului

Îmbătrânesc, când uit să-mi urmez
visurile
bifurcate în nebănuite trăiri

care există în colțul cărnii mele
tremurânde.

De jur împrejur,
umbrele rănilor
ce abia se mai percep cu trecerea
anilor.

Acum, gust înserarea
ce-mi semnaleză orbirea
și ochii mei, răbdători,
vânează salvarea.

Tomuri de scenarii

Pe noptiera mea, seară de seară
vorbele dau spectacol.
Asist, adesea,
fără a înțelege nimic.

O înlăcărare instinctivă
îmi ușurează rațiunea
alergată peste zi
de o pușcă de vânătoare.

Tomuri de scenarii,
îndemnuri la meditații,
fremătări ironice,
sunt împrăștiate
într-o cămăruță păstrată în taină
de respirațiile curioase,
cu miros de pulbere,
ale vecinilor mei.

DANIELA GIFU

DINCOLO DE CAPITALISM...

→angajaților trebuie considerați și rezidenții comunităților cu care antreprizele interacționează. Se va pune capăt risipirii resurselor, poluării mediului, abandonării orașelor în ruină, corupției politice. Ambele partide majore, s-a dovedit, slujesc corporațiile capitaliste, deoarece depind de ele, iar corporațiile și cei foarte bogați cer de la guvern tot mai mult și dau înapoi tot mai puțin.

Eliminarea corupției politice de pe întregul glob va fi posibilă numai prin interdependența dintre măsurile guvernamentale și deciziile antreprenoriale. *"This is a way to interrupt the social irrationality of corruption"* (p. 68 - *Aceasta este calea de a întrerupe iraționalitatea socială a corupției*).

Spre deosebire de socialismul tradițional, modelul propus de Richard D. Wolff se concentrează mai puțin pe dreptul de proprietate sau pe relația piață-planificare, cât pe organizarea producției prin înlocuirea dictaturii de la vârf cu autonoma conducere a întreprinderilor de către cei care produc. În Uniunea Sovietică și China înlocuirea proprietății private cu cea de stat, a mecanismului pieții cu planificarea centralizată s-a dovedit nesustenabilă și țările s-au întors la capitalism. *Fiecare dintre aceste sisteme, precapitalist, capitalist, socialist de tip sovietic au în comun alienarea producătorilor de produsul lor, fapt care cauzează tensiuni sociale.*

În *socialismul post-capitalist producătorii și distribuitorii profitului sunt identici*. Acest fapt va duce la reducerea inegalității de bogăție și putere. Un exemplu de bună funcționare a unei întreprinderi post-capitaliste este *Mondragon Cooperative Corporation*, o federație de peste 250 cooperative, înființată în 1956 în Spania, în regiunea bascilor, fiind răspândită pe întregul glob. Mișcarea cooperatistă în Statele Unite este reprezentată de antreprize ca *Arizmendi Association* (San Francisco Bay), *Vida Verde Cleaning Cooperative* (Massachusetts), *Evergreen Cooperative Model* (sau *Cleveland Model*), *Green City Growers* și altele. Faptul exprimă un viu interes pentru democrația la locul de muncă, răspunzând unor profunde aspirații.

În socialismul post-capitalist al secolului douăzeci și unu se va face pentru prima oară în istoria omenirii trecerea la un sistem economic care nu se mai bazează pe exploatare. Acest sistem economic se va detașa critic de istoria contradictorie a socialismului tradițional. Descrierea de job în cooperativele conduse de lucrători va include și participarea la conducerea cooperativei. Conducerea colectivă, democratică a întreprinderilor va elimina conflictele sociale și diviziunile rasiale, etnice, religioase cultivate acum în societățile capitaliste. După cum rezidenții în diferite comunități se vor implica în dirijarea vieții ariei lor. Ceea ce trebuie îndeplinit acum este tranziția de la organizarea capitalistă a

economiei la cooperativele conduse direct de cei ce produc. Asemenea întreprinderi democratizate oferă lucrătorilor mijloace de control asupra guvernului deoarece ei procură resursele.

Întrebarea care se pune este dacă lucrătorii ultragiați în America, Europa, Japonia de politica marilor corporații și a guvernelor supuse lor vor acționa pentru democratizarea producției. Scopul de bază al alianțelor forțelor sociale trebuie să fie creșterea proporției, a ponderei cooperativeelor muncitorești în contextul general antreprenorial. Se vor lăsa în continuare muncitorii amenințați de corporații cu relocarea, reducerea numărului de locuri de muncă și scăderea salariilor? La această întrebare trebuie să răspundă cei direct implicați.

Constatării lui Margaret Thatcher că nu există alternativă la capitalism Richard D. Wolff îi răspunde afirmativ. Există alternative. Nu putem crede că un sistem cu numeroase crize economice, cu uriașe recompense acordate bancherilor și marilor corporații, dar oferind austeritate majorității populației creează de bunuri, deci că un asemenea sistem *"is the best human beings can do"* (p.293 - *este cel mai bun lucru pe care-l poate face ființele umane*). Cartea lui Richard D. Wolff demonstrează că ne așteaptă un viitor mai echitabil, dacă omenirea va acționa pentru el.

Delray Beach, 29 noiembrie 2017

Tablouri

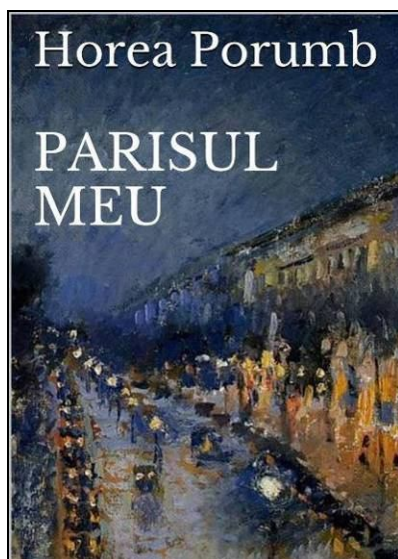
După petrecere, târziu în noapte, am ieșit în stradă să fumăm o țigară. Stăteam cu spatele la somptuosul hotel Louvre Rivoli, în stânga aveam intrarea spre Carrousel, în fața mea se întindea Avenue de l'Opéra, cu Palatul Garnier iluminat, subtil, în fundal, iar imediat la dreapta, Comedia Franceză, mută, fiind încă în renovare. Am recuperat mașina și am pornit-o agale spre casă. La intrarea în garaj, mașina crescuse parcă în lățime, încât a lovit deodată (!) cu ambele retrovizoare cele două laturi ale ușii.

A doua zi m-am trezit după o noapte cu vise în învălmășiri de personaje și culori.

Fusesem la vernisajul salonului „Art shopping”. Săptămâna aceea a fost dedicată evenimentelor de artă, principala manifestare fiind FIAC-ul („Foire International de l'Art Contemporain”) de la Grand Palais, dar, la fel ca în secolul trecut, când „independenții” sfidau „Salonul” oficial, partizanii artei „accesibile” au deschis și acum Salonul lor, în galeriile de la Carrousel du Louvre. Expuneau 450 de galeriști și artiști independenți.

Lumea a venit elegant îmbrăcată. S-a intrat doar pe bază de invitație. Am participat cam o mie-două persoane, care ne-am strecurat prin porțile masive, întredeschise, ce barau în curmeziș fostul șanț de apărare al Louvre-lui medieval, ale cărui ziduri de incintă fuseseră descoperite atunci când s-au făcut marile lucrări legate de construirea faimoasei „Piramide”. Am mai văzut-o și altă dată, poarta aceea cenușie, mereu închisă, fără să știu că dădea într-un spațiu expozițional imens, ce se întindea departe în subteran. Îmi amintesc că văzusem șanțul de incintă la lumina zilei, cu trei decenii în urmă, înainte de a fi fost acoperit, atunci când tocmai fusese scos la iveală...

Șampania a curs în valuri. Lumea se îmbulzea discret la cele două bufete, de unde oamenii se serveau cu câte două pahare deodată. După ce, la vreo două ore, „izvorul tămăduirii” s-a epuizat, au mai rămas sticle și saleuri de degustat la mesele din zonele fiecărui participant. Beția era însă de altă natură: am descoperit o artă... frumoasă! Indiferent dacă era figurativă sau abstractă, dacă era vorba de

pictură, sculptură, colaje, fotografie, graffiti sau alte trăsături, totul era plăcut vederii. Iar discuțiile cu artiștii au constituit un veritabil delir.

„Unde e noul Brâncuși?” am întrebat, ca să dau de un bărbat frumos, cu cap masiv și păr blond ondulat, cu jiletcă de piele și cămașa descheiată la gât, care expunea un tors, inițial modelat în lemn și apoi turnat în bronz patinat, de culoarea lemnului de măsline.

Și iar am întrebat de un alt „Brâncuși”, când am zărit un cuplu înlănțuit în formă de inimă, turnat în bronz lucios, aurit.

„Acesta-i neam cu statuia lui Balzac, de Rodin”, am exclamat în alt loc, ca să aflu că statueta reprezenta, de fapt, un păstor învelit în cergă, așa ca pe la noi.

„Regăsesc Numărul de Aur”, am lansat uimit, privind un om „vitruvian” învăluit de o spirală — după care artistul mi-a explicat întreaga lui colecție de miniaturi, care explorează esoterismul primelor trei numere...

Alte personaje surprinse în mișcare, doar brațe, picioare, poziții...

Flori, zarzavaturi, arbori, trupuri, sau simple explozii de culori.

Un american mustăcios, cu părul alb legat în coadă, ne povestește parcursul său între Chicago, Scoția și Coasta de Azur, supus, zice el, legii hazardului, care a făcut să-i iasă, de fiecare dată, norocul în cale.

Un alt „american la Paris”, stabilit și el în țara lui Matisse și Braque, ne pune în încurcătură, căci nu putem desluși dacă tablourile lui se inspiră din arta aborigenă

polineziană, din cea aztecă sau din cubismul occidental.

O artistă ne provoacă să-i comentăm tabloul, în timp ce ne filmează reacția. Poartă titlul „Crea...”, a adăugat ea ca informație suplimentară. „Eu văd mâna Creatorului, cel de pe tavanul Capelei Sixtine”, lansez eu, convins că am spus o năzdrăvănie. „Toți bărbații se pronunță la fel”, mă liniștește femeia, „dar o femeie vede cu totul altceva.”

Într-adevăr, avertizat fiind, recunosc acum o dansatoare à la Degas, cu pălărioară și fustă diafană.

Un bulgar expune ceramică cu rotocoale multicolore, rezultatul unei chimii savante. Un altul, un ansamblu de scene de viață cotidiană, care mie îmi apare ca un iconostas de biserică.

Un rus expune forme frumoase și oameni senini. „Cum se împacă asta cu viața din Rusia de azi?” îl întreb. „Pe plan extern, Putin se comportă ca un adevărat șef de stat, de altfel, singurul șef de stat demn de acest nume, dar de ceea ce se petrece la noi pe plan intern, prefer să fug, să-mi ascund capul în nisip”, îmi răspunde.

„Pacemu (почему) Lenin?” întreb în fața altui tablou, unde instigatorul la dictatura proletariatului apărea multiplicat în jurul unui foc mare.

Îmi răspunde un cuplu de francezi, care s-a dus la Moscova doar pentru un vernisaj și n-a mai dorit să se întoarcă. (Cine a călătorit în lume, susțin ei, știe că în Occident câinii nu umblă cu colaci în coadă și că în țara „drepturilor omului” omul are suficiente motive de a-i fi silă.)

Un alt cuplu (majoritatea artiștilor fiind însoțiți de „jumătățile” lor) ne mărturisește, în timp ce priveam întinderea calmă a unui țârm spălat de valuri, că a fost uimit de deșteptarea milioanei de oameni, reprezentând „majoritatea silențioasă”, atunci când au manifestat spontan contra mariajului „pour tous”, ceea ce îi face să speră că viitorul n-o să fie, poate, atât de sumbru pe cât ni-l pregătesc cei care ne conduc.

Am constatat cu surprindere că toți artiștii pe care i-am abordat erau, și ei, oameni frumoși.

Am plecat buimăcit, ușor ca un fulg. A fost ca o baie de lumină.

Admirabil vis! Bravo! Deh... Parisul tot Paris! Suspînăm și noi (a pagubă) — îmi replică prietenul B...

HORIA PORUMB

Dileme

Mi-e greu să pot, dar n-am să mă rezum

S-adun în minte clipa de pe drum,
Să mi-o alătur vieții de demult.
Tu doar în mine ești, și nu oricum,
Mi-am zis timid, să nu produc
tumult,
Că doar spre viitor mă legeni lin.

Mi-e greu să pot, în lume să te țin
O veșnicie de ilustre nopți,
Când tu, din ochi, mi-ai stors așa
puțin,
Că am rămas cu mugurii necopți.

Mi-e greu să pot, dar mult mai
greu să dau
Întâietate ploilor ce stau
Cunună orizontului pierdut.
Și totuși, dac-ar fi să pot să iau,
Aș lua iubirea ta drept început.

Nostalgii autumnale

Acum iar e toamnă. Cuvântul
Din mine clădește o rugă.
Sărac e în fapte, ca vântul
Și pus, mai în toate, pe fugă.
Golită mi-e pofta de rouă,
Copacii-s rămași fără nume,
Afară e trist și ne plouă,
Cum tristă e toamna. Și spume
S-aleg din rărunchii planetei
Când bocetul nopții atrage
Un semn din plecarea cometei.
Nu-i nimeni de seamă să bage
Cum horcăie câmpul de groază,
Cum iarba de ploi se înșeală.
Rămasă-i pustie-a mea Ștează
Și-nchisă-i poiana-n beteală.

Cabalistică

Cândva a fost cumva. Dar iarăși
tac,
Să nu se creadă că-n misterul lor
E partea cea mai grea ce pot s-o
mpac
Cu firea mea de grabnic trecător.
Am fost așa precum am vrut să fiu,
Copil născut devreme (sau târziu?)
Când alții loc n-au mai avut defel.
De-aceea tac, că poate-n lumea
mea,
Ei n-au găsit puterea de-a urca
Și au murit la poale de muncel.
De-aceea sunt, și cred c-oi fi
mereu,
Mai potrivit la bine și la greu,
Nu cum mă știu cei care, rupți din
vânt,

Culeg furtuna ca pe-un mare rod,
Căci pentru ei nimic nu e mai sfânt
Decât cuvântul frânt la eșafod.

Cândva a fost cumva. Atâta știu
Și fiindcă sunt ce-am fost, o să mai
fiu.

Ipostaze autumnale

Nu-i vina mea,
Dar nici a ta
Că azi, mai mult decât oricând,
Mă prinde Soarele flămând
Deasupra codrului, în frunză,
Când, obosit și fără zoaie,
Rămas e norul fără rânză
Și, de atâtea voci ce mor,
Ne plânge lutul după ploaie.

Aș vrea să zbor,
Dar nu mă vor,
Nici gândul tău desperecheat,
În pofta plină de păcate,
De ochii care s-au datat
Aromei toamnei ce se stinge,
Nici frigul rău ce mă străbate
Și-n voie timpul mi-l atinge.
Pot doar, în toamna tot mai grea,
Să-mi facă nopțile dreptate:
Cum or putea
Sau cum or vrea.

Îndreptar

Neîmpliniri au fost, dar nu destule
Cât să cunosc în fașă Adevărul.
Chiar dacă-n viață astfel de recule
Îți iau din față Soarele și Cerul,
Eu nu m-am aplecat prea mult
țărânei.
Am preferat să caut sensuri clare
Și, când a fost mai greu, surâsul
Lunei
Mi-a dat putere să devin mai mare.

Dar nu destul a fost să stau pe
buză,
Prăpastiei să-i caut înțelesuri,
Deoarece prea lesne găseam scuză
La orice greutate din spinare.
Și prea am fost înconjurat de șesuri
Ca să rămân o clipă mai aproape
De provocări ascunse lin în munte,
În glasul sfânt al albelor izvoare.
Și astfel, cu privirile mioape,
Destinul încă-și face-n mine punte.

Clipa de pe urmă

Nu pot să cred că toamna vine iară.
De ce-aș uita? M-ai întreba și tu,

Cum, negreșit, mi-ar spune-a mia
oară
Nu doar același semn, cât poate
altu',
Mult mai bizar decât mi-a fost
traseul,
Prin care, neclintit, mi-am luat un
nume.
Au fost și alții înfrățiți cu greu
Și drumul lor l-au pus stindard la
lume,
Dar m-au intersectat în raze surde,
Crezând în șansa dreptului la viață.

De n-ar fi toamnă, cât ar fi de-
absurde
Privirile criptate-adânc pe față,
Ce poartă ura tot mai des spre
maluri.
Și cât de greu s-ar șterge, ce
emoții!
Străvechiul obicei de-a face valuri
L-am retrăi în gând, murind, cu
toții
În presupusa clipă de pe urmă.
C-așa e moartea, când visezi cu
morții,
Prin toamna care seceră și scurmă.

Planeta Pământ

Dac-am putea să te cuprindem,
Fără să-ncepi din nou a plânge,
Tot ce-am vândut, și încă vindem,
Ar fi tribut plătit cu sânge,
Dar și un semn că stai pe-afară
Când Universul te alintă.
De-ar fi să-ncerc și-a doua oară
Și timpul mult să nu mai mintă,
M-aș ține-n margine de noapte
Un gând anume pentru tine,
Să-ți prindă visele necoapte.

Dac-aș putea, nu m-aș abține
Să-ți scriu, desculț, cărări pe
frunte,
Destinului să mi le-alătur
Sub tâmplele tot mai cărunte.
Și când o fi să mă împături
Cu trupul tău scăldat de Lună,
Redă-mă vremurilor munte
Să-mi fie veșnicia bună.

GRIGORE AVRAM

câteva fotografii cu tentă gotică din ziua x

o crinolină albă într-o oglindă spartă
ca spaima călăului

niște nervuri obosite ale mâinii
pocnesc
prin aparatul foto sâni visează

fără îndoială din spațiu oamenii
au devenit un om care se joacă

un vis locuia pe partea cealaltă a pielii
își spunea dumnezeu

copiii furiei hrăniți în corzile vocale
cu spaimă

erosul spânzurat de o rază de soare

o groapă s-a surpat atunci la mijloc
o mașinărie ne-a luat locul

unui profesor de matematică

jumătatea ta de pat atârând de un fir
de păr alb
frământat de absență
la marginea ei mai există în
proliferația obiectelor
ce cresc prin pereți prin podea prin
matematica secretă a somnului încă
urci muntele

încă mai strig în urma ta cadavre
pe care le-ai udat în serile în care
eu cântăream doar 39 de kile
este o repetiție îmi explicase maria și
am zâmbit pe jumătatea mea
jucam țintar cu păsări dispărute

nu mai aștept să vii sau să pleci
am 51 de kile

știu că exist

de fiecare dată la capătul celălalt
unde exist

lumina
mă trage pe sfori când vorbesc

cobor un conținut
în viermele din miezul lucrului

un dumnezeu trist și mânjit
de frică bate scurt
îl port de mână
ca pe un copil

trei umbre mici
se sinucid
pe unghiile rele

tu

îmi spui povești

dansul lebedei prin muscă

lipsite prea aproape cădeau
pe deasupra în lanț

uneori se surpă de tot
când din fire se nasc
readuse la loc
e prea multă lumină și cad

egale în părți ca distanță

clivaj

ai imitat țipătulși
țipătul te-a imitat

ceva trist ca o margine
în care rănilile își disputau
dreptul la moarte orb
nebul cerșind un sens după
linia albă

thus everyone is a victim

pe toate le-ai legat câte sunt
fără să știe măcar

de un dinte
aflat în cădere deschisă
spre miezul problemei

în fața ferestrei
unii oameni vorbeau cu alți oameni

principiul realității comunicative
zăcea baltă
albastră la picioarele lor

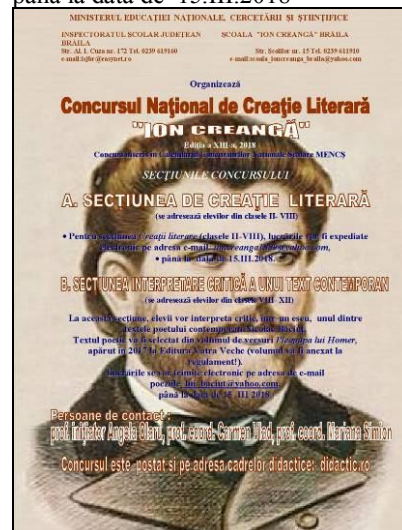
într-o
lume rotundă ca un măr
durerea și-a făcut cuib
muștiși te miri
de ce
nu mai ține nimeni cuțitul

NICOLETA CRĂETE

Concursul Național de Creație Literară „ION CREANGĂ”

Concursul Național de Creație Literară *Ion Creangă*, înscris în Calendarul Concursurilor Naționale Școlare MENCȘ, organizat de Școala Gimnazială “Ion Creangă” Brăila, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila, instituții de cultură brăilene se află la ediția a XIII-a, reușind să descopere talente literare incontestabile de-a lungul celor 12 ediții. La ediția a XII-a la concurs au participat aproximativ 1000 de lucrări din aproape toate județele țării, sectoarele Capitalei și din Republica Moldova. Invitatul de onoare al ediției a-XIII-a va fi scriitorul *Nicolae Băciut* din Tg. Mureș, membru al Uniunii Scriitorilor din România, în calitate de președinte al juriului.

La concurs, pot participa elevi din clasele II-XII din țară și din străinătate la oricare dintre secțiuni. Concursul se va finaliza la finalul lunii martie, 2018; Lucrările se vor expedia electronic până la data de 15.III.2018

La secțiunea „Interpretare critică a unui text poetic contemporan”, care se adresează elevilor din clasele VIII-XII), elevii vor interpreta critic, într-un eseu (fără restricții legate de nr. de pagini), unul dintre textele poetului contemporan Nicolae Băciut, scriitor optzecist, membru UR, președintele concursului *Ion Creangă* din anul 2009. Textul poetic va fi selectat din volumul de versuri *Pleoapa lui Homer* Editura Vatra veche, 2017. Informații suplimentare se pot solicita organizatorilor, pe adresele olaru_angi2006@yahoo.com sau ioncreanga1889@yahoo.com sau poeziile_lui_baciut@yahoo.com; Coordonatori concursului: prof. Angela Oлару, prof. Carmen Vlad, prof. Mariana Simion. (N.B.)

Ancheta „Vatra veche”

PRIMA CASĂ

Moașa Paraștica a urcat dealul, nu pe drum, de-a dreptul pe huda trasată prin matca unui puhoi care se ȳtea doar când ploile nu conteneau să se oprească, i dealurile ce împrejmuiau satul erau saturate de apă. n dimineata aceea de iunie, pe cand nu răsărise încă soarele, albia paraului era demult secată, era în vara anului 1946, an secetos cum nu se mai pomenise. La capătul de sus al potecii umbrite de sălcii, soc i corni sălbatici se vedea acoperiul de igla de Jimbolia, apoi, pereii casei mprospaii cu mieriala i brau cenuiu din spoială.

M-am născut la ora 8 dimineata, după cum scrie în Certificatul meu de botez din Arhiva fostei biserici greco-catolice din satul Archiud. M-am născut pe un pat cu saltea umplută cu paie de grâu, prima recoltă din anul acela, într-o casă cu doar două camere, despartite de o tindă cu pământ în loc de duumele. Era casa în care se născuse i tatăl meu, unde locuiau bunicii, casa în care, la 16 ani neîmpliniri, mama mea venise ca noră. n comparaie cu casa, grajdul, aflat pe aceeai ogradă, era cu mult mai impunător, cu acoperiul înalt, cu pod, ura i puic potrivite pentru a fi umplute cu nutreul necesar unei perechi de boi, a doi cai i vreo trei vacilor de lapte.

Odaia în care m-am născut, era odaia ai bună, cu patul plin de perini i oale de lână urcana. Avea i masă, mobilă din lemn vopsit în „ape,” de către meterul tâmplar din Reghin, de la care o cumpăraseră împreună cu jilturile înguste dar cu spătar înalt. Pe masă, era gală cu jinars fiert cu secarea i zahăr-caramel, plăcintele făcute de bunica pe lespede de piatră, o relicvă a altor vremuri, i pe care ei o țineau în bucătăria de vară, de fapt, un adăpost din scânduri în care cuptorul de pâine ocupa destul loc. ntre casă i conie (bucătăria de vară) era prepleacul plin cu oale de pământ, vase curate i care ateptau să fie umplute cu lapte.

Casa aceea mirosea a busuioc i a crini de grădină, dar mai ales mirosea a tamaie, pentru că bunica avea obiceiul să ardă bulgărași de tamaie pe o farfurioară din metal smaltuit, să afume fiecare col de casă, col de

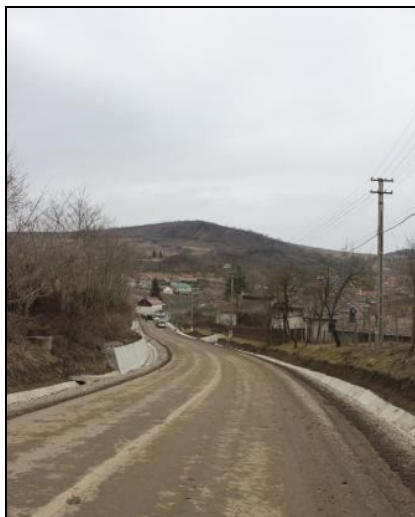
ogradă i chiar i grădina plină cu tufe de pătlăgele roii, care creteau i rodeau fără ca cineva să la bage prea mult în seamă, creteau pe straturile cu ceapă de apă, usturoi i cartofi cu flori de culoarea liliacului.

Cum am avut norocul să vin pe lume în zi de vară, bunica m-a luat i m-a plimbat în brae, prin toată curtea i prin toată grădina, oprindu-se la umbra nucilor bătrâni, lângă perii pe care nimeni din familia noastră nu tia cine i când ar fi putut să-i praseasca acolo.

nantru, camerele erau împodobite doar cu icoane, cateva pictate pe sticla vechilor iconari de la Nicula, dar cele mai multe erau litografii frumos colorate, pe care le nramasera în cadre de lemn de stejar. Pe canapei (lavia cu ladă, în care se ținea zestrea noorii) erau întinse verinci (cuverturi) din lână vopsită în negru i rou.

Un ceasornic de perete, care mergea cu oarecare exactitate, strajua de pe peretele din dreptul mesei, numai că, în casa aceea nimeni nu-i programa viața după graba sau anevoia acelor de ceasornic. Soarele răsărind dimineata i coborând la apus, patrarele Lunii, cocosuul cântând la ore exacte, acestea erau reperatele ancestrale pe care i rostuiua ziua de muncă, zilele de sărbătoare i momentele de rugă, de reculegere.

De-a lungul grinzilor ce țineau tavanul de scânduri, era bătute cuiele în care sta agata lampa cu petrol, o canta de glaja (cana de sticlă) n care de Bobotează aduceau acasă agheasma. Tot la grindă se aflau i ulcicile, cani miniaturale din porelan unguresc pictate cu scene pastorale, i

pe care bunica Varvara le primise ca dar de nuntă de la nevasta grofului, fostul stăpân a sute de hectare de pământ de la Archiud până i în alte sate vecine, hăt peste dealuri. O altă piesă ce nimerise acolo ca nuca în perete, era patefonul. O cutie de lemn patinat cu disc de postav verde, pe care se nvartea o placă de celuloid. Patefonul, suvenir de la unchiul din Bucuresti, avea o pâlnie de toată frumusețea, aa cum eu nu văzusem decât la cetera cu goarnă a lui Nutu, ceteraul cel mai vestit de pe valea noastră, sau la turnării fanfarei sailor din Teaca. Aa am aflat că există un Zavaidoc, înainte de a afla că există Alfabetul.

Tata Ionuc era singurul copil al bunicilor Constatin i Varvara, eram singura lor nepoată. Am crescut în casa lor până când am împlinit 6 ani, apoi ne-am mutat , cu mama i cu tata, într-o casă mai mare, cu patru odăi, i unde în loc de pământ galben, mama aternuse carton gudronat bine vopsit i acoperit cu preuri din carpe, preuri esute de ea, pe stativele la care, odată bateu în bragle i spată, doar cergi din lână adevărată, covoare frumos înflorate. Eram în perioada cotelor, saraciseram.

Casa noastră, dei mai mare decât cea în care mă nascutem, i dotată deja cu aparat de radio, nu avea nimic din magia casei micute în care mă nascutem.

Ceea ce-mi amintesc foarte clar din „prima casă,”/casa bunicilor, sunt serile de iarnă, când odăile devenau prea mici pentru câte neamuri i cai vecini se adunau la noi, în „poveti,”. Uneori, mama tăia câte o raa îndopată cu boabe de porumb înmuiate în apă. Pasărea aceea avea carnea moale i untură pe care mama o topea în castron, i apoi o întindeau pe pâine, presărau pe ea, paprika roie ca focul. Se bea delevar din via noastră.

Auzeam poveti, cele mai →

MELANIA CUC

Prima casă în Japonia

Buna ziua, mă numesc Takashi Yajima și studiez limba română la Shinjuku Asahi Culture Center cu doamna profesoară Adriana Stoica. În continuare, vreau să prezint câteva amintiri despre copilăria mea, din prima mea casă.

Acest apartament din fotografie este locul unde m-am născut. Aici am locuit până la vârsta de 6 ani. Apartamentul se află în orașul Omiya din prefectura Sitama. În poza sunt tatăl meu și fratele meu mai mic, nu eu, în anul 1972. Atunci eu aveam 2,3 ani.

Tatăl meu cu fratele meu – în poză se văd și cele două păpuși japoneze, podeaua de tatami, frigiderul, televizorul, mașina de spălat.

Vă voi prezenta asta pentru că impresia vieții noastre rămâne puternică. Apartamentul e mic. Televizorul, frigiderul, mașina de spălat au modele vechi și bucătăria e mică. Podeaua e din Tatami. Tatami e podea japoneză tradițională. Are o grosime de 5-6 cm, lățime de 170-180 cm, lungime de 80-90 cm și asta e separată cu două părți, saltea și rogojină. Saltea e făcută de paie, apăsată și cusută. Rogojină e împletită cu ierburi lungi. Pe saltea, se acoperă rogojină și la capete marginea se coase. La început e verde și mirositor, dar pe măsură ce se usucă, devine maro deschis, și odată cu asta, mirosurile aproape dispar. Tatami nu e dur, e moale. Așezându-te pe asta e confortabil pentru a lua masa, a te uita la

televizor, a te culca etc. E foarte potrivit la Zen. Dar, în prezent, podeaua de tatami în apartamente se reduce. În poza voi vedeți 3 bucăți de Tatami.

Despre păpușile care se văd în poză, cea de deasupra e pentru mine, iar cea de jos este pentru fratele meu. În Japonia, după tradiție, după ce s-a născut un băiat, bunicul sau bunica cumpără o păpușă pentru nepot. Părinții băiatului nu o cumpără. E un obicei japonez. Păpușă reprezintă dorința pentru un copil sănătos și voinic. În Japonia, băieții se sărbătoresc pe 5 mai. În poză sunt două păpuși, probabil a fost luna mai de curând. Păpușile au decorații delicate și scumpe. De obicei, ele sunt păstrate într-o vitrină mică sau într-un dulapior cu geam, altfel copiii le-ar atinge și ele ar fi stricate. Păpușa japoneză este doar pentru a fi privită. Nu puteți s-o îmbrățișați. Dar, în prezent, și acest obicei se reduce.

Pentru mine, amintirile acestor vremuri sunt prețioase și neuitate. De ce? Pentru că noi trăiam prea diferit decât acum. Casa noastră avea o suprafața totală de 13 metri pătrați, aici noi 4 persoane locuim. Și nu avea baie, duș decât toalete comune. Luând în brațe prosoape, săpunuri,

Și amonul etc. noi mergeam la baie publică de 3 ori pe săptămână. Toaleta era comună, pe coridorul clădirii, noaptea mi-era frică de toaletă, de aceea mă duceau tatăl sau mama. Cred că acum nicio familie nu mai trăiește acest mod de viață sau există dar foarte rar, și în viitor nimeni n-o să trăiască astfel, cred eu.

Aproape de casă era un parc mare. În parc, erau un parc mic de distracții, o grădină zoologică mică, un templu celebru și niște lacuri mici. Acolo, în copilărie, mă plimbam des cu părinții mei. Eu îmi amintesc că le ceream totdeauna să urcăm în barcă pe un lac mic, dar de fiecare dată refuzau, poate pentru că nu știau să vâslească și să înoate. Până la urmă, eu nu am reușit să-i conving niciodată.

În poză sunt eu cu mama mea, în parcul de distracții.

În prezent, nu mai există nici apartamentul nostru, nici baia publică, dar parcul nu s-a schimbat. Parcul de distracții, grădină zoologică au rămas până-n ziua de azi. Eu sunt bucuros de asta.

Acum părinții mei sunt sănătoși, eu le doresc sănătate.

TAKASHI YAJIMA

PRIMA CASĂ

→ multe de pe front, dar și altele, pe care cei care se refugiaseră peste Carpați la cedarea Ardealului de Nord, la spuneau cu înflorituri, lăsând destul loc pentru suspans.

Ferestrele primei mele case aveau giurgiuvele de brad, sticla era subțire, și frigul iernii era stăvilat doar de obloanele solide, care erau închise pe timpul nopții.

Oalele ciuruite de folosință și crățițele ale căror găuri nu mai puteau fi nituite, era îndesate cu pământul în care creșteau ca lianele, mușcatele și fucsia, plantă nouă, adusă în sat de mătușa mea Margareta. Între ferestrele camerei de dinainte, pe varul pe-

retelui era crucifixul din lemn vopsit negru și cu trupul Mântuitorului reliefat din aliaj de alamă și poate și un strop de argint. Acolo se oprea verișoara tatei, Maria, care fusese călugăriță la o mănăstire Greco Catolică de la Blaj, și care, după desființarea Bisericii Greco Catolice fusese trimisă acasă. Maria nu-și găsea rostul decât în urgăciunile făcute cu osârdie dinaintea crucifixului cu Iisus Domnul. Nu înțelegeam mare lucru la vremea aceea, dar mă fascina postura ei solemnă, cu obrazul alb ca hartia, peste care năframa neagră lăsa umbre violacee. Ea era călugărița noastră!

Noaptea, auzeam huhurezul care își avea cuibul în borta unor răchiți-

gigant atinse de fulger, și care punctau gardul nostru de nuiele, un fel de semn de proprietate simbolică, între noi și vecini, toți neamuri de sânge.

Prima mea casă nu mai este decât în amintire.

Proprietatea a fost vândută unor veri de ai noștri, oameni gospodari, care au zidit în locul căsuței modeste, casă adevărată, potrivită zilelor noastre.

Nucii fără vârstă, părul cu fructe aproape sălbăticit, pomii mai dănuie încă acolo, ca un legământ și un mers în CERC prin Lumea care m-a fascinat aproape hipnotic, apoi mi-a dat drumul să revin Acasă.

Ion Fiscuteanu 10

Au trecut zece ani de la moartea actorului Ion Fiscuteanu. După plecarea lui, i-am publicat postum piesa de teatru „La mulți ani, maestre!”, iar în satul natal, Sânmihaiu de Câmpie, i-a fost dezvelit un bust.

Apoi, peste viața postmortem a lui Ion Fiscuteanu s-a așternut tăcerea. Nici Teatrul Național din Târgu-Mureș nu și-a mai amintit de el, și nici singurul cinematograful din oraș nu a organizat o gală de filme Ion Fiscuteanu, deși, har Domnului, aveau din ce alege.

Nici proiectul meu, „Cenaculum”, care ar fi inclus o rotundă cu busturile unor personalități culturale ale locului, încă n-a urnit inertiile locului.

Cât timp e necesar pentru (re)descoperirea lui Ion Fiscuteanu? Cine face primul pas spre normalitate? Poate actorul Nicu Mihoc, actualul director artistic al Naționalului mureșean, unul din apropiații lui Ion Fiscuteanu.

După zece ani de la despărțirea de Ion Fiscuteanu, am scos din sertarul cu amintiri un text pe care l-am scris atunci când ne părașea Marele Actor.

*

După *Moartea domnului Lăzărescu*, actorul Ion Fiscuteanu a renăscut. A prins din nou gustul succesului în cinematografie. După cele douăzeci de filme în care a jucat, între care, *Fruite de pădure*, 1983, *Acordați circumstanțe atenuante*, 1984, *Glisando*, 1985, *Emisie continuă*, 1985, *Din prea multă dragoste*, 1985, *Iacob*, 1988, *Undeva în est*, 1991, *Balanța*, 1992, *Turnul din Pisa*, 1992, *Timpul liber* 1993, *Cel mai iubit dintre pământeni*, 1993, *Asfalt Tango*, 1995, *Prea târziu*, 1996, *Mariana*, 1998, *Zapping*, 2000, *Turnul din Pisa*, 2002, *Ajutoare umanitare* 2002, *Sindromul Timișoara – Manipularea*, 2004, și după succesul cu *Moartea domnului Lăzărescu*, 2005, Ion Fiscuteanu privea foarte departe, sperând ca regizorii care l-au ignorat atâta vreme să se spele de păcate și să-l distribuie în noi filme, nu orice filme, pentru că, spunea Ion Fiscuteanu, „după domnul Lăzărescu nu mai pot juca orice”. După succesul cu acest film, Ion Fiscuteanu îmi declara într-un interviu, că „În primul rând, nu mai poate urma un alt domn Lăzărescu.

Poate urma ceva după o perioadă pe care nu pot să o stabilesc, în care să mă pot apropia de un scenariu cel puțin egal ca valoare, mă refer și la scriitură,

La bustul lui Ion Fiscuteanu, cu familia, câțiva prieteni, 2011

dar și la regizorul care și-ar asuma acest scenariu. În teatru mai pot să hotărâsc singur și să joc ceea ce aș vrea. În film, depinde de cel care se gândește la mine, cum a fost Cristi Puiu, care a spus că doar cu mine vrea să facă acest rol. Când se va ivi un regizor cu o ofertă care să mă facă să pot cel puțin să-l egalez pe «domnul Lăzărescu», atunci voi accepta.

Din păcate, mult prea repede, a fost distribuit de Cel de Sus în ultimul său rol, cel din „Marea Trecere”.

Ion Fiscuteanu a plecat cu un acut sentiment al frustrării, pentru că după cele peste șaizeci de roluri jucate pe scena Teatrului Național din Târgu-Mureș, această instituție i-a închis ușile în nas. M-a sunat disperat, întrebându-mă ce-i de făcut pentru a putea juca până în ultima clipă teatru, singura lui rațiune de a fi. Nu suporta gândul să fie scos din teatru, să fie „pensionat” definitiv, să nu mai poată juca pe scenă, atâta vreme cât mai are suflu, cât mai poate să dea ce are mai bun în el pentru teatru

Ion Fiscuteanu pune punct, pe neașteptate, unei cariere strălucite, nu la multă vreme după ce împlinise 70 de ani. Dincolo de bolile fizice, Ion Fiscuteanu a murit de teatru. Aceasta era boala sa. Nu putea să-și conceapă viața în afara scenei, a ecranului, a scrisului.

Născut la 19 noiembrie 1937, la Sânmihaiu de Câmpie, Bistrița-Năsăud, a slujit Thalia de mai bine de patru decenii, după absolvirea, în 1962, a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București, având ca mentori pe Dina Cocea și Jani Cojar. Șase ani, Ion Fiscuteanu a jucat pe scena Teatrului de Stat din Piatra Neamț, iar din 1968, a fost actor al Teatrului Național din Târgu-Mureș, pe care l-a slujit cu talentul său, cu devotament. Fidelitatea față de acest teatru i-a permis să creeze aici zeci de roluri memorabile. A făcut-o cu eleganță și pasiune, cu modestie.

A fost Ghiță Pristanda, Nae Giri-

mea, Dragomir, Jupân Dumitrache și Efimița - în travesti, în spectacole cu piesele caragialene, dar a jucat și în piese de Eugen Ionesco, D.R. Popescu, Romulus Guga, Tudor Popescu, Aurel Baranga, Shakespeare, Eugene O'Neil, Arthur Miller, Cehov, Dario Fo ș.a.

A visat să joace rolul Hamletului shakesperian, dar șansa nu i-a surâs în acest sens.

A lucrat în film cu mari regizori, ca Mircea Danieliuc, Alexandru Tatos, Lucian Pintilie, Nae Caranfil, Nicolae Mărgineanu care au știut să valorifice calitățile și disponibilitățile lui Ion Fiscuteanu, reușind să creeze roluri memorabile.

Nu știu dacă, așa cum afirma un critic de film, Ion Fiscuteanu „în rolul domnului Lăzărescu, face rolul vieții lui”, dar cred că a învățat să moară prin acest rol, cu care a încheiat triumfal, o carieră, un destin.

Deși nu a fost un răsfățat al criticii de teatru și film, lui Ion Fiscuteanu i-au fost acordate distincții importante, între care, în 2003, la propunerea ministrului Culturii și Cultelor, lui Ion Fiscuteanu i-a fost conferit, de către președintele României, “pentru îndelungata și prestigioasă activitate pusă în slujba teatrului și cinematografului românesc”, Ordinul Național “Serviciul Credincios” în grad de Cavaler, iar în 2005, Instituția prefectului – județul Mureș, i-a acordat “Fibula de la Suseni”, cea mai importantă distincție care se acordă personalităților vieții publice mureșene.

Spirit artistic polyvalent, Ion Fiscuteanu nu a fost doar actor, ci și scriitor, (primul actor mureșean care s-a încumetat să-și încerce forțele și în literatură!) el fiind autorul a trei volume, unul de proză, “Strugurii de furat îs mai buni”, nuvele, Editura Tipomur, 2002, și unul de poezie, „Prigoană în gânduri”, Editura Tipomur, 2003, la mulți ani, maestre”, teatru, Editura Nico, 2010. L-am descoperit în „Livada cu vișini”, de Cehov, unde juca în rolul lui Lopahin. Am avut însă privilegiul de a-i fi apropiat nu doar în teatru, ci mi-a încredințat și onoarea de a-i edita cărțile. Din interpret de personaje, el a devenit creator de personaje, în linie tradiționalistă, personaje aspre din stirpea celor create de Slavici și Rebreanu, dar și creator de universuri lirice, de mare profunzime și sensibilitate.

Pentru mine, Ion Fiscuteanu n-a murit. Nici nu s-a dus „să moară puțin”, cum ar spune un mare dramaturg.

Țin pentru el deschis „sertarul (meu) cu aplauze”.

NICOLAE BĂCIUȚ

LA MULȚI ANI, MAESTRE

(Fragment)

PERSONAJE:

Maestrul (Moș Crăciun) ...Nicolae Mihoc

Soția Maestrului ...Elena Purea

Fiul Maestrului...Ion Fiscuteanu jr.

Țigancă/Prostituata inocentă... Liliana Bogdaniuc

Cabotinul... Alexandru Pavel

Nevasta Cabotinului... Erika Domokos

Decorul:

Noapte de Crăciun sau Revelion. Un spațiu ciudat. Un birou funcțional cu recuzită impusă de necesitate; trei, patru fotolii în jurul lui, ușor de manevrat (cu rotile). Pereții: dra-perii, care desemnează spațiul de joc (intrări și ieșiri). Lumina: va consti-tui spațiul de joc. Un pom de Cră-ciun, proiecție sau aievea. Lângă birou: mască, costum roșu lung până jos, sac cu daruri, toaig etc.

„Costumația ” (legată la pod cu nylon invizibil).

Moș Crăciun (Maestrul): Nu e nimeni în cufundătura asta de întuneric? Cum de m-am rătăcit tocmai într-un loc pustiu? N-are nimeni nevoie de mine și de darurile mele? Hei, să vină cineva că sunt cam grăbit.

Soția Maestrului (speriată): Cine ești, că nu-ți recunosc glasul și fața?

Moș Crăciun (Maestrul): Cine să fie? EU.

Soția Maestrului (aprinde o lumină difuză): O, Doamne - un Moș Crăciun?! Să nu-mi spui c-ai alunecat pe horn, că nu avem la bloc.

Moș Crăciun (Maestrul): Nu! Am alunecat prin... timp.

Soția Maestrului: Ei, na. Crede-mă că am trecut de vârsta la care credeam în papuci la ușă și reni...

Moș Crăciun (Maestrul): Și nu mai crezi în mine? Nici cât într-un fulg?

Soția Maestrului: NU! Atunci când încă mai credeam, ai lipsit. Rătăceam prin alte locuri. Și-acum, aici, nici copiii nu mai sunt. Au zburat prin ușă, geam sau horn și nici ei nu mai cred...

Moș Crăciun (Maestrul): O parte din copil rămâne și-n cei trecuți, iar credința nu moare în om niciodată și nici în Moș Crăciun.

Soția Maestrului: În mine a ațipit de mult și demult nu mai cred în jocurile astea...

Moș Crăciun (Maestrul): Nu e joc, crede-mă, e viața noastră - a voastră, și cu cât jocul durează mai mult, viața ți-e mai frumoasă. De ce ești singură în noaptea asta sfântă, n-ai pereche?

Soția Maestrului: Nu știu dacă am sau am avut... e cumplit. Cel ce era a ieșit puțin cred, ca să beie ceva că acasă nu-i priește.

Moș Crăciun (Maestrul): Eu nu găsesc rău nimic în asta, în băut cu măsură, mai ales acum...

Soția Maestrului: El nu bea cu măsură, el n-are măsură...

Moș Crăciun (Maestrul): Doar n-o fi bând din pumn?!

Soția Maestrului: Din orice...și lui nu-i face bine, n-are voie să bea de loc, i-au interzis doctorii. Are ficatul..

Moș Crăciun (Maestrul): În pioneze, se vede că doctorii n-au pioneze, că lor nu le e interzis, deși mor și ei. Ei știu să beie ce-i mai bun, că bietul de om, pentru sănătatea-i șubrezită, se sacrifică și bea el. Bărbatul, ce-i prost, adică, scursurile...

Soția Maestrului: Nu bei un pahar, Crăciune, că nu-i păcat?

Moș Crăciun (Maestrul): Nu! Nu beau, pentru că nu știu ce-i aia. Noi bem numai nectar și alte zemuri alese.

Soția Maestrului: N-am de-alea. Adică n-ai gustat ce-i pamântesc?

Moș Crăciun (Maestrul): Ba da. Dar nu din toate câte sunt (cu înfeles). (A scos un pachet din sac)

Ține darul ăsta, dacă spui că n-ai avut parte, și vezi dacă te mulțumește. Că poate ți l-ai dorit cândva.

Soția Maestrului(Încurcată, și brusc devine fetiță odată cu despachetarea): Doamne, Dumnezeu!... o rochie de mireasă! N-am fost niciodată mireasă. O!, Doamne! De unde ai știut...?

Moș Crăciun (Maestrul): Noi le știm pe toate. Știm tot ce vă doriți sau vă lipsește. Ai visat, ai plâns și te-ai

Cu Sorina Bloj, la Reghin, discutând despre nominalizarea la Premiul "Oscar".

Nicolae Băciuț, Lazăr Lădariu, Ion Fiscuteanu, la Reghin, 2005

resemnat. Hai, încearc-o, poate-ți vine, eu o să mă prefac că nu te văd.

Soția Maestrului: Dă-o cuiva potrivită pentru rochia asta. Eu sunt trecută în timp și în vise...

Moș Crăciun (Maestrul): Încearc-o. În noaptea asta totu-i posibil, nicio dată nu e prea târziu ca să fii mireasă.

Soția Maestrului: Așteaptă puțin. Dacă e o noapte vrăjită a viselor împlinite și mai ales a celor neîmplinite (Iese).

Moș Crăciun (Maestrul): (Pocnește din degete, costumația se urcă la pod. În halat albastru, cu o cravată roșie, un șal lung de mătase peste umeri. O sticlă de whisky în mână, șade pe fotoliu.Bea.)

Soția Maestrului (Vaporoasă; nu observă schimbarea): Iartă-mă. N-am știut cum se îmbracă, dar cum ți se pare?

Maestrul (Aplaudă): Ce faci, dragă, ai înnebunit? Ce-i porcăria asta pe tine... Ai băut singură?

Soția Maestrului (Ea se răsuțește): Tu??? Doamne! Când ai venit?

Maestrul: Acum am venit prea devreme? Deranjez cumva? Cu cine erai?

Soția Maestrului: Cu cine să fiu? (încurcată rău) Cu cine pot eu să fiu decât cu năluci și amintiri jerpelitate...

Maestrul: Ei, iar dramatizezi. Poți să-mi explici cum a ajuns rochia asta de mireasă, parcă, pe tine?

Soția Maestrului: Mi-a dat-o Moș Crăciun!

Maestrul: Și ăla altă treabă nu are decât să zăpăcească femeile bătrâne?!

Soția Maestrului: Pentru el, am fost tânără!

Maestrul: Și pentru mine!

Soția Maestrului: Acum nu mai sunt?

Maestrul: Cum nu mai sunt nici Eu!

Soția Maestrului: Am visat oare sau mi s-a năzărit, mi-am pierdut și mintea ce mi-a mai rămas?

ION FISCUTEANU

COMPANIE, ÎNAINTE, MARȘ!

(PIESĂ ÎN 3 TABLOURI ȘI UN EPILOG)

MOTTO:

„Oare puterea nu știe altceva decât să înăbușe în sânge glasurile pe care ea însăși le-a stârnit? Dacă așa stau lucrurile, înecă în sânge propriile ei nedreptăți...”

(Antonio Buero Vallejo)

Personajele:

Revoluționar₁, 17 ani

Revoluționar₂, 40 ani

Repezant Crucea roșie, 35 de ani

Cetățeanul turmentat, 55 de ani

Figuranți de diferite vârste

Voci

TABLOUL I

Décor

Un tanc aflat pe orizontala scenei. În fundal, blocuri. În stânga, doi revoluționari ascunși în spatele unei ferestre cu geamul spart. Împușcături răzlețe, stigăte, urale de victorie.

(Revoluționar₁, Revoluționar₂)

Voci: U-raaaaa ! Ura! Armata e cu noi ! Armata e cu noi !

Revoluționar₁: I-auzi ! Am izbândit...Ți-am spus eu că nu se poate altfel ...!? Că până la urmă se va face pace !?

Revoluționar₂: Uf, ce ușor te-aprinzi... Ce-nseamnă tinerețea !?

Răbdare...Eu nu cred până nu văd...

Voci: Ura ! Ura ! Armata e cu noi ! Armata e cu noi !

Revoluționar₂: Și dacă e o diversivune ?

Revoluționar₁: Tu nu-nțelegi că-mi chiorăie mațele de foame !? N-am mâncat ca lumea de-aproape o săptămână... Noroc cu pâinea și apa, că altfel o mierleam pe-aci !

Revoluționar₂: Haide, hai ! Te mai și lauzi ! Dracu' te-o crede ! Auz' ! Le-ai găsit !? Gogoși ! Ți-au fost aduse ca să rezști pe baricade ca un erou și tu începi să te văicărești ca o babă...

Voci: U-raaaaa ! Ura ! Armata e cu noi !

(apare un grup de revoluționari în stradă și nu se mai aud împușcăturile)

Revoluționar₂: Ei, ia' stai ! S-ar putea să ai dreptate ! (*deschide geamul repede*)

(se aud iarăși împușcături)

Revoluționar₂: Când îți spuneam eu că te grăbești ! (*închide repede geamul*)

Revoluționar₁: Hm...

Revoluționar₂: Așteaptă... Ai așteptat ăl mult, așteaptă și ăl pușân... Ce dracu', te-neci ca țăganu' la mal... !? Aoleu...

Revoluționar₁: Maică-mea crede cu siguranță că am murit...

Revoluționar₂: Iar începi ? N-am mai văzut așa ceva !

Revoluționar₁: Bine, mă, fii tu erou dacă-ți arde, dar eu m-am săturat !

Revoluționar₂: Erou, pe dracu' ! Tre' să ne-apărăm pielea, altfel ne tăbăcesc ăștia cât ai zice pește...

Revoluționar₁: Da' de unde-or fi apărut !? Că nici n-am avut timp să...

Revoluționar₂: Și acum crezi că e momentu' să afli !?

Revoluționar₁: Eu știu ? Dacă stai și te gândești, nu prea e, da' nici așa să trăiești în nesiguranță !

Revoluționar₂: Bine, hai, ieși în stradă și ia-te de piept, uite, cu tancu' ăla... "Tu de unde mă-ta ai mai apărut, mă ?" Ia-l de guler să vezi rezultatu', și-al dracu' dacă mă supăr... Că stă aci de-asăară și nici că laie, nici bălaie...

Revoluționar₁: Așteaptă.

Revoluționar₂: Păi vezi !? Ai priceput, în sfârșit. Și, mă rog, ce-așteaptă !? O mișcare greșită... Ești dispus să-ți asumi riscul ? Dacă da, eu nu mă supăr, da' nu răspund pentru tine nici în fața Curtii Marțiale...

Revoluționar₁: De glume îți arde-acuma ? Ba te superi, ba nu te superi...

Revoluționar₂: Ia și trage un gât ca să te mai încălzești și ciocu' mic ! (*îi dă o sticlă de trei sferturi pe jumătate goală, de bună seamă cu vodcă*)

Revoluționar₁: De glume îți arde-acuma ? Ba te superi, ba nu te superi...

Revoluționar₂: Ia și trage un gât ca să te mai încălzești și ciocu' mic ! (*îi dă o sticlă de trei sferturi pe jumătate goală, de bună seamă cu vodcă*)

Revoluționar₁: Așa, pe nemâncate ?

Revoluționar₂: Mai faci și mofturi acuma !? Ai fi vrând și-o friptură la proțap, te pomenești ! Ieși în stradă, că ți-o primești pe loc !

Voci: U-raaaaa ! Ura ! Armata e cu noi ! Armata e cu noi !

Revoluționar₁: Și totuși ceva trebuie să fie...

Revoluționar₂: Păi eu ce-ți spun. Bea și taci !

Revoluționar₁: Eu știu, dacă mi se face rău !?

Revoluționar₂: Nu-i bai ! Cu-atât mai bine ! Dacă nu vrei să te-ncălzești, las' pe mine ! (*trage o dușcă sănătoasă*)

Revoluționar₁: Pot să știu cât mai avem de stat în frigu' ăsta !?

Revoluționar₂: Asta-i bună ! Nu ți-am spus remediul ? Trage-o dușcă cât mai este, dacă tot zici că ți-e frig !

Revoluționar₁: Păi de frig îmi este frig, da' mi-e frică să nu mă ia cu amețeală !

Revoluționar₂: Prost sunt eu că-mi prind mintea cu tine ! Nici nu v-a căzut casu' de la gură și....

Revoluționar₁: Haideți, că doar v-am explicat ! Vreți să vă mai repet ? Dacă n-aș fi ieșit după tata, n-aș fi pățit una ca asta ! Pe unde-o fi acum ?

Revoluționar₂: Să nu-mi spui că te-apucă iar...

Revoluționar₁: Dacă am fi putut da măcar un telefon acasă. Nu știu... Stăm aici de atâta vreme. Câte zile-or fi trecut !?

Revoluționar₂: Nu te mai obosi degeaba. Dacă ți-ai pierdut răbdarea, ieși așa de probă și, zău, dacă nu fac și eu la fel ! Bineînțeles, dacă nu ești ciuruit între timp. Pe-ncercatelea...

Revoluționar₁: Măcar am afla cum stăm. Am vedea cu cine avem de-a face.

Revoluționar₂: Te riști ? Cam periculos totuși !

Voci: U-raaaaa ! Ura ! Armata e cu noi ! Armata e cu noi !

Revoluționar₁: I-auzi, iară strigă.

Revoluționar₂: Asta aud și eu. Da' de ce mama dracului nu iese nimeni din bârlog ? Se-acund toți ca șobolanii. S-ar putea ca și ceilalți să creadă ca și noi că e o capcană, ce zici? Nu se poate, trebuie să crăpe vreunul. Crezi că numai tu ești cu inima la gât și lihnit de foame !?

(apare un individ în cadru și cade jos secerat de gloanțe) →

ELENA AGIU-NEACȘU

*Triptic pentru distinsul filosof
A.I.Brumaru și noua sa carte
„Forma filosofică,,*

DRUMUL

Sau te face fiul lumii,
Ori te uită-ntr-o răscruce
Și n-ajungi la sânul mumii.

Întreaga viață te seduce
Cu miraje și mistere;
Când fuge luna să se culce
El te prăvale-n alte Ere.

E ca-nceputul și sfârșitul
Poveștii care nu s-a spus;
Și poate fi nemărginitul
Dar și un dureros apus.

LOCUL

Locul este nemurirea:
Veșnicia sub alt chip;
Tot ce mișcă sau nu mișcă
Tot ce doare sau nu doare
Tot ce știm sau ce nu știm
Ce voim ori nu voim
Toate-n vastul univers
Toate, toate au un loc
Și el e primordialul
E începutul de-nceput
Mic sau mare sau oricât;
Fără el ar fi nimicul
Golul, hăul și atât!

FIINȚA ȘI FIIREA, ACASĂ

Locul ființei este-acasă!
Acolo-și toarce ea fiirea,
Neatinsă de nevredniciei
Ori de-apucături babare,
Acolo-și țese infinitul
Și înălțările spre soare.

Acasa nu-i vreo-nchipuire;
E răsăritul veșniciei
Ce-nfruntă moartea prin născut!

E locul sfânt, acela-n care
Fiirea ființei nu se pierde
Pe nemărginiri de zare!

..... NU MI-AM ÎNCHIPUIT

-soției mele-
Am străbătut știutul, neștiutul
Din crângul vieții noastre, înflorit,
Și-am devastat frumosul și urâtul
Drumeți înverșunați, de neoprit.

II
Ți-ai sfințit ființa în balsam de tei
De-ai țesut secretele iubirii.
Obstinați demonic, ne-nfricați de zei,
Am sfidat și legiuirea firii.

III
Nu ne-am temut de ne-ndurarea sorții
Și n-am plâns după steaua ce-a căzut;
Doar visurile moarte-n pragul porții
Ne-au întristat cumplit și ne-au durut.

IV
Nimic nu ne-a oprit din reverie
Și-am șlefuit comori de-am dăruit,
Am fost pârjol și-am fost și apă vie
Și duh într-un potir de miruit.

V
Când ai plecat grăbită între astre
Nu mi-am închipuit că nu mai vii,
Că vei închide sensul vieții noastre
În hăul nesătulei veșniciei.

IUBIRILE

Iubirile, oricare,
nu sunt
precum clipele
pași fără urme.
Fiecare iubire
te omoară puțin:
cu știre, cu neștire.

FIRUL DE PAIANJEN

Fiecare ins are
cotlonul în care lăncezește
rugul pe care arde

scara pe care urcă
vârful de pe care
se prăvale și
balta în care se îneacă.

Asta ete legea firii
și spânzurată de ea
-cu un fir de paianjen-
atârnă soarta.

MĂSURA LUCRURILOR

O clipă cât imensitatea
noptii văduvite de somn
scânteie înfruntând eternitatea
strălucirii luceafărului domn
inocență murind fără vaier
umilintă topită-n uitare
paloșul înfipt în aer
după rânduielei barbare
lumină izvorâtă dintr-un semn
cum izvorăște chemarea
dintr-o toacă de lemn
și în amurg înserarea
durere-necată-n suspin
față schimonosită de chin
soare desfigurată de un nor
nimic nu ne pare extrem
doar că din iubre și ură
fără să știm, fără să vrem
se naște o altă măsură!

IULIU IONAȘ

COMPANIE, ÎNAINTE MARȘ!

→**Revoluționar**₂: Pofțim! Te-ai
lămurit ?

Revoluționar₁ (*se apropie aplecat,
îl târăște și îi palpează vena
jugulară*): Brrrr...

Revoluționar₂: Asta e tot un speriat
ca tine. N-o fi avut cine să-l
tempezeze !

Revoluționar₁: Da, da' cine-o fi tras
? Că eu n-am văzut !?

Revoluționar₂: Dacă vrei să-ncerci,
n-ai decât !

Revoluționar₁: Doamne păzește !

Revoluționar₂: Păi vezi !? Sunt în
expectativă ca și noi.

Revoluționar₁: Le-o fi arzând să fie,
da' cu burta goală, nu știu...

Revoluționar₂: M-ai mâncat cu-
aceeași placă ! Pofțim, ieși în stradă !
Ia batista asta ! (*îi dă o batistă albă,
mototolită*)

Revoluționar₁: Și crezi că n-o să
tragă dacă... !?

Revoluționar₂: Așa ar fi normal, da'
poți să știi !?

Revoluționar₁: Și mă arunci așa în
bătaia puștii ?

Revoluționar₂: Adică tot eu sunt de
vină !? Păi, nu tu mă bați la cap "c-o
fi, c-o păți ?..." !

Voci: U-raaaaa ! Ura ! Armata e cu
noi ! Armata e cu noi !

Revoluționar₂: Haide că m-au scos
din minți aștia cu strigătele lor !

Revoluționar₁: Or fi știind ei ceva.

Revoluționar₂: Eu cred că nu e ca-
zu' să-ți faci iluzii! Parcă ne-am lă-
murit o dată! N-o luăm da capo, nu !?

Revoluționar₁: Nu, da' dacă nu mă
pierdeam de tata, luați de valul

mulțimii, ar fi fost altfel...

Revoluționar₂: Iar începi ?

De ce se sinucid meduzele albastre

noapte păcloasă
plouă mărunț
lumini plâpânde
din loc în loc
deșert
urmașii beduinilor
socializează în jurul
grătarelor incandescente
este trecut de miezul nopții
limuzinele de lux aleargă
pe opt benzi într-un sens
febra aurului negru sau... rush hour?
străbatem Dubaiul
mereu treaz
în zori negura de mister dispare
un soare bolnav, ieșit din placenta
norilor

biciuiește marea care fuge de țărni
în Golful Persic meduze albastre
rămân exilate pe nisipul încă umed
agonizează
pe un nisip deshidratat
coridoare albe de sare împart lumina
solară în rogvaiv
în urmă rămâne Burj Kalifa

cu vârful de lance nepământean
însângerează albastrul
sfidând gravitația
și aroganța unui occident vetust
sunt în Emirate
un Heliopolis din sticlă și oțel
născut din nisip și stuf
colibe de pescari
și jocul spre cer
este abia la început.

25/02/2017

Stridulație

Alerg prin valea umbrelor
și aici sunt mai mult singur
timpul alunecă în viitor țâr, țâr, țâr...

1/06/2017

LAURIAN LODOABĂ

Pupitrul

Pupitrul de comandă
Este postat pe zidul morții.
Se poartă cu mască mereu
Nu poate să afle destinul,
Pupitrul ce poate conduce doar
moartea!
Tu, pasager al marelui pupitru,
Nu te lega de viața de aici!
Nu știi când vine clipa nemuririi
Și te aruncă-n paradis,
Acolo, unde este fericirea,
Legată de-o bucată din stele,
Ce-ți aurește sufletul cel bun
Cu praful auriu din ele,
Facându-te înger divin
Ce stă pe o ramură de măslin,
Smulgând bucuria eternă de a trăi
Acolo, la poale de stele!
Și aruncă cu pulbere eternă în tine,
Pentru a putea rămâne veșnic în
Univers...

12 august 2016
În tren, spre Constanța

Vântul și fracul

Privit-am peste cer

Cum Soarele se răsfață,
În oglinda sufletului său,
Alintând apele și aerul...
Se lasă invitat
De păsările cu frac,
Ce au pornit dansul
În ritualul rândunicilor albastre...
Valsând aerul,
Aerul valsând vântul.
Cerulea lovea cu binecuvântari
Și Soarele alerga Lumina sa,
În valsul privirilor
Și în dansul stelelor,
Ce în fiecare noapte
Invită Luna și milioane de suflete
Să danseze dansul fericirii,
Ce curge în ritm de muzică,
Peste păsările cu frac
Ce valsează aerul...

27 august 2016, Ohrid

Plouă

Plouă cu vorbe, plouă cu apă
Cu lacrimi, cu iarbă...
Plouă cu tine, plouă cu mine,
Cu suflete care curg

Constanța Abălașei-Donoșă

Ce aleargă în ploaia de flăcări,
În lupta spre viață,
Râzând în raze de Soare
Care stropesc lumea cu eternitate,
Luminând pamântul, apa și omul...
Stropul de ploaie divină
Curge în cascade spre tine!
Fii bun omule, fii sincer!
Primește ploaia divină
Să te purifice odată,
Să poată să se așeze porumbelul alb
Pe ramura de măslin,
În suflet terestru-divin!

12 august 2016
În tren, spre Constanța

Peronul

Peronul se mișcă
Gara se clatină în ritm de tango...
Pierdut printre șinele drepte,
Apare câte-un steguleț galben,
Strigând în gura mare: "Liber!"
Unde duce libertatea aceasta?
Unde merge trenul, nălucă?
În pajiștea verde a timpului,
Pardosită cu raze de Soare,
Cu ape liniștite sau pline de tumult?
Unde ne duce gara?
Unde ne duce trenul?
Unde ne duc liniile simetrice
Și ifirele neliniștite ale Terrei,
Ce o împăienjenesc,
Punând-o sub semnul întrebării?
În ce direcție alergăm,
Noi, cei ce nu ne cunoaștem destinul?

12 august 2016
Gara de Nord, București
CONSTANTINA DUMITRESCU

Starea prozei

PROFESORUL DIN POSMUȘ

Cerasela este vânzătoare într-o agenție Loto Pronosport. Spațiul mic și îmbâcsit în care își petrece zilnic mai multe ore decât acasă, nu i se pare tocmai potrivit pentru a purta denumirea de agenție, dar atunci când este întrebată unde lucrează, nu uită să precizeze că este vorba despre o agenție și nu despre un simplu chioșc cum ar lăsa să se creadă cei mai mulți dintre clienți. Și nu duce lipsă de clienți. Mulți oameni speră să dea norocul peste ei și să nimerească o schemă care să-i îmbogățească pe loc. Cerasela, însă, nu crede în noroc. Vede în fiecare zi cum își golesc clienții buzunarele cumpărându-și speranțe deșarte cu zâmbetul pe buze. Dezamăgirea eșecului nu îi face să renunțe. Vin din nou și din nou, aruncându-se orbește în brațele unor iluzii.

Nu același lucru îl poate spune despre profesorul din Posmuș. Bărbatul cărunt, înalt și uscățiv, îmbrăcat mereu în costum, nu face parte din categoria clienților obișnuiți. Este profesor de matematică și vecin de bloc cu ea. Convins că a calculat corect frecvența cu care au ieșit câștigătoare anumite numere și probabilitatea ca ele să se repete, profesorul din Posmuș a elaborat o schemă pe care o joacă săptămânal, în așteptarea momentului la care se va demonstra că ipoteza lui este corectă.

- ... atunci te voi duce la mare cu mașina pe care o voi cumpăra din câștig, îi spunea uneori Cerasela care îi mărturisise că nu văzuse marea în viața ei, sau oriunde îi va pofti inimioara.

Vânzătoarei îi era drag profesorul din Posmuș. Intra liniștit în agenție, își lua biletul, îl completa imediat cu numerele pe care deja le știa și ea pe de rost, îi arunca un zâmbet sfios și ieșea strecurându-se printre clienții nerăbdători care îi invadau micul teritoriu ca termitelile duminică de duminică, ca și când aceea ar fi fost singura zi în care se puteau depune bilete. Uneori, îl găsea stând pe banca din fața blocului cu câte un ziar desfășurat pe genunchi. Se așeza lângă el și îi asculta poveștile din tinerețe. Îi părea rău pentru el. Îi murise soția, copiii îi erau plecați departe, iar din pensie nu prea reușea să își acopere cheltuielile cu medica-

mente și facturile.

- Când voi câștiga, am să dau o petrecere mare, pentru toți vecinii din bloc! Am să-i spun lui Cornel de la pizzerie să aducă zece cutii uriașe cu pizza, vom lua un munte de prăjituri și mult vin roșu care-ți înfierbântă sângele.

Cerasela râdea fericită că ochii profesorului, atât de absenți de cele mai multe ori, se luminau brusc de anticiparea momentului în care cei câțiva locatari ai micuțului bloc aveau să uite de lipsuri și de necazuri. Când nu îl vedea pe bancă se întrista, știind că profesorul plecase din nou acasă la el, la Posmuș, unde mai avea o soră bolnavă și ea singură pe lume.

Nimic din ceea ce se petrecea în acea duminică la agenție nu anunța că avea să fie o altfel de duminică decât cele obișnuite. De pe la ora unsprezece, spațiul îngust începu să se aglomereze, liniștea dispăru dizolvată în discuțiile aprinse și păcănitul aparatelor mecanice, iar Cerasela intră în starea aceea de

S-ar putea...

S-ar putea să mai fie vreun bal,
Vreun castel din povești, vreun regal?
Soarele se îndreaptă spre-apus,
Viața mea, oare unde s-a dus...

Mă trezesc depănând amintiri,
Cu alaiuri de nuntă și miri,
Cu domnițe frumoase și prinți
Cu iubiri nevândute pe-arginți.

Numai eu, numai eu, oare, sunt
Visătoarea cu părul cărunt,
Numai eu, numai eu mă strecor
În povești care mușcă și dor...

De-aș putea lepăda-ntr-un minut
Trupul meu, închisoarea de lut,
Ce mă strânge, mă arde, mă vrea
Condamnată în carcera sa.

S-ar putea să mai fie vreun bal,
S-ar putea să mai vină vreun val,
Las furtunile-n urmă și plec,
Peste voia destinului trec.

EMILIA AMARIEI

agitație specifică lucrului făcut mecanic, contracronometru. La ora două punct închise totul și se îndreptă spre casă, hotărâtă să își petreacă restul zilei lenevind și schimbând canalele la televizor. La ora șase și treizeci, trecu voit peste canalul la care se difuza tragerea loto din acea săptămână, iar la ora opt, înainte de a se însera suficient, se culcă cu gândul că urma luni, ziua ei liberă.

Martți, în timp ce aranja în vitrină afișul cu rezultatele de duminică, se opri ca lovită de fulger. Recunoștea numerele. Dumnezeu! 44, 11, 2, 4, 22, 5! Ridică cartonul în dreptul ochilor și începu să țipe! Omul care mătura strada în dreptul agenției privi spre ea și porni să-și facă cruci peste cruci. Cerasela se repezi la el și începu să-l scuture de umeri, țipând într-una. Bărbatul pipiriu ridică mătura, gata să se apere de atacul ei. Cerasela se întoarse furtunos, închise agenția și o luă la fugă spre casă. Bătu cu disperare în ușa profesorului și fu gata să se prăbușească peste acesta când se deschise ușa.

- Numerele, care erau numerele dumneavoastră?

Profesorul din Posmuș își trecu ușor degetele de-a lungul frunții înalte și lipsite de păr.

- 2, 4, 5, 11, 22, 44

- Gata! Să-l chemăm pe Cornel, să comandăm prăjituri, să...

- Ce s-a întâmplat?

Cum nu înțelegea? Era limpede ca lumina zilei!

- Au ieșit! Numerele dumneavoastră! Duminică!

Profesorul se lăsă să alunece de-a lungul peretelui, ca și când nu l-ar mai fi ținut mai mult picioarele și se adună covrig cu capul prins între genunchi. Cerasela abia îi auzi cuvintele:

-Duminică am fost la sora mea la Posmuș, am uitat să trec să pun biletul!

MIHAELA RAȘCU

LUMEA LUI LARCO

Stimate maestre Nicolae Băciuț
suntem la o „Vatră” de finalul anului
în curs și:

Un șpe luni am dat la spate,
„Vetrele” s-au suprapus,
Când o să se-adune toate
Vom avea un an în plus!
VASILE LARCO

LUNA DECEMBRIE

Decembrie, o lună albă,
A prins bilanțul tot în salbă,
Trecut-a pe neașteptate,
Dar ne-a și pus un an în spate.

LA CUMPĂNA ANILOR

De după crestele bătrâne
Se-ndreaptă vremuri noi cu drag,
Iar vechiul an pe loc rămâne
Și vine *Anul Nou* în prag!

DUPĂ DIVORȚ

Cumplit partaj, te prinde mila
De afli care-i varianta:
Ea își luă copiii, vila,
Iar lui i-a mai rămas... amanta.

INFATUATUL

Nerăbdător cum altul nu e,
Și-a comandat din timp statuie,
Iar sculptorul, ca un satrap,
I-a meșterit-o fără cap.

CONJUGALĂ

Soții bine se-nțeleg,
Drum cu flori ei își aleg,
Dar mai vine soacra mare
Și le rupe câte-o floare.

DIN BUCECEA, LA VALE

Eu din *Bucecea*-s coborât,
Spun cu mândrie orișicui,
Sunt optimist, cum altul nu-i,
Dar niciodată mohorât.

Mi-am agățat căciula-n cui
Și să mă-nsor, am hotărât...
Eu din *Bucecea*-s coborât,
Spun cu mândrie orișicui.

Iar harul că a izvorât,
În urbea cea de pe *Bahlui*,
Am început să scriu și spui
Că scrisu-mi ține de urât...
Eu din *Bucecea*-s coborât.

DIN STATISTICI

Întâlnești la noi în țară
Foarte mulți de „pierde-vară”,
Iar de intri în povarnă
Vezi și-un grup de „pierde-iarnă”.

URCÂND UN MUNTE

Privind spre-ndepărtate creste,
Securei nu-i aduci vreo vină,
Fiindcă a făcut lumină...
Dar nici pădure nu mai este.

STATORNICIE

Că s-a furat la noi mereu,
N-ar fi să fie lumea tristă,
Așa e de la Dumnezeu:
Tot ce e românesc rezistă.

RONDEL ÎN MEMORIAM

A fost un om deosebit,
Deosebit de cei din jur,
Un domn aparte, nu prea dur
Dar nici prea moale, potrivit.

Când îi spuneai de vreun cusur
Cu drag îți mulțumea, spășit...
A fost un om deosebit,
Deosebit de cei din jur.

Prilejul când i s-a ivit,
Trecându-i zilele prin ciur,
Plecând spre cer, ne-a spus: Bonjur,
Mai sunt și alții de bârfit!
A fost un om deosebit.

DE CRĂCIUN, GER CUMPLIT

Soțul de pe drumuri vine
Și din ușă izbucnește:
Cine e în pat cu tine?
Moș Gerilă, se-ncălzește!

REVELIONUL TINERETULUI

Când văd cum strigă toți în van
Și-ntrec măsura glumii,
Întreb: O fi sfârșit de an,
Sau e sfârșitul lumii?

DUPĂ REVELION

Beat de vii de la agapă
Ia un pește drept model:
Să nu știi decât de apă
Și să taci chitic ca el!

GÂND LA SFÂRȘIT DE AN

Frumoasă-i viața, ca o floare,
Dar se topește, fulg de nea,
Cât timp mai este, fiecare
Nectarul s-adunați din ea!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

Petre-Paul Dimitriu
(1900-1979)

Unui actor

La teatru vin mulți să te vadă,
Faci pe bețivul magistral,
Dar evident e că pe stradă
Joci rolul mult mai natural!

Lui George Lesnea, la lansarea vol. „Ulcioare de piatră”

Nu merge un ulcior de lut
La apă de prea multe ori,
Din piatră dacă l-a făcut
LESNE-A găsit cumpărători!

Unei doctorițe cu mult farmec

Ca pacient pot afirma
Că tu ai calitate, comori;
Ca medic bun poți vindeca,
Iar ca femeie...poți s-omori!

Violența în familie

Un măgar văzu-ntr-o zi
Cum înjuri și-ți bați nevasta,
Și-a zis: Eu măgar oi fi,
Dar nu fac una ca asta!

Selecție: Vasile Larco

DELICII EPIGRAM(AT)ICE

Gazul și cvasul

Vru, cu cvas și acadele,
Să mă bage-n EuroAz*.
Nu mi-a mai intrat sub piele:
Doar băusem vin, nu gaz.
*EuroAz – Uniunea Euro-Asiatică.

Buzunarul și Fanarul

Toacă-n childuri lupul sur:
-Doar am rude în Fanar!...
Eu, că-l am în buzunar:
-Poți să ai și la Strasbourg!

Saltul și halt!-ul

Când sărise peste șa,
Îl zducniră-un pic, așa,
Dar când iar - și peste cal,
L-înfundară-n Caracal*.
*Aici: faimoasa închisoare din Caracal de pe fosta stradă a Libertății (!) – azi Iancu Jianu.

Buzăul și ...bacăul

Neiculiță din Buzău
Cătu-i ziua stă buzău.
Dând din buze-un pic, flăcăul,
Își găsi pe loc ...bacăul.

Gaia și pârnaia

Ea – o aie, el – un ăl.
Un cioroi flirta c-o gaie.
Se zvonise gaia că-l ...
Și de-atunci stă la pârnaia.

Laia și bălaia

Și-au mai fost un ăl și-o aia:
El berbecul, dânsa – oaia.
De parai l-a tot muls laia,
Până a-nțarcat bălaia.

Băutura și clisura

La intrare în clisură
Scris cu litere de-o șchioapă:
Mulți se-neacă-aici în apă,
Și mai mulți – în băutura!

Doaga lipsă

N-a scos vinul cu tulumba,
Nici butoiu-a dat de-a tumba,
Cîi i-a smuls o doagă (-ntreagă),
Fincă îi lipsea o doagă.

Atavismul și afecti(vi)smul

Mândră foc, dar dichisită...
Și-a luat cioară vopsită:
Cioara lângă cioară trage,
Alte păsări nu-i sunt drage.

Strechea și urechea

Tanduriu și tendeleche,
Se culcase pe-o ureche.
Azi nu că-i lovit de streche –
E cu totu-ntr-o ureche.

Fina și adrenalina

Cum da-n foc adrenalina,
Nașul a fugit cu fina.
Ea golindu-i chimirașul,
Și-a găsit și el ...nănașul.

Capacul și colacul

Toată viața soacra, acra,
I-a mâncat nurorii macra.
Când i-au pus soacrei capacul,
Cioara i-a mâncat colacul.

NICOLAE MĂȚAȘ

Literatură și film

Wajda, fularul fosforescent și paltonul roșu

Anul trecut, înainte de a muri, marele regizor Wajda, la 91 de ani, a uimit prin aceeași rigoare în ultimul său film *After image*, în care joacă un actor de excepție – Boguslaw Linda – în rolul pictorului Strzeminski, cel care s-a opus realismului socialist din Polonia acelor ani. Fără un picior, fără un braț, el încearcă să-și păstreze verticalitatea în vârtejul malefic al socialismului, pe străzi reci, între clădiri oarbe, cu oameni în negru, în marș robotizat. Există o culoare : paltonul roșu al fetei, în fuga haotică a supraviețuirii. Pictorul moare între manechinele goale, într-o singurătate absolută, alarmantă.

Deodată am simțit nevoia să revăd capodopera regizorului din 1970,

adică *Pădurea de mesteceni*, după proza lui Iwaszkiewicz, cu Daniel Olbrychski (Boleslaw), Olgierd Lukaszewicz (Stanislaw), Emilia Krakowska (Malina). Stanislaw e grav bolnav și vine la fratele Boleslaw, într-un peisaj mirific. „Am venit aici ca să mor”- spune el, dar profită de fiecare clipă, cântă la pian, o iubeste pe Malina, cu râsul său forțat, impus, cu fața albă ca scoarța mestecenilor. El îi lasă „moștenire” fratelui pofta de viață și simțul toleranței. Relația tată-fiică (Boleslaw și Ola cu păpușa ei desfigurată) apare și în *After image*, ca o obsesie, ca un conflict lunecos. Natura e debordantă, în contrast cu moartea insidioasă. Malina ține coasa în mână (metaforă pregnantă), se dezlănțuie furtuna, batista lui Stanislaw e plină de sânge, proprietarul își duce pianul, fularul lung e alb, împletit cu tăcerea fosforescentă a mestecenilor... Nimic nu pare întâmplător în osatura filmului, nimic melodramatic nu

transpare din demersul regizoral, deoarece Wajda și-a urmat mereu stilul incandescent, precis, adesea abrupt, cu inserțiuni absolut deconcertante.

A primit numeroase premii, Oscar de onoare, Vulturul Alb al Poloniei, Ursul de Aur etc.

Nici nu mai contează premiile, în fața acestor valori filmice perene. Wajda a plecat ca să ne lase liberi în laboratorul său de o sacralitate clasică și clasicizată.

ALEXANDRU JURCAN

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Mulțumesc pentru revista careia îi doresc Un An Nou plin de succese, iar vouă sănătate, dragoste și lumină în suflet.

Sărbători fericite!

Ana Blandiana

Domnule Nicolae Băciuț,
Am primit revista „Vatra veche”, nr. 11/2017 cu bucurie, un semn important la sfârșit de an.

Onorat pentru publicarea textului despre poezia lui Lorinczi Francisc-Mihai.

Felicitări pentru efortul depus, pentru ținuta revistei, pentru deschidere la fenomenul literar actual și pentru susținerea valorilor literare, morale și spirituale actuale. Cu fiecare număr, viața noastră capătă consistență și certitudini.

Respect pentru suplimentele publicate, dedicate unor scriitori importanți, puncte de sprijin în țesătura culturală actuală.

Vă doresc ani mai mulți, sănătoși, energii curate și fericire.

Un timp minunat alături de cei dragi!
Cordial,

C. Stancu

De Sf. Nicolae și mereu, vă doresc multă sănătate și putere de muncă, să continuați să culegeți simțirea românească în paginile unei reviste de mare ținută. Să ne trăiți întru mulți ani, continuând să inspirați coeziunea noastră.

Cu mulțumiri și prețuire,

Milena Munteanu Lițoiu

Multe, multe felicitări! Sunteți un mare om de cultură! Sunt onorată că v-am cunoscut !

Simina Lazăr Huser

Maestre, să fii sănătos, bun, frumos, prietenos, modest, săritor, omenos, credincios și cu mult bun simț, cum ai fost și până acum! Sunt mai mare ca tine cu aproape opt luni și ...stiu ce zic! Sănătațesi doamnei Codruța și copiilor voștri, familiilor lor!
Doamne, ajută!

Gheorghe Sarău

Ați fost, sunteți și veti fi în continuare, sunt sigură, același om modest, sincer și cu bunătate sufletească față

de semenii lui, așa cum v-am cunoscut cu foarte mulți ani în urmă.

Dumnezeu să vă de-a sănătate și ani mulți, ca să vă puteți duce la îndeplinire toate obiectivele propuse.

Ana Ilea

În afară de cele mai alese urări de sănătate și inspirație mereu vie, destinate zilei aniversare, țin să apreciez profunzimea și justetea textului de mai sus (un text despre “Prima casă”, n.m., N.B.), al cărui adevăr îl resimt și cu care co-rezonzez pe deplin. La mulți ani!

Lucia Olaru Nenati

Sunteți unul dintre acei oameni pe care îi întâlnești foarte rar, poate o dată în viață și pentru care am un respect amestecat cu evlavie. Să ne trăiți!

Dorina Stoica

Maestre, Nicolae Băciuț, să aveți sănătate, fericire și împlinirea a cât mai multe din proiectele viitoare ale domniei voastre! Sunt mândru că v-am cunoscut, înălnindu-vă cu ocazia unor frumoase activități culturale! Dumnezeu să vă dea viață lungă!

Gheorghe Mizgan

Cu stimă și respect! Mândră de a fi contemporană cu dvs., și de a vă fi cunoscut!

Carolina Baldea

Mulțumesc mult, dl. Băciuț. Articolele pe care le publicați, sunt delectabile pentru cei devotați spiritualității. Cu stimă,

Viorica Bica

Dragă Nicule, mă bucură mult, că întotdeauna, frumosul cadou.

Felicitări și multe, calde mulțumiri!

Cu stimă și prietenie,

**Iosif Herlo,
Heidelberg**

Bună ziua domnule Băciuț, ce mai faceți ? Sper că sunteți bine.

Felicitări pentru activitățile literare recente, am citit pe Facebook și am apreciat.

În legătură cu proiectul *Prima casă*, propus de dvs., trei dintre studenții japonezi la cursul de limbă română și-au exprimat dorința de a participa și au scris în limba română amintirile despre prima lor casă japoneză. În măsură în care considerați că aceste texte prezintă interes, stundeții mei ar fi bucuroși să le poată publica în

volumul propus de dvs. sau în alte publicații.

Aici atașez 2 dintre lucrările primite, pe cea de a treia o voi primi săptămâna viitoare. Sper că până atunci să pot contribui și eu cu textul promis.

Numai bine,

Adriana Stoica

Vă mulțumesc mult pentru lectura atât de interesantă.

Gertrud

Mulțumesc pentru revistă, pentru tot ceea ce faci în plan cultural!

Te îmbrățișez cu tot dragul,

Mircea

Felicitări, stimate maestre Nicolae Băciuț, pentru realizările din anul care a trecut, 2017, și vă urez succes în viitor, după cum se vede că:

Parcurgeți, iată, noi distanțe,
Lăsând în urmă amintiri,
Și-n *Vatră* puneți vii speranțe,
Că să se *coacă* împliniri!

Stimate domnule Băciuț,

Am primit cu aceeași bucurie nr.11/2017 al revistei îndrăgite, mă apuc de citit cu plăcere. Mai prețios cadou de sărbătorile de iarnă nici că se putea gândi. Mulțumesc mult! Mulțumesc, de asemenea, pentru ospitalitate.

Multă sănătate și împliniri la fel de multe și în anul 2018!

La mulți și doldora de rod ani!

N.M.

P.S. Atașez câteva din epigrame, cu precizările din mesajul de dată trecută.

Regret sincer dispariția valorosului scriitor, etnograf, patriot român Dumitru Covalciuc, de la Cernăuți! Mai ales că l-am cunoscut, personal.

Ei bine, în loc să fac o laudă nemăsurată, nemeritată... prefer să vă propun sincera mea părere despre un recviem pentru Covalciuc.... Dacă ”românii” de la Cernăuți nu s-or uni într-o singură mână, asociație.... nu va dura mult până nici nu vor mai avea ceva de spus, acolo! Citiți atașul... scris în memoria regretatului Dumitru Covalciuc...

Straton Cezar

Mulțumiri pentru revistă, care mi-a adus alături un prieten, pe Mihai Sin. Un An Nou mai senin, sănătate și bucurii vă urează

Alexandru Dobrescu

Panoramic cultural

Nicolae Băciuț, ec. Maria Precup, primarul Reghimului, la 1 decembrie, la Târgu-Mureș

Lansare de carte la Sângeorgiu de Mureș

Colind la Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”, Târgu-Mureș

Vernisaj expo icoane, Galeria “Unirea” Târgu-Mureș

Reuniune culturală La Biblioteca “Liviu Rusu”, Sărmașu

Portret

UN ARTIST: CONSTANȚA ABĂLAȘEI-DONOSĂ

Născută, trăitoare la Brăila, la 4 februarie. STUDII: Liceul de Cultură Generală nr. 5 Brăila, în paralel cu Școala Populară de Artă, 3 ani pictură, clasă condusă de prof. Vespasian Lungu. Institutul de Arhitectură ION MINCU – București (între anii 1977-1980, cursuri de arhitectură și sistematizare, și 1981 specializare în proiectare-cercetare.) Este membru în Liga Scriitorilor din România - Filiala București, din anul 2011. Este membră în Asociația Artiștilor din Alma / Quebec, Canada, din anul 2003, etc.

*

Ne-am cunoscut în circumstanțe literare brăilene. Am bătut palma, la prima vedere: eu încântat de pictura, dar mai ales de grafica artistei Constanța Abălașei Donosă, domnia sa cucerită de poezia mea.

De-atunci au urmat episoade culturale periodice – expoziție la Târgu-Mureș, editarea a două cărți (*Avem nevoie de Eminescu* 2013, Ed. Nico Tg.-Mureș, *În umbra cuvintelor* 2013, Ed. Nico Tg.- Mureș).

O relație amicală fără stridențe, fără chiuituri, ba chiar discretă, cu priviri pe sub gene.

Ce am admirat de la bun început la Constanța Abălașei Donosă (CAD) nu a fost culoarea, ci linia, arta cu care, arhitectural, configura mai ales clădiri vechi, cu valoare monumentală, ori detalii de ambient public – statui, monumente.

Dar lucrurile nu s-au oprit la mesajul artistic nonverbal. CAD știe să îmbine arabescurile metaforice cu rigoarea arhitecturii, știe să împace două lumi aparent diferite, în esență profund consubstanțiale.

Ar fi putut face performanțe profesionale dacă-și asuma arhitectura ca drum în viață, ar fi putut să facă proiecte de clădiri impozante.

În grafică, are siguranța desenului, fără ezitări, cu caligrafieri în care liniile sunt deopotrivă ferme dar și calde.

Mi-a dăruit câteva din lucrările sale, i-am oferit cu drag câteva dintre cărțile mele. Să zicem, am făcut un barter cultural în care, indiferent de diferențele de preț, nu pierdea niciunul, câștigam amândoi.

Artistul Constanța Abălașei Donosă nu doar că este harnic și neostoit, dar e și generos, lucrările sale fiind în multe împrejurări daruri de preț.

Apoi, Constanța Abălașei Donosă este îndrăgostită de flori, de poezia florilor, degajată și compozițional și cromatic. Dă viață pe șevalet lumii florale, în special a celei de grădină. Volutele sale picturale, în special acuarelele, au rafinament și delicatețe, grație.

Nu în ultimul rând, o dimensiune definitorie pentru arta Constanța Abălașei Donosă este portretistica.

S-a simțit atrasă de chipurile unor personalități culturale, între care ale celor din spațiul spiritualității sunt predominante - chipurile sfinte, de sfinți de pe pământ, călugări, filosofi etc.

Eminescu, într-o compensație a sărăciei mărturiilor fotografice, ocupă un loc aparte, în compoziții care să ilustreze și viața, dar și opera poetului.

Până la urmă, Constanța Abălașei Donosă este un artist care s-a întrecut pe sine.

A creat o operă, lasă mărturie un destin împlinit.

NICOLAE BĂCIUȚ

FOTOGRAFII CU FLORIN PIERSIC

Printre actorii foarte populari, iubiți de public, un loc aparte ocupă Florin Piersic.

Spre deosebire de mulți alții, el se fotografiază cu toată lumea. Dacă e la hotel, vor foto cu Piersic recepționera, camerista, portarul, dacă e în restaurant, vor foto și chelnerul și bucătarii, ba și clienții din local.

După spectacole, se face coadă la Florin Piersic în cabina actorilor ori mai știu eu unde e blocat de fani, suporteri etc.

Nu-i place să fie fotografiat în timpul spectacolului, nu suportă blițul, îl deranjează, ca și zornăitul telefoanelor mobile, care îl agasează de-a dreptul.

Mai în glumă, mai în serios, la ultima întâlnire cu Florin Piersic la un restaurant din Târgu-Mureș (Grand), după ce cu o seară înainte făcuse o baie de foto cu zeci de admiratori, după ce a luat micul dejun (nu acceptă să fie întrebat dacă a servit masa, pentru că el nu servește, el ia! masa) a urmat încă o sesiune foto – în local, la recepție, în fața hotelului.

Indiferent unde s-ar afla, e foarte atent la ținuta sa și nici nu-i place să fie fotografiat de-aproape, să i se „bombeze” fața.

Zâmbește în toate fotografiile, face gesturi afectuoase, pune brațul pe umeri celui de lângă el, aproape sugerând o familiaritate de când e lumea.

Orice fotografie cu Florin Piersic e memorabilă, se încarcă de frumusețea clipei, căreia îi dă durată.

În plus, când cineva îi cere vreun autograf pe o fotografie de-a lui, nu semnează doar ca fotbaliștii, scrie 2-3 cuvinte duioase.

Sigur, spun mulți, e fotogenic, arată bine și la 80 de ani.

Dar parcă alte vedete nu arată bine? Nu sunt admirate?

Florin Piersic are lipici, toată lumea vrea să aibă o amintire cu Florin Piersic, să se laude că l-a cunoscut pe Florin Piersic, deși, vai, cum să-i țină minte pe toți cu care s-a fotografiat?

„Băciuț, eu dacă aș pune una lângă alta toate fotografiile pe care le-am făcut în viața mea, aș putea înconjura Pământul pe la Ecuator”.

Pentru acest lanț fotografic, mai adaug câteva... (N.B.)

Sală arhiplină la Târgu-Mureș

Florin, cu „piersici” din familia Băciuț

Boroș Tety, Nicolae Băciuț și Florin Piersic, mai la tinerete (2004)

Tineri admiratori

Medici târgu-mureșeni de veghe la sănătatea lui Florin Piersic

Glumă la cină: *Culmea răbdării*: să vorbească Florin Piersic și să traducă Klaus Johannis

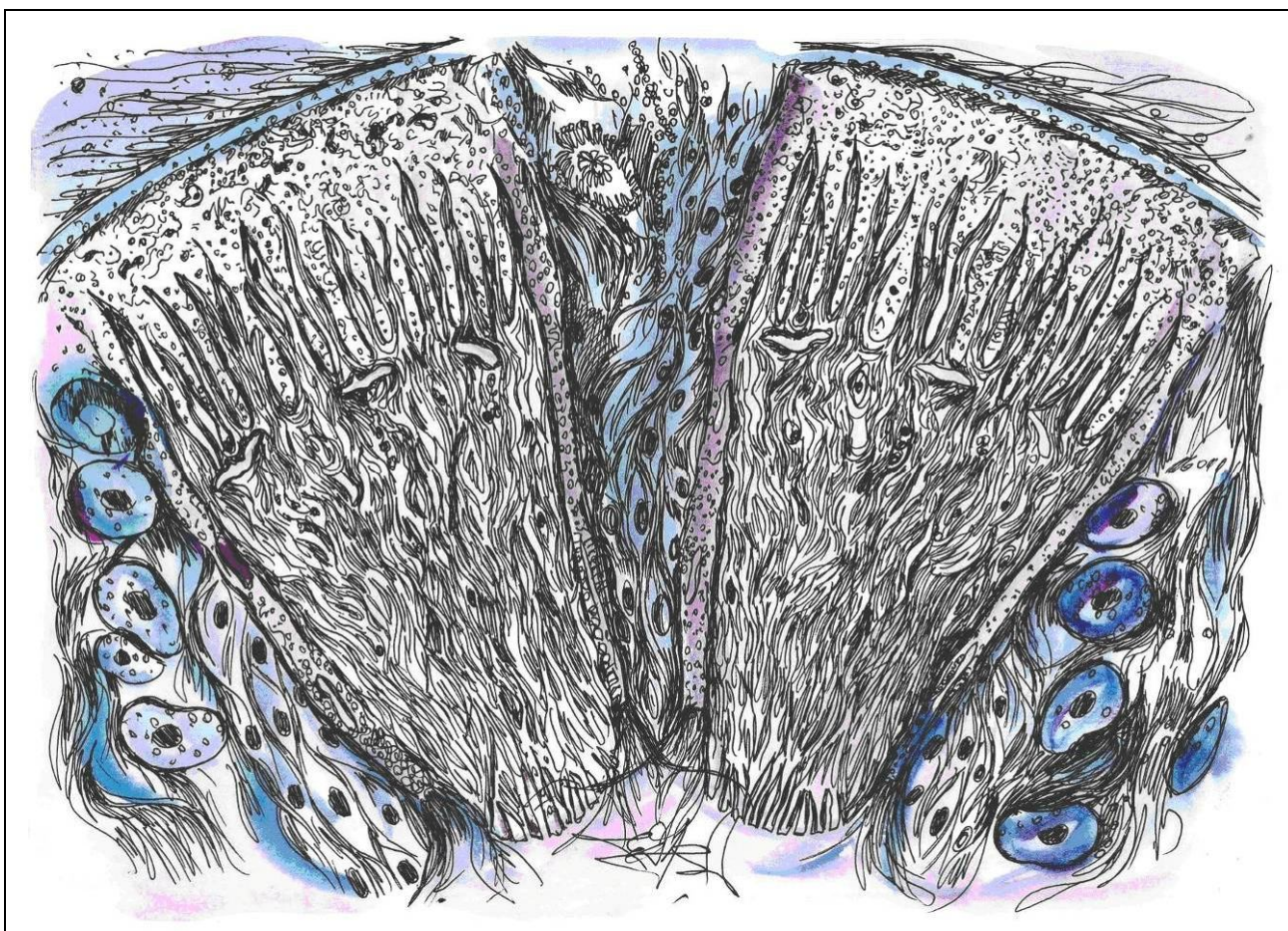

Pe scenă, la Blaj, după spectacol

Cluj, la Cinema „Florin Piersic”

OCHIUL CICLOPULUI

Constanța Abălașei-Donosă

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Nicolae Suciu, Titus Suciu, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Revoluției nr. 8, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2017 • Email : nbacint@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

